Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

GŴYS A RHAGLEN	SUMMONS AND AGENDA
ar gyfer	for a
CYFARFOD O GYNGOR SIR YNYS MÔN	MEETING OF THE ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
a gynhelir yn	to be held at the
SIAMBR Y CYNGOR SWYDDFA'R SIR LLANGEFNI	COUNCIL CHAMBER COUNCIL OFFICES LLANGEFNI
DYDD MAWRTH 26 MEDI 2017	TUESDAY 26 SEPTEMBER 2017
am 2.00 o'r gloch	at 2.00 pm

R H A G L E N

1. **COFNODION**

Cyflwyno i'w cadarnhau, gofnodion drafft y cyfarfodydd o'r Cyngor Sir a gynhaliwyd ar y dyddiadau isod:-

- 23 Mai 2017 (Cyfarfod Arferol)(11.00am)
- 23 Mai 2017 (Cyfarfod Blynyddol Cyntaf)
- 31 Mai 2017 (Y Cyfarfod Blynyddol a Ohiriwyd)
- 6 Gorffennaf 2017 (Cyfarfod Arbennig)
- 31 Gorffennaf 2017

2. **DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Derbyn datganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog mewn perthynas ag unrhyw eitem ar y rhaglen.

3. **DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, ARWEINYDD Y CYNGOR NEU'R PRIF WEITHREDWR**

4. **CWESTIYNAU A DDERBYNIWYD DAN REOL 4.1.12.4 Y CYFANSODDIAD**

5. **CYFLWYNO DEISEBAU**

Derbyn unrhyw ddeiseb yn unol â Pharagraff 4.1.11 y Cyfansoddiad.

6. **CYNLLUN CORFFORAETHOL 2017-2022**

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Trawsnewid Corfforaethol fel y cafodd ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ar 18 Medi, 2017.

7. **CYFLWYNO DATGANIAD CYFRIFON 2016/17 AC ADRODDIAD ISA 260**

- Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151.

- Cyflwyno addroddiad Archwilio Allanol ar archwilio'r Datganiadau Ariannol.

8. **ADOLYGIAD RHEOLI TRYSORLYS BLYNYDDOL AR GYFER 2016/17**

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fel y cafodd ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ar 18 Medi, 2017.

9. **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 2016/17**

Cyflwyno adroddiad gan Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer 2016/17, fel y cafodd ei gyflwyno i'r Pwyllgor ar 25 Gorffennaf, 2017.

10. **<u>ADRODDIAD BLYNYDDOL Y CYFARWYDDWR STATUDOL GWASANAETHAU CYMDEITHASOL AR GYFER 2016/17</u>**

Cyflwyno adroddiad gan y Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes) fel y cafodd ei gyflwuno i'r Pwyllgor Gwaith ar 17 Gorffennaf, 2017.

11. **<u>RHYBUDD O GYNIGIAD YN UNOL Â RHEOL 4.1.13.1 Y CYFANSODDIAD</u>**

Cyflwyno'r Rhybudd o Gynigiad isod gan y Cynghorwyr Aled M Jones a Kenneth P Hughes:-

"Rydym ni, sydd wedi llofnodi isod, yn annog y Cyngor Sir i fabwysiadu polisi sy'n cadarnhau ymrwymiad tymor hir i'r stad mân-ddaliadau amaethyddol.

I wneud hyn, bydd angen i'r Awdurdod roi'r gorau i gael gwared ar ddaliadau wrth iddynt ddod yn wag. Dim mân-ddaliadau sy'n fwy na 20 o erwau i gael eu gwerthu heb i hynny gael ei gymeradwyo mewn cyfarfod o'r Cyngor llawn".

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 23 Mai 2017

PRESENNOL:	Y Cynghorydd Robert G Parry OBE FRAgS (Cadeirydd) Y Cynghorydd Richard Owain Jones (Is-Gadeirydd) Y Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, A M Jones, Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, G O Jones, R Ll Jones, R. Meirion Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, Shaun James Redmond, Dylan Rees, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret Murley Roberts, Nicola Roberts, Dafydd Rhys Thomas, P S Rogers, Ieuan Williams a Robin Williams
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, y Gymuned a Gwella Gwasanaethau), Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes), Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb
YMDDIHEURIADAU:	Dim

1. COFNODION

Cyflwynwyd a chadarnhawyd cofnodion y cyfarfod o Gyngor Sir Ynys Môn a gynhaliwyd ar 28 Chwefror, 2017.

2 DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Ni chafwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

3. DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD NEU'R PRIF WEITHREDWR

Croesawodd y Cadeirydd yr Aelodau Etholedig newydd i'w cyfarfod cyntaf o'r Cyngor Sir.

Wedi hynny, cafwyd y cyhoeddiadau canlynol gan y Cadeirydd: -

- Llongyfarchwyd Côr Ieuenctid Môn ar ei lwyddiant yn ennill 'Gwobr y Gwylwyr' rownd derfynol cystadleuaeth Côr Cymru a gynhaliwyd yn Aberystwyth yn ddiweddar;
- Llongyfarchwyd y Cynghorydd Alun Mummery ar gael ei urddo i Orsedd y Beirdd yn yr Eisteddfod Genedlaethol a gynhelir ym Modedern yn Awst 2017. 'Roedd y Cadeirydd hefyd yn dymuno llongyfarch trigolion eraill yr Ynys sydd wedi derbyn yr anrhydedd;
- Llongyfarchwyd Clwb Ffermwyr Ifanc Bodedern a enillodd y Rali Ffermwyr Ifanc a gynhaliwyd yn ddiweddar;
- Dymunwyd yn dda i Dîm Gemau'r Ynysoedd Ynys Môn a fydd yn cystadlu yng Ngemau'r Ynysoedd yn Gotland ym mis Mehefin;
- Dymunwyd yn dda i bawb fydd yn cystadlu yn Eisteddfod yr Urdd, yr Eisteddfod Genedlaethol, y Sioe Amaethyddol Frenhinol a Sioe Môn yn ystod y misoedd i ddod;

Cydymdeimlwyd â Mrs. Janette Jones o'r Adran Gwasanaethau Democrataidd a'i theulu ar golli ei mab yn ddiweddar, Alun Môn.

Cydymdeimlwyd â theulu cyn-Brif Weinidog Cymru, Mr Rhodri Morgan, a fu farw'n sydyn yn ddiweddar.

Cyfeiriodd y Cadeirydd at y digwyddiad erchyll ym Manceinion y diwrnod cynt pan gollodd 22 o bobl ifanc eu bywydau a lle cafodd llawer o bobl anafiadau a fyddai'n newid eu bywydau.

Cydymdeimlwyd ag unrhyw Aelod Etholedig neu aelod o staff oedd wedi cael profedigaeth. Safodd yr Aelodau a'r Swyddogion mewn distawrwydd fel arwydd o barch a chydymdeimlad.

4 CYFLWYNO DEISEBAU

Ni dderbyniwyd unrhyw ddeisebau.

5 CYFLWYNIAD I AELODAU A OEDD WEDI DATGAN EU BOD YN BWRIADU YMDDEOL CYN ETHOLIADAU'R CYNGOR

Cyflwynodd Cadeirydd y Cyngor Sir dlws i'r Aelodau hynny a oedd wedi datgan eu bwriad i ymddeol cyn Etholiadau'r Cyngor ym mis Mai. Roedd yn dymuno diolch i Mr. Jim Evans, Ann Griffith, T. Victor Hughes, H. Eifion Jones, Raymond Jones ac Alwyn Rowlands am eu cyfraniad i'r Cyngor Sir.

Anerchodd Mr. Jim Evans, Mr T. Victor Hughes, Mr. H. Eifion Jones a Mr. Alwyn Rowlands y Cyngor, gan ddiolch i'r Cyngor a'r staff am y gefnogaeth yn ystod eu cyfnod yn y swydd. Nodwyd nad oedd Ms Ann Griffith a Mr Raymond Jones yn gallu mynychu'r cyflwyniad.

Dywedodd y Cadeirydd hefyd y cyflwynwyd tlws i Mr. Derlwyn R. Hughes a oedd wedi ymddeol o'r Cyngor am resymau iechyd ym mis Ionawr 2017.

6 NEWID Y CYFANSODDIAD - GWNEUD NEWIDIADAU I'R CYFANSODDIAD I ADLEWYRCHU GOFYNION AR Y PWYLLGOR CYNLLUNIO YN UNOL Â RHEOLIADAU DIWEDDAR

Adroddwyd bod y Pwyllgor Gwaith, wedi iddo roi sylw i'r uchod yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 24 Ebrill, 2017, wedi penderfynu fel a ganlyn: -

" argymell i'r Cyngor llawn ei fod yn gwneud y newidiadau i Gyfansoddiad y Cyngor a nodir ym mharagraff 3.3.1 yr adroddiad."

PENDERFYNWYD cymeradwyo argymhellion y Pwyllgor Gwaith yn y cyswllt hwn.

7 ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR SAFONAU AR GYFER 2016/17

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2016/17 gan Mr Islwyn Jones, sef Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

Dywedodd Mr Jones nad oedd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau, Mr. Mike Wilson yn gallu bod yn bresennol yn y Cyngor llawn. Crynhodd Mr Jones y gwaith a wnaed gan y Pwyllgor Safonau yn erbyn yr amcanion yn ei Raglen Waith ar gyfer 2016/17 fel y nodir yn Atodiad A i'r adroddiad. Nododd bod yna sedd wag achlysurol ar gyfer aelod annibynnol o'r Pwyllgor Safonau ar hyn o bryd ac y bydd y swydd hon yn cael ei llenwi drwy broses agored a chystadleuol a gynhelir gan Banel y Cyngor ar gyfer Dewis Aelodau o'r Pwyllgor Safonau.

Diolchodd Cadeirydd y Cyngor i'r Pwyllgor Safonau am ei waith dros y deuddeng mis diwethaf.

PENDERFYNWYD: -

- **Nodi'r Rhaglen a gyflawnwyd gan y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2016/17;**
- **Cymeradwyo Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2017/18 fel yr amlinellwyd yn Atodiad B sydd ynghlwm wrth yr adroddiad.**

8 ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD AR GYFER 2016/17

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd am 2016/17 gan y Cynghorydd Vaughan Hughes, Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

PENDERFYNWYD derbyn a nodi'r materion a ystyriwyd gan y Pwyllgor yn ystod 2016/17.

9 ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGORAU SGRIWTINI AR GYFER 2016/17

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgorau Sgriwtini ar gyfer 2016/17 gan y Cynghorydd R. Meirion Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol. Roedd yr adroddiad yn cwmpasu’r gwaith a wnaed gan y ddau bwyllgor sgriwtini.

Cyfeiriodd at rôl esblygol y pwyllgorau sgriwtini ac at effeithiolrwydd defnyddio panelau canlyniad i gynnal adolygiadau manwl o feysydd penodol, yn ogystal â sgriwtini cyn penderfyniad i helpu gyda siapio a llywio'r broses o wneud penderfyniadau.

PENDERFYNWYD: -

- **Cymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgriwtini ar gyfer 2016/17;**
- **Nodi'r cynnydd a wnaed wrth weithredu canfyddiadau adolygiad annibynnol a gynhaliwyd yn ddiweddar o'r trefniadau trosolwg a sgriwtini;**
- **Penodi Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol fel 'Hyrwyddwr Sgriwtini’ am y cyfnod Mai 2017 i Mai 2018.**

Daeth y cyfarfod i ben am 11.30 am

Y CYNGHORYDD ROBERT G. PARRY FRAgS OBE
CADEIRYDD

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y Cyfarfod Blynyddol Cyntaf a gynhaliwyd ar 23 Mai 2017

PRESENNOL:	Y Cynghorydd Robert G Parry OBE FRAgS (Cadeirydd) Y Cynghorydd Richard Owain Jones (Is-Gadeirydd) Y Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, A M Jones, Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, G O Jones, R Ll Jones, R. Meirion Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, Shaun James Redmond, Dylan Rees, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret Murley Roberts, Nicola Roberts, P S Rogers, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, Y Gymuned a Gwella Gwasanaethau), Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethiant a Thrawsnewid Prosesau Busnes), Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb
YMDDIHEURIADAU:	Dim

1 CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Richard O Jones yn unfrydol fel Cadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn am 2017/18.

Wrth dderbyn yr anrhydedd o gael ei benodi, sicrhaodd y Cynghorydd R O Jones y byddai'n ymdrechu i gyflawni ei ddyletswyddau fel Cadeirydd hyd eithaf ei allu. Diolchodd i'w ragflaenydd, y Cynghorydd Bob Parry OBE FRAgS am y ffordd anrhydeddus yr oedd wedi cyflawni ei ddyletswyddau dinesig fel Cadeirydd y Cyngor Sir.

Diolchodd y Cadeirydd ymadawol, y Cynghorydd Bob Parry OBE FRAgS, i'r holl Aelodau a Swyddogion am eu cymorth yn ystod ei gyfnod yn y swydd ac yn arbennig i'r Adran Gwasanaethau Democrataidd. Rhoddodd y Cynghorydd Parry grynodeb o uchafbwyntiau ei flwyddyn fel Cadeirydd y Cyngor Sir, gan gynnwys codi £3,100 yn ystod y Noson Elusennol a gynhaliwyd yng Ngwesty'r Breeze Hill, Benllech. Rhannwyd yr arian rhwng Ambiwlans Awyr Cymru a Cynnal Gofalwyr Ynys Môn.

2 IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Dylan W. Rees yn Is-Gadeirydd y Cyngor Sir ar gyfer 2017/18.

Diolchodd y Cynghorydd Dylan W. Rees i'w gyd-Aelodau am yr anrhydedd a dywedodd ei fod yn edrych ymlaen at weithio gyda'r Cadeirydd a'i gynorthwyo gyda'i ddyletswyddau yn ystod y flwyddyn sydd i ddod.

3 CYHOEDDIADAU

Dim.

4 DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Ni chafwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

5 CYFLWYNIAD YMGEISYDD I GEFNOGI EI HENWEBIAD I FOD YN ARWEINYDD Y CYNGOR

Yn unol â Pharagraff 2.7.3.1 y Cyfansoddiad, wedi iddi anfon cyflwyniad ysgrifenedig (maniffesto) eisoes at y Prif Weithredwr cyn 5.00 pm, ar 11 Mai, 2017 (a gefnogwyd gan ddau Gynghorydd arall trwy ysgrifennu i'r perwyl at y Prif Weithredwr), cafwyd cyflwyniad llafar gan y Cynghorydd Llinos Medi Huws ar ei gweledigaeth a'i gwerthoedd.

6 PENODI ARWEINYDD Y CYNGOR SIR

PENDERFYNWYD yn unfrydol i ethol y Cynghorydd Llinos Medi Huws yn Arweinydd Cyngor Sir Ynys Môn am gyfnod o 5 mlynedd yn unol ag Erthygl 7 ac yn benodol y rheolau gweithdrefn o dan baragraffau 2.7.3.1 a 2.7.3.2 yng Nghyfansoddiad y Cyngor.

7 DIRPRWY ARWEINYDD Y CYNGOR

Dywedodd Arweinydd y Cyngor wrth y Cyngor ei bod wedi penodi'r Cynghorydd Ieuan Williams i wasanaethu fel Dirprwy Arweinydd. Dywedodd y Cynghorydd Williams na fyddai'n derbyn yr uwch gyflog ar gyfer y swydd.

8 CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I'R AELODAU AM 2017/18

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ar y Cynllun o Gydnabyddiaeth Ariannol ar gyfer Aelodau am 2017/18.

PENDERFYNWYD: -

- **Cadarnhau y dylai uwch gyflogau fod yn daladwy ar gyfer y 14 o swyddi canlynol yn ystod 2017/18:**

  Cadeirydd y Cyngor
  Is-Gadeirydd y Cyngor
  Arweinydd y Cyngor
  Dirprwy Arweinydd y Cyngor
  Aelodau eraill y Pwyllgor Gwaith (5)
  Cadeiryddion y ddau Bwyllgor Sgriwtini
  Cadeirydd y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion
  Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
  Arweinydd yr Wrthblaid Fwyaf

- **Cymeradwyo argymhelliad y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ei gyfarfod ar 29 Mawrth, 2017 mewn perthynas â thalu uwch gyflogau (fel yr amlinellir ym mharagraff 2.11) a chadarnhau lefel taliadau uwch gyflogau yn ystod 2017/18**
  i : -

  Aelodau o'r Pwyllgor Gwaith
  Cadeiryddion Pwyllgorau
  Pennaeth Dinesig a Dirprwy Bennaeth Dinesig

- **Nodi manylion eraill am daliadau a lwfansau ar gyfer 2017/18 fel y rhagnodir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol fel yr amlinellwyd yr adroddiad.**

9 CADARNHAU PWYLLGORAU

Cadarnhaodd y Cadeirydd ailbenodi'r strwythur pwyllgorau fel y cyfeirir ato yn Adran 3.4 o Gyfansoddiad y Cyngor, ynghyd â'r canlynol: -

- Y Panel Tâl a Graddfeydd (is-bwyllgor o'r Cyngor Sir)
- Y Panel Penodi i'r Pwyllgor Safonau
- Y Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol
- Y Cyd-Bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig
- Is-Bwyllgor Indemniadau

Daeth y cyfarfod i ben am 2.45 pm

Y CYNGHORYDD RICHARD O. JONES
CADEIRYDD

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y Cyfarfod Blynyddol Gohiriedig a gynhaliwyd ar 31 Mai 2017

PRESENNOL:	Y Cynghorydd Richard O. Jones (Cadeirydd) Y Cynghorydd Dylan Rees (Is-Gadeirydd) Y Cynghorwyr John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, A M Jones, Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, G O Jones, R Ll Jones, R.Meirion Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, R G Parry OBE, Shaun James Redmond, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret Murley Roberts, Nicola Roberts, P S Rogers, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, y Gymuned a Gwella Gwasanaethau), Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr Lewis Davies ac R A Dew.

1 DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Ni chafwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2 CYHOEDDIADAU

Gyda thristwch mawr, cyhoeddodd y Cadeirydd y bu farw Mr Irfon Williams o Fangor ar ddydd Mawrth yn dilyn brwydr ddewr yn erbyn cancr. Mr Williams oedd Rheolwr y Gwasanaeth Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr. Cydymdeimlwyd â theulu a ffrindiau Mr Williams.

Safodd yr Aelodau a'r Swyddogion mewn distawrwydd fel arwydd o barch a chydymdeimlad.

Atgoffodd y Cadeirydd yr Aelodau i gadw'r Rheolau Trafodaeth mewn cof pan fyddant yn annerch y Cyngor llawn.

3. AELODAETH Y PWYLLGOR GWAITH

Yn unol â Pharagraff 4.1.1.2.7 y Cyfansoddiad, enwodd yr Arweinydd yr aelodau canlynol fel y rheini yr oedd wedi eu dewis i wasanaethu ar y Pwyllgor Gwaith, ynghyd â'u cyfrifoldebau portffolio: -

Y Cynghorydd Richard A. Dew gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Cynllunio a Datblygu Economaidd;
Y Cynghorydd R. Meirion Jones gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Addysg, Ieuenctid, Llyfrgelloedd a Diwylliant;
Y Cynghorydd John Griffith gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Cyllid;
Y Cynghorydd Bob Parry OBE FRAgS gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Priffyrdd, Eiddo a Rheoli Gwastraff;
Y Cynghorydd Dafydd R. Thomas gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Adnoddau Dynol, Technoleg Gwybodaeth a Busnes y Cyngor;
Y Cynghorydd Llinos M. Huws (Arweinydd) gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol
Y Cynghorydd Ieuan Williams (Dirprwy Arweinydd) gyda chyfrifoldeb am y Portffolio Prosiectau Mawr a'r Iaith Gymraeg.

Dywedodd Arweinydd y Cyngor y bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ar 12 Mehefin, 2017 mewn perthynas â newid Cyfansoddiad y Cyngor i gynyddu nifer y swyddi ar y Pwyllgor Gwaith sy'n gymwys i gael uwch gyflog. Nodwyd y bydd angen cymeradwyaeth y Cyngor llawn yn ei gyfarfod arbennig ar 6 Gorffennaf, 2017 ar gyfer yr argymhelliad o'r Pwyllgor Gwaith a gynhelir ar 12 Mehefin, 2017.

4 CADEIRYDD Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Yn unol â Pharagraff 3.4.12.3 y Cyfansoddiad, PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Robert Llewelyn Jones yn Gadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd am 2017/18.

5 CADARNHAU'R CYNLLUN DIRPRWYO

PENDERFYNWYD cadarnhau'r cyfryw ran o'r Cynllun Dirprwyo y mae'r Cyfansoddiad yn nodi mai mater i'r Cyngor ydyw i'w chytuno fel y nodir yn Rhan 3.2 y Cyfansoddiad.

6 RHAGLEN O GYFARFODYDD CYFFREDIN Y CYNGOR SIR

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r rhaglen ganlynol o gyfarfodydd cyffredin y Cyngor Sir ar gyfer y flwyddyn i ddod: -

- **6 Gorffennaf, 2017 am 2.00 pm (Cyfarfod Arbennig)**
- **26 Medi, 2017 am 2.00 pm**
- **12 Rhagfyr, 2017 am 2.00 pm**
- **28 Chwefror, 2018 am 2.00 pm**
- **15 Mai, 2018 am 2.00 pm**

7 CYDBWYSEDD GWLEIDYDDOL A PHENODI CYNGHORWYR I BWYLLGORAU

Cyflwynwyd i'w ystyried, adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ynglŷn â threfniadau cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor.

PENDERFYNWYD: -

- **nodi'r trefniadau cydbwysedd gwleidyddol priodol newydd a nifer y seddau y gellir eu priodoli i bob un o'r Grwpiau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989, a nifer y seddau a roddir trwy ddefod ac arfer i'r Aelod(au) nad yw'r trefniadau cydbwysedd gwleidyddol yn berthnasol iddynt;**

  Cadarnhau enwau'r Aelodau a fydd yn eistedd ar y pwyllgorau isod er mwyn paratoi ar gyfer y cyfarfodydd i ethol Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion:

  Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol;
  Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio;
  Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant;
  Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion;
  Pwyllgor Trwyddedu;
  Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd (Is-Gadeirydd yn unig).

- **Mewn perthynas â'r pwyllgorau eraill a nodir yn yr atodiad i'r adroddiad hwn, bod Arweinyddion y Grwpiau yn darparu manylion am aelodaeth i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd cyn gynted ag y bo modd;**

- **Penodi'r Cynghorwyr T Ll Hughes MBE a Dafydd R Thomas i wasanaethu ar y Pwyllgor Safonau am gyfnod y Cyngor.**

8 PENODI I GYRFF ALLANOL

Cyflwynwyd i'w ystyried, adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn gofyn am gadarnhau'r rhestr o benodiadau a wneir i gyrff allanol..

PENDERFYNWYD: -

- **Cadarnhau penodi cynrychiolwyr i wasanaethau ar y cyrff allanol a restrir yn Atodiad 1 i'r adroddiad.**
- **Os bydd angen gwneud newidiadau yn y dyfodol i gynrychiolaeth y Cyngor ar gyrff allanol, bod awdurdod yn cael ei roi i'r Prif Weithredwr wneud hynny mewn ymgynghoriad gydag Arweinyddion y Grwpiau.**
- **Mewn perthynas â chynrychiolaeth y Cyngor ar gyrff llywodraethu ysgolion, bod awdurdod yn cael ei roi i'r Pennaeth Dysgu wneud penodiadau o'r fath mewn ymgynghoriad gydag Arweinyddion y Grwpiau.**
- **Bod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ystyried y trefniadau adrodd ac yn gwneud argymhellion i'r Cyngor.**

Daeth y cyfarfod i ben am 3:20 pm

Y CYNGHORYDD RICHARD O JONES
CADEIRYDD

1

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 6 Gorffennaf 2017

PRESENNOL:	Y Cynghorydd Richard Owain Jones (Cadeirydd) Y Cynghorydd Dylan Rees (Is-Gadeirydd) Y Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, A M Jones, Carwyn Jones, Eric Wyn Jones, G O Jones, R Ll Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, R G Parry OBE, Shaun James Redmond, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret Murley Roberts, Nicola Roberts, P S Rogers, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Prif Weithredwr Cynorthwyol (Llywodraethu a Thrawsnewid Prosesau Busnes), Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, y Gymuned a Gwella Gwasanaethau), Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro, Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb arall
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorydd R. Meirion Jones

‘Roedd y Cynghorydd R. Meirion Jones yn dymuno iddo gael ei gofnodi ei fod yn cynrychioli'r Cyngor Sir yn ei rôl fel Aelod Portffolio ar gyfer Addysg mewn cyfarfod arall.

1. DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Dim.

DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, YR ARWEINYDD, AELODAU'R PWYLLGOR GWAITH NEU BENNAETH Y GWASANAETH TALEDIG

Gwnaeth y Cadeirydd y cyhoeddiadau canlynol: -

- Llongyfarchwyd Mr. Albert Owen ar gael ei ailethol yn Aelod Seneddol ar gyfer Ynys Môn.
- Llongyfarchwyd pawb a fu'n llwyddiannus yn Eisteddfod yr Urdd yn ddiweddar.
- Llongyfarchwyd Mrs. Audrey Jones o Langefni ar dderbyn yr MBE yn rhestr anrhydeddau pen-blwydd Ei Mawrhydi’r Frenhines. Derbyniodd Mrs Jones yr anrhydedd am ei gwasanaeth i Sefydliad y Merched a'r gymuned.
- Llongyfarchwyd y rheini a fu'n cystadlu yn Gemau’r Ynysoedd yn Gotland yr wythnos ddiwethaf. Enillodd Tîm Ynys Môn 1 fedal aur, 4 medal arian a 4 medal efydd.
- Llongyfarchwyd y cyn-aelod etholedig, Mr Philip Fowlie ar gael ei benodi'n Gyfarwyddwr yr Adran Moch a Geifr yn Sioe Frenhinol Cymru.

Estynnodd y Cadeirydd ei gydymdeimlad dwysaf â theulu cyn-Reolwr-Gyfarwyddwr Cyngor Sir Ynys Môn, sef Mr Derrick Jones. Mr Jones oedd Rheolwr-Gyfarwyddwr y Cyngor o 2006-2009. Bu hefyd yn Brif Weithredwr Bwrdd Iechyd Ceredigion.

Cydymdeimlwyd ag unrhyw Aelod Etholedig neu aelod o staff y Cyngor oedd wedi cael profedigaeth. Safodd yr Aelodau a'r Swyddogion mewn distawrwydd fel arwydd o barch a chydymdeimlad.

2. NEWID I’R CYFANSODDIAD

Cyflwynodd yr Aelod Portffolio (Corfforaethol) adroddiad y Pennaeth Adnoddau (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro ar newid i ran 2.7.2 o Gyfansoddiad y Cyngor

Dywedodd yr Aelod Portffolio (Corfforaethol) fod y Pwyllgor Gwaith, yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 12 Mehefin 2017, ar ôl iddo ystyried yr uchod, wedi penderfynu argymell i'r Cyngor llawn ei fod yn awdurdodi’r Swyddog Monitro i wneud a chyhoeddi'r newidiadau canlynol i Gyfansoddiad y Cyngor : -

- Diwygio adran 2.7.2 y Cyfansoddiad i ddarllen fel a ganlyn: -

  “Bydd y Pwyllgor Gwaith yn cynnwys yr Arweinydd ynghyd ag o leiaf 2, ond dim mwy na 9 Cynghorydd arall, gan gynnwys Dirprwy Arweinydd; a bydd y cyfan yn cael eu penodi i’r Pwyllgor Gwaith gan yr Arweinydd”

- Cytuno bod nifer y swyddi ar y Pwyllgor Gwaith sy’n gymwys i dderbyn uwch gyflog yn codi ar unwaith o 7 i 8.
- Cytuno mewn egwyddor y dylai’r Cyngor gyflwyno cais i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (PACGA) am ganiatâd i godi nifer

Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn sy’n gymwys i dderbyn uwch gyflog, o’r cap presennol o 15, hyd at uchafswm o 16.

- Ar yr amod y bydd y Cyngor yn cymeradwyo’r cais terfynol ac ar yr amod y ceir caniatâd gan PACGA, rhoi awdurdod i benodi Aelod pellach o’r Pwyllgor Gwaith (gan wneud cyfanswm o 9) a fydd yn gymwys i dderbyn uwch gyflog.
- Cydnabod y bydd penodi dau Aelod pellach o’r Pwyllgor Gwaith yn gost niwtral ar y sail y byddant yn cael eu cyllido o arbedion o gyflogau’r Dirprwy Arweinydd ac un Cadeirydd a fydd, ill dau, yn parhau i wrthod yr uwch gyflogau sy’n daladwy ar gyfer eu swyddi.

‘Roedd Arweinydd Grŵp yr Wrthblaid yn anfodlon ac yn bryderus am y bwriad i gynyddu aelodaeth y Pwyllgor Gwaith o 7 i 9 Aelod. Dywedodd ei fod dan yr argraff bod y Pwyllgor Gwaith blaenorol o 7 Aelod wedi gweithio'n dda. ‘Roedd ganddo bryder hefyd ynghylch bwriad y grŵp rheoli i gynyddu aelodaeth y Pwyllgor Gwaith ar adeg pan fydd y Cyngor yn chwilio am arbedion gan bob gwasanaeth.

Cyfeiriodd Arweinydd y Cyngor at y cynnydd yn y pwysau a’r heriau o fewn portffolios rhai o'r Aelodau Portffolio. Cyfeiriodd at y pwysau yn y Gwasanaethau Plant o fewn y Cyngor a'r prosiect Wylfa Newydd.

‘Roedd Aelodau Grŵp yr Wrthblaid o’r farn y dylid gohirio’r mater a’i gyfeirio i’r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar gyfer trafodaeth a sgriwtini.

Yn unol â pharagraff 4.1.18.4 y Cyfansoddiad gofynnodd nifer ddigonol o aelodau am bleidlais gofnodedig ar yr argymhellion fel y nodwyd uchod.

Roedd y bleidlais gofnodedig fel a ganlyn: -

Bod yr eitem yn cael ei chyfeirio i’r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar gyfer trafodaeth: -

Y Cynghorwyr Glyn Haynes, K P Hughes, Aled M. Jones, Eric Jones, R.Ll. Jones, Bryan Owen, J. Arwel Roberts, Peter S. Rogers, Shaun Redmond.
Cyfanswm 9

Yn erbyn y cynnig: -

Y Cynghorwyr Lewis Davies, Richard A. Dew, John Griffith, Richard Griffiths, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos M. Huws, Carwyn Jones, Gwilym O. Jones, R O Jones, Alun Mummery, Bob Parry OBE FRAgS, Dylan Rees, Dafydd

Roberts, Margaret M. Roberts, Dafydd R. Thomas, Ieuan Williams, Robin Williams. **Cyfanswm 18**

Ymatal pleidlais: - Y Cynghorydd Nicola Roberts

PENDERFYNWYD nad oedd y cynnig wedi ei gario.

Y cynnig i gymeradwyo'r argymhelliad canlynol: -

'Yn unol â 4.1.27.1 yn Rheolau Gweithdrefn y Cyngor, bod Rheol 4.1.17.1 yn cael ei hatal ar gyfer ail bwynt bwled yr adroddiad a atodwyd'.

Y Cynghorwyr Lewis Davies, Richard A. Dew, John Griffith, Richard Griffiths, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos M. Huws, Carwyn Jones, Gwilym O. Jones, R O Jones, Alun Mummery, Bob Parry OBE FRAgS, Dylan Rees, Dafydd Roberts, Margaret M. Roberts, Nicola Roberts, Dafydd R. Thomas, Ieuan Williams, Robin Williams. **Cyfanswm 19**

Yn erbyn y cynnig: -

Y Cynghorwyr Glyn Haynes, K P Hughes, Aled M. Jones, Eric Jones, R.Ll. Jones, Bryan Owen, J. Arwel Roberts, Peter S. Rogers, Shaun Redmond. **Cyfanswm 9**

Ymatal pleidlais: - Neb

Y cynnig i gymeradwyo'r argymhelliad canlynol: -

'Bod y Cyngor yn cymeradwyo argymhelliad y Pwyllgor Gwaith yn yr adroddiad a atodwyd.'

Y Cynghorwyr Lewis Davies, Richard A. Dew, John Griffith, Richard Griffiths, T. Ll Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos M. Huws, Carwyn Jones, Gwilym O. Jones, R O Jones, Alun Mummery, Bob Parry OBE FRAgS, Dylan Rees, Dafydd Roberts, Margaret M. Roberts, Nicola Roberts, Dafydd R. Thomas, Ieuan Williams, Robin Williams. **Cyfanswm 19**

Yn erbyn y cynnig: -

Y Cynghorwyr Glyn Haynes, K P Hughes, Aled M. Jones, Eric Jones, R.Ll. Jones, Bryan Owen, J. Arwel Roberts, Peter S. Rogers, Shaun Redmond. **Cyfanswm 9**

Ymatal pleidlais: Neb

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r newid i adran 2.7.2 y Cyfansoddiad fel y nodwyd uchod.

3. CAU ALLAN Y WASG A'R CYHOEDD

Cytunwyd i drafod yr eitem a ganlyn yn gyhoeddus.

4. YMATEB Y CYNGOR SIR I YMGYNGHORIAD CYN CYFLWYNO CAIS HORIZON - CAM 3

Cyflwynwyd - adroddiad y Prif Weithredwr yn cynnwys ymateb yr Awdurdod i drydydd cam yr Ymgynghoriad Cyn Ymgeisio gan Pŵer Niwclear Horizon (PAC 3) ynghylch y Prosiect Wylfa Newydd.

Dywedodd yr Aelod Portffolio (Datblygiadau Mawr a'r Iaith Gymraeg) bod raid cyflwyno cais Gorchymyn Caniatâd Datblygu (GCD) mewn perthynas â’r Orsaf Niwclear arfaethedig newydd yn Wylfa Newydd ar gyfer y prif orsaf bŵer a datblygiadau annatod oddi ar y safle. Mae Pŵer Niwclear Horizon yn rhagweld cyflwyno'r cais GCD i'r Arolygiaeth Gynllunio ym mis Awst 2017. Er bod y Cyngor yn gefnogol mewn egwyddor i'r datblygiad yn Wylfa Newydd, dywedodd yr Aelod Portffolio ymhellach bod raid cael sicrwydd ar agweddau allweddol er mwyn sicrhau ei fod yn dod â manteision cymunedol sylweddol i'r Ynys.

Dywedodd bod y Cyngor Sir o’r farn nad yw PAC 3 yn dilyn ymlaen o PAC 2 oherwydd y newidiadau sylfaenol yn y prosiect. Nid yw PAC 3 ond yn ymgynghori ar y newidiadau a wnaed yn sgil optimeiddio i leihau costau cyfalaf, dyluniad ar gyfer gorsaf bŵer sy’n fwy cryno, optimeiddio gwaith adeiladu ac optimeiddio llety gweithwyr adeiladu. Byddai'r newidiadau arfaethedig yn gweld y prosiect a'r effeithiau cysylltiedig ar eu dwysaf yn ystod y cyfnod adeiladu yng Ngogledd Ynys Môn. Amlygodd yr Aelod Portffolio y meysydd allweddol canlynol mewn ymateb i PAC 3: -

- Diffyg manylder yn y dogfennau ymgynghori PAC 3;
- Pryder bod nifer y gweithwyr lleol wedi gostwng i 2,000;
- Dim eglurder ynghylch sut y sicrheir y cyfleon mwyaf posib i fusnesau lleol;
- Nid oes asesiad o effaith cael cyfleuster llety gweithwyr dros dro ar gyfer 4,000 o weithwyr ar y safle;
- Nid oes gwybodaeth am sut y bydd gweithwyr adeiladu yn cael eu rheoli;
- Diffyg manylion am rannu ceir a pharcio ar y safle. Mae angen mwy o gyfleusterau 'parcio a theithio';
- Angen gwneud mwy o waith i sicrhau nad yw gweithwyr adeiladu yn effeithio’n andwyol ar y cymunedau lleol, y diwylliant a'r iaith Gymraeg.

Mynegwyd pryderon mewn perthynas â rhywfaint o’r geiriad yn ymateb y Prif Weithredwr i PAC 3 a nodwyd bod angen i'r awdurdod weithio gyda Pŵer Niwclear Horizon a Llywodraeth Cymru i roi cyfleoedd i bobl ifanc yr Ynys. Ymatebodd yr Aelod Portffolio drwy ddweud y byddai'r ymateb drafft yn cael ei ddiwygio cyn y byddai’n cael ei gyflwyno.

Ailadroddodd Arweinydd y Cyngor fod y Cyngor yn gefnogol i'r prosiect Wylfa Newydd ond nododd y bydd y prosiect yn rhoi pwysau ac yn cael effaith ar ardal ogleddol Ynys Môn a'i chymunedau. Mae'n hanfodol ein bod yn cael mwy o fanylion am agweddau allweddol ar y prosiect cyn i Horizon gyflwyno Gorchymyn Caniatâd Datblygu yn ddiweddarach eleni.

Yn dilyn trafodaethau pellach **PENDERFYNWYD: -**

- **Cymeradwyo'r ymateb i Drydydd Cam yr Ymgynghoriad Cyn Ymgeisio (PAC 3);**
- **Rhoi awdurdod dirprwyedig i'r Prif Weithredwr wneud unrhyw fân-newidiadau, amrywiadau neu gywiriadau a nodir ac sy’n rhesymol angenrheidiol cyn cyhoeddi ymateb ffurfiol i PAC 3.**

Daeth y cyfarfod i ben am 4.00 pm

Y CYNGHORYDD R O JONES
CADEIRYDD

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y Cyfarfod Arbennig a gynhaliwyd ar 31 Gorffennaf 2017

PRESENNOL:	Y Cynghorydd Richard Owain Jones (Cadeirydd) Y Cynghorydd Dylan Rees (Is-Gadeirydd). Y Cynghorwyr Lewis Davies, R Dew, John Griffith, Richard Griffiths, Glyn Haynes, K P Hughes, Vaughan Hughes, Llinos Medi Huws, A M Jones, Eric Wyn Jones, G O Jones, R Ll Jones, R.Meirion Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, R G Parry OBE FRAgS, Shaun James Redmond, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J A Roberts, Margaret Murley Roberts, P S Rogers, Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams.
WRTH LAW:	Prif Weithredwr, Prif Weithredwr Cynorthwyol (Partneriaethau, y Gymuned a Gwella Gwasanaethau), Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (Eitem 3 yn unig), Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, Prif Swyddog Cynllunio (DFJ) (Eitem 2 yn unig), Rheolwr Polisi Cynllunio (NHD) (Eitem 2 yn unig), Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol (RJ) (Eitem 2 yn unig), Swyddog Pwyllgor (MEH).
HEFYD YN BRESENNOL:	Neb
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr T Ll Hughes MBE, Carwyn Jones a Nicola Roberts.

Estynnodd y Cadeirydd ei ddymuniadau gorau am wellhad buan i'r Cynghorydd T. Ll Hughes MBE yn dilyn ei salwch yn ddiweddar.

1 DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Dim

DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, YR ARWEINYDD, AELODAU'R PWYLLGOR GWAITH NEU BENNAETH Y GWASANAETH CYFLOGEDIG

Gwnaeth y Cadeirydd y cyhoeddiadau canlynol: -

- Llongyfarchwyd pawb o Ynys Môn a fu’n llwyddiannus yn Sioe Frenhinol Cymru yn ddiweddar.
- Estynnodd y Cadeirydd ei ddymuniadau gorau am Eisteddfod Genedlaethol lwyddiannus ym Modedern yr wythnos nesaf ac i Sioe Amaethyddol Môn a gynhelir ar 15 ac 16 Awst 2017.

* * * *

Cyfeiriodd y Cadeirydd at gofeb canmlwyddiant Brwydr Passchendaele yng Ngwlad Belg, lle collwyd llawer o fywydau.

Cydymdeimlwyd â'r Cynghorydd Eric W. Jones ar golli ei chwaer-yng-nghyfraith.

Cydymdeimlwyd â Mrs. Ann Holmes, Swyddog Pwyllgor ar golli ei mam yn ddiweddar.

Cydymdeimlwyd ag unrhyw Aelod o'r Cyngor neu aelod o staff oedd wedi cael profedigaeth.

Safodd yr Aelodau a'r Swyddogion mewn distawrwydd fel arwydd o barch a chydymdeimlad.

2 CYNLLUN DATBLYGU LLEOL AR Y CYD GWYNEDD A MÔN

Cyflwynwyd Adroddiad y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd i'r Cyngor gan yr Aelod Portffolio (Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Datblygu Economaidd).

Dywedodd yr Aelod Portffolio (Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Datblygu Economaidd) bod rhaid i awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru baratoi cynlluniau datblygu lleol o dan Ddeddf Cynllunio a Phrynu Gorfodol 2004. Mae'r Cynllun Datblygu Lleol yn nodi gweledigaeth ar gyfer newid yn yr ardal yn ystod y cyfnod 2011 - 2026 ac mae’n cynnwys polisïau manwl ac yn dynodi safleoedd ar gyfer eu datblygu ac yn nodi faint o dir sydd ei angen ar gyfer tai newydd, cyflogaeth, siopau ac ati. Mae hefyd yn dynodi tiroedd a ddiogelir rhag datblygiadau fel y gellir eu cadw’n fannau agored. Oherwydd bod angen i Gyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd ill dau baratoi Cynllun Datblygu Lleol, penderfynwyd y byddai'r ddau gyngor yn cydweithio i baratoi Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd. Nododd hefyd y sefydlwyd Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd ac arno aelodau etholedig o Gyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd i ddelio â materion yn ymwneud â'r gwaith o baratoi'r Cynllun.

Dywedodd fod y gwaith o baratoi'r cynllun wedi dechrau yn 2011 a bod yr holl ddatblygiadau tai a adeiladwyd ers 2011 a’r holl geisiadau cynllunio a gymeradwywyd wedi eu cynnwys yn y ffigwr a nodir yn y Cynllun Datblygu

ynghylch nifer y tai y rhagwelir y bydd eu hangen. Mae'r Cynllun yn nodi y bydd angen 3,472 o gartrefi newydd ar Ynys Môn ond mae 783 o anheddau eisoes wedi eu hadeiladu a 1,251 o geisiadau cynllunio wedi eu cymeradwyo.

Dywedodd yr Aelod Portffolio ymhellach yr ymgynghorwyd yn helaeth â'r cyhoedd ar y Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd ac y cwblhawyd fersiwn derfynol gytunedig ym mis Ionawr 2016. ‘Roedd Lywodraeth Cymru wedi penodi dau Arolygydd i archwilio cadernid y Cynllun a chynhaliwyd cyfarfod cyn-gwrandawiad ym mis Mehefin 2016 a dechreuodd y rownd gyntaf o 16 o Sesiynau Gwrandawiad ar 6 Medi 2016 ac ‘roeddent yn ymdrin ag ystod eang o bynciau ynghylch pob agwedd ar y Cynllun h.y. Tai a Dosbarthiad, Tai Fforddiadwy, Anghenion Sipsiwn a Theithwyr, yr Economi, yr iaith Gymraeg, Ynni Adnewyddadwy yn ogystal â materion a sylwadau oedd yn ymwneud â safleoedd penodol. Ar ôl cwblhau rownd gyntaf y Sesiynau Gwrandawiad, cyhoeddodd y Cyngor Restr o Newidiadau Materion yn Codi ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus (a oedd yn mynd i’r afael â phwyntiau gweithredu a godwyd gan yr Arolygwyr) a cheisiodd sicrhau bod y Cynllun yn cwrdd â gofynion y profion cadernid a’i fod yn ymateb i’r angen i gydymffurfio â pholisi cenedlaethol a deddfwriaeth sylfaenol. Cynhaliwyd ail rownd o 2 sesiwn gwrandawiad yn Ebrill 2017 i ystyried pynciau ffocws ac, yn dilyn y sesiynau gwrandawiad, cyhoeddodd y ddau Gyngor y Rhestr Derfynol o Newidiadau Materion yn Codi a gyhoeddwyd yn y Llyfrgell Archwilio ac a anfonwyd ymlaen at yr Arolygwyr i'w hystyried wrth lunio eu hadroddiad. Derbyniodd y Cynghorau Adroddiad Cyfrwymol yr Arolygydd ar 30 Mehefin 2017. Yn unol â rheoliadau statudol, mae'n rhaid i’r ddau Gyngor fabwysiadu'r Cynllun erbyn Awst 2017 cyn pen 8 wythnos i dderbyn y Cynllun. Yn unol â Rheoliadau Cynlluniau Datblygu Lleol, pan fo Cyngor yn mabwysiadu ei Gynllun, mae'n ofynnol iddo lunio a chyhoeddi Datganiad Mabwysiadu, sydd hefyd yn cynnwys datganiad yn ymwneud â'r Gwerthusiad Cynaliadwyedd (GC) / Asesiad Amgylcheddol Strategol (AAS).

Ar ôl mabwysiadu’r Cynllun, mae gofyn statudol ar y Cynghorau i baratoi a chyflwyno Adroddiad Monitro Blynyddol (AMB) ar y Cynllun i Lywodraeth Cymru. Bydd yr AMB hwn yn archwilio a yw polisïau'r Cynllun yn cael eu gweithredu'n briodol, a yw dyraniadau defnydd tir yn cael eu cyflawni, ac a oes angen adolygu unrhyw bolisïau. Bydd gofyn hefyd i'r Cynghorau gynnal adolygiad llawn o'r Cynllun o leiaf bob 4 blynedd ar ôl ei fabwysiadu. Cynigiodd y dylid mabwysiadu'r Cynllun a’r materion cysylltiedig fel y nodwyd nhw yn yr adroddiad ysgrifenedig ac eiliwyd y cynnig gan y Cynghorydd Llinos M. Huws, Arweinydd y Cyngor.

Rhoddodd y Cyngor sylw manwl i’r wybodaeth yn yr adroddiad a chodwyd y prif faterion canlynol -

- Er yn derbyn yr angen i ddatblygu tai, mae'n bwysig sicrhau y darperir cymaint â phosib o dai cymdeithasol ac anheddau fforddiadwy;
- Mae angen rhoi blaenoriaeth i gadw pobl ifanc ar yr Ynys a bod anheddau newydd yn fforddiadwy i aelwydydd lleol sydd eu hangen;

- Bydd sicrhau cyflogaeth, yn enwedig swyddi sy'n talu'n dda, ar gyfer pobl ifanc yr Ynys a'r rheini sy'n dymuno dychwelyd, yn ogystal â'r system addysg, yn cynnal yr iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymreig yn y cymunedau lleol;
- Mae'r iaith Gymraeg yn dibynnu ar gymunedau trefol a gwledig ffyniannus;
- Mae mynd i'r afael ag effaith y gweithwyr sydd eu hangen i gyflawni a gweithredu'r prosiect Wylfa Newydd yn hollbwysig;
- Ystyrir fod safle Lairds ym Miwmares yn dal i fod yn adnodd pwysig ac y dylid hwyluso ailddatblygu'r safle;
- Mae angen monitro'r Cynllun yn rheolaidd;
- Mae angen i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd gyflwyno adroddiadau i'r Pwyllgorau perthnasol yn rheolaidd ar yr effaith bosib ar yr iaith Gymraeg ac ar effaith datblygiadau mewn cymunedau lleol.

Yn dilyn sesiwn holi ac ateb 'roedd y bleidlais fel a ganlyn: -

O blaid mabwysiadu'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd	**Cyfanswm 21**
Yn erbyn mabwysiadu'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd	**Cyfanswm 5**
Ymatal	**Cyfanswm 1**

PENDERFYNWYD: -

- **mabwysiadu Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd ac Ynys Môn am y cyfnod 2011 i 2026 fel y diwygiwyd ef gan newidiadau a argymhellwyd gan yr Arolygydd yn yr adroddiad ar yr Archwiliad (dyddiedig 30 Mehefin 2017):**
- **cyhoeddi'r Cynllun a fabwysiadwyd, y Datganiad Mabwysiadu, y Gwerthusiad Cynaliadwyedd / Asesiad Amgylcheddol Strategol terfynol a'r Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd**
- **rhoi awdurdod dirprwyedig i swyddogion gywiro unrhyw wallau teipio a gramadegol, ymdrin ag unrhyw fân-faterion cywirdeb neu gamgymeriadau, yn ogystal ag ymgymryd ag unrhyw faterion angenrheidiol eraill sy'n ymwneud â chyflwyniad, ynghyd â'r newidiadau canlyniadol (sydd eu hangen yn dilyn y newidiadau a argymhellir yn unol a pharagraff 1.10 yn adroddiad yr Arolygydd), cyn cyhoeddi'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd terfynol ar gyfer Gwynedd ac Ynys Môn.**
- **bod y Canllawiau Cynllunio Atodol a gafodd eu mabwysiadu i gefnogi'r cynlluniau datblygu cyfredol yn parhau i fod yn ystyriaethau perthnasol wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio, lle mae'n briodol, hyd nes eu bod wedi eu disodli gan rai newydd neu wedi eu tynnu'n ôl.**

3. CYMERADWYO CYNNWYS Y CAIS AM AELOD ARALL AR GYFER Y PWYLLGOR GWAITH

Cyflwynodd yr Aelod Portffolio (Materion Corfforaethol) adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro i'r Cyngor ei ystyried.

Dywedodd yr Aelod Portffolio (Materion Corfforaethol) fod y Cyngor, yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 6 Gorffennaf 2017 wedi cymeradwyo, mewn egwyddor, gyflwyno cais i amrywio'r cap statudol ar nifer yr Aelodau etholedig sydd â hawl i dderbyn uwch gyflog o 15 i 16. Nododd mai pwrpas y cais yw galluogi penodi Aelod ychwanegol i wasanaethu ar y Pwyllgor Gwaith i arwain ar brosiectau isadeiledd mawr, materion datblygu economaidd ac yn enwedig Wylfa Newydd.

Eglurodd y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro fod Atodiad 1 a oedd ynghlwm wrth yr adroddiad yn nodi rôl a disgrifiad swydd yr aelod ychwanegol o'r Pwyllgor Gwaith ac y bydd y cais yn cael ei gyflwyno i'r Ysgrifennydd Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth Leol i'w gymeradwyo .

‘Roedd Grŵp yr Wrthblaid yn anfodlon gyda’r bwriad i gynyddu aelodaeth y Pwyllgor Gwaith ac i benodi aelod ychwanegol i arwain ar brosiectau datblygu economaidd mawr. Awgrymwyd y gellid sefydlu Pwyllgor gydag aelodau etholedig i ddelio â datblygiadau mawr o'r fath ar yr Ynys.

Dywedodd Arweinydd y Cyngor ei bod o'r farn bod cael aelod o’r Pwyllgor Gwaith ar gyfer datblygiadau mawr yn hanfodol i sicrhau'r buddion i drigolion yr Ynys.

Yn unol â pharagraff 4.1.18.4 y Cyfansoddiad, gofynnodd yr aelodau o Grŵp yr Wrthblaid am bleidlais gofnodedig ar argymhellion yr adroddiad. Ni chafwyd y nifer ofynnol o aelodau o blaid cael pleidlais gofnodedig.

PENDERFYNWYD cymeradwyo cynnwys y cais yn Atodiad 1 a oedd ynghlwm wrth yr adroddiad.

Daeth y cyfarfod i ben am 12:10

Y CYNGHORYDD RICHARD O. JONES
CADEIRYDD

1

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i	**Cyngor Sir**
Dyddiad	**26/9/17**
Pwnc	**Cynllun y Cyngor am y cyfnod 2017-2022**
Aelod Portffolio	**Dafydd Rhys Thomas**
Swyddog(ion) Arweiniol	**Scott Rowley**
Swyddog Cyswllt	**Gethin Morgan**
Natur a rheswm dros adrodd - **Fel bod modd i'r Pwyllgor Gwaith argymell Cynllun Cyngor Sir Ynys Môn 2017-2022 yn ffurfiol i'r Cyngor Llawn i'w gymeradwyo a'i fabwysiadu**	

A - Cyflwyniad / Cefndir / Materion

Mae sicrhau bod gan y Cyngor Sir gynllun cadarn ac ystyrlon yn hollbwysig ar gyfer gweithrediad llwyddiannus ein rhaglen barhaus a'n gweledigaeth i ddatblygu Ynys Môn gynaliadwy lle mae unigolion annibynnol yn byw mewn teuluoedd cryf ac o fewn cymunedau iach, llewyrchus, ffyniannus a gwydn.

Mae'r cynllun ei hun wedi ei ddatblygu a'i siapio gan: -

Barn pobl leol - Rydym yn parhau gyda’n hymgyrch i ddod yn Gyngor sy’n gwrando hyd oed yn well ac ‘rydym wedi gwneud rhagor o welliannau i’n harferion ymgynghori ac ymgysylltu gyda'n dinasyddion a chymunedau gydag arweiniad a chyfarwyddyd y Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori Corfforaethol. Cynhaliwyd proses ymgysylltu eang a chynhwysfawr gyda dinasyddion yn ystod 2017 er mwyn nodi a chadarnhau nifer o flaenoriaethau a chanlyniadau y mae ein dinasyddion yn ystyried eu bod yn bwysig iddynt yn ystod cyfnod y cynllun hwn.

Barn ein partneriaid - prin fod unrhyw un o’r gwasanaethau yr ydym yn eu cynnig yn cael eu darparu heb fewnbwn ein partneriaid. Wrth ddatblygu'r ddogfen hon, rydym wedi ystyried y rhaglen ynys eang sy'n cael ei datblygu gyda’n partneriaid, gan ganolbwyntio ar y meysydd hynny lle gelwn wneud gwahaniaeth drwy gymryd yr awenau.

Pa mor dda mae ein gwasanaethau yn perfformio ar hyn o bryd – ‘rydym yn wastad yn gwella sut ydym yn monitro ein perfformiad trwy'r Fframwaith Rheoli Perfformiad cysylltiedig, a hynny er mwyn sicrhau ein bod ar y trywydd iawn a’n bod yn gwella’n barhaus. Os nad ydym yn perfformio’n ddigon da, cymerir camau i unioni pethau. Mae ein blaenoriaethau yn adlewyrchu nifer o feysydd lle mae angen gwneud gwelliannau i adeiladu ein dyfodol cynaliadwy.

Blaenoriaethau Gwleidyddol - fel cynrychiolwyr eu cymunedau, mae Cynghorwyr Etholedig lleol wedi tynnu sylw at faterion hefyd drwy ddulliau ymgysylltu traddodiadol, sesiynau briffio a byrddau rhaglen. Mae'r rhain hefyd wedi cael eu hadlewyrchu yn y ddogfen hon.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol gan Lywodraeth Cymru – mae blaenoriaethau Llywodraeth Cymru fel yr amlygir nhw yn ei Rhaglen Symud Cymru Ymlaen a’r ddeddfwriaeth newydd hefyd yn adlewyrchu ein blaenoriaethau lleol ac mae pwyslais penodol ar gynorthwyo’r bobl fwyaf bregus, sicrhau cyfleoedd ar gyfer gwneud cynnydd a hyrwyddo llesiant ein dinasyddion wrth galon yr hyn yr ydym yn ei wneud.

B - Ystyriaethau

Cynllun Corfforaethol y Cyngor (2013-2017), fel y mabwysiadwyd ef gan y Cyngor llawn yn 2013/14 yw’r sylfaen y datblygwyd y Cynllun hwn arno.

Bydd y cynllun newydd yn allweddol ar gyfer symud y Cyngor yn ei flaen yn ddiwylliannol ar adeg o newid parhaus ac adnoddau sy’n mynd yn gynyddol brin.

Bydd hefyd yn golygu y byddwn yn dod yn Gyngor y bydd eraill yn ceisio meincnodi eu hunain yn ei erbyn. Mae hyn yn golygu y bydd gan Gyngor Sir Ynys Môn, erbyn 2022 ;

- dealltwriaeth o berfformiad ein gwasanaethau, gan reoli'r perfformiad hwnnw'n rhagweithiol a thargedu camau gwella pan fo angen
- meysydd o arloesedd, arfer dda a rhagoriaeth gwasanaeth y mae sefydliadau eraill yn ceisio meincnodi eu hunain yn eu herbyn.
- aelodau etholedig, rheolwyr a staff sy'n gwneud gwahaniaeth ac sydd wedi datblygu eu sgiliau o ganlyniad.
- wedi datblygu ymhellach y parch tuag atom o fewn o fewn y teulu llywodraeth leol yng Nghymru, yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol.
- perthnasau cynhyrchiol, tryloyw ac ymddiriedus gyda'n partneriaid.
- wedi bodloni ein harchwilwyr o ran arweinyddiaeth, llywodraethiant a chapasiti trefniadol.

Wrth ddatblygu ein Cyngor, mae **6 thema allweddol** a fydd yn sail i'r ffordd y byddwn yn gweithio. Mae'r themâu allweddol hyn a ddatblygwyd gan staff fel a ganlyn;

Thema 1- Proffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda

Thema 2 - Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig

Thema 3 – Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned

Thema 4 - Gwerthfawrogi a Datblygu ein Pobl

Thema 5 – Ymrwymedig i Bartneriaeth

Thema 6 - Cyflawni

Mae'r ymarfer ymgysylltu ac ymgynghori a gynhaliwyd wrth ddatblygu'r cynllun hwn wedi bod yn gadarn a manwl. 'Rydym wedi gwrando ar ein dinasyddion o gychwyn cyntaf y broses hon gan gynnwys -

Sylw gan y wasg a'r cyfryngau i'r ymarfer ymgynghori

Ymgysylltu gyda'r cyhoedd drwy'r cyfrifon Facebook a Twitter Corfforaethol

Gweithdai ymgysylltu ac ymgynghori â'r gymuned ar draws y Sir

Gweithdai, sesiynau briffio a thrafodaethau gyda Phenaethiaid Gwasanaeth / Uwch-Arweinyddion ac Aelodau

Mae elfennau allweddol y Cynllun fel a ganlyn -

Nod - "byddwn yn gweithio tuag at Ynys Môn lle mae gennym unigolion annibynnol sy'n byw o fewn teuluoedd cryf mewn cymunedau iach, llewyrchus, ffyniannus a gwydn"

Yn ystod yr ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori a gynhaliwyd ers 2013, gofynnwyd i ddinasyddion am eu barn am yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw. Waeth beth fo'r dull ymgynghori a ddefnyddiwyd, y blaenoriaethau cyson ac uchaf o bell ffordd ym mhob ardal ddaearyddol ac ymysg pobl o bob grŵp demograffig yw:

- cefnogi'r bobl fwyaf bregus
- datblygu'r economi a sicrhau ein llesiant
- codi safonau a moderneiddio ein hysgolion

Y blaenoriaethau hyn felly yw sail y meysydd ffocws yn y cynllun corfforaethol hwn: -

- sicrhau bod cyfleoedd ar gael i bobl ffynnu a gwireddu eu potensial tymor hir
- cynorthwyo oedolion a theuluoedd bregus i'w cadw mor ddiogel, iach ac annibynnol ag y bo modd
- sicrhau y gall ein cymunedau ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau, tra'n diogelu amgylchedd naturiol ein hynys

Mae'r cynllun yn nodi y byddwn yn mabwysiadu agwedd 'Un Cyngor' o ran darparu gwasanaethau, a hynny drwy weithlu modern, hyblyg sydd â'r sgiliau iawn i gyflawni amcanion y Cyngor. Bydd rôl ein gweithlu yn newid wrth i'r cynllun gael ei gyflawni. Ein rôl esblygol fydd comisiynu gwasanaethau a darparu gwasanaethau ein hunain os mai dyna sy'n sicrhau'r canlyniadau gorau.

Bydd sicrhau y cyflawnir y cynllun hwn yn allweddol bwysig. Wrth wneud hynny, byddwn yn -

- Sefydlu trefniadau cadarn ar gyfer ymdrin â'n heriau ariannol difrifol, gan sicrhau bod meysydd blaenoriaeth yn cael eu diogelu. Bydd trawsnewid gwasanaethau ac arloesedd wrth wraidd yr hyn y byddwn yn ei wneud.
- Ailbwysleisio ein fframwaith rheoli perfformiad integredig, gan gysylltu ein blaenoriaethau i’r rheini yn y cynllun Ariannol Tymor Canol.
- Casglu data a defnyddio gwybodaeth i fonitro ein perfformiad drwy adroddiadau chwarterol sydd ar gael i'r cyhoedd
- Adeiladu ar ein cryfderau o ran ymgysylltu gyda dinasyddion Ynys Môn a’u cynnwys yn y ffordd y mae’r Cyngor yn gwneud ei benderfyniadau

C - Goblygiadau ac Effeithiau		
1	**Cyllid / Adran 151**	Mae'r costau sy'n gysylltiedig â gweithredu blaenoriaethau'r Cyngor yn gyson â’r Cynllun Ariannol Tymor Canol.
2	**Swyddog Cyfreithiol / Monitro**	
3	**Adnoddau Dynol**	
4	**Gwasanaethau Eiddo**	

	(Gweler y nodiadau – dogfen ar wahân)	
5	**Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)**	
6	**Cydraddoldeb** (Gweler y nodiadau - dogfen ar wahân)	
7	**Gwrthdlodi a Chymdeithasol** (Gweler y nodiadau – dogfen ar wahân)	
8	**Cyfathrebu** (Gweler y nodiadau – dogfen ar wahân)	
9	**Ymgynghori** (Gweler y nodiadau – dogfen ar wahân)	
10	**Economaidd**	
11	**Amgylcheddol** (Gweler y nodiadau – dogfen ar wahân)	
12	**Troseddau ac Anhrefn** (Gweler y nodiadau – dogfen ar wahân)	
CH - Crynodeb		

Mae sicrhau bod gan y Cyngor Sir gynllun cadarn ac ystyrlon yn hollbwysig i'r daith tuag at welliant parhaus a'i raglen esblygol ar adeg o newid ac mewn cyfnod pan fo adnoddau'n prinhau'n barhaol. Mae'n rhoi cyfeiriad pendant, strategol ar gyfer y sefydliad, sef un y gellir dal Aelodau a Swyddogion yn atebol am ei gyflawni. Mae'n cynnwys nodau'r cyngor, ei feysydd ffocws a'r canlyniadau y byddwn yn gweithio tuag atynt er mwyn gwneud gwahaniaeth i fywydau ein dinasyddion dros y pum mlynedd nesaf.
D - Argymhelliad
Argymhellir – **Bod y Cyngor Sir yn mabwysiadu'r Cynllun ac awdurdodi swyddogion i wneud mân newidiadau iddo, ar y cyd gyda'r Aelod Portffolio ar gyfer Trawsnewid a Materion Corfforaethol, cyn ei gyhoeddi ar wefan y Cyngor.**

Enw awdur yr adroddiad - Gethin Morgan

Teitl y Swydd - Rheolwr Cynllunio Busnes, Perfformiad a Rhaglenni

Dyddiad - 8.8.17

Atodiadau:
Cynllun y Cyngor 2017-2022

Papurau Cefndir
Cynllun Corfforaethol Cyngor 2013-2017

Cyngor Sir Ynys Môn
Cynllun 2017-2022

Uchelgais allweddol y Cyngor yw y byddwn **“yn gweithio tuag at Ynys Môn sydd yn iach, yn ffynnu ac yn llewyrchus”.**

Y thema allweddol sy’n rhedeg trwy’r cynllun yw ein huchelgais i weithio â phobl Ynys Môn, ein cymunedau a’n partneriaid er mwyn <u>sicrhau gwasanaethau o safon uchel</u> a fydd yn gwella ansawdd bywyd i bawb ar yr Ynys.

Mae ymgynghoriadau diweddar â’n cymunedau, aelodau etholedig a staff wedi amlygu'r blaenoriaethau a ganlyn.

- Creu'r amodau fydd yn galluogi pawb i gyflawni eu potensial tymor hir.
- Cefnogi oedolion a theuluoedd bregus a’u cadw’n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl
- Gweithio mewn partneriaeth gyda’n cymunedau i’w galluogi i ymdopi’n effeithiol â newid a datblygiadau tra’n gwarchod ein hamgylchedd naturiol.

Mewn cyfnod o gyni ariannol fe fydd y cynllun hwn yn dylanwadu ar y ffordd byddwn yn llunio ein cyllideb.

Ffeithiau allweddol am Ynys Môn.

Mae Ynys Môn ychydig dros 700 o gilometrau sgwâr ac yn cynnwys trefi bach, pentrefi a thir fferm yn bennaf. Mae’r 200km o arfordir yn cynnwys amrywiaeth eang o draethau tywodlyd a childraethau creigiog sy’n denu nifer fawr o dwristiaid, yn enwedig yn ystod misoedd yr haf.

Mae’r A55 yn cysylltu'r Ynys gyda gweddill Cymru ac yn brif ffordd gyswllt i Borthladd Caergybi.

Mae bron i 70,000 o bobl yn byw yn Ynys Môn. Mae 61% o oed gwaith ac mae 76.5% ohonynt mewn gwaith - mae hyn yn uwch na’r cyfartaledd Cymru gyfan. Mae nifer y boblogaeth sydd o oedran gwaith ac sydd un ai’n rheolwyr, yn gyfarwyddwyr neu’n uwch swyddogion yn uwch na chyfartaledd Cymru ac mae gennym un o’r cyfraddau hunangyflogaeth uchaf yn y wlad - busnesau bach a masnachwyr unigol yn bennaf.

Gellir cyrraedd holl drefi a phentrefi Ynys Môn o fewn hanner awr i brif swyddfeydd y Cyngor yn Llangefni.

Mae ein treftadaeth a'n diwylliant Cymreig yn bwysig. Mae dros dri-chwarter ein plant a dros hanner ein hoedolion yn gallu siarad Cymraeg. Mae diogelu'r iaith Gymraeg yn flaenoriaeth uchel gan y Cyngor.

Mae Ynys Môn yn un o'r lleoedd hapusaf i fyw yng Nghymru. Mewn Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth a gynhaliwyd gan y Swyddfa Ystadegau Cenedlaethol roedd Ynys Môn yn gyntaf drwy Gymru gyfan o ran pa mor fodlon yw pobl gyda'u bywydau'n gyffredinol. O ran hapusrwydd roedd Ynys Môn yn ail drwy Gymru. Mae Ynys Môn hefyd yn un o'r lleoedd mwyaf diogel yng Nghymru i fyw.

Mae'r Ynys yn lle gwych i fyw, a'n prif flaenoriaeth dros y pum mlynedd nesaf fydd darparu gwasanaethau Cyngor effeithlon ac effeithiol er mwyn sicrhau bod hyn yn parhau.

Mae'r Ynys wedi ei rhannu'n 11 o wardiau gyda phob un yn cael ei gwasanaethu gan fwy nag un Cynghorydd Sir. Mae 30 o Gynghorwyr i gyd.

Amcan allweddol y cynllun 5 mlynedd hwn….

Mae'r ddogfen hon yn gosod Nodau ac Amcanion y Cyngor ar gyfer y pum mlynedd nesaf. Bydd yn bwynt cyfeirio ar gyfer y broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel. Bydd hefyd:

- yn gosod fframwaith i'w ddefnyddio er mwyn cynllunio a gweithredu ein blaenoriaethau;
- yn gosod cyfeiriad i'r ffordd y byddwn yn llunio ein gwariant yng nghyd-destun gostyngiad sylweddol mewn cyllid;
- yn cael ei ddefnyddio ar gyfer monitro cynnydd y blaenoriaethau a nodwyd.

Beth ydym am ei wneud dros y 5 mlynedd nesaf?

Ein NOD fydd gweithio tuag at Ynys Môn fydd yn iach a llewyrchus lle gall teuluoedd ffynnu.

Byddwn hefyd yn gwneud ein gorau glas i sicrhau bod ein gwaith yn cyd-fynd â'r nodau a'r egwyddor datblygiad cynaliadwy sydd wedi'i hymgorffori yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Beth ydym eisiau ei wneud – Amcan 1

<u>Sicrhau bod pobl Ynys Môn yn gallu ffynnu a chyflawni eu potensial tymor hir.</u>

Pam ydym eisiau gwneud hyn?

Mae galluogi trigolion i gyrraedd eu potensial llawn yn dibynnu ar gyfuniad llwyddiannus nifer o ffactorau megis cyfleoedd cyflogaeth, y cymysgedd iawn o sgiliau a hyfforddiant; argaeledd tai fforddiadwy o ansawdd da a mynediad i amgylchedd naturiol ac adeiledig o safon uchel. Byddwn yn gwella amodau ar gyfer trigolion er mwyn iddynt fedru cyflawni eu potensial llawn a gwella ansawdd eu bywydau a'u lles.

Er bod economi Ynys Môn wedi dirywio dros nifer o flynyddoedd gyda nifer o ardaloedd yn gymdeithasol ac yn economaidd ddifreintiedig, mae'r cyflog wythnosol cyfartalog yn uwch (o 8%) na'r ffigwr cyfatebol ar gyfer Cymru. Mae'r nifer o bobl sydd mewn gwaith ar gyfartaledd yn debyg i'r ffigwr cenedlaethol. Mae'r nifer o bobl oedran gwaith sydd un ai'n rheolwyr, yn gyfarwyddwyr neu'n uwch swyddogion yn uwch na'r cyfartaledd ar gyfer Cymru ac mae gennym un o'r cyfraddau hunangyflogaeth uchaf yn y wlad - rydym yn arloesol ac yn ddeinamig fel Ynys a hoffem weld hyn yn datblygu ymhellach.

Sut byddwn ni'n cyflawni'r amcan hwn?

<u>Swyddi a Chyfleoedd Gwaith</u>

Byddwn yn gwneud pob ymdrech i wella cyfleoedd cyflogaeth, sgiliau a hyfforddiant.

1. Byddwn yn hyrwyddo Ynys Môn i annog datblygwyr mawr i fuddsoddi yn yr ynys ac yn defnyddio hyn fel catalydd ar gyfer datblygu busnesau a swyddi ar yr Ynys.
2. Gweithio â Chynghorau eraill yng Ngogledd Cymru i ddenu buddsoddiad er mwyn sicrhau bod prosiectau allweddol sy'n cynnig cyfleoedd cyflogaeth yn mynd yn eu blaenau.
3. Gwneud ein gorau glas i greu amodau sy'n golygu y gall busnesau lleol ddatblygu a chreu swyddi o safon yn Ynys Môn. Bydd hyn yn cynnwys sicrhau bod gwariant y Cyngor yn cefnogi busnesau lleol.
4. Defnyddio cyfleoedd sy'n codi o ddatblygiadau newydd i hyrwyddo prentisiaethau a sicrhau bod gan bobl ifanc ac oedolion y sgiliau cywir a'r arbenigedd angenrheidiol ar gyfer y byd gwaith. Byddwn hefyd yn creu cyfleoedd o fewn y Cyngor i ddatblygu ein staff ein hunain.

<u>Addysg a Sgiliau</u>

Byddwn yn parhau i godi safonau addysg a sicrhau bod gan ein pobl ifanc y sgiliau cywir ar gyfer cyflogaeth a hyfforddiant.

5. Parhau â'n rhaglen moderneiddio ysgolion drwy gyhoeddi strategaeth ddiwygiedig fydd yn mynd i'r afael â chynaliadwyedd tymor hir addysg gynradd ac addysg uwchradd ar draws yr Ynys. Bydd hyn yn cynnwys y posibilrwydd o gampysau dysgu 3 – 18 oed mewn lleoliadau penodol.
6. Cwblhau'r gwaith ar Ysgol Santes Dwynwen, Niwbwrch ac ardaloedd Seiriol a Llangefni.
7. Cynyddu'r niferoedd sy'n ymgeisio am swyddi arweinyddiaeth mewn ysgolion cynradd ac uwchradd drwy ddarparu rhaglen fewnol a gynlluniwyd er mwyn adnabod a datblygu arweinwyr ysgolion y dyfodol.
8. Gweithio gyda'n partneriaid i sicrhau y cyfleoedd gorau mewn addysg a sgiliau ar gyfer ein pobl ifanc.

<u>Iechyd a Lles</u>

Byddwn yn creu amodau i unigolion allu gwella eu hiechyd a'u lles.

9. Annog unigolion i wella eu hiechyd a'u lles eu hunain drwy hyrwyddo ffyrdd o fyw actif ymysg plant, pobl ifanc ac oedolion.
10. Defnyddio ein hadnoddau, a rhai partneriaid allanol, er mwyn cynyddu nifer y tai fforddiadwy a thai cyngor a dod â thai gwag yn ôl i ddefnydd.
11. Gweithio gyda phartneriaid allanol er mwyn sicrhau y gall pob rhan o'r Ynys gael mynediad i wasanaeth band-eang dibynadwy a chyflym er mwyn hyrwyddo dulliau hyblyg o weithio a galluogi trigolion i gyflawni eu busnes â'r Cyngor ar-lein.

Beth ydym eisiau ei wneud - Amcan 2

<u>Cefnogi oedolion a theuluoedd bregus er mwyn eu cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl.</u>

Pam ydym ni eisiau gwneud hyn?

Mae'r Cyngor yn wynebu sawl her gofal cymdeithasol - poblogaeth oedrannus sy'n cynyddu, niferoedd uwch o gleifion â chyflyrau cronig ac achosion cynyddol o ordewdra. Mae costau gofal cymdeithasol yn cynyddu tra bo cyllidebau yn lleihau.

Dros y deng mlynedd ar hugain ddiwethaf, mae nifer y bobl dros 65 oed wedi tyfu i tua 17,000 [cynnydd o tua 12%]; mae'r cynnydd ar gyfer pobl dros 85 oed yn 16%. Rhagwelir y bydd y duedd hon yn parhau dros gyfnod y cynllun ac fe fydd hyn yn cynyddu'r pwysau ar wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol. O ganlyniad, bydd angen i'r Cyngor gydweithio'n agosach â'r Bwrdd Iechyd a'r Trydydd Sector er mwyn hyrwyddo iechyd da drwy gamau ataliol ac ymyrraeth gynnar. Yn y cyswllt hwn, rhoddir blaenoriaeth i ddatblygu hybiau cymunedol er mwyn darparu gwasanaethau ataliol sy'n ymateb i anghenion gofal a chymorth yn lleol fydd yn ei dro yn arwain at fwy o annibyniaeth ymysg ein hoedolion.

Mae nifer y plant sy'n derbyn gofal a'r ceisiadau am dai addas, yn aml i osgoi digartrefedd, hefyd wedi cynyddu dros y ddwy flynedd ddiwethaf. O ganlyniad, bydd angen i'r Cyngor roi blaenoriaeth i gefnogi teuluoedd er mwyn sicrhau bod pob plentyn yn cael y dechrau gorau mewn bywyd a bod gwasanaethau cymorth ataliol yn amserol ac yn llwyddiannus mewn perthynas â chadw plant gartref. Bydd angen hefyd i'r Cyngor sicrhau bod mathau cywir o dai yn y lleoedd cywir i fodloni anghenion lleol a bod cymorth addas ar gael ar gyfer y teuluoedd hynny sy'n ei chael hi'n anodd ymateb i newidiadau Diwygio Lles.

Sut byddwn yn cyflawni'r amcan hwn?

<u>Cefnogaeth ar gyfer oedolion hŷn a bregus</u>

Cefnogaeth i alluogi unigolion i barhau i fod yn annibynnol

1. Cytuno ar gynlluniau i ddarparu tai gofal ychwanegol yng nghanol, gogledd a de-ddwyrain yr Ynys.
2. Datblygu modelau hyblyg o lety a chymorth ar gyfer unigolion sydd ag anableddau dysgu a phroblemau iechyd meddwl er mwyn hwyluso byw'n annibynnol yn ein cymunedau.
3. Sicrhau bod y Cyngor, y Bwrdd Iechyd a'r Trydydd Sector yn cydweithio er mwyn darparu cefnogaeth 24/7 er mwyn galluogi unigolion i aros yn eu cartrefi neu i ddychwelyd i'w cartrefi yn dilyn cyfnod yn yr Ysbyty.
4. Sicrhau bod hybiau cymunedol ar gael ar draws yr Ynys er mwyn cefnogi oedolion hŷn i allu parhau i fod yn annibynnol, lleihau unigedd, parhau i fod yn actif a gwella lles personol.
5. Gwella'r ddarpariaeth ar gyfer oedolion sy'n dioddef o ddementia.

<u>**Cefnogaeth ar gyfer teuluoedd a phlant**</u>

Gwasanaethau ataliol a chymorth i deuluoedd.

6. Darparu gwasanaethau ymyrraeth gynnar ac ataliol cadarn er mwyn sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael eu cefnogi er mwyn lleihau profiadau niweidiol yn ystod plentyndod.
7. Sicrhau bod gwasanaethau'r Cyngor sydd wedi'u dylunio i fynd i'r afael â thlodi wedi'u cydlynu'n effeithiol.
8. Sicrhau bod darpariaeth o dai addas ar gael er mwyn atal digartrefedd.
9. Mynd i'r afael ag effeithiau Diwygio Lles drwy sicrhau bod cefnogaeth addas ar gael ar gyfer teuluoedd sy'n wynebu'r risgiau mwyaf.
10. Hyrwyddo gwasanaeth Teulu Môn ar gyfer holl deuluoedd yr Ynys.

Beth ydym eisiau ei wneud - Amcan 3:

<u>Gweithio gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol.</u>

Pam ydym ni eisiau gwneud hyn?

Mae amgylcheddau naturiol ac adeiledig yr Ynys yn hanfodol i'r sector twristiaeth. Mae angen diogelu ac ehangu'r nodweddion unigryw hyn a gwneud y mwyaf o'u gwerth fel adnoddau cymdeithasol-economaidd. Yn y cyswllt hwn, bydd angen cydbwyso effeithiau datblygiadau mawr arfaethedig ar yr amgylchedd lleol a'u lleihau a'u lliniaru.

Bydd datblygiadau'r Cyngor ei hun yn cael eu dylanwadu gan ystyriaethau ariannol a chynaliadwyedd mwy hirdymor. Mae'r sefyllfa ariannol anodd bresennol yn debygol o barhau a bydd yn gyrru'r achos dros newid. O ganlyniad, bydd angen i'r Cyngor ystyried a fydd yn gallu parhau i ddarparu gwasanaethau ar eu ffurf gyfredol. Bydd cyfraniad ein rhanddeiliaid a'n parodrwydd i wrando yn hanfodol yn y cyd-destun hwn.

Rhoddir blaenoriaeth i ddiogelu a datblygu'r defnydd o'r iaith Gymraeg a'i chyfraniad i hunaniaeth ddiwylliannol a threftadaeth yr Ynys.

Sut byddwn yn cyflawni'r amcan hwn?

Datblygu a Hyrwyddo

Datblygu'r Ynys mewn modd sensitif wrth ddiogelu ei hasedau naturiol.

1. Hyrwyddo'r Ynys fel cyrchfan boblogaidd i ymwelwyr a chodi ymwybyddiaeth o'r hyn sydd ganddi i'w gynnig yn genedlaethol ac yn rhyngwladol.
2. Gwneud yn siŵr bod penderfyniadau Cynllunio yn cefnogi nodau ac amcanion y Cynllun hwn.
3. Cynyddu cyfraddau ailgylchu i 70% a mynd â llai o wastraff i safleoedd tirlenwi.
4. Lleihau risg llifogydd mewn ardaloedd sy'n peri pryder.
5. Dod yn fwy effeithlon o ran ein defnydd o ynni a lleihau ein hallyriadau carbon drwy ganolbwyntio ar Ganolfannau Hamdden, Ysgolion a goleuadau stryd.

Trawsnewid

Gweithio gydag eraill er mwyn sicrhau bod newidiadau arloesol yn gallu digwydd.

6. Gweithio gyda chymunedau er mwyn cadw asedau pwysig ar agor.
7. Cynyddu'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn y Cyngor a hyrwyddo'r defnydd ohoni mewn cymunedau a sefydliadau lleol.
8. Newid y modd y byddwn yn darparu gwasanaethau drwy weithio gydag eraill i adnabod modelau eraill ar gyfer eu darparu.
9. Defnyddio TG er mwyn trawsnewid y ffordd y darperir gwasanaethau'r Cyngor er mwyn sicrhau eu bod yn parhau i fod yn gost effeithiol ac yn effeithlon.

Cysondeb â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Mae'r gweithredoedd a restrir uchod yn tynnu sylw at y ffaith y bydd penderfyniadau a wneir heddiw yn gwella bywydau a chyfleoedd ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

- Bydd moderneiddio ysgolion yn arwain at well safonau ac amgylcheddau dysgu cynaliadwy a fydd yn elwa plant ein dyfodol.
- Bydd ymyrraeth gynnar a gwasanaethau ataliol yn galluogi oedolion bregus i fod yn fwy annibynnol a bydd profiadau plentyndod niweidiol yn cael eu lleihau.
- Bydd sicrhau bod mwy o dai cynaliadwy ar gael mewn lleoliadau penodol yn creu'r amodau priodol i deuluoedd allu llwyddo.
- Gall annog ein dinasyddion i ddefnyddio'r amgylchedd naturiol arwain at well safon o iechyd.

Sut allwch chi chware eich rhan?

Bydd angen i'r Cyngor gydweithio â dinasyddion, cymunedau a phartneriaid er mwyn gwireddu'r nodau a'r amcanion sydd wedi'u hamlinellu yn y cynllun hwn. Bydd hyn yn creu'r bartneriaeth angenrheidiol er mwyn:

- mynd i'r afael â'r pwysau sydd ar wasanaethau yn ystod y cyfnod hwn o gyni ariannol;
- annog cymunedau i gymryd perchnogaeth o asedau penodol;
- cytuno ar fodelau amgen er mwyn gallu darparu gwasanaethau penodol.

Mae'r enghreifftiau canlynol yn nodi sut gall dinasyddion, cymunedau a phartneriaid ddarparu'r gefnogaeth angenrheidiol.

- Sicrhau bod plant yn mynd i'r ysgol a darparu'r gefnogaeth angenrheidiol er mwyn iddynt allu gwneud y gorau o'r cyfleoedd a gynigir iddynt tra byddant yn yr ysgol.
- Gwirfoddoli i fod yn rhan o'r newid yn enwedig mewn perthynas â helpu pobl hŷn yn eich cymuned i fyw'n annibynnol.
- Annog y defnydd o'r Gymraeg yn eich cymuned a chymryd rhan mewn gweithgareddau cymunedol, diwylliannol a threftadaeth.
- Annog eich ffrindiau a'ch teulu i ailgylchu ac i ddefnyddio ynni mewn ffordd fwy effeithlon.
- Manteisio ar y cyfle i gysylltu â'r Cyngor a'i wasanaethau mewn gwahanol ffyrdd.
- Defnyddio'r adnoddau naturiol ar yr Ynys ar gyfer gweithgareddau er mwyn gwella llesiant personol.
- Hyrwyddo cyfleoedd i gynnig prentisiaethau, lleoliadau gwaith a chyfleoedd gwirfoddoli.
- Annog busnesau lleol i gydweithio er mwyn ymgeisio am gontractau mwy gan y Cyngor.

Sut byddwn ni'n cyflawni'r pethau hyn?

Mae agwedd 'Un Cyngor' tuag at ddarparu gwasanaethau wedi'i datblygu. Byddwn yn moderneiddio ac yn newid modelau darparu gwasanaeth er mwyn sicrhau bod gwasanaethau o safon uchel ar gael mewn modd cost effeithiol. Darperir y gwasanaethau hyn yn newis iaith y dinesydd.

Bydd gwaith y Cyngor yn parhau i fod yn seiliedig ar gyfres o werthoedd sy'n amlinellu'r disgwyliadau a'r ymddygiadau ar bob lefel ar draws y sefydliad.

- Proffesiynol ac wedi'i redeg yn dda
- Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig
- Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned
- Gwerthfawrogi a Datblygu ein Pobl
- Wedi ymrwymo i Bartneriaeth
- Cyflawni

Sut byddwn yn sicrhau y bydd y cynllun hwn yn cael ei wireddu?

Bydd y Cyngor yn:

- sefydlu trefniadau cadarn er mwyn mynd i'r afael â'r heriau ariannol, sicrhau bod meysydd blaenoriaeth yn cael eu gwarchod tra'n cydnabod y bydd trawsnewid gwasanaethau a darpariaeth arloesol yn hanfodol er mwyn sicrhau hyfywedd y Cyngor yn y tymor hir;
- defnyddio ein fframwaith rheoli perfformiad integredig gan gysylltu blaenoriaethau â'r Strategaeth Ariannol Tymor Canol;
- casglu data a defnyddio gwybodaeth er mwyn monitro perfformiad – cyhoeddir adroddiadau perfformiad ar ein gwefan;
- parhau i ymgysylltu gyda dinasyddion Ynys Môn a'u cynnwys yn y ffordd y gwneir penderfyniadau.

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
PWYLLGOR:	**CYNGOR SIR YNYS MÔN**
DYDDIAD:	**26 MEDI 2017**
TEITL YR ADRODDIAD:	**CYFRIFON TERFYNOL 2016/17**
PWRPAS YR ADRODDIAD:	**Adroddiad ar Gyflwyno'r Datganiad Cyfrifon Terfynol, gyda sylwadau ar y prif faterion sy'n codi o'r Archwiliad o'r Cyfrifon**
ADRODDIAD GAN:	**MARC JONES – PENNAETH SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151**
GWEITHREDU:	**CYMERADWYO'R CYFRIFON**

1. CEFNDIR

1.1 Cafodd Datganiad Cyfrifon drafft 2016/17 Cyngor Sir Ynys Môn ei gyflwyno ar gyfer ei Archwilio ar 28 Mehefin 2017. Mae'r gwaith archwilio manwl wedi ei gwblhau i bob pwrpas erbyn hyn ac mae adroddiad yr Archwiliwr wedi ei gyflwyno ac mae nifer fechan o newidiadau a wnaed i'r drafft wedi eu hymgorffori yn y Cyfrifon.

1.2 Ar yr amod y bydd Cyngor Sir Ynys Môn yn eu cadarnhau, bydd y Cyfrifon yn cael eu llofnodi gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) – Swyddog Adran 151 a Chadeirydd y Cyngor a'u cyhoeddi ar ôl derbyn Barn yr Archwiliwr.

2. ANSAWDD Y BROSES

2.1 Llwyddwyd unwaith eto i gwrdd â'r amserlen statudol ar gyfer cwblhau cyfrifon wedi eu harchwilio ar gyfer 2016/17.

2.2 Mae'r gwelliannau i'r broses archwilio a nodwyd y llynedd wedi parhau a rhoddwyd sylw prydlon a boddhaol i'r holl faterion a gododd yn ystod yr archwiliad.

3. NEWIDIADAU I'R CYFRIFON

3.1 Mae'r manylion am y prif newidiadau i'r cyfrifon drafft i'w gweld yn Adroddiad yr Archwiliwr yn Atodiad 3. Proseswyd yr holl ddiwygiadau yr oedd Deloitte wedi dweud bod angen eu hailddatgan ac y cytunwyd arnynt ac maent wedi eu cynnwys yn y Datganiad Cyfrifon.

3.2 Mae'r newidiadau sylweddol yr oedd angen eu gwneud i'r datganiadau drafft wedi eu cyfyngu'n bennaf i :-

3.2.1 Gostyngiad yn yr asedau sefydlog o £700k am y cyfraniad i brosiect Gofal Ychwanegol Llangefni nad yw'r Cyngor yn berchen arno. Yn gysylltiedig â hyn, pwysleisiwyd hefyd bod y brydles ar gyfer y tir a drosglwyddwyd ar gyfer prosiect Gofal Ychwanegol Llangefni wedi ei llofnodi ar 24 Mawrth 2016. Felly, dylai fod cyfrif amdano yn 2015/16. Fodd bynnag, cytunodd y tîm archwilio nad oedd fawr o werth ailddatgan hyn, gan fod y fantolen yn gywir ar 31 Mawrth 2017.

3.2.2 Cyfrifwyd am £293k o incwm grant yn ymwneud â Gwynedd yn anghywir ac mae wedi'i gywiro ers hynny.

3.2.3 Argymhellodd Deloitte ein bod yn adolygu'r cyfrifiad ar gyfer darpariaeth tymor hir Safle Tirlenwi Penhesgyn a newid sail y ddarpariaeth honno fel ei bod ar sail dreigl 30 mlynedd yn unol â chanllawiau Asiantaeth yr Amgylchedd. Arweiniodd hyn at gynnydd o £217k yn y ddarpariaeth ar gyfer Safle Tirlenwi Penhesgyn.

3.2.4 Yn Natganiad y Cyfrifon Drafft am 2016/17 a adroddwyd arnynt ym Mehefin 2017, fe nodwyd fod balans Cyfrif Cyffredinol y Cyngor yn £8,697k. Mae'r newidiadau uchod a'r nifer fechan o ddiwygiadau a nodwyd gan y tîm mewnol wedi gostwng Balans Cyffredinol y Cyngor gan £342k. Y balans diwygiedig yw £8,255k fel ar 31 Mawrth 2017.

4. ARGYMHELLION YR ARCHWILIWR

4.1 Mae'r Archwilwyr, yn dilyn eu gwaith trylwyr ar ein Datganiad Cyfrifon, wedi gwneud:-

- Wyth argymhelliad mewn perthynas â rheoli'r gyflogres a chyfrifo;
- Pump argymhelliad mewn perthynas â Thechnoleg Gwybodaeth;
- Wyth argymhelliad mewn perthynas â Phrisio Asedau.

4.2 Mae'r argymhellion hyn wedi eu cynnwys yn Atodiad 4 o adroddiad yr Archwilwr.

5. ARGYMHELLIAD

5.1 Derbyn y Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2016/17.

5.2 Nodi bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant wedi cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2016/17 ac yn cyfeirio'r ddogfen at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr i'w llofnodi.

Ynys Môn

THE ISLE OF
Anglesey

Datganiad o'r Cyfrifon
2016/17

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.gov.uk www.anglesey.gov.uk

cyngormon
ioacc

@cyngormon
@angleseycouncil

Cynnwys

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
	Adroddiad Naratif	1
	Datganiad O Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon	12
	Adroddiad yr Archwiliwr Annibynnol	13
	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	15
	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	16
	Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn	17
	Y Fantolen	18
	Datganiad Llif Arian	19
Nodyn 1a	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido – Addasiadau Rhwng Sail Cyllido a Sail Gyfrifo	19
Nodyn 1b	Incwm Cylchrannol	21
Nodyn 2a	Safonau Cyfrifo a gyhoeddwyd ond nad ydynt eto wedi eu mabwysiadu	22
Nodyn 2b	Safonau Cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi a'u mabwysiadu	22
Nodyn 3	Barnau Allweddol wrth weithredu'r Polisïau Cyfrifo	22
Nodyn 4a	Rhagdybiaethau a wnaed ynghylch ansicrwydd yn y dyfdol ac amcangyfrifon a ffynonellau eraill o ansicrwydd	23
Nodyn 4b	Addasiadau ar gyfer y cyfnod blaenorol, newidiadau mewn polisïau cyfrifo ac amcangyfrifon a chamgymeriadau	25
Nodyn 5	Eitemau Sylweddol o Incwm a Gwariant	25
Nodyn 6	Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen	25
Nodyn 7	Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo a Sail Cyllido dan Reoliadau	27
Nodyn 8	Cronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	29
Nodyn 9	Balansau Ysgolion	30
Nodyn 10	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	30
Nodyn 11	Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio	30
Nodyn 12	Gwariant Gweithredol Arall	34
Nodyn 13	Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi	34
Nodyn 14	Incwm Treth a Grantiau Amhenodol	35
Nodyn 15	Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar	36
Nodyn 16	Ymrwymiadau Cyfalaf Sylweddol	38
Nodyn 17	Asedau Treftadaeth	38
Nodyn 18	Eiddo Buddsoddiad	40
Nodyn 19	Asedau Annirweddol	41
Nodyn 20	Gwariant Cyfalaf a Chyllido	42
Nodyn 21	Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	43
Nodyn 22	Prydlesau	43
Nodyn 23	Rhestrau stoc	43
Nodyn 24	Dyledwyr	44
Nodyn 25	Arian Parod a Chywerthoedd Arian	44
Nodyn 26	Credydwyr	45
Nodyn 27	Darpariaethau	45
Nodyn 28	Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol	46
Nodyn 29	Llif Arian o Weithgareddau Buddsoddi	47
Nodyn 30	Llif Arian o Weithgareddau Cyllido	47
Nodyn 31	Nodyn Ar Natur Y Gwariant	47

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
Nodyn 32	Gweithrediadau Masnachol	48
Nodyn 33	Lwfansau Aelodau	48
Nodyn 34	Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	48
Nodyn 35	Pecynnau Ymadael	50
Nodyn 36	Ffioedd Archwilio Allanol	51
Nodyn 37	Incwm Grantiau	51
Nodyn 38	Partïon Cysylltiedig	52
Nodyn 39	Cronfeydd Ymddiriedol	54
Nodyn 40	Cynllun Pensiwn Athrawon	55
Nodyn 41	Cynllun Pensiwn Buddiannau Diffiniedig Llywodraeth Leol	55
Nodyn 42	Rhwymedigaethau Amadol	61
Nodyn 43	Asedau Amadol	62
Nodyn 44	Offerynnau Ariannol	62
Nodyn 45	Natur a maint y risgiau sy'n deillio o offerynnau ariannol	64
Nodyn 46	Cyd-bwyllgorau	66
Nodyn 47	Troi Tai'n Gartrefi	67
Nodyn 48	Y Dreth Gyngor	67
Nodyn 49	Trethi Annomestig (TA)	68
Nodyn 50	Morwrol	69
Nodyn 51	Polisïau Cyfrifo	70
Cyfrif Refeniw Tai	Cyfrif Refeniw Tai (CRT) - Datganiad Incwm a Gwariant - Datganiad Symudiadau ar Falans CRT - Nodiadau ar y CRT	93
Atodiad 1	Datgeliad Parti Cysylltiedig – Cynrychiolaeth Cydranddeiliaid gyda Sefydliadau Trydydd Parti	97
Atodiad 2	Geirfa	99
Atodiad 3	Llyfryddiaeth	107
	Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2016-17	108

Adroddiad Naratif

Cyhoeddir y Datganiad Cyfrifon bob blwyddyn er mwyn rhoddi i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb, wybodaeth glir ynghylch sefyllfa ariannol y Cyngor. Nod yr adroddiad naratif hwn, sy'n rhan allweddol o'r cyfrifon, yw darparu canllawiau effeithiol i'r materion pwysicaf yr adroddir arnynt yn y cyfrifon. Gwneir hyn er mwyn darparu esboniad teg, cytbwys a hawdd i'w ddeall o sefyllfa ariannol y Cyngor ac i gynorthwyo i ddehongli'r datganiadau ariannol. Yn ogystal, mae'n cynnwys gwybodaeth ychwanegol am y Cyngor yn gyffredinol a'r prif ddylanwadau ar y datganiadau ariannol er mwyn darparu cyswllt rhwng gweithgareddau a heriau'r Cyngor a'r modd y mae'r rhain yn effeithio ar ei adnoddau ariannol.

Mae'r adroddiad naratif wedi'i strwythuro fel a ganlyn:-

1. Y Fframwaith Statudol
2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn
3. Trosolwg a Datganiad o Berfformiad
4. Prif faterion o gyfrifon 2016/17
5. Esboniad o'r datganiadau ariannol

1. Y Fframwaith Statudol

Mae dyletswydd statudol ar y Cyngor i gymeradwyo a chyhoeddi Datganiad Cyfrifon. Mae'r tudalennau a ganlyn yn ymwneud â'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2017.

Daeth Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 i rym ar 31 Mawrth 2015 ac maent, o'r herwydd, yn disodli Rheoliad 7 o Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005 (OS2005/368(W.34), fel y cawsant eu diwygio) ar gyfer blwyddyn gyfrifon 2015/16 a chyfnodau yn y dyfodol. Yn unol â'r Rheoliadau hyn, rhaid i Awdurdodau Lleol yng Nghymru baratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â'r rheoliadau hyn ac arferion priodol.

Mae Rheoliad 25 o Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifo) (Cymru) 2003 (OS2003/3239(W.319), fel y cawsant eu diwygio) yn nodi arferion priodol ar gyfer paratoi Datganiad Cyfrifon. Mae'r arferion hyn yn cynnwys yn bennaf y Côd Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016/17 a'r Côd Ymarfer Adrodd ar Wasanaethau 2016/17 a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg (CIPFA), wedi eu cefnogi gan y Safonau Rhyngwladol ar gyfer Adrodd ar Faterion Ariannol (IFRS). Yn ogystal, mae'r naratif hwn yn cynnwys canllawiau o Lawlyfr Adrodd Ariannol Trysorlys Ei Mawrhydi (FReM), adrannau 5.2.1 i 5.2.10 fel yr anogir gan gôd CIPFA.

2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn awdurdod unedol sydd â phoblogaeth o 69,979. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod amrediad eang o wasanaethau'n cael eu darparu ar gyfer trigolion, busnesau ac ymwelwyr i'r Ynys. Mae'r gwasanaethau hyn yn cynnwys addysg, diogelu plant ac oedolion bregus, gofal cymdeithasol, iechyd cyhoeddus, priffyrdd, hamdden, diwylliant, casglu gwastraff, cynllunio, gweinyddu tai, budd-daliadau, adfywio ac ymgysylltiad cymunedol. Yn ychwanegol at ddarparu gwasanaethau, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gasglu trethi lleol ar ffurf y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig ar ran Llywodraeth Cymru.

Mae'r Cyngor yn sefydliad a arweinir yn wleidyddol ac mae wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet. Mae ganddo 30 o aelodau etholedig sy'n cynrychioli 11 o wardiau aml-aelod ar draws y Sir. Drwy gydol 2016/17, bu'r Cyngor yn gweithredu dan weinyddiaeth a oedd yn glymblaid o'r grwpiau Annibynnol/Llafur/Democratiaid Rhyddfrydol. Gweler isod gyfansoddiad gwleidyddol y Cyngor fel yr oedd ar 31 Mawrth 2017:-

Cyfansoddiad Gwleidyddol Cyngor Sir Ynys Mon

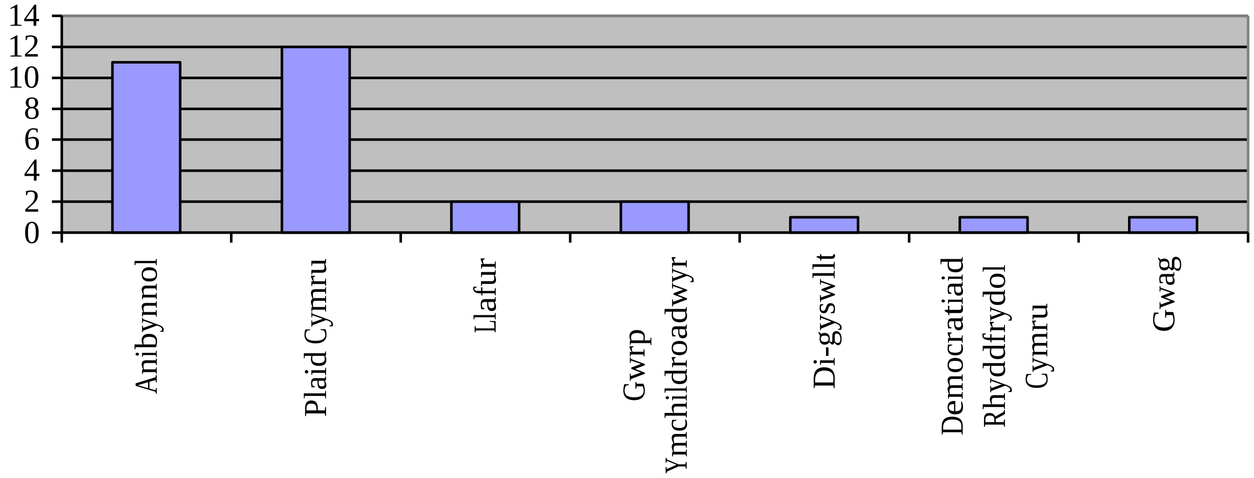

3. Trosolwg

3.1 Datganiad gan Arweinydd y Cyngor

Fel Arweinydd y Cyngor, fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau fod y garreg filltir bwysig o gynhyrchu'r Datganiad Cyfrifon Blynyddol yn cael ei gyflawni ar amser bob blwyddyn. Mae'r cyfrifon yn darparu llawer o wybodaeth ariannol ar sut ariannwyd y Cyngor a sut y gwariwyd yr arian yma yn ystod 2016/17. Mae'n bwysig o ran atebolrwydd y Cyngor i ddarparu'r wybodaeth yma i drigolion, trethdalwyr lleol y Dreth Gyngor, busnesau sy'n talu'r trethi annomestig a chydranddeiliaid arall, yn cynnwys Llywodraeth Cymru.

Cymysgfa yw cyllid y Cyngor o gyllid gan Lywodraeth Cymru drwy'r Grant Cynnal Refeniw a chyfran y Cyngor o Gronfa'r Trethi Annomestig, trethiant lleol drwy'r Dreth Gyngor a'r ffioedd a thaliadau a dalwyd gan gwsmeriaid y Cyngor. Yn 2016/17, cyllideb net y Cyngor oedd £124.0m a daeth £32.1m o hwn o'r Dreth Gyngor. Y cynnydd yn y Dreth Gyngor oedd 3.5%.

Amlygwyd canlyniadau'r flwyddyn defnydd parhaus y Cyngor o reolaeth ariannol ddarbodus. Er gwaethaf y ffaith fod cyllideb net y Cyngor wedi gostwng 0.49% o'i gymharu â 2015/16, cynnydd yn y galw am wasanaethau, yn arbennig yn Wasanaethau Plant, ac addysg allsirol disgyblion, mae balans cyffredinol y Cyngor (ac eithrio CRT) wedi gostwng £0.189m, sy'n cynrychioli gostyngiad o 2.13%. Fodd bynnag, gostyngodd y confeydd wrth gefn defnyddiadwy gan £2.743m oherwydd defnyddiwyd arian wrth gefn a glustnodwyd i gyllido'r gwariant gosodwyd yr arian wrth gefn o'r neilltu i'w cyllido.

Mae dyfodol cyllideb y sector gyhoeddus yn parhau'n ansicr, yn enwedig pa effaith fydd ar economi'r DU o'r penderfyniad i adael yr Undeb Ewropeaidd. Rhagwelir bydd y Cyngor yn gwynebu rhagor o ostyngiadau yng nghyllideb gan y llywodraeth ganol dros y tair mlynedd nesaf ac mae Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor wedi nodi'r angen parhaus i leihau gwariant refeniw blynyddol dros y cyfnod yma. Bydd cael lefel iachus o arian wrth gefn a balansau'n helpu yn y tymor byr, ond nid yw'n ffynhonnel cynaliadwy o gyllideb. Felly, mae'r Cyngor ar hyn o bryn yn adolygu'r holl wasanaethau mae'n ei ddarparu ac mae'n edrach ar ddulliau amgen o ddarparu a fyddai'n caniatau'r gwasanaethau i barhau ond ar gost llai. Bydd hyn yn cynnwys mwy o weithio mewn partneriaeth â Chynghorau Tref a Chymuned, Sefydliadau Cymunedol a Gwirfoddol a Sefydliadau'r Trydydd Sector.

Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor yn darparu ei Gynllun Corfforaethol sy'n cynnwys y cyfnod pum mlynedd nesaf ac, er bod sefyllfaoedd ariannol yn cyfyngu beth gall y Cyngor ei gyflawni, ni fydd yn atal y Cyngor rhag ffocysu ar ei flaenoriaethau allweddol na fuddsoddi ym meysydd megis ysgolion newydd, tai a gwasanaethau pobl hyn. Rydym hefyd wedi buddsoddi yn Nhechnoleg Gwybodaeth er mwyn moderneiddio ein prosesau busnes a gwella ein gwasanaethau i'n cwsmeriaid. Bydd y buddsoddiad yma'n parhau a fydd yn arwain at ragor o arbedion refeniw ac yn caniatáu'r Cyngor i ddarparu cyllideb gytbwys yn y dyfodol. Gweler sefyllfa ariannol sefydliad fel dangosydd allweddol o safon gyffredinol llywodraethiant corfforaethol. Rwy'n hyderus bydd y Cyngor yn parhau i fod yn ariannol gryf a chynaliadwy drwy reolaeth ariannol gadarn.

Ieuan Williams
Arweinydd y Cyngor — Mai 2017

3.2 Pwrpas a gweithgareddau allweddol y Cyngor

Yn unol â Chynllun Corfforaethol y Cyngor am 2013 – 2017, y nod ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn yw y byddwn, erbyn 2017, yn Gyngor proffesiynol sy'n cael ei redeg yn dda, yn arloesol ac yn eangfrydig ein hymagwedd, yn ymrwymedig i ddatblygu ein pobl a'n partneriaethau er mwyn darparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol o safon dda sy'n cael eu gwerthfawrogi gan ein dinasyddion.

I gyflawni hyn, bydd angen i ni drawsnewid ein gwasanaethau a'r modd y mae'r Cyngor yn gweithio. I drawsnewid ein Cyngor, bydd angen i ni wrando ar yr hyn y mae ein dinasyddion, defnyddwyr gwasanaeth a busnesau'n ei ddweud a chaniatáu i'w barn ddylanwadu ar yr hyn yr ydym yn ei wneud.

Mae'r gwaith ymgynghori ac ymgysylltu mwyaf pellgyrhaeddol yr ydym erioed wedi'i gynnal fel Cyngor wedi ein cynorthwyo i greu'r cynllun hwn. Yn ystod yr ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori a gynhaliwyd ers 2012, gofynnwyd i ddinasyddion am eu barn ynglŷn â pha rai o wasanaethau Cyngor Sir Ynys Môn oedd bwysicaf iddynt, a'r rhai nad oeddent, yn eu tyb hwy, mor bwysig. Ar draws grwpiau oed, daearyddiaeth a'r mecanweithiau ymgynghori gwahanol, y blaenoriaethau cyson yw:-

- Cefnogi'r mwyaf bregus
- Datblygu'r economi
- Codi safonau a moderneiddio ein hysgolion

Y blaenoriaethau hyn yw sylfaen ein Cynllun Corfforaethol. Fel pob awdurdod lleol arall, bydd pwysau mawr ar gyllidebau'r Cyngor a rhaid canolbwyntio ar ddod o hyd i fwy o arbedion. Yn anorfod, bydd hyn yn golygu newidiadau o ran y gwasanaethau yr ydym yn eu darparu a'r modd yr ydym yn eu darparu.

Bydd y Cyngor, felly, yn gweithio gyda'n dinasyddion i newid y ffordd yr ydym i gyd yn meddwl am gyfrifoldebau priodol y Cyngor, cymunedau ac unigolion. Er y bydd y Cyngor, wrth gwrs, yn parhau i fod yn gyfrifol am ddarpariaeth ddwyieithog o wasanaethau statudol, bydd y gwasanaethau'n cael eu darparu fwyfwy mewn gwahanol ffyrdd ac, effallai, gan ddarparwyr eraill. Bydd gofyn i ni reoli'r lleihad mewn cyllidebau a'r galw cynyddol oherwydd newidiadau demograffig a chymdeithasol, er mwyn sicrhau y parheir i warchod y blaenoriaethau hyn.

3.2.1 Y Senario Ariannol

Fel pob Awdurdod Lleol arall yng Nghymru, rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn reoli sefyllfa lle mae costau a'r pwysau ar wasanaethau'n cynyddu ond y cyllid sydd ar gael yn gostwng. Dros y tair blynedd ddiwethaf, mae'r cyllid a gafodd y Cyngor gan Lywodraeth Cymru wedi gostwng gan £5.23m mewn termau arian parod (5.38%) a rhagwelir y bydd gostyngiadau ar o leiaf yr un lefel yn cael eu gweithredu yn y tair blynedd nesaf. Yn y cyd-destun hwn, mae angen i'r Cyngor reoli'r galw cynyddol am wasanaethau, pwysau chwyddiant, yr angen i fuddsoddi yn yr economi leol i hyrwyddo twf a'r dymuniad i wella gwasanaethau'n barhaus.

Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r gostyngiad mewn cyllid drwy wneud arbedion sylweddol yn ystod y tair blynedd ddiwethaf ac mae'n parhau i geisio sicrhau, lle bynnag y mae hynny'n bosibl, y gwneir yr arbedion drwy wella effeithlonrwydd yn hytrach na thorri gwasanaethau.

Y pethau allweddol y byddir yn canolbwyntio arnynt ar gyfer y Cynllun Ariannol Tymor Canol yw:-

- Ailddylunio gwasanaethau i ymyrryd yn gynt, gan ostwng gwasanaethau ymatebol costus;Adolygu’r holl wasanaethau er mwyn sicrhau eu bod yn cael eu darparu yn y modd mwyaf effeithiol posib;
- Gwneud y gorau o eiddo a thir er mwyn hyrwyddo effeithlonrwydd a thwf;
- Ail-ganolbwyntio gwasanaethau i gefnogi twf yn lleol;
- Cael trafodaethau aeddfed gyda chymunedau i flaenoriaethu’r hyn sy’n bwysig iddynt hwy ac annog ymgysylltiad er mwyn datrys problemau lleol;
- Cael gwared ar ddyblygu rhwng gwasanaethau a mynd ar ôl arbedion maint.

3.3 Llwyddiannau allweddol, materion a risgiau sy’n effeithio’r Cyngor

Mae'r Cyngor wedi pennu saith blaenoriaeth allweddol ar gyfer y blynyddoedd nesaf: -

- Trawsnewid Gofal Cymdeithasol i Oedolion Hŷn;
- Adfywio ein Cymunedau a Datblygu'r Economi;
- Gwella Addysg, Sgiliau a Moderneiddio ein Hysgolion;
- Cynyddu ein Opsiynau Tai a Lleihau Tlodi;
- Trawsnewid ein Darpariaeth Hamdden a Llyfrgelloedd;
- Canolbwyntio ar Gwsmeriaid, Dinasyddion a’r Gymuned;
- Trawsnewid ein Technolegau Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh).

Yn ystod 2016/17, parhaodd gwaith ar y saith blaenoriaeth gyda'r llwyddiannau allweddol canlynol yn ystod y flwyddyn ariannol:-

1. Mae gwaith wedi cychwyn ar adeiladu dau ysgol gynradd newydd (Ysgol Cybi ac Ysgol Rhyd y Llan) o dan raglen ysgolion yr 21ain ganrif Llywodraeth Cymru. Bydd hyn yn golygu y bydd 6 o ysgolion cynradd bach yn cau gyda'r disgyblion yn trosglwyddo i 2 ysgol newydd yn ystod 2017.

2. Mae'r Cyngor wedi cychwyn adeiladu Cyfleuster Gofal Ychwanegol gyda Landlord Cymdeithasol Cofrestredig yn Llangefni. Mae’r gwaith yma yn fodd i’r Cyngor gychwyn ar y broses o drawsnewid y modd y darperir Gofal Cymdeithasol i Oedolion. Amcangyfrifir bydd yr adeilad yn barod i breswylwyr ym Mehefin 2018.

3. Parhaodd y Cyngor i ddefnyddio grantiau o dan y cynllun Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid i wella cyfleusterau yn ardal Caergybi. Gwariwyd £3.2m pellach yn ystod 2016/17, sef blwyddyn olaf y cynllun. Gwerth y Cynllun yn ei chyfanrwydd oedd £8.3m i’r Awdurdod.

4. Mae’r gwaith ar foderneiddio a rhesymoli’r modd y gweinyddir Gwasanaethau’r Cyngor (Gweithio’n Gallach) a gwnaed gwelliannau i Bencadlys y Cyngor ac i Systemau TG y Cyngor wedi ei cwblhau. Mae’r newidiadau wedi caniatáu i staff weithio’n fwy hyblyg heb yr angen i fod mewn swyddfa. Mae’r cynllun wedi arwain at gau dwy swyddfa gyda’r rhan fwyaf o staff gweinyddol y Cyngor yn cael eu lleoli nawr yn yr un lle. Nid yn unig fydd hyn yn darparu gwell gwasanaeth i’r cwsmer ond mae hefyd wedi caniatáu’r Cyngor i wneud arbedion sylweddol o £586k.

5. Ar ddechrau mis Hydref, 2016, cyflwynwyd casgliadau gwastraff gweddilliol bob tair wythnos. Yn dilyn problemau cychwynnol hefo casglu cewynnau a nifer enfawr o alwadau ffôn, mae’r sefyllfa bellach wedi setlo ac mae mwyafrif helaeth o’r cyhoedd nawr yn gwneud ymdrechion i ail-gylchu. Targed Cyfradd Ailgylchu 2015/16 oedd 58%, gydag Ynys Môn yn cyflawni 59.5%. Ar gyfer y ddau chwarter o fis Hydref ymlaen, cyflawnwyd Cyfraddau Ailgylchu o 65.6% a 65.4%, sy’n gryn gynnydd o gofio mai ychydig iawn o wastraff gwyrdd sy’n cael ei gasglu yn ystod y cyfnod 6 mis yma.

6. Cyflwynwyd 7,000 o troli-bocsys yn Hydref, gyda 2,000 pellach yn ardal Caergybi yn Chwefror. Profodd y rhain yn boblogaidd gyda'r rhan fwyaf o'r cyhoedd a darparwyd ychydig iawn o groes halogi. Yn dilyn cais llwyddiannus i Lywodraeth Cymru, cyflwynir 20,000 pellach o drolïau erbyn Medi 2017.

7. Er gwaethaf y gostyngiad parhaus yn y cyllid a geir gan y llywodraeth ganolog, llwyddodd y Cyngor i wneud gwerth £3.4m o arbedion refeniw yn 2016/17 a nodwyd £2.4m pellach wrth osod cyllideb 2017/18. Er bod hyn wedi golygu cynnydd uwch na chwyddiant yn y Dreth Gyngor, mae treth Band D Ynys Môn yn parhau i fod ymysg yr isaf yng Nghymru.

8. Llwyddodd y Cyngor i gynnal lefel iach o gronfeydd wrth gefn a balansau cyffredinol. Mae'r Cyngor wedi gallu rhyddhau £1m o'r balansau cyffredinol i gyllido prosiectau penodol gyda'r nod o wella prosesau busnes a gwasanaethau i gwsmeriaid. Bydd y prosiectau hyn hefyd yn darparu arbedion refeniw pellach a fydd yn helpu'r Cyngor ddelio â'r amgylchiadau ariannol anodd y bydd yn eu hwynebu dros y tair blynedd nesaf.

3.4 Crynodeb o Berfformiad

3.4.1 Gwariant Refeniw

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi gwariant a chyllid y Cyngor yn unol â'r gofynion cyfrifo. Mae'r Cyngor yn mesur perfformiad ariannol yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd ar ffurf cyfrifon rheoli'r Cyngor. Yn 2016/17, adroddwyd bod gan y Cyngor danwariant o £326k yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd o £124.0m (cyllideb net) a'i fod wedi llwyddo i sicrhau arbedion gwerth £3.4m. Mae'r tabl isod yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2016/17 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei herbyn.

Gwasanaethau	Cyllideb Blynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Dysgu Gydol Oes	49,019	49,786	767
Oedolion	22,641	22,115	(526)
Plant	7,785	8,865	1,080
Tai	854	816	(38)
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	14,012	13,598	(414)
Rheoleiddio	4,535	4,216	(319)
Trawsnewid	3,749	3,477	(272)
Adnoddau	3,021	3,244	223
Busnes y Cyngor a Cyllid Corfforaethol	18,421	17,473	(948)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	124,037	123,590	(447)

Effaith y tanwariant oedd bod y Cyngor wedi ychwanegu £447k at y cronfeydd wrth gefn cyffredinol.

Mae'r cyflwyniad uchod yn adlewyrchu'r modd y caiff costau eu categoreiddio, eu monitro a'u rheoli yn y Cyngor. Mae'r Cyfrifon isod yn adrodd ar yr un gwariant ac incwm ond mewn ffurf gwahanol er mwyn cydymffurfio gyda'r gofynion allanol statudol o ran adrodd. Mae hyn yn cynnwys costau ychwanegol megis dibrisiant neu newidiadau yng ngwerth eiddo na fedrir, yn unol â'r rheoliadau, eu codi ar gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio yn y flwyddyn.

3.4.2 Gwariant Cyfalaf

Mae'r rhaglen gyfalaf yn cefnogi amcan ehangach y Cyngor i ddarparu gwasanaethau ac i gefnogi twf economaidd. Yn 2016/17, cymeradwyodd y Cyngor Raglen Gyfalaf o £26.933m ar gyfer gwasanaethau ac eithrio tai a Rhaglen Gyfalaf o £11.636m ar gyfer y CRT. Dygwyd Ymrwymiadau Cyfalaf gwerth £7.791m o 2015/16 a dygwyd cyllideb ymlaen ar gyfer y rhaglen mân-ddaliadau. Yn ystod y flwyddyn ariannol, ychwanegwyd Cynlluniau pellach werth £6.541m i'r rhaglen. Daw hyn â'r gyllideb gyfalaf am 2016/17 i £52.901m.

Gwnaed cynnydd ardderchog gyda'r rhaglen yn ystod y flwyddyn a llwyddwyd i gyflawni 69% ohoni a disgwylir y bydd y cynlluniau sy'n weddill yn cael eu cyflawni yn ystod yr ychydig flynyddoedd nesaf.

O'r cyfanswm gwariant hwn o £36.340m, cafodd £24.404m ei gyfalafu a'i ychwanegu at werth yr asedau ym Mantolen y Cyngor. Cafodd y gweddill ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant oherwydd roedd naill ai'n cefnogi asedau nad oedd ym mherchenogaeth uniongyrchol y Cyngor (£2.747m) neu ddim yn ychwanegu unrhyw werth at yr asedau cyfalaf (£9.489m).

Yn y tabl isod, ceir dadansoddiad o'r gwariant sydd wedi cael ei gyfalafu:-

Cynllun	Swm (£'000)
Ysgol yr 21ain Ganrif – Ysgol Cybi	7,024
Ysgol yr 21ain Ganrif – Ysgol Rhyd Y Llan	3,002
Ysgol yr 21ain Ganrif – Ysgol Parc Y Bont	5
Ysgol yr 21ain Ganrif – Ysgol Bro Rhosyr/Aberffraw	228
Sustem Cynllunio Newydd	8
Maesydd Parcio	28
Benthyca Darbodus Sir, Priffydd	2,234
Ffordd Gyswllt Llangefni	4,783
Lliniaru Llifogydd Biwmares	72
Priffydd Newydd i Wylfa Newydd	1,049
Cyfalaf Diogelwch y Ffyrdd	101
Llwybrau Diogelach yng Ngymunedau	89
t L'L'L'A	24
Gwelliannau i Lwybr Troed Caergybi L'L'L'A	100
Cerbydau	178
System Casglu Gwastraff Newydd	480
Mynwent Llanddona	54
Mân-ddaliadau	1,135
TGCh – trwyddedau Meddalwedd	76
TGCh – Storio'r Serfwyr	189
System CRM	29
TGCh – System Wrth Gefn Ychwanegol	6
TGCh - Serfwyr Newydd	108
TGCh - Prosiectau	113
Neuadd Farchnad	572
Gronfa Gofal Canolradd - Cyfalaf	56

Cynllun	Swm (£'000)
CCIS	60
Cartref Gofal Ychwanegol Llangefni	700
Cynllun Peilot Prynu Gorfodol	121
Safle Preswyl i Sipsiwn a Theithwyr	58
Cerbydau - CRT	96
Prynu Eiddo	1,626
Cyfanswm	24,404

Ariennir Gan:	£'000
Benthyca digefnogaeth	4,590
Benthyca gyda chefnogaeth	6,222
Grantiau cyfalaf	9,026
Derbyniadau cyfalaf	2,836
Cyfraniad refeniw	1,722
Cronfeydd wrth gefn	0,008
Cyfanswm	24,404

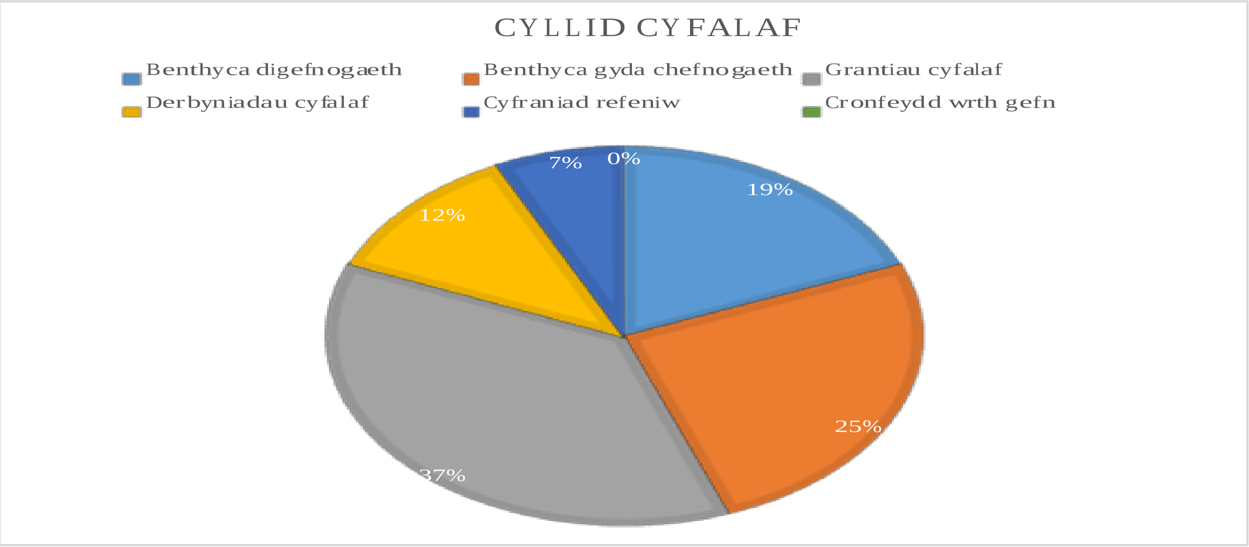

Nodyn ynghylch cyfleusterau benthyca cyfredol a benthyca cyfalaf yr Awdurdod

Ar 31 Mawrth 2017, roedd gan yr Awdurdod £116.935m o Fenthyciadau Allanol gyda'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB). Ar y pryd, roedd Gofyniad Cyllido Cyfalaf yr Awdurdod, sydd, yn ei hanfod, yn fodd o fesur angen sylfaenol y Cyngor i fenthyca, yn £134.014m. Yn y Datganiad ar Reoli'r Trysorlys am 2016/17, y Terfyn Benthyca awdurdodwyd gan y Cyngor oedd £169m, felly, mae'r Awdurdod yn gyfforddus o fewn ei drothwy benthyca.

Crynodeb o ffynonellau cyllido mewnol ac allanol sydd ar gael i'r Awdurdod gyflawni ei gynlluniau gwariant cyfalaf ac ymrwymiadau ariannol eraill

Ar 31 Mawrth 2017, roedd ffynonellau cyllido mewnol yr Awdurdod yn cynnwys arian yn y banc gwerth £13.319m a Chronfa Wrth Gefn ar gyfer Gwariant Cyfalaf o £0.946m. Roedd £116.935m wedi ei fenthyca'n allanol a bydd angen Benthyca Allanol pellach er mwyn sicrhau y gall yr Awdurdod gyflawni ei gynlluniau gwariant cyfalaf yn y dyfodol.

3.4.3 Y Fantolen

Mae Mantolen y Cyngor yn dangos sefyllfa ariannol gref ar ddiwedd 2016/17 gyda gwerth net o £165.811m, gostyngiad o £8.249m o gymharu â llynedd a hynny'n bennaf oherwydd newidiadau i'r rhagdybiaethau ariannol a ddefnyddiwyd gan yr actiwari bensiynau wrth weithio allan yr ymrwymiad net o ran pensiynau.

Mae manylion asedau a rhwymedigaethau tymor hir a tymor byr y Cyngor yn cael eu dangos yn y Fantolen fel ar 31 Mawrth 2017 ar dudalen 18.

Arian Wrth Gefn

Mae'r gostyngiad o £8.249m yng ngwerth net y Cyngor a nodi'r uchod yn ganlyniad o ostyngiad o £5.506m mewn arian wrth gefn na ellir eu defnyddio a gostyngiad o £2.743m mewn balansau a ellir eu defnyddio (gan gynnwys CRT).

4 Y Prif Faterion sy'n Effeithio ar Gyfrifon 2016/17

Gosododd y Cyngor gyllideb net o £124.0m ar gyfer 2016/17 i'w chyllido o gyfuniad o Incwm o'r Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a grantiau cyffredinol. Roedd y gyllideb yn cynnwys gofyniad i sicrhau arbedion o £3.4m, a ymgorfforwyd yng nghyllidebau'r gwasanaethau unigol. Y canlyniad oedd tanwariant o £447k. Mae'r tanwariant yn cynnwys tan neu orwariant yn yr adrannau, arian wrth gefn ar gyfer digwyddiadau annisgwyl na chafodd ei ddefnyddio ac unrhyw eitemau unwaith-ac-am-byth eraill a nodwyd yn ystod y flwyddyn ariannol.

Pensiynau

Cynllun Pensiynau Athrawon - Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoddi i athrawon fuddiannau penodol ar adeg eu hymddeoliad ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y costau drwy wneud cyfraniadau yn seiliedig ar gyfran o gyflog pensiynadwy'r aelodau.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol - Fel rhan o delerau ac amodau cyflogi ei swyddogion a gweithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad drwy fod yn rhan o Gronfa Pensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu bod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa wedi ei glandro ar lefel y bwriedir iddi falansio'r ymrwymiadau pensiwn gydag asedau buddsoddi. Ni fydd buddiannau yn daladwy mewn gwirionedd hyd oni fydd swyddogion yn ymddeol ond mae'r Cyngor wedi ymrwymo i wneud y taliadau i'r Gronfa Bensiwn y mae angen eu datgelu ar yr adeg y bydd y gweithwyr yn ennill eu buddiannau i'r dyfodol.

Mae'r hinsawdd economaidd gyfredol yn parhau i gael effaith ar yr Ymrwymiad Pensiwn net. Mae un o'r newidiadau mwyaf arwyddocaol ar y Fantolen yn ymwneud â chronfa wrth gefn y Cyngor ar gyfer pensiynau, lle mae ymrwymiad y Cyngor wedi cynyddu o £95.022m i £105.509m, cynydd o £10.487m. Mae'n bwysig nodi bod y cynnydd yn y sefyllfa bensiwn yn seiliedig ar brisiadau actiwaraidd. Caiff taliadau gwirioneddol y Cyngor i'r Gronfa Bensiwn eu hadolygu bob tair blynedd fel rhan o'r prisiad o'r Gronfa Bensiwn a gynhelir bob tair blynedd. Yna, penderfynir ar strategaeth fuddsoddi sy'n anelu at adennill unrhyw ddiffyg dros gyfnod y bydd Actiwari'r Gronfa Bensiwn (Hymans Robertson LLP) yn penderfynu arno.

Mae'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn dangos y buddiannau pensiwn a gafwyd yn y flwyddyn wedi eu haddasu yn ôl yr angen i adlewyrchu'r rhan honno o'r costau pensiwn nad ydynt yn cael eu talu gan Drethdalwyr y Cyngor.

Darpariaethau

Roedd cyfanswm darpariaethau'r Cyngor yn werth £5.071m ar 1 Ebrill 2016. Yn ystod y flwyddyn, cynyddodd y balans gan £0.174m i £5.245m. Mae'r cynnydd yn ymwneud â chynnydd o £513k ar gyfer y Darpariaeth Tâl Cyfartal. Gwrthbwyswyd y cynnydd hwn yn rhannol gan ddarpariaethau o £704k a ddefnyddiwyd yn ystod y flwyddyn ar gyfer costau'r darpariaethau yr oeddent ar eu cyfer yn wreiddiol. Mae hyn yn cynnwys darpariaeth am yswiriant a ostyngodd o £259k i £168k yn ystod y flwyddyn.

Gwelir manylion y symudiadau yn y darpariaethau yn nodyn 27 y Cyfrifon.

5 Eglurhad o'r Datganiadau Ariannol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi manylion incwm a gwariant y Cyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2016/17 a'i Fantolen ar 31 Mawrth 2017. Mae'r datganiadau hyn yn cynnwys y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Ynddynt, nodir cyfrifoldebau'r Cyngor a Phennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) y Cyngor, sef Swyddog Adran 151 dynodedig y Cyngor.

Datganiadau Ariannol Craidd:-

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys y datganiadau ariannol craidd, sef:-

1. Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) – sy'n dangos y gost cyfrifo o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio arferion cyfrifo a dderbynnir yn hytrach na'r swm fydd yn cael ei gyllido o'r trethi.

2. Dadansoddiad Gwariant a Chyllido – sy'n dangos y wybodaeth yn y CIES ond, yn ogystal, mae'n darparu addasiadau cyfrifo sydd yn cael eu canslo allan yn Nodyn 7 er mwyn sicrhau nad yw'r addasoadau yma'n cael ei cyllido gan Drethdalwyr y Dreth Cyngor. Mae'r golofn gyntaf o'r Dadansoddiad Gwariant a Chyllido yn darparu'r gwir effaith o berfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau ac arian wrth gerfn y Cyngor CRT.

3. Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS) - sy'n dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, wedi ei ddadansoddi yn ôl arian wrth gefn y gellir ei ddefnyddio ac arian wrth gefn nad yw ar gael i'w ddefnyddio. Mae'r datganiad yn dangos cost wirioneddol darparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hyn eu cyllido o'r gwahanol gronfeydd.

4. Y Fantolen - sy'n nodi gwerth yr asedau a'r ymrwymiadau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Caiff asedau net eu cyfatebu gan yr arian wrth gefn sydd gan yr Awdurdod.

5. Datganiad Llif Arian – sy'n dangos y newidiadau o ran arian a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddir arno.

6. Y Nodiadau – y nodiadau i'r Datganiadau Ariannol craidd sy'n darparu mwy o fanylion am bolisïau cyfrifo'r Cyngor a'r eitemau sydd wedi eu cynnwys yn y datganiadau.

Datganiadau Ariannol Atodol

1. Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon – egluro cyfrifoldebau'r Cyngor am y Swyddog Adran 151.

2. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) yn gofnod o wariant refeniw ac incwm sy'n ymwneud â stoc dai'r Cyngor. Ei brif bwrpas yw sicrhau bod y gwariant ar reoli tenantiaethau a chynnal a chadw anheddau'n cael ei gydbwyso gan y rhenti a godir ar denantiaid. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai wedi cael ei glustnodi'n benodol i'r pwrpas hwnnw o Gronfa Gyffredinol y Cyngor.

3. Barn yr Archwiliwr – Fel Archwilydd Allanol penodedig y Cyngor gan Archwiliwr Cyffredinol Cymru, bydd Deloitte LLP yn cynnal yr archwiliad statudol ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol wedi i'r Swyddog Adran 151 lofnodi a dyddio'r datganiad cyfrifon. Byddant wedyn yn cyhoeddi barn ynghylch a oes angen eu haddasu neu beidio. Y dyddiad cau ar gyfer y farn hon yw 30 Medi wedi i'r flwyddyn ddod i ben.

4. Newidiadau mewn Polisi Cyfrifo
Nid oes angen gwneud unrhyw newidiadau o bwys i'r driniaeth gyfrifo ar gyfer 2016/17.

DATGANIAD O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD CYFRIFON

Cyfrifoldebau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae'n ofynnol ar i Gyngor Sir Ynys Môn:-

- Wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau fod gan un o'i swyddogion y cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny. Yn y Cyngor hwn, y swyddog yw'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) sydd hefyd wedi'i ddynodi'n Swyddog Adran 151;
- Reoli ei faterion er mwyn sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o adnoddau ac i ddiogelu ei asedau;
- Gymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cyfrifoldebau'r Swyddog Adran 151

Y Swyddog Adran 151 sydd yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarferion priodol fel y gosodir yn y Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig ("Y Côd").

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon hwn, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- Dewis polisïau cyfrifo priodol ac yna eu defnyddio'n gyson;
- Ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus;
- Cydymffurfio â Chôd Ymarfer Awdurdod Lleol CIPFA.

Hefyd, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- Cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol;
- Cymeryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

Tystysgrif

Tystiaf fod y Datganiad Cyfrifon yma yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar y dyddiad cyfrifo a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2017.

Llofnodwyd: ………………………………
Richard Marc Jones CPFA
PENNAETH SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151

Llofnodwyd: ……………………………
Cynghorydd Richard Jones
CADEIRYDD CYNGOR SIR YNYS MÔN

Dyddiedig: 26 Medi 2017

Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Aelodau Gyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru i Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Rwyf wedi archwilio datganiadau cyfrifyddu a nodiadau cysylltiedig Cyngor Sir Ynys Môn am yflwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2017 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Mae datganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Datganiad Symud ronfeydd wrthGefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, y Symudiad ar y Datganiad Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai.Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016-17 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Priod gyfrifoldebau'r swyddog cyfrifyddu cyfrifol ac Archwilydd Cyffredinol Cymru

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Cyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun cywir a theg. Fy nghyfrifoldeb i yw archwilio'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Archwilio Rhyngwladol (y DU ac Iwerddon). Mae'r safonau hynny yn ei gwneud yn ofynnol i mi gydymffurfio â Safonau Moesegol y Bwrdd Arferion Archwilio ar gyfer Archwilwyr.

Cwmpas yr archwiliad o'r datganiadau cyfrifyddu

Mae a wnelo archwiliad â chael tystiolaeth am y symiau a'r datgeliadau yn y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig i roi sicrwydd rhesymol nad oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau cyfrifyddu na'r nodiadau cysylltiedig, boed hynny drwy dwyll neu wall. Mae hyn yn cynnwys asesu'r canlynol: pa un a yw'r polisïau cyfrifyddu yn briodol i amgylchiadau Cyngor Sir Ynys Môn a pha un a ydynt wedi'u cymhwyso'n gyson a'u datgelu'n ddigonol; rhesymoldeb amcangyfrifon cyfrifyddu arwyddocaol a wnaed gan y swyddog ariannol cyfrifol a'r ffordd y cyflwynwyd y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn gyffredinol. Yn ogystal, darllenaf yr holl wybodaeth ariannol ac anariannol yn y Adroddiad Naratif er mwyn nodi anghysondebau perthnasol â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig archwiliedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos fel petai'n berthnasol anghywir ar sail y wybodaeth a ddaeth i law wrth i mi gyflawni'r archwiliad neu sy'n berthnasol anghyson â'r wybodaeth honno. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysondebau perthnasol amlwg, ystyriaf y goblygiadau i'm hadroddiad.

Barn ar ddatganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn

Yn fy marn i, mae'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig:

- yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2017 a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016-17.

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif yn gyson â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu priodol;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nid wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad;
- nid yw'r Datganiad Llywodraethu blynyddol yn adlewyrchu cydymffurfiaeth â'r canllawiau.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Dros ac ar ran

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
XX Medi 2017

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2017

Dengys y datganiad hwn gostau cyfrifo yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â darparu gwasanaethau yn unol ag arferion cyfrifo a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r symiau a gyllidir o'r trethi. Mae'r Cyngor yn codi trethi i gwrdd â gwariant yn unol â rheoliadau; gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Ceir darlun o'r sefyllfa o ran trethi yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

2016/17			Gwasanaethau	Nodyn	2015/16 Wedi ei ail-ddatgan		
Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000			Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000
64,482	(13,974)	50,508	Dysgu Gydol Oes		61,525	(15,615)	45,910
32,130	(9,054)	23,076	Gwasanaethau Oedolion		29,418	(7,286)	22,132
8,902	(466)	8,436	Gwasanaethau Plant		8,108	(327)	7,781
5,993	(3,906)	2,087	Tai		5,448	(3,917)	1,531
29,431	(7,625)	21,806	Priffydd, Eiddo a Gwastraff		29,237	(7,076)	22,161
11,694	(6,284)	5,410	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		11,078	(5,304)	5,774
4,433	(223)	4,210	Trawsnewid		4,042	(192)	3,850
28,461	(19,598)	8,863	Adnoddau		28,285	(19,490)	8,795
1,994	(458)	1,536	Busnes y Cyngor		1,811	(384)	1,427
2,321	(194)	2,127	Costau Corfforaethol a Democrataidd		2,333	(26)	2,307
892	(11)	881	Rheolaeth Corfforaethol		1,273	-	1,273
97	-	97	Costau heb eu ddosbarthu		96	-	96
10,137	(16,285)	(6,148)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		31,062	(14,894)	16,168
200,967	(78,078)	122,889	Diffyg ar weithrediadau sy'n parhau		213,716	(74,511)	139,205
		23,042	Gwariant gweithredu arall	12			19,167
		8,861	Incwm a gwariant cyllido a buddsoddi	13			9,664
		(145,252)	Trethiant ac incwm grant amhenodol	14			(144,024)
		9,540	Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau				24,012
		(7,631)	Gwarged ar ailbrisio asedau nad ydynt yn gyfredol	11c, 15 & 17			(12,825)
		7,333	Ailfesur y rhwymedigaeth Pensiwn Net	11ch & 41			(35,938)
		(298)	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall				(48,763)
		9,242	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr				(24,751)

Cyfeiriwch at Nodyn 4b ar dudalen 25 am wybodaeth am y wybodaeth ariannol 2015/16 wedi'i ailddatgan.

Tudalen 63

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

2016/17

2016/17			Gwasanaethau	2015/16		
Gwariant Net a godir I'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT £'000	addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr £'000		Gwariant Net a godir I'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT £'000	addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr £'000
46,832	3,676	50,508	Dysgu Gydol Oes	43,924	1,986	45,910
22,379	697	23,076	Gwasanaethau Oedolion	20,936	1,196	22,132
8,955	(519)	8,436	Gwasanaethau Plant	7,181	600	7,781
1,087	1,000	2,087	Tai	741	790	1,531
17,631	4,175	21,806	Priffydd, Gwastraff ac Eiddo	18,237	3,924	22,161
3,954	1,456	5,410	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	4,597	1,177	5,774
3,897	313	4,210	Trawsnewid	3,838	12	3,850
8,788	75	8,863	Adnoddau	8,716	79	8,795
1,536	-	1,536	Busnes y Cyngor	1,439	(12)	1,427
2,495	(368)	2,127	CostauCorfforaethol a democrataidd	1,760	547	2,307
881	-	881	Rheoloaeth Corfforaethol	1,269	4	1,273
-	97	97	Costau heb eu ddosbarthu	-	96	96
(7,806)	1,658	(6,148)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(7,573)	23,741	16,168
110,629	12,260	122,889	Cost Net Gwasanaethau	105,064	34,141	139,205
(107,593)	(5,756)	(113,349)	Incwm a Gwariant Arall	(110,198)	(4,995)	(115,193)
3,036	6,504	9,540	(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	(5,134)	29,146	24,012
(34,381)			Balans agoriad y Gronfa Cyffredinol a'r CRT as 1 Ebrill 2016	(29,247)		
3,036			Llai Diffyg ar falans y gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	(5,134)		
(31,345)			Balans cau y gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth 2017	(34,381)		

Cyfeiriwch at Nodyn 4b ar dudalen 25 am wybodaeth am y wybodaeth ariannol 2015/16 wedi'i ailddatgan.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2017

Dengys y Datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol gronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor, wedi eu dadansoddi'n 'Gronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny y gellir eu defnyddio i ariannu gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae'r llinell Gwarged / (Diffyg) ar ddarpariaeth gwasanaethau'n dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Cyngor, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hwn yn wahanol i'r symiau statudol y mae'n rhaid eu codi ar Falans Cronfa'r Cyngor i bwrpas pennu'r Dreth Gyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai i bwrpas pennu rhenti. Mae'r llinell 'Cynnydd/(Gostyngiad) Net cyn Trosglwyddiadau i gronfeydd clustnodedig wrth gefn' yn dangos y symudiad yn y flwyddyn o falansau Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai cyn gwneud unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o'r cronfeydd clustnodedig wrth gefn a gyflawnir gan y Cyngor.

	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill 2015	7,193	15,779	2,821	-	2,438	-	1,016	29,247	120,063	149,310
Symudiadau yr arian wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(3,491)	-	(20,521)	-	-	-	-	(24,012)	-	(24,012)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	48,763	48,763
Cyfanswm yr Incwm a'r Gwariant Cynhwysfawr	(3,491)	-	(20,521)	-	-	-	-	(24,012)	48,763	24,751
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	5,420	-	23,726	-	-	-	-	29,146	(29,146)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clusnodedig	1,929	-	3,205	-	-	-	-	5,134	19,617	24,751
Trosglwyddiadau i/(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	(236)	212	1,016	-	24	-	(1,016)	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	1,693	212	4,221	-	24	-	(1,016)	5,134	19,617	24,751
Balans ar 31 Mawrth 2016	8,886	15,991	7,042	-	2,462	-	-	34,381	139,680	174,061
Symudiadau yr arian wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(8,384)	-	(1,156)	-	-	-	-	(9,540)	-	(9,540)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	298	299
Cyfanswm yr Incwm a'r Gwariant Cynhwysfawr	(8,384)	-	(1,156)	-	-	-	-	(9,540)	298	(9,242)
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	4,846	-	1,658	-	-	-	-	6,504	(6,504)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clusnodedig	(3,538)	-	502	-	-	-	-	(3,036)	(6,206)	(9,242)
Trosglwyddiadau i/(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	3,007	(2,634)	-	-	(373)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	(531)	(2,634)	502	-	(373)	-	-	(3,036)	(6,206)	(9,242)
Balans ar 31 Mawrth 2017	8,355	13,357	7,544	-	2,089	-	-	31,345	133,474	164,819

Y FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2017

Mae'r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan y Cyngor ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai rhwymedigaethau) yn cyd-fynd â'r Cronfeydd wrth Gefn sy'n cael eu dal gan y Cyngor. Adroddir ar gronfeydd wrth gefn mewn dau gategori. Mae'r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn arian wrth gefn y mae modd ei ddefnyddio, h.y. y Cronfeydd wrth Gefn hynny y gall y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn y gellir ond ei ddefnyddio ar gyfer gwariant cyfalaf neu i dalu dyledion). Yr ail gategori o gronfeydd wrth gefn yw'r rheini na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys Cronfeydd wrth Gefn sy'n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, lle byddai'r arian ond ar gael i ddarparu gwasanaethau petai'r asedau'n cael eu gwerthu (er enghraifft y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn); a chronfeydd wrth gefn sy'n dal gwahaniaethau amseru a ddangosir yn y llinell Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn 'Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo A Sail Gyllido Dan y Rheoliadau'.

	Nodyn	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	15	363,736	350,283
Asedau Treftadaeth	17	3,454	3,194
Eiddo Buddsoddi	18	6,092	5,983
Asedau Anniriaethol	19	606	417
Buddsoddiadau Tymor Hir	44	1	1
Dyledwyr tymor hir	24	646	688
Asedau tymor hir		374,535	360,566
Buddsoddiadau tymor byr	44	5	-
Asedau a ddelir i'w gwerthu	21	3,524	6,388
Rhestrau stoc	23	367	452
Dyledwyr tymor byr	24	20,199	23,358
Arian a chywerthoedd arian	25	14,940	17,624
Asedau Cyfredol		39,035	47,822
Benthyca tymor byr	44	(5,553)	(9)
Credydwyr tymor byr	26	(20,231)	(22,130)
Darpariaethau tymor byr	27	(2,831)	(2,559)
Derbyniadau grantiau cyfalaf ymlaen llaw	37	(273)	(1,302)
Rhwymedigaethau Cyfredol		(28,888)	(26,000)
Credydwyr tymor hir	26	(166)	(59)
Darpariaethau tymor hir	27	(2,631)	(2,512)
Benthyca tymor hir	44	(111,557)	(110,735)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	41	(105,509)	(95,022)
Rhwymedigaethau tymor hir		(219,863)	(208,328)
Asedau net		164,819	174,060
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	31,345	34,381
Cronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio	11	133,474	139,679
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		164,819	174,060

DATGANIAD LLIF ARIAN – AM Y FLWYDDYN SY'N GORFFEN 31 MAWRTH 2017

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol. Dengys y datganiad sut mae'r Cyngor yn cynhyrchu a defnyddio Arian Parod a Chywerthoedd Arian trwy ddosbarthu llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Cyngor a gyllidir trwy incwm grant a threthiant neu gan dderbynyddion y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae'r gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r all-lif arian ar gyfer adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarpariaeth gwasanaeth y Cyngor yn y dyfodol. Mae'r llif arian sy'n codi o weithgareddau cyllido'n ddefnyddiol i ragweld yr hawl a fydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian y Cyngor yn y dyfodol.

	Nodyn	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Diffyg Net ar Ddarparu gwasanaethau		(9,540)	(24,012)
Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau anariannol	28	33,925	50,453
Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu cyllido	28	(18,593)	(15,322)
Llif arian net o Weithgareddau Gweithredu		5,791	11,119
Llif arian net o Weithgareddau Buddsoddi	29	(14,595)	(4,111)
Llif arian net o Weithgareddau Cyllido	30	6,119	(1,789)
(Gostyngiad)/Cynnydd Net mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian		(2,684)	5,219
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar gychwyn y flwyddyn ariannol	25	17,624	12,405
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol	25	14,940	17,624

NODIADAU AR GYFRIFON

NODYN 1A – DADANSODDIAD GWARIANT A CYLLIDO – ADDASIADAU RHWNG SAIL CYLLIDO A SAIL GYFRIFO

Dadansoddiad Gwariant a Cyllido

Nod y Dadansoddiad Gwariant a Cyllido newydd yw i ddangos effaith gwirioneddol perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau'r Cyngor. Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DIGC) yn cynnwys nifer o addasiadau cyfrifo megis dibrisiant nad ydynt, drwy gyfraith, yn gallu cael eu cyllido gan y Dreth Gyngor gan nad ydynt yn gostau gwirioneddol sy'n cael effaith ar falansau'r Cyngor y gellir eu defnyddio.

Dangosir y DIGC diffyg yn y darpariaeth o wasanaethau o £8.548m. Fodd bynnag, mae'r addasiadau cyfrifo statudol yn cael eu canslo yn y datganiad ariannol ar wahân, sef y Dadansoddiad Gwariant a Cyllido a'r Datganiad o'r Symudiad yn yr Arian wrth Gefn. Mae hyn yn helpu nodi balansau'r Cyngor y gellir eu defnyddio sydd heb yr addasiadau cyfrifo yma. Dangosir effaith yr addasiadau cyfrifo statudol yma yn y golofn arian wrth gefn ni ellir ei ddefnyddio yn y Datganiad o'r Symudiad yn yr Arian wrth Gefn.

Pan ychwanegir y DIGC a'r tynnu allan ar gyfer addasiadau cyfrifo at eu gilydd, fe welir yr effaith ar gyfer y flwyddyn ar gronfeydd y Cyngor.

	£’000
Cyfanswm Arian Wrth gefn a Balansau’r Cyngor (yn cynnwys CRT) y gellir eu defnyddio ar 1 Ebrill 2016	34,381
Diffyg ar y Ddarpariaeth o Wasanaethau 2016/17 - DIGC	(8,548)
Addasiadau i dynnu allan effaith addasiadau cyfrifo nad ydynt yn effeithio Cronfa’r Cyngor – Dadansoddiad Gwariant a Cyllido	5,805
Cyfanswm Cynnydd / (Gostyngiad) yn yr Arian wrth Gefn	(2,743)
Cyfanswm Balansau’r Cyngor (yn cynnwys CRT) ar 31 Mawrth 2017	31,638

Dangosir hyn, pan mae’r addasiadau cyfrifo yn cael eu canslo allan, mae’r effaith gwirioneddol ar gost gwasanaethau’r Cyngor (yn cynnwys y Cyfrif Refeniw Tai) yn cael ei ostwyng i £2.743m am y flwyddyn, gan arwain at falans cyffredinol o arian wrth gefn y gellir ei ddefnyddio o £31.638m. Mae hyn wedi gostwng ers 2015/16 gan fod arian wrth gefn clustnodedig wedi ei ddefnyddio i gyllido’r costau y clustnodwyd yr arian wrth gefn yn wreiddiol amdanynt.

Mae’r Cynnydd/Gostyngiad yn y flwyddyn yn y Datganiad o’r Symudiad yn yr Arian wrth Gefn yn dangos fod Arian Wrth Gefn Cyffredinol y Cyngor wedi gostwng £0.189m am 2016/17 gan arwain at gyfanswm arian wrth gefn cyffredinol o £8.697m. Tanwariodd y Cyfrif Refeniw Tai gan £453k, gyda chyfanswm balans y CRT ar 31 Mawrth 2017 o £7.475m.

Fod bynnag defnyddiwyd £2.634m o arian wrth gefn clustnodedig fel y nodwyd uchod. Fe ostyngodd balansau’r ysgolion hefyd gan £373k gan arwain at ostyngiad cyffredinol yn yr arian wrth gefn y gellir eu defnyddio, er gwaethaf perfformiad ariannol positif yn erbyn cyllidebau 2016/17.

2016/17

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Inwm a Gwariant Cynhwysfawr £'000	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	3,189	167	320	3,676
Gwasanaethau Oedolion	1,161	149	(613)	697
Gwasanaethau Plant	21	(540)	-	(519)
Tai Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	978	23	(1)	1,000
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	4,070	80	25	4,175
Trawsnewid	1,336	91	29	1,456
Adnoddau Busnes y Cyngor Costau	280	41	(8)	313
Democrataidd Corfforaethol	16	46	13	75
Rheolaeth Corfforaethol Costau Na	1	19	(20)	-
Dosbarthwyd Cyfrif Refeniw Tai	9	(377)	-	(368)
(CRT)	-	-	-	-
	-	97	-	97
	1,586	38	34	1,658
Cost net Gwasanaethau	12,647	(166)	(221)	12,260
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(9,679)	3,320	603	(5,756)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddifyg	2,968	3,154	382	6,504

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Inwm a Gwariant Cynhwysfawr £'000	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	2,069	102	(185)	1,986
Gwasanaethau Oedolion	496	80	620	1,196
Gwasanaethau Plant	2	598	-	600
Tai Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	783	20	(13)	790
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	3,902	45	(24)	3,924
Trawsnewid	1,205	44	(72)	1,177
Adnoddau Busnes y Cyngor Costau	-	15	(3)	12
Democrataidd Corfforaethol	82	18	(21)	79
Rheolaeth Corfforaethol Costau Na	1	7	(20)	(12)
Dosbarthwyd Cyfrif Refeniw Tai	134	413	-	547
(CRT)	-	4	-	4
	-	96	-	96
	23,712	-	29	23,741
Cost net Gwasanaethau	32,387	1,443	311	34,141
Incwm a Gwariant arall o'r dadansoddiad Cyllid	(9,843)	4,038	810	(4,995)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddifyg	22,544	5,481	1,121	29,146

NODYN 1b – INCWM CYLCHRANNOL

Grasanaethau	2016/17 Incwm o Wasanaethau £'000	2015/16 Incwm o Wasanaethau £'000
Dysgu Gydol Oes	(13,974)	(15,615)
Gwasanaethau Oedolion	(9,054)	(7,286)
Gwasanaethau Plant	(466)	(327)
Tai	(3,906)	(3,917)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	(7,625)	(7,076)
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	(6,284)	(5,304)
Trawsnewid	(223)	(192)
Adnoddau	(19,598)	(19,490)
Busnes y Cyngor	(458)	(384)
Costau Democrataidd Corfforaethol	(194)	(26)
Rheolaeth Corfforaethol	(11)	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	-
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(16,285)	(14,894)
		-
Cyfanswm Incwm	(78,078)	(74,511)

NODYN 2a – SAFONAU CYFRIFO A GYHOEDDWYD OND NAD YDYNT ETO WEDI EU MABWYSIADU

Bydd y Côd Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2017/18 (y Côd) yn cyflwyno sawl newid i bolisïau cyfrifo – gweler isod. Bydd angen gweithredu'r newidiadau hyn yn 2016/17 ac yn ôl-ddyddiedig i 1 Ebrill 2016.

- Diwygiad i'r adrodd ar gostau trafodion y cynllun cronfa bensiwn;
- Diwygiad i'r adrodd am ganolbwyntio buddsoddiad.

Os disgwylir i unrhyw un o'r diwygiadau uchod (ar gyfer cronfeydd pensiwn) gael effaith sylweddol ar wybodaeth yn y datganiadau cyfrifon, bydd angen datgeliadau ychwanegol yn unol â'r Côd.

NODYN 2b – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI CAEL EU CYHOEDDI A'U MABWYSIADU

Mae'r Côd Ymarfer ar Gyfrifon Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2016/17 wedi cyflwyno nifer o ofynion newydd a bydd rhaid i Gynghorau gydymffurfio gyda'r safonau newydd sydd wedi cael eu mabwysiadu mewn perthynas â'r modd y cyflwynir adroddiadau. Mae'r newidiadau perthnasol yn ymwneud â'r safonau isod a byddant yn cael eu diwygio, lle maent yn berthnasol, yn achos unrhyw gyfrifon a fydd yn cael eu cynhyrchu ar gyfer cyfnodau ariannol sy'n cychwyn ar ôl 1af Ebrill 2016.

a) Diwygiadau i IAS 19 Buddiannau Gweithwyr (Cynlluniau Buddiannau Diffiniedig: Cyfraniadau Gweithwyr) – cyhoeddwyd Tachwedd 2013.
b) Gwelliannau blynyddol i IFRS (Cylch 2010 – 12) – cyhoeddwyd Rhagfyr 2013.
c) Diwygiad i IFRS 11 Trefniadau ar y Cyd (Cyfrifo ar gyfer Caffael Buddiannau mewn Gweithrediadau ar y Cyd) – Mai 2014.
ch) Diwygiad i IAS 16, Eiddo, Offer a Chyfarpar ac IAS 38 Asedau Annirweddol (Esboniad o Ddulliau Derbyniol o Ddibrisio ac Amorteiddio) – Mai 2014.
d) Gwelliannau blynyddol i IFRS (Cylch 2012-2014) – cyhoeddwyd Medi 2014.
dd) Diwygiad i IAS 1 Cyflwyno Datganiadau Ariannol (Menter Ddatgelu) - cyhoeddwyd Rhagfyr 2014.
e) Newidiadau i fformat y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Datganiad o Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn a chyflwyno'r Dadansoddiad newydd o Wariant a Chyllido.
f) Newidiadau i fformat y Cyfrif Cronfa a'r Datganiad Asedau Net.

Mae nifer o'r uchod yn annhebygol o gael effaith sylweddol ar y wybodaeth a ddarperir yn y datganiadau ariannol. Bydd y newidiadau hyn yn cael eu mabwysiadu'n ôl-ddyddiedig ond, gan fod y Datganiad Cyfrifon eisoes yn adlewyrchu gofynion y safonau adrodd hyn pan fyddant yn berthnasol i'r Cyngor, nid oes angen ailddatgan data cyfrifo'r cyfnod blaenorol am y rhan fwyaf o'r newidiadau yma. Fodd bynnag, yn 2016/17 mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, Symudiad yn yr Arian Wrth Gefn, Dadansoddiad o'r Gwariant a'r Cyllido a'r nodiadau perthnasol yn adlewyrchu'r cymharydd 2015/16 yn y fformatau newydd sydd eu hangen o 2016/17.

NODYN 3 - BARNAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU'R POLISÏAU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisïau cyfrifo a restrir yn Nodyn 51, mae'r Cyngor wedi gorfod gwneud barnau penodol ynglŷn â thrafodion cymhleth neu rheini sydd yn cynnwys ansicrwydd am ddigwyddiadau yn y dyfodol. Y barnau allweddol sydd wedi eu gwneud yn y Datganiad Cyfrifon yw:-

- Mae'r Cyfrifon wedi cael eu paratoi mewn modd sy'n tybio y bydd y swyddogaeth a'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn parhau i fod yn weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

- Mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw nifer o asedau a ddefnyddir i ddibenion cymdeithasol neu ddatblygu economaidd yn cael eu dal i bwrpas creu incwm neu gynyddu cyfalaf yn unig ac, o'r herwydd, nid ydynt yn cael eu hystyried fel eiddo buddsoddiad. O ganlyniad, caiff yr asedau hyn eu nodi fel Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen. Yn unol â'r canllawiau cyfredol ynghylch y modd yr ymdrinnir â rhai mathau o ysgolion, dim ond gwerth tir ysgolion a reolir yn wirfoddol sy'n cael ei gynnwys ar y Fantolen. Oherwydd nad yw'r Cyngor yn berchen ar ysgolion o'r fath, ac oherwydd nad oes ganddo fynediad iddynt i bwrpas eu prisio, nid yw gwerth yr adeiladau wedi ei gynnwys ar y Fantolen. Yn ychwanegol at hyn, nid yw Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol ac Ysgolion Sefydledig – gwerth y tir na'r adeiladau – wedi eu cynnwys ar y Fantolen.

- Caiff grantiau cyfalaf a refeniw eu hadolygu'n rheolaidd er mwyn asesu a yw'r telerau a'r amodau sydd ynghlwm wrth y grantiau perthnasol wedi eu bodloni. Os bydd y telerau a'r amodau wedi eu bodloni, byddant yn cael eu cydnabod o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Os na fyddant, byddant yn cael eu cario o fewn y Fantolen o fewn credydwyr hyd nes y bydd y telerau a'r amodau sy'n gysylltiedig â'r grant wedi eu bodloni neu fod y grant yn cael eu had-dalu i ddarparwr y grant pe na bai'r telerau a'r amodau yn cael eu bodloni. Gall y driniaeth hon olygu bod balansau o bwys yn cael eu cario yn y Fantolen fel incwm a ohiriwyd.

- Mae gofynion y grŵp wedi ei hadolygu gan ddefnyddio'r meini prawf a amlinellwyd yn y safonau cyfrifo perthnasol a'r Côd Ymarfer; nid yw'r Cyngor wedi nodi unrhyw gwmnïau na sefydliadau y byddai angen iddo gwblhau cyfrifon grŵp.

- Mae lefel uchel o ansicrwydd am lefelau cyllido i lywodraeth leol yn y dyfodol. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw'r ansicrwydd yn ddigonol ar hyn o bryd i roi arwydd y bydd amhariad ar asedau'r Cyngor o ganlyniad i'r angen i gau cyfleusterau a gostwng lefelau o ran darparu gwasanaeth.

NODYN 4a - RHAGDYBIAETHAU A WNAED YNGHYLCH ANSICRWYDD YN Y DYFODOL AC AMCANGYFRIFON A FFYNONELLAU ERAILL O ANSICRWYDD

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar ragdybiaethau wedi eu gwneud gan y Cyngor am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Gwneir amcangyfrifon trwy ystyried profiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu rhai balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r rhagdybiaethau ac amcangyfrifon.

Gellir ystyried yr eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2017 fel rhai sydd fwyaf agored i risg o gamgymeriad amcangyfrif yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod:-

Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifo. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 15 ar dudalen 36.

"Pan fo gan eitem o Eiddo, Offer a Chyfarpar (Ased Nad yw'n Gyfredol) cydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân."

I weithredu hyn yn ymarferol, mae'n ofynnol llunio barn ar dri fater, i sefydlu os:-

- Mae'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol i'r cydrannau arall o'r ased h.y. 15 mlynedd neu fwy;
- Mae gwerth yr ased yn £2m neu fwy, ac mae'r cydran dros 25% o gyfanswm gwerth yr ased;

- Mae'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol ond mae'r gwerth yn cynrychioli llai na 25% o gyfanswm gwerth yr ased, bydd y cydran yn cael ei nodi ar wahân os, ym marn y prisiwr, bernir ei fod yn berthnasol e.e. lle mae gwerth y cydran yn, dywedwch, £3m (10%) o'r ased dibrisiedig sydd â chyfanswm gwerth o £30m.

Os yw'r ased dibrisiedig yn rhan o grŵp ehangach a ddelir ar gyfer yr un pwrpas, er engraifft, canolfannau hamdden, bydd y polisi yma a argymhellir ar cydrannu yn cael ei gymhwyso i'r cyfanswm o'r grŵp ehangach yma ac nid i bob ased dibrisiedig unigol o fewn y grŵp.

Tai Cyngor - Mae stoc Dai'r Cyngor yn cael ei brisio drwy ddefnyddio methodoleg safonol, sydd yn rhannol angen defnyddio ffactor addasu i ganiatáu am y gwahaniaethau rhwng cynnyrch a rhent ar dai cymdeithasol a'r sector breifat. Ar hyn o bryd, nid oes ffactor addasu wedi ei chyhoeddi ar gyfer Cymru, felly, dewisodd y Cyngor ffactor addasu sydd wedi ei chyhoeddi ar gyfer yr ardaloedd mwyaf cymharol yn Lloegr, y ffactor a ddefnyddiwyd oedd 31%. Petai ffactor penodol yn cael ei gyhoeddi, un ai ar gyfer Cymru yn ei gyfanrwydd neu ar sail ranbarthol, yna byddid yn gweithredu ar hynny.

Darpariaethau – Mae'r Cyngor wedi gwneud darpariaeth am gyfres o faterion o ansicrywdd â all arwain at gostau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf â thâl cyfartal, costau ôl-ofal ar gyfer safle tirlenwi Penhesgyn a rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o hawliadau yswiriant. Ceir manylion llawn yn Nodyn 27.

Rhwymedigaeth Pensiynau - Mae sefyllfa'r Rhwymedigaeth Bensiwn a adlewyrchir yn y cyfrifon yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth yn ymwneud â chyfraddau disgownt, codiadau cyflog rhagamcanedig, newidiadau i oedran ymddeol, cyfraddau marwolaethau a'r dychweliadau disgwyliedig ar asedau pensiwn. Mae'r Cyngor sy'n gweinyddu'r gronfa wedi cyflogi cwmni o actiwarïaid ymgynghorol i ddarparu cyngor arbenigol ar y rhagdybiaethau i'w defnyddio. Ceir rhagor o fanylion yn Nodyn 41.

Amhariad / Lwfans Dyledion Amheus – Ar 31 Mawrth 2017, roedd gan y Cyngor falans o £20.199m o ran dyledion net tymor byr. Awgrymodd adolygiad o'r balans dyledion fod swm amhariad o £5.74m yn briodol ar gyfer dyledion amheus. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigwr amhariad Dyledion Amheus wedi ei gynnwys yn y ffigyrau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 24 ar dudalen 44.

Mesur Gwerth Teg - Bydd gwerth teg yn cael ei fesur yn unol ag IFRS13 Mesur Gwerth Teg fel yr adroddwyd arno yng Nghôd Ymarfer CIPFA am 2016/17. Yn y rhan fwyaf o achosion, mae mesur gwerth teg yn fesur sy'n seiliedig ar y farchnad. Rhydd IFRS13 fwy o gyfeiriad ac eglurder mewn perthynas â phrisio asedau a rhwymedigaethau. Fodd bynnag, os nad oes marchnad ar gael i'w harsylwi er mwyn sefydlu gwerth, bydd angen defnyddio barn broffesiynol. Mewn achosion lle na fedrir mesur gwerth teg asedau ariannol a rhwymedigaethau ariannol yn seiliedig ar brisiau a ddyfynnwyd mewn marchnadoedd gweithredol (h.y. mewnbynnau Lefel 1), caiff eu gwerth teg eu mesur drwy ddefnyddio technegau prisio (e.e. prisiau a ddyfynnwyd ar gyfer asedau neu rwymedigaethau tebyg mewn marchnadoedd gweithredol). Lle mae'n bosibl, bydd y meynbynnau i'r technegau prisio hyn yn seiliedig ar ddata sydd ar gael i'w arsylwi ond, os nad yw hynny'n bosibl, rhaid defnyddio barn i sefydlu gwerthoedd teg. Yn gyffredinol, wrth lunio barn rhaid cymryd ffactorau megis ansicrwydd a risg i ystyriaeth. Fodd bynnag, gallai newid yn y tybiaethau a ddefnyddir effeithio ar werth teg asedau a rhwymedigaethau'r Awdurdod. Defnyddir y model cost amnewid dibrisiedig (DRC) i fesur gwerth teg rhai o eiddo buddsoddiad ac asedau ariannol yr Awdurdod.

Os nad oes mewnbynnau Lefel 1 ar gael, bydd yr Awdurdod yn cyflogi arbenigwyr perthnasol i nodi'r technegau prisio mwyaf priodol er mwyn penderfynu gwerth teg (er enghraifft, Prif Swyddog Prisio'r Awdurdod ar gyfer eiddo buddsoddiad).

Mae'r mewbynnau sylweddol nad oes modd eu harsylwi a ddefnyddir yn yr asesiad o werth teg yn cynnwys tybiaethau rheolwyr ynghylch twf rhent, i ba lefel y mae eiddo'n wag (yn achos eiddo buddsoddiad) a chyfraddau disgownt – wedi eu haddasu ar gyfer ffactorau rhanbarthol (ar gyfer asedau buddsoddiad a rhai asedau ariannol). Byddai newidiadau sylweddol mewn unrhyw un o'r mewnbynnau nad oes modd eu harsylwi yn arwain at fesuriadau gwerth teg a fyddai'n sylweddol is neu'n sylweddol uwch ar gyfer eiddo buddsoddiad ac asedau ariannol.

NODYN 4b – ADDASIADAU AR GYFER Y CYFNOD BLAENOROL, NEWIDIADAU MEWN POLISÏAU CYFRIFO AC AMCANGYFRIFON A CHAMGYMERIADAU

Mae' driniaeth cyfrifo o ddau eitem bwysig wedi cael eu newid i adlewyrchu'n fwy cywir gofynion Côd CIPFA mewn perthynas â Chymru. Mae Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr 2015/16 hefyd wedi ei ail-ddatgan i adlewyrchu'r newidiadau yma. Mae'r newidiadau'n ymwneud â sut y cafodd yr eitemau eu trin yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn unig ac nid ydynt yn effeithio'r Fantolen.

1. Cyfrifo am y Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor – yn 2015/16 cafodd rhain eu trin yn unol â'r model cyfrifo ar gyfer Lloegr lle tynnwyd cost gostyngiadau'r dreth gyngor o'r Dreth Gyngor a gasglwyd. Fodd bynnag, yng Nghymru nid oes cronfa gasglu ar wahân ac mae gostyngiadau'r dreth gyngor ar gyfer 2016/17 wedi cael eu codi i gostau gwasanaeth ac heb gael eu netio i ffwrdd yn erbyn y Dreth Gyngor a gasglwyd.

   Yn 2015/16, derbynwyd £5.343m yn erbyn y Dreth Gyngor a gasglwyd a ostyngodd incwm y Dreth Gyngor adroddwyd arno o £38.828m i £33.485m. I gywiro hyn yn y DIGC, cynyddodd Cost Gwasanaethau – Adnoddau gan £5.343m ar gyfer y gostyngiadau'r dreth gyngor yma ac fe gynyddodd y Dreth Gyngor a gasglwyd gan yr un swm er mwyn ei ail-ddatgan fel y ffigwr cywir o £38.828m. Mae'r ddau yma'n gwrthbwyso eu gilydd o fewn y DIGC ac nid ydynt yn effeithio'r Fantolen, fel nodir uchod.

2. Cyfrifo am wariant cyfalaf dadgydnabyddedig – yn 2015/16, cafodd cyfrifon gwariant cyfalaf a ddylid fod wedi eu dadgydnabod eu trin fel amhariad. Fe ddiwygwyd y dull yma yn 2016/17 i ddilyn y dull argymhellwyd yng Nghôd Ymarfer CIPFA 2016/17. Mae'r gwariant cyfalaf nawr yn cael ei dadgydnabod o fewn Incwm a Gwariant Gweithredol Arall yn lle cael ei godi yn erbyn cost perthnasol y gwasanaethau am amhariad.

   Yn 2015/16, fe godwyd £9.943m fel amhariad yn erbyn cost y gwasanaethau. Fe'i ail ddatganwyd ar gyfer 2015/16 gan leihau'r symiau a godir i gost y gwasanaethau a drwy adrodd y costau yma fel incwm a gwariant arall yn ei le.

NODYN 5 – EITEMAU SYLWEDDOL INCWM A GWARIANT

Nid oes unrhyw eitemau o incwm neu wariant perthnasol nad ydynt wedi eu datgelu mewn rhan arall o'r cyfrifon hyn.

NODYN 6 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Awdurdodwyd y Datganiad Cyfrifon i'w gyhoeddi gan Swyddog Adran 151 y Cyngor ar 26 Medi 2017. Ni adlewyrchir digwyddiadau ar ôl y dyddiad hwn yn y datganiadau neu nodiadau ariannol.

Pan fo digwyddiadau cyn y dyddiad hwn yn rhoi gwybodaeth am amodau a oedd yn bodoli ar 31 Mawrth 2017, mae'r ffigyrau yn y datganiadau a nodiadau ariannol wedi ei haddasu ym mhob ffordd berthnasol i adlewyrchu effaith y wybodaeth yma.

Mae'r digwyddiadau canlynol rhwng 31 Mawrth 2017 a 26 Medi 2017 wedi cael effaith ar y Cyngor a mae'n bwysig i'w datgelu i ddarllenwyr Datganiad y Cyfrifon.

1) Cynhaliwyd Etholiadau Cyngor Sir ar 4 Mai 2017. Oherwydd hyn, mae aelodau Cyngor, Arweinydd, Cadeirydd a'r Pwyllgor Gwaith wedi newid. Mae'r nodiadau ynglŷn a Chynghorwyr yn ymwneud a'r cyn Gyngor fel ar 31 Mawrth 2017.
2) Nodi fod y Rhaglen Amlinellol Strategol (RhAS) ar gyfer Band B y Rhaglen Ysgolion 21ain Ganrif, wedi cael ei chymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar 17 Gorffennaf 2017 a'i chyflwyno i Lywodraeth Cymru. Bydd angen buddsoddiad sylweddol gan y Cyngor a Llywodraeth Cymru ar gyfer y rhaglen Band B. Mae'r RhAS ar gyfer Band B yn dangos y byddai buddsoddiad y Cyngor tuag at hyn yn tua £18m dros y cyfnod pum mlynedd 2019/2024.
3) Mae trafodaethau cyfreithiol ynghylch tâl cyfartal yn parhau ac mae'n debygol y bydd oddeutu £2.7m yn cael ei dalu allan ar gyfer hawliadau tâl cyfartal;
4) Mae ymgynghoriad yn mynd rhagddo ar y Papur Gwyn ar gyfer Diwygio Llywodraeth Leol: Cadernid ac Adnewyddiad, a gyflwynwyd ar 31 Ionawr 2017. Os caiff ei gymeradwyo, bydd yn effeithio ar y Cyngor yn y dyfodol oherwydd bydd gofyn i'r Cyngor gydweithio mwy ac yn agosach gyda chynghorau eraill a rhan-ddeiliaid eraill. Bydd peth o'r cydweithio hwn yn orfodol tra bydd peth o'r cydweithio'n digwydd trwy drefniadau gwirfoddol.
5) Mae rhan o'r pecyn cyllido allanol ar gyfer Neuadd y Farchnad Caergybi wedi cael ei gymeradwyo. Bydd y cynllun hwn yn ei gyfanrwydd yn costio tua £4m. Mae oddeutu £600k o gyllid dal yn aros i gael ei gymeradwyo. Os na chaiff ei gymeradwyo bydd yna fwlch cyllido.
6) Bydd Cwmni Gwastraff, sef menter ar y cyd yr oedd gan y Cyngor gyfran ynddi, yn dod i ben a bydd y Cyngor yn derbyn tua £41k yn gysylltiedig â'i gyfran o'r asedau.
7) Tân Tŵr Grenfell ar 14 Mehefin 2017 – mae'r drychineb hon wedi amlygu risgiau tân sylweddol yn sgil cladin synthetig, yn enwedig mewn perthynas ag adeiladau aml-lawr uchel. Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi cymryd camau a mesurau penodol i roi sicrwydd o'r newydd i denantiaid a'r cyhoedd petai argyfwng tân yn digwydd yn un o'n pedwar bloc aml-lawr canolig.

   Mae'r blociau aml-lawr canolig hyn yn cynnwys – Plas Tudur a Glan Cefni yn Llangefni, Queens Park Court yng Nghaergybi a Maes y Coed ym Mhorthaethwy.

   Mae'r camau a gymerwyd ers y digwyddiad trasig hwn yn cynnwys:-

   - Cynnal dyddiau ymwybyddiaeth diogelwch ym mhob un o'r pedwar bloc aml-lawr, mewn partneriaeth â Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru. Nod yr asesiad risg hwn yw deall amgylchiadau personol a galluoedd corfforol, i sicrhau petai tân yn digwydd (er yn annhebygol) y gallai ein tenantiaid adael yr adeilad yn ddiogel;
   - Rydym wedi ysgrifennu at ein holl denantiaid yn y blociau aml-lawr gyda llythyr yn rhoi sicrwydd a chefnogaeth fod Cyngor Sir Ynys Môn yn cymryd materion o ddifrif ac yn lleihau unrhyw risg sy'n gysylltiedig ag argyfwng tân;
   - Wedi dosbarthu llawlyfr diogelwch tân diwygiedig, a ddatblygwyd yn arbennig ar gyfer ein blociau aml-lawr ar yr ynys;
   - Gwaith partneriaeth parhaus gyda Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru, sy'n cynnwys cynnal asesiadau risg tân ar frys ar gyfer pob un o'r blociau;
   - Wedi darparu sampl o bob bloc i'r Building Research Establishment (BRE) i'w profi. Fel y disgwyliwyd, mae BRE wedi cadarnhau nad yw ein blociau yn cynnwys yr un defnydd ag a ddefnyddiwyd yn Nhŵr Grenfell yn Llundain;
   - Mae asesiadau risg tân yn cael eu cwblhau ar yr holl flociau fflatiau gan arbenigwyr yn y diwydiant ac mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn gwirio'r modd rydym yn rheoli tân yn y blociau o dro i dro. Mae unrhyw argymhellion am welliannau sy'n deillio o'r ymweliadau hyn yn cael eu gweithredu o fewn yr amserlenni a roddir.

NODYN 7 – ADDASIADAU RHWNG SAIL GYFRIFO A SAIL CYLLIDO DAN REOLIADAU

2016/17	Arian wrth Gefn y mae modd ei ddefnyddio				
	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Cyfrif Refeniw Tai £'000	Cronfa Derbyniadau Cyfalaf £'000	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd £'000	Symudiad yn yr Arian wrth Gefn nad oes modd ei ddefnyddio £'000
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am amhariad, dibrisiant ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	8,557	3,849	-	-	(12,406)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	819	-	-	-	(819)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	(298)	-	-	-	298
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(10,629)	(2,727)	-	-	13,356
Gwariant refeniw a gyllidi'r o gyfalaf dan statud	1,685	-	-	-	(1,685)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	2,605	6,884	-	-	(9,489)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	6,935	326	-	-	(7,261)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Isafswm Darpariaeth Refeniw ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(3,632)	(867)	-	-	4,499
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	(244)	(5,058)	-	-	5,302
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:					
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(4,416)	(821)	5,237	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf		-	(5,237)	-	5,237
Addasiadau yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	91	44	-	-	(135)
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r DIGC (gweler Nodyn 41)	12,158	38	-	-	(12,196)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(9,042)	-	-	-	9,042
Addasiad mewn perthynas â'r Cyfrif Addasu Tâl Anghyfartal					
Symiau a godir ar y DIGC sydd yn wahanol i gostau'r setliadau yn ystod y flwyddyn a hynny'n unol â gofynion statudol	512	-	-	-	(512)
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol					
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	(255)	(10)	-	-	265
Cyfanswm Addasiadau	4,846	1,658	-	-	(6,504)

2015/16	Arian wrth Gefn y mae modd ei ddefnyddio				Symudiad yn yr Arian wrth Gefn nad oes modd ei ddefnyddio
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am amhariad, dibrisiant ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	8,576	3,779	-	-	(12,355)
Colledion / (Enillion) aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(765)	(134)	-	-	899
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad	(186)	-	-	-	186
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Gwariant	(8,585)	(2,919)	-	-	11,504
refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	880	21,169	-	-	(22,049)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	4,454	5,489	-	-	(9,943)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd Cynnwys	1,399	285	-	-	(1,684)
eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:	-	-	-	-	-
Isafswm Darpariaeth Refeniw ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(3,606)	(453)	-	-	4,059
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	(180)	(2,725)	-	-	2,905
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:	-	-	-	-	-
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(3,024)	(794)	3,818	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(3,818)	-	3,818
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i Gyllido Gwariant Cyfalaf	(115)	-	-	-	115
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf a neilltuwyd i ad-dalu dyledion	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:	-	-	-	-	-
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	97	38	-	-	(135)
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:	-	-	-	-	-
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	14,036	228	-	-	(14,264)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(8,556)	(228)	-	-	8,784
Addasiad mewn perthynas â'r Cyfrif Addasu Tâl Anghyfartal	-	-	-	-	-
Symiau a godir ar y DIGC sydd yn wahanol i gostau'r setliadau yn ystod y flwyddyn a hynny'n unol â gofynion statudol	713	-	-	-	(713)
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol					
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	282	(9)	-	-	(273)
Cyfanswm Addasiadau	5,420	23,726	-	-	(29,146)

NODYN 8 – CRONFEYDD WRTH GEFN A GLUSTNODWYD

	Balans ar 01/04/2015 £'000	Trosglwy-ddiadau Mewn 2015/16 £'000	Trosglwydd-iadau Allan 2015/16 £'000	Balans ar 31/03/2016 £'000	Trosglwydd-iadau Mewn 2016/17 £'000	Trosglwydd-iadau Allan 2016/17 £'000	Balans ar 31/03/2017 £'000
Cyfalaf - Cyfraniadau Refeniw na chymhwyswyd	770	313	(184)	899	-	-	899
Cronfa wrth Gefn Safle Tirlenwi Gwastraff Penhesgyn	2,000	-	-	2,000	-	-	2,000
Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig	8,211	1,333	(1,661)	7,883	2,719	(3,943)	6,659
Buddsoddi i Arbed	-	-	-	-	1,000	(29)	971
Arfarnu Swyddi	2,528	244	(2)	2,770	-	(2,770)	-
Tâl Cyfartal	-	865	-	865	513	(318)	1,060
Ailgylchu	264	60	-	324	73	-	397
Cronfa Wrth Gefn ar gyfer Gwaith Trwsio Sylweddol (CRT)	860	-	(860)	-	-	-	-
Cronfa Yswiriant	2,161	175	(1,086)	1,250	356	(235)	1,371
Cyfanswm	16,794	2,990	(3,793)	15,991	4,661	(7,295)	13,357

Pwrpas Cronfeydd Refeniw wrth Gefn a Glustnodwyd

Cyfalaf – Cyfraniadau Refeniw na Chymhwyswyd – i gyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod. Crëwyd hwn i sicrhau bod gwariant cyfalaf ymrwymedig, yn cynnwys gwariant sydd wedi llithro o flynyddoedd blaenorol, yn cael ei gyllido'n llawn.

Cronfa wrth Gefn Safle Tirlenwi Gwastraff Penhesgyn – crëwyd y gronfa wrth gefn hon i gyllido gwaith ailfodelu mewn perthynas â gwaith daear yn y safle tirlenwi.

Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig – cronfeydd wrth gefn penodol a glustnodwyd o fewn meysydd gwasanaeth.

Buddsoddi-i-Arbed – crêwyd y gronfa wrth gefn hon i gyllido prosiectau buddsoddi-i-arbed lle mae'r cronfeydd wrth gefn yn cael eu buddsoddi mewn prosiectau fydd yn arwain i arbedion effeithlonrwydd yn y dyfodol.

Arfarnu Swyddi – y gronfa wrth gefn ar gyfer costau sy'n deillio o'r ymarfer arfarnu swyddi a oedd yn ofynnol dan y gyfraith, defnyddiwyd yn llawn yn ystod y flwyddyn i ariannu'r costau ychwanegol oedd yn ymwneud ag arfarnu swyddi yn 2016/17.

Tal Cyfartal – mae'r gronfa wrth gefn yma i gyllido costau'n codi o hawliadau tâl cyfartal megis ffioedd cyfreithiol a hawliadau. Defnyddiwyd y gronfa wrth gefn yma i hefyd gyllido ychydig o gosau gweddillion arfarnu swyddi gan fod y ddau ohonynt yn codi o ddeddfwriaeth statws sengl.

Ailgylchu - adnoddau wedi cael eu neilltuo'n benodol ar gyfer mentrau ailgylchu gwastraff.

Cronfa Yswiriant - mae'r Cyngor yn rhedeg cyfrif yswiriant mewnol sy'n talu am golledion hunan yswiriedig ac sy'n derbyn 'premiymau' o gyfrifon gwasanaeth. Darperir ar gyfer y colledion y gwyddys amdanynt ar ddiwedd y flwyddyn. Y gronfa wrth gefn hon yw'r gwarged ar y cyfrif yswiriant mewnol ynghyd â llog ar falansau a bwriedir iddi gynnwys hawliadau yr aethpwyd iddynt ond nad adroddwyd arnynt.

NODYN 9 - BALANSAU YSGOLION

Cedwir y balansau hyn ar gyfer defnydd pob ysgol yn unol â'u hamcanion addysgiadol.

	Balans 1 Ebrill 2015 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2015/16 £'000	Balans 31 Mawrth 2016 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2016/17 £'000	Balans 31 Mawrth 2017 £'000
Ysgolion Cynradd Cymunedol a Gwirfoddol	1,511	205	1,716	(294)	1,422
Ysgolion Uwchradd Cymunedol	629	(325)	304	(76)	228
Ysgol Arbennig Gymunedol Ys	98	68	166	(10)	156
gol Gynradd Sefydledig	200	76	276	7	283
Cyfanswm	2,438	24	2,462	(373)	2,089

Ar 31 Mawrth 2017, roedd gan bob ysgol falansau mewn llaw heblaw am 4 ysgol gynradd (3 ar 31 Mawrth 2016) ac 1 ysgol uwchradd (1 ar 31 Mawrth 2016), a oedd gyda'i gilydd â diffyg o £0.26m (£0.16m ar 31 Mawrth 2016). Gellir cael copïau o'r Datganiadau Adran 52 y mae'n ofynnol i bob Cyngor ei baratoi ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol o dan Adran 52(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW.

NODYN 10 – CRONFA WRTH GEFN DERBYNIADAU CYFALAF

Dyma dderbyniadau arian parod o werthiant asedau'r Cyngor. Defnyddir rhain i gyllido gwariant cyfalaf yn yr flwyddyn ac fe ddefnyddiwyd i gyd yn 2016/17.

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans 1 Ebrill	-	-
Derbyniadau Cyfalaf yn y Flwyddyn (net o leihad ar gyfer costau gweinyddu)	5,237	3,818
	5,237	3,818
Llai:		
Derbyniadau a roddwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-	-
Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd i gyllido	(5,237)	(3,818)
Balans ar 31 Mawrth	-	-

NODYN 11 - CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

	31/03/2017 £'000	31/03/2016 £'000
a) Cyfrif Addasu Cyfalaf	151,541	142,604
b) Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(385)	(250)
c) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	91,772	96,045
ch) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn	(105,509)	(95,022)
d) Cronfa wrth gefn ar gyfer Tal anghyfartal	(2,664)	(2,151)
dd) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	(1,282)	(1,547)
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	133,473	139,679

a) Cyfrif Addasu Cyfalaf

Mae'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo defnydd asedau nad ydynt yn gyfredol a chyllido'r broses o gaffael, adeiladu neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda chostau megis dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddiad sy'n cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a gydag arian a symudwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i drosi ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol.

Credydir y Cyfrif gyda symiau a osodwyd o'r neilltu gan y Cyngor fel cyllid ar gyfer costau caffael, adeiladu a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronnus ar Eiddo Buddsoddiad. Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrisiant cronnus ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crëwyd y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i ddal y fath enillion. Mae Nodyn 7 ar dudalenau 27 a 28 yn rhoi manylion ffynhonnell yr holl drafodion a symudwyd i'r Cyfrif, heblaw am y rheini a oedd yn ymwneud â'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Cyfrif Addasiad Cyfalaf	2016/17		2015/16	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		142,604		163,189
Gwyrdroad eitemau yn ymwneud â gwariant cyfalaf wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am ddibrisiant ac amhariad asedau nad ydynt yn gyfredol	(12,406)		(22,298)	
Asedau sydd wedi eu dad-gydnabod	(9,489)		-	
Colledion Ailbrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(819)		899	
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	(1,685)		(22,048)	
Symiau o asedau nad ydynt yn gyfredol a ddilëwyd ar waredu neu werthiant (yn cynnwys amhariad) fel rhan o'r enilliad/(colled) ar waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(7,261)		(1,684)	
		(31,660)		(45,131)
Symiau addasiad a ddilëwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn		11,904		1,959
Swm net a ddilëwyd o gost asedau nad ydynt yn gyfredol a ddefnyddiwyd yn y flwyddyn		(19,756)		(43,172)
Cyllido cyfalaf a gymhwyswyd yn y flwyddyn:				
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd	5,237		3,818	
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf	244		115	
Cymhwyso grantiau i gyllido cyfalaf o'r cyfrif Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio	-		-	
Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf a osodwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-		-	
Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi ei gymhwyso i gyllido cyfalaf	13,356		11,504	
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	4,499		4,059	
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	5,059		2,905	
		28,395		22,401
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad a godwyd yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		298		186
Balans ar 31 Mawrth		151,541		142,604

b) Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol

Mae'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol (FIAA) yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo'r incwm a threuliau sy'n ymwneud ag offerynnau ariannol penodol ac i gynnal colledion neu gael budd o enillion fesul darpariaeth statudol. Mae'r Cyngor yn defnyddio'r Cyfrif i reoli'r premiymau a delir a'r cosbau a gafwyd oherwydd adbrynu benthyciadau yn gynnar. Mae'r premiymau a'r cosbau'n cael eu codi yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan maent yn digwydd, ond maent yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor i'r FIAA yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Dros amser, caiff y gost hon ei symud yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn unol â'r trefniadau statudol ar gyfer gwasgaru baich y Dreth Gyngor. Yn achos y Cyngor, y cyfnod hwn yw'r tymor a oedd yn weddill ar y benthyciadau pan gawsant eu hadbrynu.

Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar 1 Ebrill	(250)	(115)
Swm y mae costau cyllido a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i gostau cyllido sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(135)	(135)
Balans ar 31 Mawrth	(385)	(250)

c) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys yr enillion a wnaed gan y Cyngor yn deillio o gynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth.

Mae'r balans yn gostwng pan fo asedau gydag enillion cronnus yn cael eu:-

- hailbrisio i lawr neu fod amhariad arnynt a'r enillion yn cael eu colli;
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a'r enillion yn cael eu colli trwy ddibrisiant; neu
- gwaredu a gwireddu'r enillion.

Dim ond enillion ailbrisiant a gronnwyd ers 1 Ebrill 2007 sydd yn y Gronfa wrth Gefn, sef y dyddiad y crëwyd y Gronfa Wrth Gefn.

Mae enillion cronnus a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw'n cael eu cyfuno i'r balans ar y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar 1 Ebrill	96,045	85,178
Ailbrisiant asedau a cholledion amhariad na chodwyd ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	7,631	12,826
Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant gost hanesyddol	(1,629)	(1,470)
Balansau ailbrisio ar asedau wedi eu sgrapio neu eu gwaredu	(10,275)	(489)
Balans ar 31 Mawrth	91,772	96,045

ch) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn

Mae'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo am fuddiannau ôl-gyflogaeth a chyllido buddiannau yn unol â darpariaethau statudol.

Mae'r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddiannau ôl-gyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel buddiannau a enillwyd gan weithwyr sy'n cronni blynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddaru'r rhwymedigaethau a gydnabyddir i adlewyrchu chwyddiant, rhagdybiaethau sy'n newid a dychweliadau buddsoddiad ar unrhyw adnoddau a osodir o'r neilltu i gwrdd â'r costau. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i fuddiannau a enillir gael eu cyllido fel y bo'r Cyngor yn gwneud cyfraniadau cyflogwr i'r cronfeydd pensiwn neu, yn y diwedd, yn talu unrhyw bensiynau y mae'n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Felly, mae'r balans debyd ar y Gronfa Wrth Gefn Pensiwn yn dangos diffyg sylweddol yn y buddiannau a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a'r presennol a'r adnoddau y mae'r Cyngor wedi eu rhoi o'r neilltu i gwrdd â nhw.

Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau y bydd arian wedi ei roi o'r neilltu erbyn yr amser y daw'n amser i ni dalu'r buddiannau.

Cronfa Wrth Gefn Pensiynau	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar 1 Ebrill	(95,022)	(125,477)
Ail-fesur ymrwymiad net diffinedig	(7,334)	35,938
Gwyrdroad eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(12,195)	(14,266)
Cyfraniad pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr yn daladwy yn ystod y flwyddyn	9,042	8,783
Balans ar 31 Mawrth	(105,509)	(95,022)

d) Cronfa wrth Gefn ar gyfer Tâl Anghyfartal

Mae'r Cyfrif Talu Ôl-gyflog Anghyfartal yn gwneud yn iawn am y gwahaniaeth rhwng y raddfa y mae'r Cyngor yn ei darparu am y costau posib yn sgil setlo ôl-daliadau mewn perthynas ag achosion Tâl Cyfartal a'r gallu o dan ddarpariaeth statudol i ohirio'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol tan yr amser y caiff yr arian ei dalu allan i hawlwyr.

Cronfa Wrth Gefn ar gyfer Tâl Anghyfartal	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar 1 Ebrill	(2,151)	(1,438)
Cynnydd yn y ddarpariaeth ar gyfer ôl-daliadau o ran achosion Tâl Cyfartal	(513)	(713)
Setliadau arian a dalwyd yn y flwyddyn	-	-
Balans ar 31 Mawrth	(2,664)	(2,151)

dd) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol

Mae'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol yn amsugno'r gwahaniaethau a fyddai fel arall yn codi ar Falans Cronfa'r Cyngor o gronni ar gyfer absenoldebau digolledol a enillwyd ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn e.e. hawliau gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

Cyfrif Addasu Cronnol Absenoldebau Digolledol	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Setliad neu ddiddymu'r croniad a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	(1,547)	(1,274)
Y gwahaniaeth yn y swm a godir am daliadau swyddogion ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail groniadau o'r taliadau sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â gofynion stadudol	265	(273)
Symiau a gronnwyd ar ddiwedd y flwyddyn gyfredol	(1,282)	(1,547)

NODYN 12 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

	2016/17 £'000	2015/16 Wedi ei ail-ddatgan £'000
Praesept a delir i'r Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru	7,264	7,107
Praesept a delir i'r Cynghorau Cymuned	1,179	1,059
(Gwarged)/Colledion ar warediad asedau nad ydynt yn gyfredol (Yn cynnwys dad-gydnabyddiaeth)	11,533	7,944
Ardollau	3,195	3,204
Arall	(129)	(147)
Cyfanswm	23,042	19,167

NODYN 13 – INCWM A GWARIANT CYLLIDO A BUDDSODDI

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	6,003	5,985
Llog net ar y rhwymedigaeth diffinedig	3,321	4,038
Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(54)	(89)
Incwm a Gwariant yng nghyswllt Eiddo Buddsoddiad a newidiadau yn eu gwerth teg	(409)	(270)
Cyfanswm	8,861	9,664

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Incwm/Gwariant o Eiddo Buddsoddiad:		
Incwm yn cynnwys incwm rhent	(359)	(848)
Gwariant	140	764
Gwariant / Incwm net o Eiddo Buddsoddiad	(219)	(84)
Diffyg ar werthiant Eiddo buddsoddi :-		
Arian o Werthiannau	(145)	-
Swm cario o Eiddo Buddsoddiad a werthwyd	253	-
Diffyg ar werthiant Eiddo Buddsoddiad	108	-
Newidiadau mewn Gwerth Teg Eiddo Buddsoddiad	(298)	(186)
Cyfanswm	(409)	(270)

NODYN 14 - INCWM TRETH A GRANTIAU AMHENODOL

	2016/17 £'000	2015/16 Wedi ei ail-ddatgan £'000
Incwm y Dreth Gyngor	39,968	38,828
Ailddyrannu Trethi Annomestig	21,309	20,471
Grant Cynnal Refeniw	65,520	67,268
Grant Cynnllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	5,099	5,228
grantiau Llywodraeth Arall	-	725
grantiau Cyfalaf ddefnyddir I gyllido Gwariant Cyfalaf	13,356	11,504
Cyfanswm Incwm treth a Grantiau Amhenodol	145,252	144,024

NODYN 15 – ASEDAU NAD YDYNT YN GYFREDOL - EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

2016/17	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Gwarged Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2016	107,741	188,334	76,353	10,659	9	3,759	1,187	388,042
Addasiad balans agoriadol	-	-	(549)	-	-	549	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	8,511	3,971	8,287	1,109	-	11,024	-	32,902
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	-	1,122	-	-	-	-	248	1,370
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(1,294)	-	-	-	-	(27)	(1,321)
Dadgydnabod - Gwarediadau	(340)	(1,219)	-	-	-	-	(115)	(1,674)
Dadgydnabod - Eraill	-	(1,595)	-	-	-	-	-	(1,595)
Dadgydnabod - ail regodi Newid Rhannau	(6,885)	(2,605)	-	-	-	-	-	(9,490)
Ailddosbarthu	-	(31)	1,437	-	-	(1,437)	31	-
Ailddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	751	751
Ailddosbarthiadau i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(83)	-	-	-	-	(100)	(183)
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	210	210
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2017	109,027	186,600	85,528	11,768	9	13,895	2,185	409,012
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2016	-	10,340	20,637	6,722	-	-	60	37,759
Addasiad Cost a Tâl Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	3,591	4,964	2,845	834	-	-	12	12,246
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	-	(3,702)	-	-	-	-	(7)	(3,709)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(634)	-	-	-	-	(3)	(637)
Dadgydnabod - Gwarediadau	(14)	(358)	-	-	-	-	-	(372)
Ailddosbarthu	-	(5)	-	-	-	-	5	-
Ailddosbarthiadau i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(11)	-	-	-	-	-	(11)
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Balance as at 31 March 2017	3,577	10,594	23,482	7,556	-	-	67	45,276
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2017	105,450	176,006	62,046	4,212	9	13,895	2,118	363,736
Balans ar 31 Mawrth 2016	107,741	177,994	55,716	3,937	9	3,759	1,127	350,283

2015/16	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Gwarged Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2015	118,255	181,586	70,265	9,584	9	472	1,590	381,761
Addasiad Côst a Disbrisiant	-	2,336	1,926	10	-	-	(38)	4,234
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	6,077	4,648	4,162	1,065	-	3,287	-	19,239
Cynnydd / (gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	(10,805)	6,105	-	-	-	-	(244)	(4,944)
Cynnydd / (gostyngiad) ailbrisiant i Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	223	-	-	-	-	(221)	2
Dadgydnabod - Gwarediadau	(297)	(1,224)	-	-	-	-	(50)	(1,571)
Dadgydnabod - rhannau newidiol (Ailddatganwyd)	(5,489)	(4,454)	-	-	-	-	-	(9,943)
Ailddosbarthiadau a Throsglwyddiadau o Asedau a ddelir i'w gwerhu	-	550	-	-	-	-	-	550
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(916)	-	-	-	-	-	(916)
Ailddosbarthu Asedau dros Ben	-	(150)	-	-	-	-	150	-
Ailddosbarthu Eiddo Buddsoddi	-	(370)	-	-	-	-	-	(370)
Balans ar 31 Mawrth 2016	107,741	188,334	76,353	10,659	9	3,759	1,187	388,042
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2015	5,520	10,190	15,900	5,962	-	-	112	37,684
Addasiad Côst a Dibrisiant	-	2,336	1,926	10	-	-	(38)	4,234
Tâl Dibrisiant	3,607	5,035	2,811	750	-	-	25	12,228
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	(9,115)	(5,682)	-	-	-	-	(48)	(14,845)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(1,377)	-	-	-	-	-	(1,377)
Dadgydnabod - Gwarediadau	(12)	(30)	-	-	-	-	-	(42)
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(19)	-	-	-	-	-	(19)
Ailddosbarthu i Asedau dros Ben	-	(9)	-	-	-	-	9	-
Ailddosbarthu I Eiddo Buddsoddi	-	(104)	-	-	-	-	-	(104)
Balans ar 31 Mawrth 2016	-	10,340	20,637	6,722	-	-	60	37,759
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2016	107,741	177,994	55,716	3,937	9	3,759	1,127	350,283
Balans ar 31 Mawrth 2015	112,735	171,396	54,365	3,622	9	472	1,478	344,077

Ailbrisio

Mae gan y Cyngor £368.093m sydd wedi ei gydnabod fel Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth ar ei Fantolen ar 31 Mawrth 2017. Mae'r Cyngor bellach wedi mabwysiadu rhaglen dreigl 5 mlynedd ar gyfer prisio ei dir ac eiddo. Fodd bynnag, caiff asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar sydd â gwerth teg o £500k neu fwy eu hailbrisio bob blwyddyn. Mae'r rhaglen wedi cael ei llunio mewn modd sy'n golygu y bydd categorïau cyfan o asedau o fewn ei bortffolio tir ac eiddo sy'n werth mwy na £500k yn cael eu hailbrisio mewn un flwyddyn. Caiff yr asedau eu prisio gan dîm prisio mewnol y Cyngor sy'n aelodau o Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS). Mae'r prisiadau wedi cael eu cwblhau'n unol ag IFRS 13. Nid yw asedau nad ydynt yn eiddo wedi cael eu hailbrisio oherwydd, ym marn y Cyngor, mae gwerth cario'r asedau yn adlewyrchiad o werth teg, oherwydd eu hoes economaidd gweddol fyr a'u gwerth cymharol.

NODYN 16 – YMRWYMIADAU CYFALAF SYLWEDDOL

Ar 31 Mawrth 2017, roedd y Cyngor wedi sefydlu nifer o gontractau ar gyfer adeiladu neu wella Eiddo, Offer a Chyfarpar gan olygu ymrwymiad cyfalaf sylweddol yn 2017/18 a blynyddoedd yn y dyfodol fel a ganlyn yn y tabl isod. Roedd ymrwymiadau tebyg hyd at 31 Mawrth 2016 yn £15.1m. Mae'r cynnydd sylweddol wedi digwydd oherwydd y cynnydd a wnaed gyda rhaglen Ysgolion 21ain Ganrif yr Awdurdod a chynnydd gyda Ffordd Gyswllt Llangefni. Bydd rhaglenni'r Ysgolion 21ain Ganrif a'r Ffordd Gyswllt yn derbyn cyllid sylweddol gan Lywodraeth Cymru.

	Ymrwymiad yn 2017/18 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth £'000	Ymrwymiad yn 2016/17 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth £'000
Ysgolion y 21ain Ganrif - Caegybi	677	7,540
Ysgolion y 21ain Ganrif - Llannau	1,951	4,496
Ffordd Gyswllt Llangefni	393	3,064
Cyfanswm	3,021	15,100

NODYN 17 – ASEDAU TREFTADAETH

2016/17

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2016	1,834	1,644	3,478
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbrisio	-	316	316
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddi	-	-	-
Ar 31 Mawrth 2017	1,834	1,960	3,478
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig	-	-	
Ar 1 Ebrill 2016	-	284	284
Cost Dibrisiant	-	56	56
Ar 31 Mawrth 2017	-	340	340
	-	1,654	
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2017	1,834	1,620	3,454
Ar 1 Ebrill 2016	1,834	1,360	3,194

2015/16

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2015	1,795	1,644	-
Ychwanegiadau	39	-	3,484
Gwarediadau	-	-	-
Arian Ailbrisio I Ailbrisio Wrth Getn	-	-	(45)
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddi	-	-	64
Ar 31 Mawrth 2016	1,834	1,644	(64)
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig	-	-	3,439
Ar 1 Ebrill 2015	-	227	-
Cost Dibrisiant	-	57	171
Ar 31 Mawrth 2016	-	284	56
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2016	1,834	1,360	3,194
Ar 1 Ebrill 2015	1,795	1,417	3,212

Ailbrisio Asedau Treftadaeth

Nodwyd nifer o asedau tir ac adeiladau fel rhai a oedd yn cwrdd â'r diffiniad o Asedau Treftadaeth. Ar 31 Mawrth 2017, roedd pedwar ased o'r fath (dim newid o 31 Mawrth 2016):-

Carchar Biwmares
Llys Biwmares
Melin Llynnon
Bythynnod y Peilotiaid, Ynys Llanddwyn

Caiff yr eiddo hyn eu hailbrisio gan ddefnyddio trefniadau ailbrisio safonol y Cyngor ar gyfer tir ac eiddo. Fe ailbriswyd yr Asedau Treftadaeth diwethaf yn 2016/17.

Cafwyd prisiad o werth y Casgliadau Celf yn 2012/13 ac mae eu gwerth wedi cael ei adlewyrchu yng Nghyfrifon 2012/13. Mae'r prisiad diweddaraf yn seiliedig ar asesiad o sampl gynrychioliadol o'r casgliadau. Bonhams o Lundain, sef cwmni rhyngwladol o arwerthwyr a phriswyr celf, fu'n prisio'r eiddo.

Mae Amgueddfa ac Oriel Gelf Ynys Môn wedi derbyn rhodd o gasgliad o dros 30 o baentiadau gan y diweddar Harry Hughes Williams, arlunydd a oedd yn paentio tirluniau Gogledd Cymru. Caiff yr asedau eu dal mewn ymddiriedolaeth ac nid ydynt wedi'u cynnwys ar y Fantolen oherwydd ni fyddai'r gost o gael prisiad yn gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol.

NODYN 18 – EIDDO BUDDSODDIAD

a) Eiddo Buddsoddiad

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	5,983	7,145
Ychwanegiadau:		
- Gwariant dilynol	-	-
Gwarediadau	(254)	-
Enillion / (Colledion) net o addasiadau gwerth teg	298	186
Trosglwyddiadau:		
- (i)/o Assedau a ddelir i'w gwerthu	275	(1,613)
- (i)/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	(210)	265
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	6,092	5,983

Nid oes unrhyw eiddo buddsoddiad yn cael ei ddal dan Brydles Weithredol neu Ariannol. Nid oes unrhyw gyfyngiadau ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth cynhenid yn ei eiddo buddsoddiad neu ar hawl y Cyngor i daliad o incwm ac elw gwarediad. Nid oes gan y Cyngor unrhyw rwymedigaethau cytundebol i brynu, adeiladu neu ddatblygu eiddo buddsoddiad neu i wneud atgyweiriadau, cynnal a chadw neu i wella eiddo buddsoddiad cyfredol.

b) Mesur Gwerth Teg o Eiddo Buddsoddiad

Hierarchaeth Gwerth Teg 2016/17

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol gweladwy arall (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol anweladwy (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2017 £'000
Eiddo preswyl	-	552	-	552
Unedau swyddfa	-	182	-	182
Unedau masnachol	-	5,358	-	5,358
Cyfanswm	-	6,092	-	6,092

Hierarchaeth Gwerth Teg 2015/16

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol gweladwy arall (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol anweladwy (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2017 £'000
Eiddo preswyl	-	1,754	-	1,754
Unedau swyddfa	-	605	-	605
Unedau masnachol	-	3,624	-	3,624
Cyfanswm	-	5,983	-	5,983

c) Dulliau Prisio a Ddefnyddiwyd i Brisio Eiddo Buddsoddiad

Preswyl

Mae'r gwerth teg ar gyfer yr eiddo preswyl yn seiliedig ar ddull y farchnad gan ddefnyddio amodau'r farchnad gyfredol a phrisiau gwerthu yn ddiweddar a gwybodaeth berthnasol arall ar gyfer asedau tebyg yn ardal yr awdurdod lleol. Mae amodau'r farchnad yn golygu bod eiddo tebyg yn cael eu prynu a'u gwerthu'n frwd a bod lefel y mewnbynnu y gellir eu harsylw yn sylweddol, gan arwain at gategoreiddo'r eiddo ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg.

Eiddo Buddsoddiad

Mae'r swyddfeydd a'r unedau masnachol sydd wedi eu lleoli yn ardal yr awdurdod leol yn cael eu mesur gan ddefnyddio'r dull incwm drwy'r cost amnewid dibrisiedig , lle mae disgownt ar y llif arian y cytunwyd arno o'r eiddo (gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt yn seiliedig ar y farchnad) er mwyn sefydlu gwerth presennol y ffrwd incwm net. Mae'r llog wedi cael ei seilio ar brisiadau / gwerthiannau cymharol y mae modd eu harsylwi. Caiff eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, felly, eu categoreiddio ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg oherwydd bod y dechneg o fesur yn defnyddio mewbynnau y gellir eu harsylwi er mwyn penderfynu ar y mesuriadau gwerth teg. Wrth amcangyfrif gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, y defnydd mwyaf a gorau o'r eiddo yw eu defnydd cyfredol.

Caiff gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod ei fesur bob blwyddyn ar adeg pob cyfnod adrodd. Caiff yr holl waith prisio ei wneud yn fewnol yn unol â methodolegau ac amcanbrisiau a nodir yn safonau proffesiynol Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig. Mae arbenigwyr prisio'r Awdurdod yn gweithio'n agos â'r swyddogion cyllid gan adrodd yn uniongyrchol i'r Swyddog Adran 151 yn rheolaidd mewn perthynas ag unrhyw fater sy'n ymwneud â phrisio.

NODYN 19 – ASEDAU ANNIRWEDDOL

Mae'r Cyngor yn cyfrifo am ei feddalwedd fel Asedau Annirweddol, i'r graddau nad yw'r feddalwedd yn rhan anhepgor o system TG neilltuol ac yn cael ei chyfrifo amdani fel rhan o eitem caledwedd yn yr Eiddo, Offer a Chyfarpar.

Mae'r swm cario o asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth. Codwyd yr amorteiddiad o £102k a godwyd ar refeniw yn 2016/17 i ganolfan gost Gweinyddu TG a cafodd ei amsugno fel gorbenion ar draws yr holl benawdau gwasanaeth yng Ngwariant Net y Gwasanaethau.

Rhoddir oes ddefnyddiol gyfyngedig i feddalwedd, wedi ei seilio ar asesiadau o'r cyfnod y disgwylir i'r feddalwedd fod yn ddefnyddiol i'r Cyngor. Mae'r oes ddefnyddiol a briodolir i'r switiau meddalwedd mawr a ddefnyddir gan y Cyngor yn bum mlynedd.

Mae'r Symudiad mewn Asedau Annirweddol am y Flwyddyn fel a Ganlyn:-

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn:		
Symiau cario gros	1,247	1,092
Amorteiddiad cronnus	(830)	(760)
Swm net cario ar ddechrau'r y flwyddyn	417	332
Ychwanegiadau	291	155
Amorteiddiad am y flwyddyn arianol	(102)	(70)
Swm cario net ar ddiwedd y flwyddyn	606	417
Yn cynnwys:		
Symiau gros a gludir	1,538	1,247
Amorteiddiad cronnus	(932)	(830)
Swm net cario ar ddiwedd y flwyddyn	606	417

NODYN 20 - GWARIANT CYFALAF A CHYLLIDO

Gweler y cyfanswm o wariant cyfalaf yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn yn y tabl isod, ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w gyllido. Pan mae angen cyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod trwy daliadau i refeniw fel mae asedau'n cael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn arwain at gynnydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesur o'r gwariant cyfalaf yr eir iddo'n hanesyddol sydd eto i'w gyllido.

Mae'r symudiad net yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf yn dangos y newid yn yr angen gwaelodol i'r Cyngor fenthyca yn ystod y flwyddyn i ariannu buddsoddiad cyfalaf nad yw wedi ei gyllido'n syth o adnoddau fel grantiau, derbyniadau cyfalaf a cyllido uniongyrchol o refeniw.

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	127,656	108,576
Cyfalaf a fuddsoddwyd yn y Flwyddyn		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	32,902	19,239
Asedau Annirweddol	291	155
Asedau Treftadaeth	-	39
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	3,447	24,542
Cyfanswm	36,640	43,975
Ffynhonnell Cyllid		
Derbyniadau Cyfalaf	(5,237)	(3,818)
Cronfa Wrth Gefn	(8)	(115)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(13,356)	(11,504)
Darpariaethau refeniw	(5,058)	(2,905)
Benthyca	(148)	-
Yswyriant	(236)	-
Grantiau REFCUS	(1,784)	(2,494)
Isafswm Darpariaeth Refeniw a Gosod o'r Neilltu	(4,455)	(4,059)
Cyfanswm	(30,282)	(24,895)
(Gostyngiad) / Cynydd Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	6,358	19,080
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Cau	134,014	127,656
Esboniad o symudiad yn y Flwyddyn		
Cynydd mewn angen gwaelodol I fenthyca a gefnogir gan gymorth Llywodraeth	6,223	-
Cynydd mewn angen gwaelodol I fynthyca na chefnogir gan gymorth Llywordaeth	4,590	23,139
Isafswn Darpariaeth Refeniw a Gosod o'r Neillty Gwirfoddol	(4,455)	(4,059)
(Gostyngiad) / Cynydd Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	6,358	19,080

NODYN 21 – ASEDAU A DDELIR I'W GWERTHU

	Cyfredol		Dim yn Gyfredol	
	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000
Balans sy'n sefyll ar ddechrau'r flwyddyn Asedau newydd	6,388	2,137	-	-
eu dosbarthu fel rhai ar gael I'w gwerthu: Trosglwyddwyd o				
Eiddo, Offer a Chyfarpar yn ystod y flwyddyn Trosglwyddwyd o	172	897	-	-
Eiddo Buddsoddi yn ystod y flwyddyn Trosglwyddo i Eiddo,	-	1,615	-	-
Offer a Chyfarpar Trosglwyddo I Eiddo Buddsoddi Costau	(751)	(550)	-	-
asedau wedi eu gwerthu	(275)	-	-	-
Ailbrisio	(4,111)	(155)	-	-
	2,101	2,444	-	-
Balans sy'n sefyll ar ddiwedd y flwyddyn	3,524	6,388	-	-

NODYN 22 – PRYDLESAU

Prydlesau Gweithredol

Mae'r Cyngor wedi prydlesu 2 eiddo ar 31 Mawrth 2017 ar gyfer ei weithgaredd digartrefedd (2 eiddo ar 31 Mawrth 2016) ac mae cyfanswm rhenti'r prydlesau am y flwyddyn yn £0.012m (£0.012m yn 2015/16).

Mae'r Cyngor hefyd yn dal rhai offer a chyfarpar dan brydlesau gweithredol neu dan gytundebau rhent mewn ysgolion ac adrannau eraill y Cyngor. Y gost i refeniw am yr eitemau hyn yn 2016/17 yw £0.158m (£0.150m yn 2015/16).

NODYN 23 – RHESTRAU STOC

Wrth wneud ei waith, mae'r Cyngor yn dal cronfeydd stoc wrth gefn ynghyd â symiau o waith heb ei gwblhau (gwaith yn mynd yn ei flaen). Gellir isrannu'r ffigwr a ddangosir yn y Fantolen ymhellach fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000
Gwaith yn mynd yn ei flaen	-	53
Storfa Ganolog - Uned Cynnal a Chadw Adeiladau	140	146
Gofal Môn - Cyflenwadau Gwasanaethay Cymdeithasol	87	90
Arall – deunydd swyddfa a defnyddiau traul arall, tanwydd a nwyddau a ddelir i'w ailwerthu	140	163
Cyfanswm	367	452

NODYN 24 – DYLEDWYR

	Dyledwyr Tymor Hir		Dyledwyr Tymor Byr	
	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000
Adrannau Llywodraeth	-	-	7,064	5,430
Trethi Annomestig a'r Dreth Gyngor	-	-	3,595	5,749
Awdurdodau Lleol Eraill	-	-	1,277	1,037
Rhenti	-	-	134	208
Benthyciadau car gweithwyr	248	291	153	135
Gwasanaeth Iechyd/Cyrff Cyhoeddus	-	-	1,333	977
TAW	-	-	1,560	2,052
Ymddiriedolaethau	-	-	853	534
Dyledwyr Masnach	300	299	1,789	2,383
Cyrff allanol i Lywodraeth Ganolog	-	-	26	-
Arall	98	98	2,415	4,853
Cyfanswm	646	688	20,199	23,358

Mae'r ffigwr dyledwyr uchod yn net o ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg o £5.653m yn 2016/17 (£5.414m yn 2015/16), y gellir eu dadansoddi fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000	Symudiad yn y Flwyddyn
Y Dreth Gyngor	1,571	1,199	372
Trethi Annomestig	731	701	30
Rhenti	560	608	(48)
Dyledwyr Masnach	2,791	2,906	(115)
Cyfanswm	5,653	5,414	239

NODYN 25 - ARIAN PAROD A CHYWERTHOEDD ARIAN

Gellir cysoni arian parod a chywerthoedd arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol fel y dangosir yn y Datganiad Llif Arian i'r eitemau cysylltiedig yn y Fantolen fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 17 £'000	31 Mawrth 16 £'000
Balansau arian a banc	14,940	17,624
Gorddrafft banc	-	-
Cyfanswm	14,940	17,624

NODYN 26 – CREDYDWYR

	Credydwyr Tymor-Hir		Credydwyr Tymor-Byr	
	31 Mawrth 17 £'000	31 Mawrth 16 £'000	31 Mawrth 17 £'000	31 Mawrth 16 £'000
Adrannau Llywodraeth	-	-	6,130	5,541
Awdurdodau Eraill	-	-	1,554	500
Balansau Ymddiriedolaethau	-	-	1,033	888
Gwasanaeth Iechyd / Cyrff Cyhoeddus	-	-	107	144
Absenoldebau Cronnus	-	-	1,282	1,547
Derbyniadau ymlaen llaw	-	-	1,009	645
Credydwyr masnach	-	-	152	3,666
Eraill	166	59	8,964	9,199
Cyfanswm Credydwyr	166	59	20,231	22,130

NODYN 27 – DARPARIAETHAU

	Balans ar 1 Ebrill 2015 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2016 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2017 £'000
Darpariaeth Hawliadau Yswiriant	221	38	-	259	366	(457)	168
Safle Gwastraff Penhesgyn	2,569	-	(57)	2,512	217	(98)	2,631
Buddiannau Terfynu Arfarnu	23	-	-	23	-	(23)	-
Swyddi	2,900	-	(2,774)	126	-	(126)	-
Arall	3,016	-	(865)	2,151	512	-	2,663
Cyfanswm	8,729	38	(3,696)	5,071	1,095	(704)	5,462
Darpariaethau Tymor-byr	6,160	38	(3,639)	2,559	878	(606)	2,831
Darpariaethau Tymor-hir	2,569	-	(57)	2,512	217	(98)	2,631
Cyfanswm	8,729	38	(3,696)	5,071	1,095	(704)	5,462

Pwrpas y Prif Ddarpariaethau

Darpariaeth Hawliadau Yswiriant

Mae didyniadau ym mholisïau yswiriant allanol y Cyngor, sy'n golygu bod y Cyngor ei hun yn talu rhan gyntaf unrhyw golled neu hawliad dan y polisïau hyn ac yn cael ei ddiogelu trwy ddull cyfyngu colled. Nid oes yswiriant allanol ar gyfer eiddo cyffredinol ac addysg y Cyngor i'r peryglon canlynol: dŵr sydd yn dianc o danc neu beipen, llifogydd, trawiad, lladrad, difrod damweiniol, ymsuddiad, ymchwyddiad tir, tirlithriad. Ar wahân i ladrad a difrod damweiniol, mae colledion o ganlyniad i'r peryglon hyn fel arfer yn cael eu cyllido o'r gronfa yswiriant wrth gefn. Y balans ar y ddarpariaeth yswiriant yw'r rhwymedigaeth debygol ar gyfer yr elfen wedi ei hyswirio'n fewnol o'r hawliadau sy'n hysbys ond nad ydynt wedi eu setlo ar ddiwedd y flwyddyn.

Safle Gwastraff Penhesgyn

Gwnaed darpariaeth ar gyfer ôl-ofal y rhannau o'r safle yr arferid ei ddefnyddio ar gyfer tirlenwi. Nid oes unrhyw amserlen bendant ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn er, i bwrpas rheolaeth, ystyrir 30 mlynedd o ddyddiad cau y safle yn dderbyniol.

Buddiannau Terfynu

Darpariaeth ar gyfer rhwymedigaethau hysbys i'r dyfodol sy'n deillio o leihad mewn staff ar ôl ailstrwythuro adrannau'r Cyngor. Mae buddiannau ar hyn o bryd yn cael eu talu naill ai yn y flwyddyn y gwneir y cytundeb terfynu neu fesul rhandaliadau i Gronfa Bensiwn Gwynedd. Defnyddiwyd y swm terfynol o'r ddarpariaeth yma i helpu cyllido buddiannau terfynu yn 2016/17 ac mae hyn wedi clirio'r ddospariaeth i ddim.

Arfarnu Swyddi

Mae'r ddarpariaeth ar gyfer talu ôl-gyflog o ganlyniad i adolygiad Cyngor gyfan o delerau ac amodau gweithwyr. Defnyddiwyd y balans sy'n weddill ar y ddarpariaeth yn llawn yn 2016/17 ar gostau arfarnu swyddi.

Tâl Cyfartal

Darpariaeth yw hwn ar gyfer hawliadau cyfreithiol parhaus yn erbyn y Cyngor mewn perthynas â Thâl Cyfartal. Fodd bynnag, gwrthbwysir hyn gan Gronfa Tâl Anghyfartal Na Ellir Ei Ddefnyddio sy'n diddymu y ddarpariaeth hon i ddim yng Nghronfa'r Cyngor. Mae hyn yn unol â chanllawiau CIPFA, mae'r dull hwn yn galluogi'r Cyngor i ohirio effaith hawliadau Tâl Cyfartal ar Gronfa'r Cyngor tan y flwyddyn bydd yr hawliadau yn cael eu talu.

NODYN 28 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Addasiad i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ar symudiadau nad ydynt yn arian parod		
Dibrisiant ac Amhariad	12,302	22,298
Prynu allan CRT	-	21,169
Ailbrisiadau at i lawr (i fyny) a dad-gydnabyddiaethau (enillion) nad ydynt yn ymwneud â gwerthiannau	10,308	(899)
Amorteiddiadau	102	70
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Stoc	85	114
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Dyledwyr	3,202	(2,462)
Cynnydd / (Gostyngiad) yn yr amhariadau ar gyfer Dyledion Drwg	239	(28)
Cynnydd Gostyngiad mewn Credydwyr	(1,792)	5,890
Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw	(1,029)	922
Trafodion yn y DIGC yn ymwneud â buddiannau ymddeol	3,154	5,481
Swm cario o asedau nad ydynt yn gyfredo a rhai a delir i'w gwerthu, a werthwyd neu eu dadgydnabod	7,261	1,684
Cyfraniadau i/o Ddarpariaethau	391	(3,600)
Symudiad mewn gwerth o Eiddo Buddsoddiad Amhariad ac ailbrisiadau i lawr (a dadgydnabodaethau nad ydynt yn werthiant)	(298)	(186)
Cyfanswm	33,925	50,453
Addasiad ar gyfer eitemau a gynhwysir yn y gwarged neu ddiffyg Net ar Ddarparu Gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi a chyllido		
Elw o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(5,237)	(3,818)
Grantiau Cyfalaf a gynhwysir mewn "Trethi ac incwm grant amhenodol"	(13,356)	(11,504)
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	(18,593)	(15,322)

NODYN 29 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU BUDDSODDI

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Pryniant Eiddo, Offer a Chyfarpar, Asedau Treftadaeth, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau Annirweddol	33,193	(19,433)
Buddsoddiadau tymor byr (nad ystyrir yn Gywerthoedd Arian)	(5)	-
Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(5,237)	3,818
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	(13,356)	11,504
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	14,595	(4,111)

NODYN 30 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Derbyniadau Arian Parod o Fenthyca Tymor Byr a Hir	6,198	-
Gwahaniaeth rhwng arian a dalwyd/dderbyniwyd fel rhan o Gronfa Trethi Annomestig 2016/17	(276)	(1,514)
Eraill	197	(275)
Llif arian net o weithgareddau cyllido	6,119	(1,789)

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Llog Derbyniwyd	(54)	(88)
Llog Dalwyd	6,003	5,985

NODYN 31– NODYN AR NATUR Y GWARIANT

Mae'r Datganiad o Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn yn rhoi gwybodaeth gyllidol mewn perthynas a gwariant ac incwm bob gwasanaeth. Mae nodyn ar natur y gwariant hwn yn rhoi gwybodaeth gyllidol ar y math o wariant yn hytrach na fesul gwasanaeth.

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Gwariant		
Buddiannau Gweithwyr	89,160	87,586
Gwasanaethau Arall	114,463	129,734
Ad-daliad Gwasanaethu Cefnogol	11,636	11,696
Dibrisiant, amorteiddio, amhariad	13,225	21,399
Taliadau Llog	9,324	10,023
Praeseptau ac Ardollau	11,509	11,223
Colled / (Enillion) ar gael gwared o asedau	11,533	(1,999)
Cyfanswm Gwariant	260,850	269,662
Incwm		
Ffioedd, Taliadau ac incwm gwasanaeth arall	(55,484)	(52,132)
Incwm Llog a Buddsoddi	(462)	(359)
Incwm o'r dreth gyngor, trethi annomestig	(145,252)	(144,024)
Grantiau Llywodraeth a Chyfraniadau	(50,112)	(49,135)
Cyfanswm Incwm	(251,310)	(245,650)
(Gwarged) neu Ddiffyg ar y Ddarpariaeth o Wasanaethau	9,540	24,012

NODYN 32 – GWEITHREDIADAU MASNACHOL

Nid oes gan y Cyngor unrhyw weithrediadau masnachu.

NODYN 33 - LWFANSAU AELODAU

Talwyd cyfanswm o £0.681m (£0.677m yn 2015/16) o ran lwfansau i Aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:-

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Lwfansau sylfaenol a chyfrifoldeb arbennig	547	547
Lwfansau'r Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd	6	6
Costau pensiwn	57	57
Costau Yswiriant Cenedlaethol	43	38
Costau teithio	6	12
Cynhaliaeth	3	4
Amrywiol	19	11
Cyfanswm	681	676

Yn ychwanegol at hyn, gwariodd y Cyngor £7,281 ar gostau i aelodau lleyg (£8,814 yn 2015/16).

NODYN 34 – CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I SWYDDOGION

Roedd y nifer o weithwyr yr oedd eu cydnabyddiaeth ariannol a dalwyd yn 2016/17, ac eithrio cyfraniadau pensiwn ond yn cynnwys tâl diswyddo, yn fwy na £60,000 ond dim yn fwy na £150,000 yn:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	Yn Cynnwys Tâl Diswyddo 2016/17 Nifer o weithwyr	Yn Cynnwys Tâl Diswyddo 2015/16 Nifer o weithwyr	Ac Eithrio Tâl Diswyddo 2016/17 Nifer o weithwyr	Ac Eithrio Tâl Diswyddo 2015/16 Nifer o weithwyr
£60,000 i £65,000	5	5	5	5
£65,001 i £70,000	3	3	3	2
£70,001 i £75,000	7	3	7	3
£75,001 i £80,000	3	-	3	2
£80,001 i £85,000	2	-	2	-
£85,001 i £90,000	2	-	2	-
£90,001 i £95,000	-	1	-	1
£95,001 i £115,000	-	-	1	-
£115,001 i £135,000	1	1	-	-
£135,001 i £155,000	-	-	-	-
Dros £155,000	-	1	-	-
Cyfanswm	23	14	23	13

Mae'r tabl canlynol yn nodi'r gydnabyddiaeth ariannol a dalwyd i uwch swyddogion sy'n cael eu cyflogi ar sail barhaol ac y mae eu cyflogau blynyddol a buddion eraill yn uwch na £60,000 y flwyddyn. Mae uwch swyddogion sy'n ennill mwy na £150,000 y flwyddyn cael eu henwi'n unigol hefyd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion statudol.

2016/17

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau £'000	Lwfansau Costau £'000	Cyfraniad Pensiwn £'000	Cyfanswm £'000
Prif Weithredwr	121	2	22	145
Prif Weithredwr - Cynorthwyol	86	1	16	103
Prif Weithredwr - Cynorthwyol	86	2	16	104
Pennaeth Swyddogaeth - Busnas y Cyngor	75	-	14	89
Pennaeth Swyddogaeth - Adnoddau	82	1	15	98
Pennaeth Proffesiwn - (AD)	63	-	12	75
Pennaeth Gwasanaeth (Tai)	66	1	12	79
Pennaeth Gwasanaeth (Economaidd)	72	2	13	87
Pennaeth Gwasanaeth (Dysgu)	72	2	13	87
Pennaeh Gwasanaeth (Plant)	56	-	14	70
Pennaeth Gwasanaeth (Oedolion)	72	-	13	85
Pennaeth Gwasanaeth (Amgylchedd)	66	1	12	79
Pennaeth Gwasanaeth (Trawsnewid)	66	-	12	78
Prif Swyddog Cynllunio - (Ynys Ynni)	61	-	11	72
Cyfanswm	1,044	12	195	1,251

* Nodyn: Elfen swyddog canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £9,150.

Ceir ffigyrau cymharol ar gyfer 2015/16 yn y tabl isod:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau £'000	Lwfansau Costau £'000	Iawndal am golli Swydd £'000	Cyfraniad Pensiwn £'000	Cyfanswm £'000
Prif Weithredwr - Gadael 31/05/2015	24	-	-	4	28
Prif Weithredwr - Dechrau 01/06/2015	92	1	-	17	110
Prif Weithredwr Cynorthwyol - Dechrau 01/01/2016	22	-	-	4	26
Prif Weithredwr Cynorthwyol - Dechrau 02/11/2015	35	7	-	7	49
Cyfarwyddwr - Cymuned - Gadael 31/12/2015	75	-	48	14	137
Cyfarwyddwr - Datblygu Cynaliadwy (Arthur Owen) - Gadael 31/12/2015	78	-	87	14	179
Pennaeth Swyddogaeth - Cyfreithiol a Gweinyddol	74	-	-	14	88
Pennaeth Swyddogaeth - Adnoddau - Dechrau 26/10/2015	35	1	-	7	43
Cyfarwyddwr - Dysgu Gydol Oes - Gadael 31/05/2015	17	-	-	3	20
Pennaeth Proffesiwn - AD Pennaeth	61	-	-	11	72
Gwasanaeth (Tai) Pennaeth	65	1	-	12	78
Gwasanaeth (Economaidd) Pennaeth	63	1	-	12	76
Gwasanaeth (Dysgu) Pennaeth	72	2	-	13	87
Gwasanaeth (Plant) Pennaeth	63	1	-	12	76
Gwasanaeth (Oedolion) Pennaeth	71	-	-	13	84
Gwasanaeth (Cynllunio)	63	-	-	12	75
Pennaeth Gwasanaeth (Amgylchedd)	65	1	-	12	78
Cyfanswm	975	15	135	181	1,306

*Nodyn: Mae ffioedd, lwfansau a taliad y Swyddog Canlyniadau o £2,840 wedi ei gynnwys yng nghyflog y Prif Weithredwr.

Mae cymhareb taliad cyflog y Prif Weithredwr fel canolrif o gyflogau'r holl weithwyr eraill yn 6.47:1 ar gyfer 2016/17 (6.47:1 yn 2015/16).

NODYN – 35 PECYNNAU YMADAEL

Mae'r nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chyfanswm cost diswyddiadau gorfodol ac ymadawiadau eraill wedi eu nodi yn y tabl isod:-

Band cost pecyn ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Cyfanswm y nifer o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost pecynnau ymadael	
	2016/17	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17 £000	2015/16 £000
£0 - £20,000	19	24	19	23	38	47	259	378
£20,001 - £40,000	2	1	6	14	8	15	202	428
£40,001 - £60,000	-	-	-	6	-	6	-	276
£60,001 - £80,000	-	-	-	2	-	2	-	127
£80,001 - £100,000	-	1	-	-	-	1	-	89
£100,001 - £250,000	-	1	-	1	-	2	-	234
Total	21	27	25	46	46	73	461	1,532

NODYN 36 – FFIOEDD ARCHWILIO ALLANOL

Codwyd y ffioedd canlynol ar y Cyngor mewn perthynas ag archwilio allanol ac arolygiaeth:-

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am y flwyddyn	193	191
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am blynyddoedd cynt	-	18
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag arolygon statudol	114	114
Ffioedd yn daladwy i Deloitte ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	88	106
Cyfanswm	395	429

NODYN 37 – INCWM GRANTIAU

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2016/17 fel y'i diwygwyd:-

Grantiau	Nodyn	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Credydwyd i Drethiant ac Incwm grant Amhenodol			
Grant Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	14	5,099	5,228
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau'r Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)	14	65,520	67,267
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalf (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf)	14	10,629	8,848
Grant – CRT (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalf)	14	2,727	2,656
Arall (Grantiau Llywodraeth heb eu neilltuo)	14	-	725
Cyfanswm		83,975	84,724
Credwydwyd i Wasanaethau			
Grantiau:			
Grant ôl 16 (Addysg)		2,554	2,616
Grant Cyfnod Sylfaen (Addysg)		1,853	1,935
Grant Tocynnau Teithio Rhatach		774	735
Cymhorthdal budd-dâliadau Tai		18,441	18,694
Grant Cefnogi Pobl (SPG a SPRG)		2,644	2,644
Rheoli Gwastraff Cynaliadwy		1,654	1,713
Cyfanswm		27,920	28,337
Grantiau Arall:			
Gwasanaethau Canolog		21	77
Gwasanaethau Diwylliannol a Chysylltiedig		259	516
Gwasanaethau Plant ac Addysg		5,742	3,379
Gwasanaethau Priffyrdd a Thrafnidiaeth		1,479	1,532
Gwasanaethau Tai Arall		1,654	1,284
Grantiau Gofal Cymdeithasol Oedolion		1,096	779
Cynllunio a Datblygu		469	756
Gwasanaethau Amgylcheddol		380	40
Corfforathol a Craidd Democrataidd		322	498
Cyfanswm		11,422	8,861
Cyfraniadau:		10,768	11,939
Cyfanswm		134,085	133,861

Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans agoriadol	1,302	380
Ychwanegu: Grantiau Cyfalaf newydd a dderbyniwyd ymlaen llaw (amodau defnydd heb eu cwrdd)	9,675	11,555
Grantiau cyfalaf ad-dalwyd	(43)	(43)
Llai: symiau a ryddhawyd i'r Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (amodau wedi eu cwrdd)	(10,661)	(10,590)
Balans Cau	273	1,302

NODYN 38 – PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae'r Cyngor yn penodi aelodau i rai cyrff cyhoeddus, elusennol a gwirfoddol. Yn ystod 2016/17, talwyd cyfanswm o £3.280m mewn grantiau ar gyfer prynu gwasanaethau gan y cyrff hyn (£4.546m yn 2015/16). Mae'r Cyngor wedi asesu maint y trafodion unigol yn codi drwy'r partïon cysylltiedig ac mae'r datgeliadau isod yn ymwneud â thrafodion rhwng y Cyngor a'r parti cysylltiedig sydd yn uwch na £0.02m o ran eu gwerth:-

Mae'r Cyngor yn aelod o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a thalwyd tanysgrifiad o £0.095m iddi yn 2016/17 (£0.079m yn 2015/16).

Mae Aelodau wedi datgan diddordebau mewn contractau neu mewn sefydliadau a all fod yn ymwneud â'r Cyngor yn y Gofrestr Statudol o Ddiddordebau Aelodau. Talwyd cyfanswm o £dim gan y Cyngor yn 2016/17 mewn perthynas â'r diddordebau hyn (£dim yn 2015/16).

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, drwy reolaeth gyffredinol gan Llywodraeth ganol, yn barti cysylltiedig i'r Cyngor. Cyfanswm y taliadau a wnaed i BIPBC gan y Cyngor am 2016/17 oedd £1.185m (£1.256m yn 2015/16) ac nid oedd unrhyw arian yn ddyledus ar ddiwedd y flwyddyn. Cyfanswm y derbyniadau i'r Cyngor gan BIPBC oedd £2.093m (£1.049m yn 2015/16), gyda £1.294m (£0.872m yn 2015/16) yn ddyledus gan ein parti cysylltiedig ar ddiwedd y flwyddyn.

Mae nifer o sefydliadau'n annibynnol ô'r Cyngor ond serch hynny'n cael effaith ar ei feysydd gwasanaeth. Fel y gall y Cyngor gynnal partneriaethau effeithiol gyda nifer o'r sefydliadau hyn, mae cynrychiolwyr o'r Cyngor, Cynghorwyr etholedig fel arfer, yn gwasanaethu ar amryfal bwyllgorau a fforymau sy'n gyfrifol amdanynt. Ceir rhestr o'r cyrff allanol a chynrychiolwyr y Cyngor arnynt yn Atodiad 1.

<u>DIDDORDEBAU MEWN CWMNÏAU</u>

Mae gan y Cyngor ddiddordeb mewn dau gwmni ac, yn y ddau achos, yr aelod arall yw Cyngor Gwynedd ond nid oes ganddo ddylanwad mawr dros y cwmnïau hyn:-

<u>Cwmni Gwastraff Môn-Arfon Cyf</u>

Cwmni Gwaredu Gwastraff Awdurdod Lleol yw Cwmni Gwastraff Môn-Arfon Cyf. a sefydlwyd ar y cyd gan ragflaenwyr Cynghorau Ynys Môn a Gwynedd yn 1994. Roedd y cwmni yn rhedeg dau safle rheoli gwastraff yn Ynys Môn a Gwynedd a oedd ar brydles gan yr Awdurdodau Lleol. Roedd y rhan fwyaf o weithgaredd y cwmni yn ymwneud â chontractau â'r ddau Awdurdod Lleol.

Yn dilyn newid yn y ddeddfwriaeth, penderfynodd y ddau Gyngor ddirwyn y cwmni i ben yn ystod 2007/08 ac ymgymryd â'r gwaith yn fewnol. Yn 2008 trosglwyddwyd yr asedau a'r ymrwymiadau gweithredol perthnasol a'r staff i'r Cyngor, ynghyd â swm balans mewn arian parod. Mae'r buddsoddiad wedi cael ei ailbrisio bob blwyddyn ac mae'r rhan fwyaf o arian y cydranddeiliaid wedi cael ei dalu'n ôl i'r ddau Gyngor. Nid yw'r budd gweddilliol yn y cwmni ar 31 Mawrth 2017 yn berthnasol i gyfrifon y Cyngor.

Cwmni Cynnal Cyf

Sefydlwyd y cwmni hwn adeg ad-drefnu llywodraeth leol ar y cyd rhwng Cynghorau Ynys Môn a Gwynedd. Mae'n darparu gwasanaethau cefnogaeth addysg dan gytundeb i ysgolion a gynhelir ac i awdurdodau addysg lleol a gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Dim ond i hyrwyddo ei amcanion y mae modd defnyddio incwm y cwmni. Mae'r cwmni yn gyfyngedig dan warant, heb gyfalaf cyfranddaliadau, ac mae ymrwymiad y Cyngor yn gyfyngedig i un bunt.

Mae cyfrifon y cwmni am 2015/16 yn dangos colled net o £0.124m (£0.09m colled yn 2014/15). Trosiant y cwmni am 2015/16 oedd £2.735m (£3.013m yn 2014/15). Dengys cyfrifon cyhoeddedig y Cwmni rwymedigaethau net o £0.490m ar 31 Mawrth 2016 (roedd rhwymedigaethau net yn £0.508m ar 31 Mawrth 2015).

Gellir cael copïau o'r datganiadau ariannol gan Gwmni Cynnal Cyf, Plas Llanwnda, Caernarfon, Gwynedd. Mae adroddiad yr archwiliwr ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol hyd at 31 Mawrth 2016 wedi ei gadarnhau. Yn ystod blwyddyn ariannol 2016/17, cyfrifodd y Cyngor am £0.719m (£0.813m yn 2015/16) o gostau'n gysylltiedig â phrynu gwasanaethau gan y cwmni.

Mae gan y Cyngor ddiddordebau mewn cwmnïau fel a ganlyn:-

Cyd-bwyllgor Addysg Cymru - WJEC CBAC Cyf

Mae'r Cyngor yn aelod o WJEC CBAC Cyfyngedig, cwmni elusennol y mae'r 22 awdurdod unedol Cymru yn aelodau ohono. Ei amcanion yw darparu gwasanaethau arholiad a darparu a hyrwyddo gwasanaethau addysg a diwylliannol eraill. Mae'r cwmni yn gyfyngedig dan warant, heb gyfalaf cyfranddaliadau, ac mae rhwymedigaeth y Cyngor yn gyfyngedig i un bunt.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2016/17, talodd y Cyngor £0.414m (£0.449m yn 2015/16) am brynu gwasanaethau gan y cwmni.

Mae cyfrifon y Cwmni am 2015/16 (h.y. at y flwyddyn a ddaeth i ben ar 30 Medi) yn dangos symudiad net negatif mewn cronfeydd o £12.785m (symudiad net positif mewn cronfeydd o £5.263m yn 2014/15). Trosiant y cwmni am 2015/16 oedd £41.364m (£40.704m yn 2014/15) a'i asedau net yn £19.068m ar 30 Medi 2016 (£31.681m ar 30 Medi 2015).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni o WJEC CBAC Cyfyngedig, 245 Rhodfa'r Gorllewin, Llandaf, Caerdydd, CF5 2YX. Nid yw adroddiad yr archwiliwr ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol i 30 Medi 2016 wedi ei gadarnhau.

Menter Môn Cyfyngedig

Mae'r Cyngor yn aelod o Menter Môn Cyf, ac roedd yn un o dri aelod ar 31 Mawrth 2017. Amcanion y cwmni yw hyrwyddo twf economaidd yn Ynys Môn wledig. Mae'r cwmni wedi ei gyfyngu dan warant, heb gyfalaf cyfranddaliadau, ac mae ymrwymiad y Cyngor yn gyfyngedig i un bunt.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2016/17, talodd y Cyngor £0.090m i'r cwmni i gefnogi ei weithgareddau (£0.133m yn 2015/16).

Mae cyfrifon y Cwmni am y flwyddyn ariannol ddaeth i ben ar 31 Rhagfyr 2015 yn dangos incwm net cyn treth o £0.365m (gwariant net o £0.115m cyn treth yn 2014/15). Trosiant y Cwmni am 2015 oedd £4.258m (£7.092m yn 2014) a'i asedau net yn £0.542m ar 31 Rhagfyr 2015 (£0.026m yn 2014).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni o Menter Môn, Neuadd y Dref, Sgwar Buckley, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7LR. Nid yw adroddiad yr archwilwyr ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol i 31 Rhagfyr 2014 wedi ei gadarnhau.

Ysgol Sefydledig Caergeiliog

Mae balansau ar gyfer asedau a rhwymedigaethau cyfredol a reolir gan Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys yn y cyfrifon yma ac, o'r herwydd nid yw cronfeydd wrth gefn yr ysgol, fel y cânt eu nodi yn y Fantolen hon, ond yn cynrychioli'r asedau net cyfredol. Mae gan yr ysgol hefyd asedau nad ydynt yn gyfredol o £0.631m ar Fantolen yr ysgol ar 31 Mawrth 2017 (£0.613m ar 31 Mawrth 2016), ar sail cyfuniad o brisiant a chost hanesyddol, llai dibrisiant. Mae'r asedau nad ydynt yn gyfredol wedi eu breinio yng Nghorff Llywodraethu'r ysgol ac ni chânt eu hymgorffori ym Mantolen y Cyngor.

NODYN 39 – CRONFEYDD YMDDIRIEDOL

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel ymddiriedolwr i nifer o gronfeydd ymddiriedol. Mae eu cyfrifon ar gael gan yr Adain Gyfrifeg, Adnoddau, Swyddfeydd y Cyngor, Cyngor Sir Ynys Môn, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW. Yn ychwanegol at gymynroddion i bethau megis gwobrau mewn ysgolion a chysuron a gwelliannau yn sefydliadau'r Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gronfeydd Ymddiriedol fel a ganlyn:-

Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn (Rhif 1000818)

Y Cyngor yw unig ymddiriedolwr Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn, sef ymddiriedolaeth a sefydlwyd i weinyddu buddsoddiadau a brynwyd gydag arian a gafwyd gan Shell UK Limited pryd y daeth gwaith y cwmni i ben yn y lanfa olew oedd ganddo ym Môn. Amcanion yr Ymddiriedolaeth Elusennol yw darparu cyfleusterau er lles cyffredinol cyhoeddus pobl sy'n byw yn Ynys Môn. Mae'n gwneud hyn trwy gyfrannu tuag at wariant ar wasanaethau cyhoeddus a thrwy roi grantiau i gyrff elusennol a gwirfoddol.

Yn 2016/17, derbyniodd y Cyngor £0.215m (£0.215m yn 2015/16) gan yr Ymddiriedolaeth tuag at gostau rhedeg Oriel Ynys Môn. Hefyd, cafodd y Cyngor ei ad-dalu am gostau rheoli a llywodraethu ariannol.

Cronfa'r Degwm

Ar hyn o bryd, gweinyddir buddsoddiadau'r gronfa gan Gyngor Gwynedd ar ran yr awdurdodau a olynodd yr hen Gyngor Sir Gwynedd. Yn y dyfodol, fe drosglwyddir cyfran Ynys Môn o Gronfa'r Degwm i Gyngor Sir Ynys Môn i'w weinyddu.

Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn (Rhif 525254)

Mae 75% o'r incwm net o Stad Elusennol David Hughes yn ffurfio rhan o Gronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - sef Cronfa y mae'r Cyngor yn Ymddiriedolwr iddi. Defnyddir yr incwm i ddibenion addysgol penodol. Telir y 25% arall i "Elusen David Hughes er Lles y Tlodion", elusen nad yw'n cael ei gweinyddu gan y Cyngor.

Ar 31 Mawrth 2017, roedd balansau'r Cronfeydd Ymddiriedol hyn (yn ôl gwerth yr asedau ar y farchnad) yn:-

Crynodebau datganiad cyn eu harchwilio	2016/17 Incwm £'000	2016/17 Gwariant £'000	2016/17 Asedau £'000	2016/17 Ymrwymiadau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	583	648	22,360	578
Cronfa'r Degwm	6	20	913	20
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	163	831	2,503	-

Crynodebau datganiad cyn eu harchwilio	2015/16 Incwm £'000	2015/16 Gwariant £'000	2015/16 Asedau £'000	2015/16 Ymrwymiadau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	856	822	19,997	928
Cronfa'r Degwm	6	11	957	20
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	106	207	3,242	63

Cyfanswm gwerth y cronfeydd eraill ar 31 Mawrth 2017, gan gynnwys buddsoddiadau yn ôl eu gwerth ar y farchnad, yw £0.136m (£0.244m ar 31 Mawrth 2016).

Yn ystod 2016/17, roedd gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ddyletswydd ariannol am amryw o elusennau. Er fod eu gweinyddiaeth ariannol wedi cael ei integreiddio gyda gwaith y Cyngor, mae'r elusennau yn gyfreithiol ar wahân ac fe gynhyrchir datganiadau ariannol ar wahân, sydd yn unol â safonau cyfrifyddu cymwys a'r Datganiad o'r Arfer a Argymhellir ar Gyfrifo gan Elusennau, a gyhoeddwyd gan y Cymisiynwyr Elusennau. Fe rheolir yr elusennau ac fe cymeradwyir y gwariant yn unol â'r meini prawf a nodir yn nogfennau llywodraethu pob un.

Nid yw balansau Cronfa'r Ymddiriedolaeth yn cael eu cynnwys gan fod rhain yn cynrychioli asedau a ddelir mewn ymddiriedolaeth ar gyfer trydydd partïon yn hytrach nag ym mherchnogaeth y Cyngor. Fe ddangosir crynodeb o berfformiad yr Ymddiriedolaethau Elusennol mwyaf yn y tabl uchod.

NODYN 40 – CYNLLUN PENSIWN ATHRAWON

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o Gynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar ganran o dâl pensiynadwy aelodau.

Yn dechnegol, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Fodd bynnag, mae'r cynllun heb ei gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w thalu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu adnabod ei ran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad Cyfrifon yma maent, felly, yn cael eu cyfrifo ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2016/17, talodd y Cyngor £3.771m i Bensiynau Athrawon yn ymwneud â buddiannau ymddeol athrawon, a oedd yn cynrychioli 16.12% o dâl pensiynadwy (£3.502m a 14.79% yn 2015/16).

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfernir ar gyfer ymddeoliad cynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a manylir arnynt yn Nodyn 41 isod.

NODYN 41 – CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG LLYWODRAETH LEOL

Buddiannau Ymddeoliad

Cyfranogiad yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith ei swyddogion a'i weithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er nad yw'r buddiannau yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan y Cyngor rwymedigaeth i wneud y taliadau sydd raid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau i'r dyfodol.

Mae’r Cyngor yn cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, gan olygu fod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, a gyfrifir ar lefel y bwriedir iddi gydbwyso rhwymedigaethau’r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

a) Trafodion yn ymwneud â buddiannau ôl-gyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddiannau ymddeol yn yr adroddiadau ar gostau’r gwasanaethau pan mae’r gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddiannau yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae’r gost sydd raid ei dangos yn erbyn Cronfa’r Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn ac, felly, mae gwir gost buddiannau ôl-gyflogaeth / ymddeoliad yn cael eu symud allan o’r Gronfa Gyffredinol drwy’r Datganiad o’r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol drwy’r Datganiad o’r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn:-

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Cost y gwasanaeth yn cynnwys:		
Costau cyfredol y gwasanaeth	8,778	10,132
Colledion ar setliadau neu gwtogiadau	97	96
Cyfanswm cost y Gwasanaeth	8,875	10,228
Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi		
Cost llog ar yr ymrwymiad budd diffiniedig	11,440	11,255
Incwm llog ar Asedau’r Cynllun	(8,119)	(7,217)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-Gyflogaeth a godwyd i’r Gwarged neu’r Diffyg ar Ddarpariaeth y Gwasanaeth	12,196	14,266
Elw ar Asedau’r Cynllun (ac eithrio symiau sydd wedi eu cynnwys yn y gwariant llog net)	(34,434)	1,532
(Elw) a cholledion actiwarïaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	45,047	(33,606)
Arall	(3,280)	(3,864)
Ailfesur yn llwyr yr ymrwymiad o ran buddiannau net diffiniedig yn cynnwys	7,333	(35,938)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	19,529	(21,672)
Gwyrdroi’r taliadau net a wnaed ar gyfer buddiannau ymddeoliad yn unol â’r côd	3,154	5,482
Swm gwirioneddol a godwyd yn erbyn balans Cronfa’r Cyngor ar gyfer pensiynau yn ystod y flwyddyn:		
Cyfraniad y cyflogwyr sy’n daladwy i’r cynllun	9,042	8,784
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd i’r Gwarged neu’r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	12,196	14,266

b) Asedau ac Ymrwymiadau Pensiwn a gydnabyddir yn y Fantolen

Mae ymrwymiadau wedi cael eu hasesu ar sail actiwaraidd gan ddefnyddio’r dull credyd uned rhagdybiedig, amcangyfrif o’r pensiynau a fydd yn daladwy yn y blynyddoedd i ddod yn seiliedig ar ragdybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaethau, lefelau cyflogau ac ati. Mae’r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a’r ymrwymiadau o ran Buddiannau Dewisol wedi cael eu hasesu gan Hymans Robertson LLP, cwmni annibynnol o actiwarïaid, ac mae’r amcangyfrifon yn seiliedig ar y prisiad llawn diweddaraf o’r Cynllun ar 31 Mawrth 2016.

Mae'r symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen yn codi o ymrwymiad yr Awdurdod mewn perthynas a'i gynllun buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000
Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun	275,083	231,770
Gwerth Presennol Ymrwymiadau'r Cynllun	(380,592)	(326,792)
Ymrwymiad net yn codi o'r rhwymedigaethau diffiniedig	(105,509)	(95,022)

Cysoni Gwerth Presennol Ymrwymiadau'r Cynllun

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans ar 1 Ebrill	326,792	350,438
Cost gyfredol y gwasanaeth	8,778	10,132
Cost llog	11,440	11,255
Cyfraniadau gan cyfanogwyr y cynllun	2,202	2,175
Ailfesur (elw) a cholledion	41,767	(37,470)
Costau blaenorol y gwasanaeth	97	96
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(1,004)	(1,027)
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd	(9,481)	(8,807)
Balans ar 31 Mawrth	380,591	326,792

Cysoni Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun:-

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Gwerth Teg Agoriadol Asedau'r Cynllun ar 1 Ebrill	231,770	224,961
Incwm Llog	8,119	7,217
Elw ar asedau cynllun (heb gynnwys gwariant llog net)	34,434	(1,532)
Cyfraniadau gan aelodau	2,202	2,174
Cyfraniadau gan y cyflogwr	8,038	7,757
Cyfraniadau mewn perthynas â buddiannau nad oeddynt yn cael eu cyllido	1,004	1,027
Buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(1,004)	(1,027)
Buddiannau a dalwyd	(9,481)	(8,807)
Balans ar 31 Mawrth	275,082	231,770

c) Gwerth Teg Asedau'r Cynllun

Asedau Cynllun Pensiwn y Cyngor yw :-

Prif gategorïau asedau'r gronfa yn ôl y prisiau a ddyfynnwyd ar 31 Mawrth 2017.

	2016/17 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2016/17 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2015/16 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2015/16 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000
Arian a chywerthoedd arian	10,349	-	7,138	-
	-	-	-	-
Buddsoddiad ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)				
Defnyddwyr Cynhyrchu	9,432	-	7,371	-
Sefydliadau Ariannol	8,518		-	
Ynni a Chyfleustodau	5,276	-	3,778	-
Lechyd a Gofal	1,532	-	1,270	-
Technoleg Gwybodaeth	13,577	-	13,363	-
Arall	11,060	-	7,670	-
	754	-	9,234	-
Gwarantau dyled arall				
	-	34,365	-	30,975
Ecwiti preifat				
	-	12,426	-	9,418
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi				
Ecwiti				
Isadeiledd	58,797	83,687	47,045	68,204
	-	3,688	-	1,929
Eiddo Tiriog				
Eiddo yn y DU	-	-	-	-
Eiddo Tramor	6,044	15,020	4,423	19,514
	-	559	-	438
Cyfanswm Gwerth yr holl Asedau	125,339	149,745	101,292	130,478
Cyfanswm Gwerth yr Asedau Gweithredol ac Anweithredol		275,084		231,770

Prif gategorïau asedau'r cynllun fel canran o asedau'r cynllun cyfan

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd yn cynnwys y categorïau canlynol, yn ôl y gyfran o'r asedau cyfan a ddelir:-

	31 Mawrth 2017	31 Mawrth 2016
Arian a chyfwerthoedd arian	4%	3%
Buddsoddiadau ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)		
Defnyddwyr Cynhyrchu	3%	3%
Sefydliadau Ariannol	3%	0%
Ynni a chyfleustodau	2%	0%
Lechyd a Gofal	1%	1%
Technoleg Gwybodaeth	5%	6%
Arall	4%	3%
	0%	4%
Gwarantau dyled arall		
	12%	13%
Ecwiti preifat		
	5%	4%
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi		
Ecwiti		
Isadeiledd	52%	50%
	1%	1%
Eiddo Tiriog		
Eiddo yn y DU	0%	0%
Eiddo Tramor	8%	10%
	-	-
Cyfanswm	100%	100%

ch) Hanes y Cynllun

Dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun

	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2015 £'000	31 Mawrth 2014 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Gwerth Teg Asedau'r Cynllun Pensiwn	275,083	231,770	224,961	199,636	190,773
Gwerth Presennol Rhwymedigaeth Budd Diffinedig y Cynllun	(380,591)	(326,792)	(350,438)	(290,788)	(270,807)
(Diffyg)/Asedau yn y Cynllun	(105,508)	(95,022)	(125,477)	(91,152)	(80,034)

Mae'r rhwymedigaethau yn dangos maint y rhwymedigaethau gwaelodol sydd gan y Cyngor yn yr hirdymor i dalu buddiannau ymddeoliad. Mae'r cyfanswm rhwymedigaeth budd diffinedig presennol o £380.6m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y'i cofnodwyd yn y Fantolen, yn arwain at rwymedigaeth net o £105.5m.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau statudol ar gyfer ariannu'r diffyg yn golygu bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach. Bydd y diffyg yng Nghynllun Pensiwn Gwynedd yn cael ei adennill drwy gynyddu'r cyfraniadau, fel yr asesir gan actwari'r cynllun, dros weddill oes waith y gweithwyr.

d) Prif Ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr Actiwari oedd:-

	2016/17	2015/16
Rhagdybiaethau Marwoledd:		
Hirhoediedd yn 65 bensiynwyr presennol:		
Dynion	22.0 years	22.0 years
Merched	24.2 years	24.0 years
Hirhoediedd yn 65 bensiynwyr dyfodol:		
Dynion	24.0 years	24.4 years
Merched	26.4 years	26.6 years
Graddfa Cynnydd Chwyddiant / Pensiwn	2.40%	2.20%
Gradda cynndd mewn cyflogau	2.40%	4.20%
Dychweliad disgwyliedig ar yr asedau	21.50%	2.50%
Graddfa di-ddisgownt ar rwymedigaethau'r cynllun	2.60%	3.50%
Defnyddio'r opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeoliad:		
Gwasanaeth i Ebrill 2008	50.00%	50.00%
Gwasaneath ôl Ebrill 2008	75.00%	75.00%

dd) Dadansoddiad Sensitifrwydd

Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd isod yn seiliedig ar newidiadau posibl i'r rhagdybiaethau a all, yn rhesymol, ddigwydd ar ddiwedd y cyfnod adrodd. Ar gyfer pob newid mewn rhagdybiaeth, mae'n cymryd yn ganiataol bod yr holl ragdybiaethau eraill yn gyson. Mae'r dadansoddiad o sensifitrwydd yn dangos y gallai gostyngiad 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real oherwydd newidiadau posibl yn y farchnad, gynyddu rhwymedigaethau'r gronfa gan £37.9m oherwydd rhoddir gwerth uwch ar fuddiannau a delir yn y dyfodol. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd cynnydd cyflogau olygu cynnydd o £6.9m yng nghostau'r gronfa. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd bensiynau olygu cynnydd o £30.4m mewn rhwymedigaethau. Mae'r amcanbrisiau yn y dadansoddiad sensitifrwydd wedi cael eu gweithio allan yn unol â thybiaethau actiwaraidd proffesiynol, IAS19 a FRS102. Mae hyn yn golygu bod y defnydd o'r rhagdybiaethau 0.5% isod wedi cael eu dewis gan actiwari proffesiynol yn unol â'i farn/barn broffesiynol ef/hi. Byddai'r Actiwari wedi cymryd i ystyriaeth wybodaeth gyfredol a blaenorol a'r ffaith na fu ond newidiadau bychan, e.e. cyfraddau llog wedi newid 0.25%. Byddai gwybodaeth ynghylch hyd oes pobl a gwybodaeth ddemograffig hefyd wedi dylanwadu ar hyn.

Newid Mewn Tybiaethau fel ar 31 Mawrth 2017	% Y Cynnydd yn fras I'r Cyflogwr	Swn Ariannol Bras £'000
lleihad o 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real	10%	37,922
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd cyflog	2%	6,935
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd pensiwn	8%	30,382

e) Yr Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcan y cynllun yw cadw cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfradd sydd mor gyson ag y gall fod. Mae gan y Cyngor strategaeth gydag actiwari'r cynllun i sicrhau lefel gyllido o 100% yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro'n flynyddol. Caiff y prisiad tairblwyddol nesaf ei gwblhau erbyn 31 Mawrth 2019.

Bydd angen i'r cynllun gymryd i ystyriaeth y newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Gwasanaethau Pensiynau Cyhoeddus 2013.

Yn unol â'r Ddeddf, efallai na fydd y CPLlL yn Lloegr a Chymru, a'r prif gynlluniau cyfredol eraill ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, yn darparu buddiannau ar gyfer gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014 (neu Wasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2015 yn achos y prif gynlluniau pensiwn eraill ar gyfer gwasanaeth cyhoeddus yn Lloegr a Chymru). Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rheoleiddio'r cynllun mewn fframwaith cyffredinol er mwyn sefydlu cynlluniau yn seiliedig ar yr enillion cyfartalog yn ystod gyrfa wedi eu hailbrisio er mwyn talu pensiynau a buddiannau eraill.

Mae'r rhwymedigaethau'n dangos yr ymrwymiad sydd ar y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddiannau ôl-gyflogaeth (ymddeoliad). Mae'r rhwymedigaeth net o £105.5m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y cafodd ei gofnodi yn y Fantolen. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach.

Gwneir iawn am y diffyg yn y cynllun llywodraeth leol drwy gynyddu'r cyfraniadau dros weddill oes gweithio'r gweithwyr (h.y. cyn y bydd y taliadau'n ddyledus) yn unol ag asesiad actiwari'r cynllun; nid oes angen cyllid ond i gwrdd â chostau buddiannau dewisol pan fydd y pensiynau'n cael eu talu.

f) Amcangyfrif o'r cyfraniadau i'w talu i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2017/18

Mae'r Cyngor yn rhagweld y bydd yn talu cyfraniad o £6.6m i'r cynllun yn 2017/18. Mae hyd cyfartalog rhwymedigaeth buddiannau diffiniedig ar gyfer aelodau'r cynllun ar ôl ei bwysoli yn 19 o flynyddoedd.

Y swm sy'n ddyledus i Gyngor Gwynedd mewn perthynas â chyfraniadau CPLlL am 2016/17 ar 31 Mawrth 2017 yw £0.827m ac mae wedi ei gynnwys yn y nodyn datgelu o ran credydwyr tymor byr.

NODYN 42 – RHWYMEDIGAETHAU AMADOL

Adran 117 Deddf Iechyd Meddwl 1983

Yn dilyn dyfarniadau a gadarnhawyd yn Nhŷ'r Arglwyddi ac adroddiad gan Ombwdsmon Llywodraeth Leol ar achosion prawf mewn lleoedd eraill, nid oedd grym i godi am wasanaethau a ddarparwyd dan Adran 117 y Ddeddf Iechyd Meddwl 1983 ac mae'r Cyngor yn gorfod ad-dalu costau o'r fath. Er bod nifer o achosion wedi cael eu setlo, mae cyfanswm yr ymrwymiad posibl hwn yn anodd ei gyfrifo ond mae swm wedi ei neilltuo mewn cronfa wrth gefn glustnodedig ar gyfer ad-daliadau o'r fath, ond ni wyddys i sicrwydd ar hyn o bryd faint fydd yr y rhwymedigaeth terfynol.

Hawliadau Chwiliad Eiddo

Ceisiodd grwp o gwmniau chwiliad eiddo hawlio ad-daliad o ffioedd a dalwyd i'r Cyngor i weld data pridiannau tir. Mae'r partïon wedi dod i gytundeb ar yr hawliadau ceisiadau. Mae'r Cyngor wedi cytuno i dalu costau cyfreithiol y cwmniau chwiliad eiddo yn amodol ar asesiad manwl drwy gyfrwng agwedd cost yr hawliad ddim ond os nad yw trafodion yn cael eu cytuno. Mae'r Cyngor yn cynnal trafodaethau gyda'r hawlwyr am yr agwedd cost y ceisiadau. Ar hyn o bryd nid yw'n bosibl rhoi gwerth terfynol ar y rwymedigaethau posibl, felly, mae'r Cyngor yn ystyried hyn i fod yn rhwymedigaeth wrth gefn.

(1) Bevan Brittan LLP, 2015, Cyngor cyffredinol am gyfrifon awdurdodau wedi eu cyhoeddi â'r hawliadau chwiliadai am eiddo, Llundain.

NODYN 43 – ASEDAU AMADOL

Mae'r Cyngor yn cadw nifer o bridiannau cyfreithiol dros eiddo preswyl â pherchenogion preifat, lle darparwyd cefnogaeth i'r prynwyr dan gynlluniau ar gyfer prynu tai â chefnogaeth, gyda'r Cyngor hefo'r hawl am ran o'r enillon ar werthiant yr eiddo. Bydd amrywiaeth yn y gwir swm a dderbynnir, yn seiliedig ar brisiau gwerthu'r eiddo unigol a natur unrhyw alwadau cyfreithiol arall yn eu herbyn byddai, efallai, yn cymryd blaenoriaeth dros bridiant y Cyngor. Mae amseru unrhyw dderbyniadau yn ddibynnol ar unrhyw werthiannau.

NODYN 44 – OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae'r categorïau canlynol o Offerynnau Ariannol yn cael eu cario yn y Fantolen:-

	Tymor hir		Cyfredol	
	31 Mawrth 17 £'000	31 Mawrth 16 £'000	31 Mawrth 17 £'000	31 Mawrth 16 £'000
Balansau Arian parod				
Adneuon banc	-	-	14,640	17,844
Cyfanswm arian a buddsoddiadau	-	-	14,640	17,844
Dyledwyr				
Benthyciadau a Derbyniadau	646	688	5,369	8,113
Cyfanswm Dyledwyr	646	688	5,369	8,113
Benthyciadau				
Rhwymedigaethau Ariannol ar gost amorteiddio	111,557	110,735	5,553	9
Cyfanswm Benthyciadau	111,557	110,735	5,553	9
Credydwyr				
Rhwymedigaethau Ariannol ar gost amorteiddio	166	59	10,569	15,700
Cyfanswm Credydwyr	166	59	10,569	15,700

Nid yw dyledwyr a chredydwyr yn y tabl hwn yn cynnwys trafodion gydag adrannau'r llywodraeth, gwerth damcaniaethol yr absenoldebau sydd wedi cronni ac sy'n ddyledus i staff ac incwm a thaliadau'n codi o drethi, sy'n golygu, hefyd, fod trafodion sy'n ymwneud â'r dreth gyngor a threthi busnes wedi eu gadael allan.

Incwm, Gwariant, Enillion a Cholledion

Caiff yr enillion a'r colledion a gydnabyddir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr mewn perthynas ag offerynnau ariannol eu mesur fel a ganlyn:-

	2016/17			2015/16		
	Rhwymedigaethau Ariannol wedi'u mesur ar gost lai amorteiddio cronedig £'000	Asedau Ariannol, Benthyciadau a derbyniadau £'000	Cyfanswm £'000	Rhwymedigaethau Ariannol wedi'u mesur ar gost lai amorteiddio cronedig £'000	Asedau Ariannol, Benthyciadau a derbyniadau £'000	Cyfanswm £'000
Treuliau llog	6,003	-	6,003	5,985	-	5,985
Cyfanswm treuliau mewn Gwarged neu Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	6,003	-	6,003	5,985	-	5,985
Incwm llog	-	(54)	(54)	-	(88)	(88)
Cyfanswm incwm mewn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(54)	(54)	-	(88)	(88)
(Enilliad)/Colled Net am y flwyddyn	6,003	(54)	5,949	5,985	(88)	5,897

Gwerth Teg Asedau a Rhwymedigaethau

Mae rhwymedigaethau ariannol, a gynrychiolir gan fenthyca, a chredydwyr ac asedau ariannol, a gynrychiolir gan fenthyciadau a derbyniadau, a dyledwyr tymor hir yn cael eu cario yn y Fantolen ar gost amorteiddio. Gellir asesu eu gwerth teg trwy gyfrifo gwerth presennol y llif arian a fydd yn digwydd dros weddill tymor yr offerynnau, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:-

- Amrediad amcangyfrifiedig graddfeydd llog ar 31 Mawrth 2017 o 1.03% i 2.80% ar gyfer benthyciadau o'r Bwrdd Benthyca Gwaith Cyhoeddus (PWLB) yn seiliedig ar y graddfeydd benthyca newydd ar gyfer benthyciadau cyfatebol ar y dyddiad hwnnw;
- Ni chydnabyddir ad-daliad cynnar neu amhariad;
- Pan fo offeryn yn aeddfedu yn y deuddeng mis nesaf, tybir bod y swm sy'n cael ei gario yn cyfateb yn fras i werth teg;
- Cymerir bod gwerth teg dyledwyr a chredydwyr tymor byr yn cyfateb i'r swm y maent yn eu cario ar ddyddiad y Fantolen.

Dadansoddiad benthyciadau yn ôl dyddiad aeddfedu:-

	2016/17 Prifswm Gweddillol £'000	2016/17 Llog wedi Cronni £'000	2016/17 Cost lai Amorteiddio Cronedig £'000	2015/16 Prifswm Gweddillol £'000	2015/16 Llog wedi Cronni £'000	2015/16 Cost lai Amorteiddio Cronedig £'000
>25 blwyddyn	72,708	-	72,708	66,508	-	66,508
15-25 blwyddyn	12,106	-	12,106	14,056	-	14,056
10-15 blwyddyn	6,452	-	6,452	5,905	-	5,905
5-10 blwyddyn	5,611	-	5,611	4,222	-	4,222
2-5 blwyddyn	9,669	-	9,669	14,534	-	14,534
1-2 blwyddyn	5,010	-	5,010	5,510	-	5,510
Cyfanswm y Benthyciadau Tymor Hir	111,556	-	111,556	110,735	-	110,735
Cyfanswm Benthyciadau Tymor Byr (< 1 blwyddyn)	5,553	2,119	7,672	9	2,119	2,128

Mae'r gwerth teg a gyfrifir fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2017		31 Mawrth 2016	
	Swm Cario £'000	Gwerth Teg £'000	Swm Cario £'000	Gwerth Teg £'000
Rhwymedigaethau Ariannol	117,109	173,958	110,744	156,443
Credydwyr Tymor Hir	166	166	-	-

	31 Mawrth 2017		31 Mawrth 2016	
	Swm Cario £'000	Gwerth Teg £'000	Swm Cario £'000	Gwerth Teg £'000
Arian parod ar adnau a benthyciadau i awdurdodau lleol arall	14,634	14,655	17,844	17,878

Mae gwerth teg y rhwymedigaethau yn fwy na'r swm cario oherwydd bod portffolio'r Cyngor o fenthyciadau yn cynnwys nifer o fenthyciadau graddfa sefydlog ble mae'r raddfa llog yn uwch na'r graddfeydd cyffredinol ar ddyddiad y Fantolen. Mae'r ymrwymiad hwn i dalu llog uwchben y graddfeydd marchnad bresennol yn cynyddu faint sydd raid i'r Cyngor ei dalu, pe gofynnai'r benthyciwr am, neu y cytunai ar, ad-daliad cynnar o'r benthyciadau.

Mae gwerth teg yr asedau yn fwy na'r swm cario oherwydd bod portffolio'r Cyngor o fuddsoddiadau'n cynnwys nifer o fenthyciadau graddfa sefydlog ble mae'r raddfa llog a dderbynnir yn uwch na'r graddfeydd sydd ar gael ar gyfer benthyciadau tebyg ar ddyddiad y Fantolen. Dengys hyn enilliad tybiannol i'r dyfodol (wedi'i seilio ar amodau economaidd ar 31 Mawrth 2017) y priodolir i'r ymrwymiad i dderbyn llog uwchlaw'r graddfeydd marchnad bresennol.

NODYN 45 – NATUR A MAINT Y RISGIAU SY'N DEILLIO O OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae gwaith y Cyngor yn golygu ei fod yn agored i sawl risg ariannol:-

Risg Credyd - y posibilrwydd bod partïon eraill yn methu â thalu'r symiau dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd - y posibilrwydd na fydd yr arian gan y Cyngor i gwrdd ai ymrwymiadau yng nghyswllt taliadau.

Risg y Farchnad - y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn wynebu colled ariannol oherwydd newidiadau mewn mesurau megis cyfraddau llog a symudiadau yn y farchnad stoc.

Mae'r rheolaeth gyffredinol dros risgiau sylweddol sy'n codi o'r Offerynnau Ariannol yn cael cefnogaeth Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a hefyd y Strategaeth Buddsoddi Blynyddol sydd wedi ei chymeradwyo gan y Cyngor Llawn.

Risg Credyd

Mae Risg Credyd yn codi oherwydd yr adneuon mewn banciau a sefydliadau ariannol, ond hefyd oherwydd credyd i gwsmeriaid y Cyngor (dyledwyr ar y Fantolen).

Nid ydym yn trefnu adneuon gyda banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod, ar ôl cael eu graddio'n annibynnol, wedi cael graddfa credyd digonol neu lefel o warant llywodraeth, a phenderfynir ar uchafsymiau credyd i bob gwrthbarti. Gosododd y Cyngor nifer o gyfyngiadau yn seiliedig ar raddfeydd credyd ar gyfer gwahanol gyrff, gwahanol gyfnodau a symiau, ac mae ganddo bolisi o beidio â benthyca rhagor na £10m i unrhyw un sefydliad heblaw am lywodraeth y DU. Mae'n monitro cyfraddau credyd yn gyson a chaiff rybudd o unrhyw newidiadau gan ei ymgynghorwyr Rheoli'r Trysorlys. Cymerir camau priodol yn sgil unrhyw newid gan ddilyn y Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol. Paratoir Adroddiad Trysorlys Blynyddol sy'n manylu ar y gwaith buddsoddi.

Roedd yr holl adneuon a oedd yn sefyll ar ddiwedd y flwyddyn wedi eu gwneud yn wreiddiol am lai na blwyddyn.

Ni aethpwyd tu draw i unrhyw uchafswm credyd yn ystod y flwyddyn ariannol ac ni thorrwyd unrhyw feini prawf gwrthbartïon. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl y bydd unrhyw golledion oherwydd bod unrhyw un o'i wrthbartïon yn methu â pherfformio yng nghyswllt adneuon. Mae'r argyfwng credyd presennol wedi cynyddu'r posibilrwydd o fethu talu ac, mae'r Cyngor wedi mabwysiadu meini prawf credyd llymach ar gyfer gwrthbartïon buddsoddi o fewn ei bolisi cyffredinol.

Creodd canlyniad y refferendwm UE i adael yr Undeb Ewropeaidd sioc economaidd sy'n effeithio ar farchnadoedd a llawer agwedd o'r economi. Fe hisraddwyd cyfraddau rhagolygon tymor hir ar gyfer banciau'r DU gyfan i agwedd negyddol. Byddai cwymp yn y sector bancio yn tanseilio'r adneuon a ddelir mewn banciau yn y DU (£8.319m ar 31/03/17). Mae hyn yn cael ei fonitro'n agos ac y mae statws credyd y banciau lle mae'r Awdurdod yn dal adneuon yn parhau i fod yn galonogol ac ar lefel dderbyniol, yn unol â'r Strategaeth Rheoli Trysorlys. Os bydd y statws credyd yn disgyn yn is na'r lefel dderbyniol, bydd yr Awdurdod yn ceisio rhoi y balansau mewn buddsoddiadau eraill, bydd rhaid iddynt fod yn unol â'r Strategaeth Rholi Trysorlys. Mae'r gostyngiad yn y cyfradd banc swyddogol o 0.50% i 0.25% wedi lleihau'r llog derbyniadwy ar adneuon. Yn ychwanegol i'r adneuon banc, mae'r Cyngor wedi benthyca £5m i awdurdod lleol arall i arallgyfeirio a lleihau risg.

Nid yw'r Cyngor fel rheol yn caniatáu credyd i gwsmeriaid; mae gan y Cyngor weithdrefnau casglu rhagnodedig ar gyfer symiau dyledus gan gwsmeriaid a gwneir darpariaethau priodol ar gyfer dyledion a allai fod yn rhai drwg. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r Cyngor yn cael pridiant cyfreithiol ar eiddo ar gyfer rhai dyledion gohiriedig fel hunan gyllidwyr mewn cartrefi gofal.

Yn ogystal, mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hirach, gan gynnwys benthyciadau ceir i staff a morgeisi gweddilliol o gynllun caeëdig yn cynnig benthyciadau cartrefi i denantiaid ac i aelodau'r cyhoedd. Ystyrir bod y benthyciadau ceir yn rhai risg isel oherwydd bod modd tynnu ad-daliadau am y benthyciadau geir o gyflogau'r gweithwyr, a hefyd mae trefniadau cilyddol gydag awdurdodau lleol eraill ar gyfer staff sy'n trosglwyddo ac yn symud gyda dyledion ar eu benthyciadau ceir, yswiriant ar gyfer benthyciadau heb eu had-dalu oherwydd marwolaeth mewn gwasanaeth a hefyd trefniadau arferol i ad-enill dyledion yng nghyswllt gweithwyr sy'n gadael eu swyddi mewn llywodraeth leol. Mae'r morgeisi yn rhai risg isel oherwydd bod y Cyngor yn diogelu'r hawl gyntaf ar yr eiddo morgeisiedig.

Risg Hylifedd

Mae Risg Hylifedd yn isel am nad yw'r Cyngor yn y gorffennol wedi cael unrhyw broblem cael arian ac mae'n rhydd i fynd at y Bwrdd Benthyca ar gyfer Gwaith Cyhoeddus (PWLB) fel corff i fenthyca oddi arno ar ôl methu fel arall. Prif nodau'r Strategaeth Rheoli Trysorlys yw i sicrhau bod yr Awdurdod yn agored i risg isel ac i sicrhau hylifedd. Mae'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau'r Awurdod mewn cyfrifon adneuon mynediad yn syth. Felly, mae llai o risg y bydd yn methu â chodi'r arian i gwrdd â'i ymrwymiadau dan yr offerynnau ariannol. Fodd bynnag, yn aml, mae risg y bydd y Cyngor yn gorfod adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg pan fo'r cyfraddau llog yn uchel. Yr arfer yw ceisio sicrhau na fydd rhagor na 20% o'r benthyciadau i'w had-dalu mewn unrhyw gyfnod o 2 flynedd, ac asesu'n gyson gyfraddau'r farchnad a'r rhagolygon er mwyn trefnu benthyciadau newydd yn lle'r rhai sy'n aeddfedu neu ar gyfer ad-drefnu'r benthyciadau presennol ar yr adeg fwyaf manteisiol. Byddai'r cyfraddau llog isel cyfredol yn gostwng cyfraddau llog ar fenthyciadau newydd a gymerir i ad-dalu'r ddyled sy'n aeddfedu. I gyflawni'r nod hwn, mae'r Cyngor yn defnyddio cynghorwyr rheoli'r trysorlys allanol. Dangosir dadansoddiad aeddfedu benthyciadau sy'n sefyll yn nodyn 44. Mae holl daliadau masnachol a thaliadau eraill yn daladwy mewn llai na blwyddyn.

Risg y Farchnad

Risg Cyfraddau Llog - Mae'r Cyngor yn wynebu risg posibl pan fo symudiadau ymhlith cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae unrhyw symudiad yn y cyfraddau llog yn cael effaith gymhleth ar y Cyngor. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn cael yr effaith a ganlyn:-

- Benthyciadau ar gyfraddau amrywiol - byddai cynnydd yn y treuliau llog a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar y Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Benthyciadau ar gyfraddau sefydlog - ceid gostyngiad yn rhwymedigaethau gwerth teg y benthyciadau;
- Buddsoddiadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn yr incwm llog wedi'u gredydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar y Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog - gwelid gostyngiad yng ngwerth teg yr asedau.

Nid yw benthyciadau'n cael eu cario ar werth teg, felly ni fyddai enillion a cholledion nominal ar fenthyciadau graddfa sefydlog yn effeithio ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau neu Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall. Fodd bynnag, bydd newidiadau yn y llog sy'n daladwy neu'n dderbyniadwy ar fenthyciadau a buddsoddiadau graddfa amrywiol yn cael eu postio i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ac yn effeithio ar Falans Cronfa'r Cyngor.

Mae gan y Cyngor nifer o strategaethau i reoli risg cyfraddau llog. Polisi'r Cyngor yw benthyca'n bennaf yn ôl cyfraddau sefydlog, er mwyn cael sicrwydd beth fydd y llog taladwy dros gyfnod y benthyciadau. Mae'r Cyngor, gyda chefnogaeth ei gynghorwyr trysorlys, yn monitro'n barhaus y cyfraddau llog ar y pryd a rhagolygon y farchnad. Pe ceid risg sylweddol o godiad sydyn yn y cyfraddau llog tymhorau hir a byr, yna ailasesid y sefyllfa portffolio ac mae'n debygol y byddai hynny'n arwain, fel arfer, at godi cyllid cyfraddau sefydlog tra bo cyfraddau llog yn dal i fod yn gymharol rhad. Pe ceid risg sylweddol o ostyngiad sydyn yn y cyfraddau llog tymor hir a byr, yna câi benthyciadau tymor hir eu gohirio a symud ymlaen i ad-drefnu a symud o gyllid cyfraddau sefydlog i gyllid cyfraddau tymor byr.

Mae'r cyfan o fenthyciadau'r Cyngor a'i adneuon banc cyfredol a thymor hir ar gyfraddau sefydlog.

Mae canlyniad Refferendwm yr UE wedi cael effaith bositif ar gost benthyca yn dilyn gostyngiad Banc Lloegr yng nghyfradd llog swyddogol y banc o 0.50% i 0.25%.

NODYN 46 – CYD-BWYLLGORAU

Mae'r Cyngor a Chyngor Gwynedd yn rhan o'r is-bwyllgorau isod:-

- Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd
- Cyd-bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig

Mae'r Cyngor a Chynghorau Gwynedd, Conwy, Fflint, Wrecsam a Sir Ddinbych yn rhan o gydbwyllgor Gwe (Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion Rhanbarthol).

Mae'r Cyngor a Chynghorau Fflint, Conwy, Sir Ddinbych a Gwynedd yn rhan o Gyd-bwyllgor Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru (NWRWTP).

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am weithrediad y tri cyd-bwyllgor a chaiff y balansau diwedd blwyddyn eu hadlewyrchu yn eu Mantolen. Gellir gweld cyfrifon am 2016/17 i'r cyd-bwyllgorau yma drwy ddilyn y linciau isod:-

Cyd-Bwyllgor Cynllunio

https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Council/Strategies-and-policies/Environment-and-planning/Planning-policy/Joint-Local-Development-Plan/Joint-Local-Development-Plan.aspx

Cyd-Bwyllgor Anghenion Addysg Arbennig

https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Council/Performance-and-spending/Budgets-and-finance/Statement-of-Accounts/Special-Educational-Needs-Joint-Committee.aspx

GwE

https://www.gwynedd.llyw.cymru/en/Council/Performance-and-spending/Budgets-and-finance/Statement-of-Accounts/GwE-Joint-Committee.aspx

Cyngor Fflint sy'n gyfrifol am weithrediad y cyd-bwyllgor NWRWTP a chaiff y balansau diwedd blwyddyn eu hadlewyrchu yn eu Mantolen, gweler y manylion yn y tabl isod:-

	Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	
	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Debydwyr Tymor Byr	330	270
Credydwyr Tymor Byr	(330)	(270)
Asedau Net	-	-

Mae Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn cymryd rhan mewn amryw o drefniadau ar y cyd â Chynghorau Gogledd Cymru cyfagos, fel a ganlyn:-

- Gwasanaeth Mabwysiadu Gogledd Cymru (Arwain: Wrecsam. Partïon : Sir Fflint, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Mwynau a Gwastraff (Arwain: Sir Fflint. Partïon : Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol (Arwain: Sir Fflint. Partïon : Wrecsam, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Galw Gofal (Arwain: Sir Ddinbych. Partïon: Gwynedd, Sir Fflint.

NODYN 47 – TROI TAI'N GARTREFI

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant i Lywodraeth Cymru ar gyfer darparu benthyciadau i unigolion i atgyweirio cartrefi gwag er mwyn lleihau y nifer o gartrefi gweigion ar Ynys Môn a chynyddu'r cyfleoedd tai. Yn 2016/17 £0.226m (£0.353m yn 2015/16) oedd wedi ei wario ar atgyweirio cartrefi gwag.

NODYN 48 – Y DRETH GYNGOR

Mae incwm y Dreth Gyngor yn deillio o godi ar werth eiddo preswyl, ac mae'r gwerth hwnnw wedi ei rannu'n naw band yr amcangyfrifwyd eu gwerth ar 1 Ebrill 2003 i'r pwrpas penodol hwn. Penderfynir ar y taliadau trwy amcangyfrif faint o incwm y bydd raid i'r Cyngor ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru ei gael dros y flwyddyn nesaf ac wedyn rhennir y swm gyda'r sylfaen i'r Dreth Gyngor. Sylfaen y Dreth Gyngor yw cyfanswm nifer yr anheddau ym mhob band prisio gan addasu trwy gyfran a throsi'r nifer i'r hyn sy'n cyfateb i fand D ac addasu ar gyfer disgownt. Sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer 2016/17 oedd £30,250.23 (£30,188.51 yn 2015/16).

Wedyn, mae'r swm i eiddo band D yn 2016/17, £1,340.57 (£1,296.08 yn 2015/16) yn cael ei luosi gan y gyfran a benodir i'r band penodol a bydd hynny wedyn, ar ôl caniatáu disgownt a budd-dal, yn rhoi'r swm unigol sy'n ddyledus.

Roedd biliau'r Dreth Gyngor yn seiliedig ar y lluosyddion isod i fandiau A i I:-

Band	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Lluosydd	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9

Caiff Sylfaen y Dreth Gyngor ei weithio allan fel a ganlyn:-

Band	A*	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Total
Cyfanswm Anheddau	15	3936	5919	5948	6515	5007	2375	965	145	41	30,866.00
Lluosydd	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9	
Band "D" Cyfatebol	8.06	2,624.00	4,603.28	5,286.89	6,514.50	6,119.67	3,430.19	1,607.92	290.50	95.08	30,580.09

	2016/17	2015/16
Band D cyfatebol fel yr uchod	30,580.09	30,519.95
Cyfradd Gasglu Band D	98.50%	98.50%
cyfatebol diwygiedig	30,121.39	30,062.15
Eiddo'r Weinyddiaeth Amddiffyn – Band D cyfatebol	128.84	126.36
Sylfaen y Dreth Gyngor	30,250.23	30,188.51

Yn 2013/14, cyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i gymryd lle'r cynllun budd-daliadau'r Dreth Gyngor. Yn 2016/17, roedd 95% o'r gostyngiadau'r dreth gyngor a roddwyd i breswylwyr yn cael ei gyllido gan y grant Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor gan Lywodraeth Cymru a oedd werth £5.099m (gweler nodyn 14). Cyllidodd y Cyngor £0.282m (5%) o'r gostyngiadau'r dreth gyngor a roddwyd i breswylwyr.

Dadansoddiad o'r enillion net o'r Dreth Gyngor:	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Y Dreth Gyngor Gros Llai Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	40,183	39,202
a roddwyd i breswylwyr Y Dreth Gyngor sy'n Gasgladwy	(5,381)	(5,343)
Llai: darpariaeth ar gyfer diffyg-dalu nas cyfrifwyd amdano o'r blaen	34,802	33,859
	(215)	(374)
Enillion Net o'r Dreth Gyngor	34,587	33,485

NODYN 49 – TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r TA yn cael eu trefnu ar sail genedlaethol. Mae Llywodraeth Cymru yn pennu cyfradd – 48.6c yn 2016/17 (48.2c yn 2015/16), ac mae busnesau lleol yn talu trethi a gyfrifir trwy luosi gwerth ardrethol eu heiddo gyda'r swm uchod. Y Cyngor sy'n gyfrifol am gasglu trethi oddi ar drethdalwyr ei ardal ond wedyn mae'n trosglwyddo'r elw i'r Gronfa Genedlaethol o Drethi Annomestig dan weinyddiaeth Llywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru yn ailddosbarthu'r symiau a delir yn ôl i awdurdodau lleol yn seiliedig ar swm penodol fesul pen o'r boblogaeth.

Roedd incwm TA, ar ôl ystyried rhyddhad a darpariaethau (yn cynnwys Rhyddhad Trethi Busnesau Bach Llywodraeth Cymru, yn £13.449m yn 2016/17 (£11.098m yn 2015/16) yn seiliedig ar werth trethadwy ar ddiwedd y flwyddyn o £39.490m (£38.990m yn 2015/16).

Y gwerth trethadwy ar gyfartaledd ar gyfer y flwyddyn oedd £39.252m (£38.943m 2015/16).

Dadansoddiado'r enillion net o drethi annomestig:	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Trethi annomestig casgladwy	13,449	13,920
Cost lwfans casglu	(147)	(145)
Llog dalwyd ar ordaliadau	-	-
Darpariaeth ar gyfer dyledion drwg	(135)	(198)
Cyfraniad i gost rhyddhad trethi elusennol/gwledig	57	57
Taliadau i mewn i'r gronfa genedlaethol	13,224	13,634
Ailddosbarthu o'r gronfa genedlaethol	21,309	20,472

NODYN 50 – MORWROL

Mae'r Cyngor, fel Awdurdod Harbwr, yn gyfrifol am y gwasanaethau arforol canlynol: Biwmares, Fryars Bay, Glyn Garth, Porthaethwy, Traeth Coch ac Harbwr Amlwch. Mae'r Rheoliadau Ymgymeriadau Statudol ar gyfer Harbyrau (Cyfrifon ac ati) 1983, rhif 931, yn eithrio awdurdodau harbwr gyda throsiant sy'n llai na £250,000 rhag gorfod paratoi cyfrifon ar wahân dan Ddeddf Harbyrau 1964. Mae'r incwm a'r gwariant ar gyfer y gwasanaethau arforol hyn, felly'n cael eu cynnwys yn y cyfrifon hyn dan Priffyrdd, Ffyrdd a Thrafnidiaeth yn unol â SeRCOP CIPFA. Mae'r cyfrifon arforol, serch hynny, wedi eu neilltuo'n benodol ac mae unrhyw ddiffyg/gwarged sy'n cronni ar gyfer yr harbyrau hyn yn cael eu cadw yn y gronfa gyffredinol ar gyfer eu buddsoddi yn y gwasanaethau arforol yn y dyfodol neu i dalu symiau sy'n ddyledus i Gronfa'r Cyngor. Yn 2016/17, roedd y trosiant ar wasanaethau arforol yn £47,336. Roedd y costau a gafwyd yn ystod y flwyddyn yn £122,797 (sy'n cynnwys £58,671 o log ar fenthyciadau/ad-daliadau cyfalaf). Roedd balans y diffyg ar wasanaethau Arforol yn £476,580 ar 31 Mawrth 2017. Dyma'r swm sy'n ddyledus i gronfa gyffredinol y Cyngor gan y gwasanaethau Arforol.

NODYN 51- POLISÏAU CYFRIFO

Yn yr adran hon, ceir manylion am y polisïau cyfrifo penodol a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer cwblhau'r cyfrifon.

Cyfeirnod Polisi	Teitl Polisi
	Egwyddorion Cyffredinol
	Cronni Incwm a Gwariant
	Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen
	Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd
	Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisïau Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau
	Treth ar Werth (TAW)
	Mesur Gwerth Teg
8	Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)
9	Eiddo Buddsoddiad
10	Asedau Annirweddol
11	Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir
12	Arian Parod a Chywerthoedd Arian
13	Offerynnau Ariannol
14	Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn
15	Cronfeydd Wrth Gefn
16	Cydnabyddiaeth Refeniw
17	Llog Mewnol
18	Prydlesau
19	Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)
20	Grantiau a Chyfraniadau gan y Llywodraeth
21	Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)
22	Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol
23	Arian Tramor
24	Buddiannau'r Gweithwyr
25	Eitemau Eithriadol
26	Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)
27	Incwm a Gwariant Asiantaeth

1. Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor am flwyddyn ariannol 2016/17 a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn ar 31 Mawrth 2017. Mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon blynyddol dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, a than y Rheoliadau rhaid eu paratoi'n unol ag arferion cyfrifo priodol. Yr arferion hyn, yn bennaf, yw Côd Ymarfer CIPFA ar Gyfrifo Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2016/17 a Chôd Ymarfer CIPFA ar gyfer Adroddiadau Gwasanaeth 2016/17, ac a ategir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS). Mae'r holl brif bolisïau cyfrifo wedi cael eu defnyddio'n gyson drwy gydol y flwyddyn.

2. Cronni Incwm a Gwariant

Rhoddir cyfrif am drafodion yn y flwyddyn pryd y digwyddodd, nid pan fydd yr arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn. Mae'r dull hwn o gyfrifo croniadau yn darparu sylfaen fwy cyflawn ar gyfer adrodd ar berfformiad ariannol y Cyngor oherwydd mae'n cynnwys ymrwymiadau'r Cyngor yn y dyfodol i dalu/derbyn arian am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd erbyn 31 Mawrth 2017 ond nas talwyd amdanynt. Caiff incwm a gwariant eu cyfrifo amdanynt yn y flwyddyn y digwyddodd y gweithgaredd y mae'n berthnasol iddynt, nid pan fo arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn, h.y. ar sail gronnol. Mae hyn yn golygu fod incwm yn cael ei gofnodi pan gaiff ei ennill ac nid ar adeg ei dderbyn a gwariant pan mae'n digwydd yn hytrach nag ar adeg ei dalu. Fe gynhwysir incwm am werthu nwyddau yn y cyfrifon pan gwblheir y gwerthiant, nid pan dderbynnir yr arian. Caiff incwm o ddarparu gwasanaethau ei gydnabod pan fedr y Cyngor fesur yn ddibynadwy y ganran o'r trafodyn a gwblhawyd ac, o ganlyniad i hyn, bydd y Cyngor yn cael incwm yn gyfnewid am y gwasanaethau a ddarparwyd. Yn ychwanegol at hyn:-

- Mae cyflenwadau'n cael eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio – pan fo bwlch rhwng dyddiad derbyn cyflenwadau a'u defnyddio, cânt eu cario fel rhestrau stoc ar y Fantolen;

- Mae treuliau yng nghyswllt gwasanaethau a dderbyniwyd (gan gynnwys gwasanaethau a ddarparwyd gan weithwyr) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fo'r gwasanaethau'n cael eu derbyn yn hytrach na phan fo taliadau'n cael eu gwneud;

- Mae'r llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau ac adneuon banc ac sy'n daladwy ar fenthyciadau (gan gynnwys gorddrafftiau banc) yn cael ei gyfrifo fel incwm a gwariant yn seiliedig ar y gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach nag fel llif arian parod sy'n cael ei bennu neu ei sefydlu dan y contract;

- Pan fo refeniw a gwariant wedi'i gydnabod ond dim arian parod wedi'i dalu na'i dderbyn, mae dyledwr neu gredydwr i'r swm perthnasol yn cael ei gofnodi ar y Fantolen. Pan na fydd dyledion o bosib yn cael eu setlo, mae balans y ddyled yn cael ei nodi a chodir ar refeniw am yr incwm na chaiff, o bosib, ei gasglu.

3. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Gall pethau ddigwydd ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol a all gael effaith sylweddol ar ganlyniadau ariannol y flwyddyn honno. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y flwyddyn ariannol a'r dyddiad pan fo'r Datganiad Cyfrifon wedi ei awdurdodi i'w gyhoeddi. Caiff y Datganiad Cyfrifon ei awdurdodi i'w gyhoeddi pan fydd y Swyddog Adran 151 wedi llofnodi'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio, cyn iddynt gael eu cymeradwyo gan yr Aelodau. Yn unol â'r gyfraith, rhaid cwblhau'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio a'u hawdurdodi erbyn 30 Medi ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gellir dynodi dau fath o ddigwyddiad:-

- y rheini sy'n rhoi tystiolaeth o'r amgylchiadau oedd yn bodoli ar ddiwedd y flwyddyn ariannol – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau;

- y rheini sy'n arwydd o amgylchiadau a gododd ar ôl y flwyddyn ariannol – nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau, ond lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith sylweddol, gwneir datgeliad yn y nodiadau ar natur y digwyddiadau a'r effaith y disgwylir iddynt eu cael o safbwynt ariannol.

Nid yw digwyddiadau ar ôl dyddiad awdurdodi'r datganiad ar gyfer ei gyhoeddi yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

4. Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd

Y gweithrediadau a reolir ar y cyd yw'r gwaith hwnnw a wna'r Cyngor ar y cyd â mentrau eraill pan fo defnydd yn cael ei wneud o asedau ac o adnoddau'r mentrau yn hytrach na sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cydnabod ar ei Fantolen ei gyfran o'r asedau a'r rhwymedigaethau y mae'n eu hwynebu. Caiff y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ei ddebydu gyda'r gwariant hwnnw a'i gredydu gyda'r gyfran o'r incwm y mae'n ei ennill o ganlyniad i weithrediad y fenter.

Asedau a reolir ar y cyd yw eitemau eiddo, offer neu gyfarpar sydd yn cael eu cydreoli gan y Cyngor a mentrau eraill a phan fo'r asedau'n cael eu defnyddio i sicrhau buddiannau i'r mentrwyr. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cadw cyfrif am ei gyfran ei hun yn unig o'r asedau a reolir ar y cyd, am y rhwymedigaethau a'r treuliau a gaiff ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill yng nghyswllt ei fuddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a ddaw iddo o'r fenter.

5. Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisïau Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau

Gall Addasiadau ar gyfer Cyfnod Blaenorol ddeillio o newid mewn polisïau cyfrifo neu o gywiro camgymeriad perthnasol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol ac yn ystod y blynyddoedd i ddod a fydd yn cael eu heffeithio gan y newid ac nid ydynt yn achosi addasiad cyfnod blaenorol.

Ni fydd newidiadau i bolisïau cyfrifo ond yn cael eu gwneud pan mae hynny'n ofynnol dan arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn rhoi gwybodaeth sy'n fwy dibynadwy neu berthnasol o safbwynt effeithiau trafodion, digwyddiadau eraill a'r amodau mewn perthynas â sefyllfa ariannol a pherfformiad ariannol y Cyngor. Pan wneir newid, caiff ei ddefnyddio'n ôl-weithredol (oni ddywedir fel arall) trwy addasu'r balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel petai'r polisi newydd wedi ei ddefnyddio erioed.

Mae camgymeriadau perthnasol a ganfyddir yn ffigyrau'r cyfnod blaenorol yn cael eu cywiro'n ôl-weithredol trwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

6. Treth ar Werth (TAW)

Nid yw TAW sy'n daladwy ond yn cael ei gynnwys fel traul i'r graddau nad oes modd ei hawlio oddi ar Gyllid a Thollau EM yn unig. Mae'r TAW derbyniadwy yn cael ei eithrio o incwm.

7. Mesur Gwerth Teg

Mae Mesur Gwerth Teg IFRS13 yn golygu bod rhaid i'r rhan fwyaf o'r asedau, rhwymedigaethau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyfredol gael eu prisio ar werth teg, yn amal yn ôl cyfraddau marchnad actif lle mae un ar gael. O safbwynt asedau gweithredol, mae'r safon yn cyflwyno'r cysyniad o werth teg yn seiliedig ar werth cyfredol (yn aml, gwerth mewn defnydd) ar gyfer ailbrisio Eiddo, Offer a Chyfarpar. Mae hyn yn golygu y dylai'r mesur adlewyrchu amodau'r farchnad ar gyfer y gwasanaeth neu'r swyddogaeth ar ddyddiad cyflwyno'r adroddiad. Mae'r safon yn darparu gwahanol ddulliau prisio teg ar gyfer asedau gwahanol. Yn achos asedau nad ydynt yn rhai gweithredol, h.y. asedau buddsoddi, asedau a ddelir i'w gwerthu ac asedau nad oes mwyach eu hangen, caiff y rhain eu prisio ar eu huchaf ac yn ôl y defnydd gorau y gellir ei wneud ohonynt. Mewn achos lle gellid gwneud defnydd arall ohonynt a fyddai o werth teg uwch, dyna'r gwerth teg a fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer prisio asedau nad ydynt yn rhai gweithredol. Dan y côd hwn, nid oes angen ailbrisio asedau isadeiledd yn ôl eu gwerth cyfredol. Yn lle hynny, caiff asedau isadeiledd eu prisio yn ôl y gost hanesyddol dibrisiedig. Mae hyn oherwydd newidiadau sylweddol i brisiad asedau isadeiledd (lonydd ac ati) o 2017/18 ymlaen.

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu rwymedigaeth drwy ddefnyddio'r rhagdybiaethau y byddai'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad yn eu defnyddio wrth brisio ased neu rwymedigaeth, gan dybio y byddai'r rheini yn gweithredu er eu budd economaidd gorau.

Wrth fesur gwerth teg ased anariannol, mae'r Awdurdod yn cymryd i ystyriaeth gallu'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad i greu buddiannau economaidd drwy wneud y defnydd mwyaf a gorau ohono neu drwy ei werthu i rywun arall yn y farchnad a fyddai'n gwneud y defnydd mwyaf a gorau ohono.

Mae'r Awdurdod yn defnyddio technegau prisio sy'n briodol yn yr amgylchiadau a rhai y mae data digonol ar gael ar eu cyfer, gan wneud y defnydd gorau posibl o'r mewnbynnau perthnasol y gellir eu harsylwi a lleihau i'r eithaf ar y defnydd o fewnbynnau nad oes modd eu harsylwi.

Caiff mewnbynnau i'r technegau prisio ar gyfer asedau a rhwymedigaethau y mae gwerth teg yn cael ei fesur neu eu datgelu ar eu cyfer yn natganiadau ariannol yr Awdurdod eu categoreiddio fel a ganlyn yn yr hierarchaeth brisio:-

Lefel 1 - prisiau a ddyfynnwyd (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau neu rwymedigaethau sydd union yr un fath ac y gall yr Awdurdod gael mynediad iddynt ar y dyddiad mesur;

Lefel 2 - mewnbynnau ac eithrio prisiau a ddyfynnwyd yn Lefel 1 y mae modd eu harsylwi ar gyfer yr ased neu'r rhwymedigaeth, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol;

Lefel 3 - mewnbynnau nad oes modd eu harsylwi ar gyfer yr ased neu'r rhwymedigaeth.

Rhaid i'r Awdurdod ddefnyddio technegau prisio sy'n briodol i'r amgylchiadau a rhai y mae data digonol ar eu cyfer er mwyn mesur gwerth teg, gan wneud y defnydd mwyaf posibl o fewnbynnau perthynasol y mae modd eu harsylwi (lefelau 1 a 2) a lleihau'r defnydd o fewbynnau nad oes modd eu harsylwi (lefel 3). Tri o dechnegau prisio sy'n dderbyniol yn eang yw:-

- Dull y farchnad;
- Dull cost;
- Dull incwm.

8. Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)

8.1 Cydnabyddiaeth

Mae asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - yn asedau ffisegol sy'n para am flwyddyn neu ragor ac sy'n cael eu defnyddio gan y Cyngor i gefnogi'r ddarpariaeth o nwyddau a gwasanaethau. Mae'r Cyngor wedi pennu isafswm ar gyfer gwariant ar asedau a fydd yn cael ei gategoreiddio fel gwariant cyfalaf. Y swm de-minimus hwn yw £30k. Caiff gwariant ar brynu, creu neu wella asedau nad ydynt yn gyfredol ac sy'n costio £30k neu fwy ei gyfalafu ar sail croniadau ar yr amod ei fod yn cwrdd â'r diffiniad uchod o ased nad yw'n gyfredol. Byddai Eiddo, Offer a Chyfarpar yn cynnwys asedau megis peiriannau, ni fyddai fel arfer yn cynnwys asedau a ddelir ar gyfer eu gwerthu oherwydd, fel arfer, byddid yn disgwyl cael gwared ar y rhain o fewn 12 mis.

Gall costau'r asedau hyn gynnwys costau cychwynnol eu prynu a'u hadeiladu a chostau dilynol i wella neu i adnewyddu rhan o'r ased. Caiff unrhyw wariant arall a gyfyd yn sgil gynnal a chadw asedau o ddydd i ddydd, yn cynnwys atgyweiriadau a cynal a chadw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r costau hynny godi.

8.2 Mesur

Caiff asedau eu mesur yn y lle cyntaf ar gost, yn cynnwys:-

- y pris prynu;
- unrhyw gostau a briodolir i ddod ag ased i'r lleoliad a'r cyflwr sy'n angenrheidiol i bwrpas ei weithredu yn y dull a fwriadwyd gan reolwyr;
- amcangyfrif cychwynnol o gostau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae'r eitem arno mewn achosion lle mae'n rhaid, er mwyn defnyddio'r ased, ei hail-leoli.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a geir tra bo asedau'n cael eu hadeiladu.

Tybir bod cost asedau a gaffaelir mewn modd ac eithrio drwy eu prynu yn gost gwerth teg, ac eithrio pan nad oes sylwedd masnachol i'r pryniant (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan brynir ased drwy gyfnewid, cost y pryniant yw swm cario'r ased a roddir i fyny gan y Cyngor.

Yna mae'r asedau'n cael eu cario yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:-

- Isadeiledd, asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost dibrisiant hanesyddol;
- Tai Cyngor – gwerth teg, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol (EUV-SH);
- Mae'r holl asedau gweithredol eraill wedi cael eu mesur yn unol â'u gwerth presennol yn seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol (EUV). Mae hyn yn golygu mai gwerth cyfredol tir ac adeiladau fyddai'r swm a fyddai'n cael ei dalu am yr ased yn ei ddefnydd presennol. Os nad oes marchnad amlwg ar gyfer ased oherwydd ei natur arbenigol neu os nad yw'r math hwnnw o ased yn cael ei werthu'n aml, bydd yr Awdurdod yn amcangyfrif ei werth cyfredol gan ddefnyddio'r dull cost amnewidiol dibrisiedig. Er enghraifft, yn achos eiddo sy'n cynnwys tir ac adeiladau, y gost ddibrisiedig o'i amnewid fyddai gwerth marchnad y tir y mae'r adeilad arno ar gyfer ei ddefnydd cyfredol ynghyd â chost gros amnewid yr adeilad llai lwfansau ar gyfer dirywiad, darfodedigrwydd ac optimeiddio.
- Caiff asedau a dderbynnir fel rhoddion eu mesur yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Caiff y gwahaniaeth rhwng gwerth teg ac unrhyw bris a dalwyd ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Trethiant a Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Lle mae amodau ynghlwm wrth unrhyw asedau a gafwyd yn rhodd, caiff yr enillion eu credydu i'r Cyfrif Asedau a gafwyd yn rhodd. Lle mae enillion yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu symud allan o falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau yn yr Arian Wrth Gefn.
- Lle mae rhan neu gydran o ased yn cael ei hadnewyddu, caiff gwerth cario'r hen ran neu gydran ei ddad-gydnabod er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Caiff gwerth y gydran newydd ei hychwanegu at y swm sy'n cario. Os nad yw'n ymarferol gwneud penderfyniad ynghylch gwerth cario'r rhan sydd wedi ei hadnewyddu, defnyddir cost y rhan newydd fel arwydd o gost y rhan sydd wedi cael ei hadnewyddu.
- Os nad yw ased yn cael ei ddefnyddio i bwrpas cynhyrchu llif arian, tybir bod gwerth mewn defnydd o leiaf yn gyfartal i gost amnewid gwasanaeth potensial o'r ased.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo oes ddefnyddiol fer neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel procsi ar gyfer gwerth teg. Fel arfer, mae 'bywyd defnyddiol byr' yn golygu 7 mlynedd neu lai, er gall fod yn hirach am eitemau arbenigol o offer a chyfarpar.

Mae'r asedau a gynhwysir yn y Fantolen ar werth teg yn cael eu hailbrisio yn ddigon aml i sicrhau nad yw eu swm cario'n sylweddol wahanol i'w gwerth teg ar ddiwedd y flwyddyn, ond ailbrisio o leiaf bob pum mlynedd. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn prisio ei asedau ar sail rhaglen dreigl pum mlynedd. Fodd bynnag, caiff asedau sydd â gwerth cario o dros £500k eu hailbrisio bob blwyddyn.

Mae cynnydd mewn gwerthoedd asedau'n cydweddu â chredydau i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i gydnabod enillion heb eu gwireddu. Mewn achosion eithriadol, gellir credydu enillion ailbrisiant i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan fônt yn codi o wyrdroi colled a godwyd yn flaenorol ar wasanaeth.

Pan ddynodir lleihad mewn gwerth, cyfrifir amdano trwy:-

- pan fo balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion sydd wedi cronni);

- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DIGC).

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys enillion ailbrisiant a gydnabuwyd ers 1 Ebrill 2007 yn unig, dyddiad eu gweithredu'n ffurfiol. Mae'r enillion a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw wedi eu hymgorffori yn y Cyfrif Addasiad Cyfalaf.

8.3 Amhariad

Mae gwerth asedau'n cael eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn am arwydd o amhariad ar werth.

Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a newidiadau mewn amgylchiadau sy'n rhoi arwydd y gallai amhariad fod wedi digwydd yn cynnwys:-

- dirywiad sylweddol (h.y. mwy na'r disgwyl o ganlyniad i dreigl amser neu ddefnydd cyffredin) yn swm cario'r ased yn ystod y cyfnod, sy'n benodol i'r ased;
- tystiolaeth o ddarfodiad neu niwed ffisegol i ased;
- ymrwymiad gan y Cyngor i ymgymryd ag ad-drefnu sylweddol; a
- newid andwyol sylweddol yn yr amgylchedd statudol neu reoleiddiol arall y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

Pan fo arwyddion, ac amcangyfrifir bod gwahaniaethau posib yn berthnasol, yna amcangyfrifir swm adferadwy'r ased ac, mewn achos lle mae'r swm hwn yn llai na swm cario'r ased, cydnabyddir colled amhariad ar gyfer y diffyg.

Pan ddynodir colledion amhariad ar asedau a gawsant eu hailbrisio, cyfrifir amdanynt trwy:-

- pan mae balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion cronnus);

- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Pan fo colled amhariad yn cael ei wrthdroi wedyn, credydir y gwyrdroad i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, i fyny at swm y golled wreiddiol, wedi ei addasu ar gyfer dibrisiant y byddid wedi ei godi pe na fyddai'r golled wedi ei chydnabod. Nodir unrhyw beth dros ben yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Pan mae'r amhariad yn ymwneud ag ased na chafodd ei hailbrisio (h.y. ased â gwerth cario yn seiliedig ar gost hanesyddol), caiff yr amhariad ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

8.4 Dibrisiant

Darperir ar gyfer dibrisiant yr holl asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dyrannu eu symiau dibrisio dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau heb oes ddefnyddiol benodol (h.y. tir rhydd-ddaliadol) ac asedau nad ydynt eto ar gael i'w defnyddio (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu).

Cyfrifir dibrisiant ar y seiliau canlynol:-

- anheddau ac adeiladau eraill – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 75 mlynedd, fel yr amcangyfrifir gan y Prisiwr;

- cerbydau, offer, dodrefn a chyfarpar – dyraniad llinell syth dros 5 i 15 mlynedd;

- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 30 mlynedd.

Mewn achos lle mae gan eitem o ased Eiddo, Offer a Chyfarpar gydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân. Cyfeiriwch at nodyn 4a.

Mae enillion ailbrisiant hefyd yn cael eu dibrisio, gyda swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng gwerth presennol dibrisiant a godir ar asedau a'r dibrisiant a fyddai wedi ei godi yn seiliedig ar eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf.

Ni chodir dibrisiant yn y flwyddyn y prynir yr ased.

8.5 Asedau y ceir gwared arnynt ac Asedau nad ydynt yn Gyfredol a deli'r i'w Gwerthu

Mae'r asedau hyn yn cael eu marchnata'n rhagweithiol ar gyfer eu gwerthu ac mewn achosion ble y mae'r Cyngor yn disgwyl iddynt gael eu gwerthu yn y 12 mis nesaf. Fe nodir yr asedau yma ar wahân oherwydd bydd y gwerth ar y Fantolen yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na pharhau i'w ddefnyddio yn y dyfodol. Mae'r ased (neu grŵp gwaredu) yn cael ei ailbrisio yn union cyn ei ail-gategoreiddio ac yna ei gario ar yr isaf o'r swm hwn a gwerth teg llai costau gwerthu. Caiff gwerth teg asedau nad ydynt yn gyfredol a delir i'w gwerthu, eu mesur yn unol â'u lefel uchaf a gorau o ddefnydd. Pan fo gostyngiad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, mae'r golled yn cael ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dim ond hyd at swm unrhyw golledion a gydnabuwyd yn flaenorol yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau y cydnabyddir enillion mewn gwerth teg. Ni chodir dibrisiant ar Asedau sy'n a delir i'w Gwerthu.

Os nad yw asedau (neu grŵp gwaredu) bellach yn cwrdd â'r meini prawf i'w dosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu, yna cânt eu hailddosbarthu'n ôl i asedau nad ydynt yn gyfredol a'u prisio ar yr isaf o'u swm cario cyn iddynt gael eu dosbarthu fel rhai y delir i'w gwerthu, addasu ar gyfer dibrisiant, amorteiddiad neu ailbrisiadau a fyddai wedi cael eu cydnabod petaent ddim wedi cael eu dosbarthu fel rhai a delir i'w Gwerthu, a'u swm adferadwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio gwerthu.

'Grŵp gwaredu' yw grŵp o asedau, o bosib gyda rhai rhwymedigaethau cysylltiedig, y bwriada'r Cyngor gael gwared â nhw mewn un trafodyn unigol. Defnyddir y sail sy'n ofynnol ar gyfer mesur Asedau nad ydynt yn Gyfredol a ddosberthir fel rhai a delir i'w gwerthu i'r grŵp cyfan, ac mae unrhyw golled ddilynol yn lleihau swm cario'r Asedau nad ydynt yn Gyfredol yn y grŵp gwaredu yn y drefn ddosbarthu sy'n ofynnol gan IAS 36.

Nid yw asedau fydd yn cael eu gadael neu eu sgrapio yn cael eu hailddosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu.

8.6 Cael Gwared ar Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Pan ceir gwared ag ased neu pan gaiff ei ddigomisiynu, dilëir swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu Asedau a delir i'w Gwerthu) i linell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r budd neu'r golled ar adeg gwaredu. Caiff y gost hon ei throsglwyddo wedyn i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Mae derbyniadau o warediadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r budd neu golled ar waredu (h.y. wedi ei netio i ffwrdd yn erbyn gwerth cario'r ased adeg cael gwared arno). Mae unrhyw enillion ailbrisiant a gronnwyd i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf.

Mae symiau uwch na £10k a dderbynnir ar gyfer eitem a waredwyd yn cael eu categoreiddio fel derbyniadau cyfalaf ac ni fedrir ond eu defnyddio wedyn ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd neu eu gosod o'r neilltu i leihau angen gwaelodol y Cyngor i fenthyca (y gofyniad cyllido cyfalaf). Mae derbyniadau yn cael eu neilltuo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Nid yw gwerth dileu gwarediadau'n cael ei godi yn erbyn y Dreth Gyngor, oherwydd darperir yn llawn ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol dan drefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Mae symiau'n cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

8.7 Asedau nad oes eu hangen mwyach

Gwerth teg asedau nad oes eu hangen mwyach yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar adeg mesur. Bydd hyn yn seiliedig ar y lefel uchaf a gorau o ddefnydd.

8.8 Asedau Treftadaeth

Asedau Treftadaeth yw'r rheini y bwriedir eu cadw mewn ymddiriedolaeth i genedlaethau'r dyfodol oherwydd eu cysylltiadau diwydiannol, amgylcheddol neu hanesyddol. Maent yn cael eu dal gan y Cyngor yn unol â'i amcanion cyffredinol i warchod treftadaeth Ynys Môn. Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o Asedau Treftadaeth diriaethol megis adeiladau hanesyddol a gwaith celf.

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth weithredol (h.y. rheini sydd, ynghyd â chael eu dal am eu nodweddion treftadaeth, hefyd yn cael eu defnyddio gan y Cyngor am weithgareddau arall neu i ddarparu gwasanaethau arall) a chyfrif amdanynt fel asedau gweithredol, yn yr un modd ag asedau arall o'r math cyffredinol yna (e.e. adeiladau gweithredol).

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth ar y sail fwyaf priodol a pherthnasol i'r ased unigol neu ddosbarth yr asedau. Lle nad yw'n ymarferol i gael prisiad ar gost sy'n gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol, mesurir yr Asedau Treftadaeth ar gost hanesyddol (llai unrhyw dibrisiant cronedig, amorteiddio a cholledion amhariad fel sy'n briodol). Lle mesurir Asedau Treftadaeth ar brisiad, fe fesurir y swm cario yn ddigon aml i sicrhau fod y prisiadau yn parhau i fod yn gyfredol, ac ar gyfnodau dim mwy na phum mlynedd. Mewn achos lle na fedrir penderfynu ar gost neu werth Ased Hanesyddol heb fynd i gost anghymesur, ni fydd yr ased yn cael ei chydnabod yn y Fantolen. Yn lle hynny, bydd yr ased yn cael ei datgelu yn y nodiadau i'r cyfrifon.

Pan fo Ased Treftadaeth ag oes benodol, darperir dibrisiant ar yr un sail â chategorïau eraill o asedau (am fanylion, gweler y polisi Cyfrifo am Ddibrisiant, 8.4 uchod).

Ni ddarperir dibrisiant ar Asedau Treftadaeth sydd ag oes amhenodol a gwerth gweddilliol uchel. Dylid adolygu swm cario Ased Treftadaeth pan fo tystiolaeth o amhariad, er enghraifft, pan mae wedi dioddef dirywiad ffisegol neu wedi cael ei dorri neu pan fo amheuon newydd yn codi ynglŷn â'i ddilysrwydd. Adnabyddir unrhyw amhariad ar yr un sail â dosbarthiadau arall o ased (am fanylion gweler polisi cyfrifo 8.3, Amhariad). Ar hyn o bryd, nid yw'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i gaffael mwy o Asedau Treftadaeth, ond mae'n ymateb i gyfleoedd i wella ei bortffolio fel maent yn codi. Cedwir y casgliadau celf yn Oriel Ynys Môn, gyda gwaith cynnal a chadw'n cael ei wneud pan fo'r angen. Rhannau o'r casgliad sy'n cael ei arddangos ar unrhyw adeg, tra gellir trefnu i gael mynediad i'r gweddill. Mae'r Eiddo Treftadaeth yn cael eu rheoli a'u cynnal a'u cadw, tra'n ystyried eu nodweddion treftadaeth, fel rhan o bortffolio cyffredinol y Cyngor o dir ac adeiladau.

8.9 Trin asedau ysgol

Cymerir yn ganiataol mai awdurdodau lleol sy'n rheoli'r ysgolion y maent yn eu cynnal. O'r herwydd, caiff asedau, rhwymedigaethau, arian wrth gefn a llif arian yr ysgolion a gynhelir gan yr Awdurdod eu cynnwys yn natganiadau ariannol y Cyngor.

Ymddiriedolwyr yr ysgol neu'r corff sefydledig sy'n berchen ar, ac yn rheoli, tir ac adeiladau ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig ac, o'r herwydd, ni chânt eu cynnwys ar Fantolen y Cyngor.

Caiff gwariant cyfalaf ar ysgolion cymunedol ei ychwanegu at falansau'r ysgolion hynny. Caiff balansau ysgolion unigol ar 31 Mawrth 2017 eu cynnwys ym Mantolen y Cyngor oherwydd eiddo'r Cyngor fydd unrhyw gyllidebau a ddatganolwyd i'r ysgolion sydd heb eu gwario.

I bwrpas cyfrifo, mae asedau Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol ac Ysgolion a Gynorthwyir yn wirfoddol fel a ganlyn:-

- Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol: mae'r tir wedi ei gynnwys ar y Fantolen ond nid yr adeiladau;
- Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol: nid yw'r tir na'r adeiladau wedi eu cynnwys ar y Fantolen;
- Yn ychwanegol, nid yw'r tir na'r adeiladau yn Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys ar y Fantolen oherwydd mae'r asedau hyn wedi eu breinio gydag ymddiriedolwyr yr ysgol.

9. Eiddo Buddsoddiad

Eiddo buddsoddiad yw'r tir a'r adeiladau hynny a ddefnyddir i bwrpas cynhyrchu rhent a/neu ar gyfer cynnydd cyfalaf yn unig. Nid yw'r diffiniad yn cael ei fodloni os ydyw'r eiddo'n cael ei ddefnyddio mewn unrhyw ffordd i hwyluso darparu gwasanaethau neu i gynhyrchu nwyddau neu pan fo'n cael ei ddal i'w werthu.

Mae eiddo buddsoddiad yn cael eu cydnabod pan mae'n debygol y bydd buddion economaidd cynlluniedig ar gyfer y dyfodol yn llifo i'r Awdurdod ac y gellir mesur mewn modd dibynadwy gost neu werth teg yr eiddo buddsoddiad hwnnw. Caiff eiddo buddsoddiad eu mesur yn ôl cost yn y lle cyntaf ac, wedyn, yn ôl gwerth teg, gan ddibynnu ar faint y gellid ffeirio'r ased rhwng partïon gwybodus hyd braich. Yn unol a'r Côd, rhaid prisio Eiddo Buddsoddiad yn ôl y defnydd mwyaf a gorau y gellir ei wneud ohonynt, waeth beth fo bwriadau'r Cyngor ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu bod defnydd amgen wedi cael ei ystyried ar gyfer pob eiddo buddsoddiad ac, os byddai modd defnyddio'r eiddo i bwrpas arall a hynny'n codi ei werth teg, yna dylid defnyddio'r gwerth teg hwnnw. Nid yw'r eiddo'n cael ei ddibrisio, yn hytrach caiff eu hailbrisio'n flynyddol yn unol ag IFRS 13 yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddyddiad y Fantolen. Mae enillion a cholledion adeg ailbrisio'n cael eu symud i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yr un driniaeth yn union a roddir i enillion a cholledion wrth gael gwared ohonynt.

Mae rhent a dderbynnir am eiddo buddsoddiad yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Cyllido a Buddsoddiad ac yn arwain at gynnydd ym Malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, dan drefniadau statudol, ni chaniateir i enillion a cholledion a geir yn sgil ailbrisio a gwerthu gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor.

Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

10. Asedau Annirweddol

Mae asedau annirweddol yn asedau nad ydynt yn gyfredol nac yn ariannol y gellir eu hadnabod ar wahân ond nid oes iddynt ganddynt sylwedd ffisegol (er enghraifft, meddalwedd cyfrifiadurol). Caiff y rhain eu rheoli gan y Cyngor oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol. Nid yw gwariant ar ddatblygu gwefannau'n cael ei gyfalafu pan fo'r wefan yn cael ei defnyddio'n llwyr neu'n bennaf i hyrwyddo neu i hysbysebu nwyddau'r Cyngor neu ei wasanaethau. Caiff gwariant ar asedau annirweddol eu cyfalafu pan dybir y bydd buddiannau economaidd yn y dyfodol neu wasanaeth posib yn llifo o'r ased annirweddol i'r Cyngor.

Yn y lle cyntaf mesurir asedau annirweddol yn ôl y gost. Nid yw'r symiau'n cael eu hailbrisio hyd oni fydd modd pennu gwerth yr asedau y mae'r Cyngor yn eu dal trwy droi at y farchnad weithredol. Yn ymarferol, nid oes yr un o'r asedau annirweddol y mae'r Cyngor yn eu dal yn bodloni'r maen prawf hwn ac, felly, cânt eu cario yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig. Mae swm dibrisiannol ased annirweddol yn cael ei amorteiddio dros ei oes ddefnyddiol i linell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Rhoddir prawf amhariad ar asedau annirweddol yn flynyddol a phryd bynnag y ceir arwydd bod amhariad ar yr ased. Mae unrhyw golledion a ganfyddir yn cael eu nodi yn erbyn y llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd unrhyw enillion neu golledion wrth gael gwared ag ased annirweddol neu wrth roi'r gorau iddo yn cael ei nodi yn erbyn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo gwariant ar asedau annirweddol yn gymwys i'w ystyried fel gwariant cyfalaf i ddibenion statudol, ni chaniateir i amorteiddio, colledion amhariad nag enillion a cholledion cael gwared â'r asedau gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

11. Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir

Cynhwysir rhestrau stoc yn y Fantolen yn ôl y gost neu'n ôl y gwerth gwerthu net - pa un bynnag o'r ddau sydd isaf. Mae cost rhestrau stoc yn cael ei aseinio trwy ddefnyddio fformwla gostio 'Cyntaf i Mewn, Cyntaf Allan' (FIFO).

Rhoddir cyfrif am gontractau tymor hir trwy godi ar y Gwarged neu ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn seiliedig ar werth y gwaith neu'r gwasanaeth a dderbynnir dan y contract yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mae gwaith sydd yn y broses o gael ei wneud yn cael ei gynnwys yn y Fantolen yn ôl y gost.

12. Arian Parod a Chywerthoedd Arian

Cynrychiolir arian parod gan arian mewn llaw ac adneuon gyda sefydliadau ariannol sy'n ad-daladwy heb gosb ar rybudd o ddim mwy na 24 awr. Mae cywerthoedd arian yn fuddsoddiadau hynod o hylifol sy'n aeddfedu ymhen tri mis neu lai o'r dyddiad prynu ac yn rhai y gellir eu trosi'n hawdd i symiau hysbys o arian parod heb beri unrhyw risg o bwys yn sgil newid mewn gwerth.

Yn y Datganiad Llif Arian Parod, dangosir arian parod a'i gywerth net o'r gorddrafftiau banc sy'n daladwy ar alw ac maent yn rhan hanfodol o reolaeth arian parod y Cyngor.

13. Offerynnau Ariannol

Caiff offerynnau ariannol eu mesur yn ôl eu gwerth teg yn unol ag IFRS 13. Gwerth teg offerynnau ariannol yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu'r pris a fyddai'n cael ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar ar y farchnad ar y dyddiad mesur.

13.1 Rhwymedigaethau ariannol

Rhwymedigaeth ariannol yw'r angen i drosglwyddo budd economaidd a rheolir gan yr Awdurdod i endid arall, er enghraifft, drwy daliad ariannol neu drwy drosglwyddo asedau/rhwymedigaethau. Mae benthyciadau'r Awdurdod gan PWLlB yn esiamplau o rwymedigaethau ariannol. Caiff rhwymedigaethau ariannol eu cydnabod yn y Fantolen pan ddaw'r Cyngor yn barti i ddarpariaethau contract offeryn ariannol. Bydd rhai rhwymedigaethau ariannol yn cael eu cario ar gost wedi ei hamorteiddio er mwyn adlewyrchu'r ffaith bod y Cyngor wedi cael rhai costau mewn perthynas â'r trafodiad neu fod angen iddo ymestyn oes y rhwymedigaeth ariannol dros oes yr offeryn. Mae'r treuliau blynyddol yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt y llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario'r rhwymedigaeth a gludir, wedi ei luosi gan y gyfradd llog mewn grym ar y pryd mewn perthynas â'r offeryn hwnnw. Y cyfradd llog a ddefnyddir yw honno sy'n rhoddi disgownt cysáct ar y taliadau arian parod yn y dyfodol a amcangyfrifir dros oes yr offeryn yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo yn y lle cyntaf.

Yn achos y rhan fwyaf o'r benthyciadau sydd gan y Cyngor, y swm sydd yn y Fantolen yw'r swm gwreiddiol sydd ar ôl i'w dalu ynghyd â llog sydd wedi cronni. Y llog a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yw'r swm sy'n daladwy am y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthyca.

Mae'r enillion neu'r colledion wrth ail-brynu neu wrth setlo'r benthyciad yn gynnar yn cael eu dangos fel credyd neu ddebyd yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn ail-brynu/setlo. Fodd bynnag, pan fo ail-brynu wedi digwydd fel rhan o ailstrwythuro'r portffolio benthyca, polisi'r Awdurdod yw lledaenu'r enillion neu'r golled dros y cyfnod sy'n weddill o'r benthyciad. Mae hyn yn golygu bod y premiwm neu'r disgownt yn cael ei dynnu neu ei ychwanegu at gost amorteiddio'r benthyciad newydd neu'r un diwygiedig a'i gofnodi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ac yn cael ei ledaenu dros oes y benthyciad trwy wneud diwygiad i'r gyfradd log weithredol.

Pan fo premiwm neu ddisgownt wedi ei godi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, mae rheoliadau yn caniatáu lledaenu, dros flynyddoedd yn y dyfodol, unrhyw effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Polisi'r Cyngor yw lledaenu'r enillion neu'r colledion dros weddill tymor y benthyciad yr oedd y premiwm yn cael ei dalu drosto neu'r disgownt a fyddai'n cael ei dderbyn ar adeg ad-dalu. Mae cysoni symiau a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gyda'r taliad net o Falans Cronfa'r Cyngor yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i mewn neu allan o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

13.2 Asedau ariannol

Dosberthir asedau ariannol yn ddau gategori:-

- Benthyciadau a derbyniadau posib - asedau sydd â thaliadau sefydlog neu benodadwy ond nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn marchnad weithredol;

- Asedau sydd ar gael i'w gwerthu - asedau sydd â phris marchnad a ddyfynnwyd ac/neu sydd heb daliadau sefydlog neu benodadwy.

13.2.1 Benthyciadau a derbyniadau posib

Cydnabyddir benthyciadau a derbyniadau posib ar y Fantolen pan fo'r Cyngor yn dod yn rhan o ddarpariaethau cytundebol offeryn ariannol ac, ar y cychwyn, maent yn cael eu mesur yn ôl gwerth teg. Mae enghreifftiau'n cynnwys adneuon tymor byr a buddsoddiadau mewn cyfrifon y gellir cael mynediad atynt ar unwaith. Wedi hynny, cânt eu mesur yn ôl y gost amorteiddio. Mae'r credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar gyfer llog a dderbynnir yn seiliedig ar swm cario ased wedi ei luosi gan y raddfa log sy'n berthnasol i'r offeryn.

Yn achos y rhan fwyaf o'r benthyciadau a drefnwyd gan y Cyngor, mae hyn yn golygu mai'r swm a gyflwynwyd yn y Fantolen yw'r swm gwreiddiol sydd ar ôl i'w dalu (plws llog sydd wedi cronni) a'r llog a roddwyd mewn credyd yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yw'r swm a geir yn y flwyddyn yn ôl cytundeb y benthyciad.

Pan fo asedau yn cael eu nodi fel rhai sy'n destun amhariad a hynny oherwydd y tebygrwydd, yn seiliedig ar ddigwyddiad yn y gorffennol, na fydd taliadau dyledus dan y contract yn cael eu cyflwyno, yna rhoddir gostyngiad yn erbyn yr ased a chodi am hynny ar y gwasanaeth perthnasol (ar gyfer derbyniadau sy'n benodol i'r gwasanaeth hwnnw) neu ar y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mesurir y golled amhariad fel y gwahaniaeth rhwng y swm cario a gwerth presennol llif arian diwygiedig yn y dyfodol gyda disgownt yn seiliedig ar log gweithredol gwreiddiol yr ased.

Bydd unrhyw enillion neu golledion sy'n codi oherwydd dadgydnabod ased yn cael eu dangos fel credyd neu ddebyd yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae'r Cyngor wedi rhoi nifer gyfyngedig o fenthyciadau i weithwyr am lai na'r cyfraddau ar y farchnad (benthyciadau 'meddal' er enghraifft y Cynllun Benthyciadau Ceir). Mae'r Cyngor wedi penderfynu bod gwerth y benthyciadau unigol a'r llog yn isel iawn ac, o'r herwydd, nid yw wedi addasu'r cofnod Incwm a Gwariant ar gyfer y benthyciadau meddal hyn.

13.2.2 Asedau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu

Lle mae hynny'n berthnasol ac o bwys, cydnabyddir asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu ar y Fantolen pan ddaw'r Cyngor yn rhan o ddarpariaethau contractyddol offeryn ariannol ac maent yn cael eu mesur a'u cario yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Mae enghreifftiau o offerynnau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu yn cynnwys bondiau (giltiau) Llywodraeth y DU ac ardystiadau o adneuon. Lle mae gan ased daliadau penodol neu bendant, mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar gyfer llog a geir yn seiliedig ar gost amorteiddio'r ased wedi'i luosi gan y gyfradd llog perthnasol ar gyfer yr offeryn. Lle nad oes taliadau penodol neu bendant, caiff incwm (e.e. difidend) ei gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar adeg ei dderbyn gan y Cyngor. Mewn achos lle na fedrir mesur gwerth teg yn ddibynadwy, caiff yr offeryn ei gario ar gost (llai unrhyw golledion amhariad).

Caiff Asedau Arianol ar-gael-i'w-gwerthueu dangos yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg. Mae prisiadau'n seiliedig ar yr egwyddorion isod:-

- Offerynnau gyda phris marchnad a ddyfynnwyd – pris y farchnad;
- Offerynnau eraill a chanddynt daliadau penodol a phendant – dadansoddiad o'r llif arian disgownt;
- Cyfranddaliadau ecwiti heb brisiau marchnad a ddyfynnwyd – gwerthusiad annibynnol o brisiadau'r cwmni;
- Gwerth Teg – pris y cytunwyd arno rhwng y ddau barti.

Caiff newidiadau mewn gwerth teg eu cydbwyso drwy roi cofnod yn y Gronfa Wrth Gefn Ar-Gael-i'w-Gwerthu a chaiff y budd/colled ei gydnabod yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ailbrisio'r Asedau Ariannol Ar-Gael'i'w-Gwerthu. Gwneir eithriad lle ceir colledion amhariad – caiff y rhain eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ynghyd ag unrhyw fudd neu golled net ar gyfer yr ased sydd wedi cronni yn y Gronfa Wrth Gefn Ar- Gael-i'w-Gwerthu.

Lle caiff asedau eu nodi fel amhariad oherwydd y tebygrwydd na fydd taliadau dan y contract (rhai penodol neu bendant) yn cael eu gwneud oherwydd rhywbeth a ddigwyddodd yn y gorffennol neu os bydd eu gwerth teg yn disgyn llai na'r gost, yna caiff gwerth yr ased ei ddibirisio ar gost yn cael ei rhoi yn erbyn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Os oes taliadau penodol neu bendant yn berthnasol i'r ased, yna caiff y golled oherwydd amhariad ei mesur fel y gwahaniaeth rhwng y swm sy'n cario a gwerth presennol y llif arian diwygiedig ar gyfer y dyfodol gyda disgownt yn ôl cyfradd log gwreiddiol yr ased. Fel arall, caiff y golled oherwydd amhariad ei mesur fel y diffyg rhwng gwerth teg a chost prynu'r offeryn (net o unrhyw brif ad-daliad ac amorteiddio).

Caiff unrhyw enillion a cholledion sy'n codi ar adeg dadgydnabod yr ased eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ynghyd ag unrhyw enillion neu golledion cronedig a gydnabyddwyd eisoes yn y Gronfa Wrth Gefn Ar-Gael-i'w-Gwerthu

14. Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn

14.1 Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo rhywbeth wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu ddehongliadol i'r Cyngor sy'n debygol o fod angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu wasanaeth posibl, a phan fo modd darparu amcangyfrif dibynadwy o faint y rhwymedigaeth. Er enghraifft, efallai bod y Cyngor yn rhan o achos llys fyddai'n debygol o arwain yn y pen draw at wneud setliad neu dalu iawndal.

Codir darpariaethau fel traul ar y llinell gwasanaeth priodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur yn ôl yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad y Fantolen o'r gwariant sydd ei angen i setlo'r rhwymedigaeth, gan gymryd i ystyriaeth y risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan fo taliadau'n cael eu cyflwyno, yn y diwedd, rhoddir nhw yn erbyn y ddarpariaeth a gludir yn y Fantolen. Mae setliadau amcangyfrifiedig yn cael eu hadolygu ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol – pryd y bydd hi'n llai na thebygol y bydd angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu wneud setliad llai na'r disgwyl), caiff y ddarpariaeth ei gwrthdroi a'i rhoddi mewn credyd yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl hawlio cyfran neu'r cyfan o'r taliad i setlo'r ddarpariaeth oddi ar barti arall (e.e. oddi ar hawliad yswiriant), caiff ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol os oes sicrwydd go bendant yn unig y bydd ad-daliad ar gael os ydyw'r Cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth.

Mae'r Awdurdod wedi gwneud darpariaeth ar gyfer costau setlo hawliadau ar gyfer ôl-dâl yn codi o daliadau gwahaniaethol a wnaed cyn i'r Awdurdod weithredu ei strategaeth tâl cyfartal. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn caniatáu i setliadau gael eu cyllido o'r Gronfa Gyffredinol yn y flwyddyn y gwnaed y taliadau mewn gwirionedd yn hytrach na'r flwyddyn pan gafodd y ddarpariaeth ei sefydlu. Mae'r ddarpariaeth, felly'n cael ei chydbwyso gan Gyfrif Ôl-dâl Tâl anghyfartal sydd, yn effeithiol, yn canslo'r darpariaeth i sero

14.2 Rhwymedigaethau wrth gefn

Mae rhwymedigaeth wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi rhwymedigaeth bosib ar y Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu ddim yn digwydd a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor. Mae rhwymedigaethau wrth gefn hefyd yn codi mewn amgylchiadau ble byddai darpariaeth yn cael ei gwneud fel arall ond naill ai nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau neu ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Ni chydnabyddir rhwymedigaethau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon (Nodyn 42).

14.3 Asedau wrth gefn

Mae ased wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi ased bosib i'r Cyngor, ond ni fydd modd cael cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor.

Ni chydnabyddir asedau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon ble mae'n debygol y bydd mewnlif o fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib (Nodyn 43).

15. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn cadw amryw o gronfeydd wrth gefn sy'n adlewyrchu i ba raddau y mae ei asedau'n fwy na'i ymrwymiadau ac unrhyw gyfyngiadau, statudol neu wirfoddol, a roddir ar y defnydd o'r balansau hyn. Mae gan y Cyngor y disgresiwn i osod o'r neilltu symiau penodol fel Cronfeydd wrth Gefn y mae'n dymuno eu clustnodi i ddibenion polisi i'r dyfodol neu i ymdrin â materion wrth gefn neu i reoli llif arian. Ceir crynodeb o'r rhan yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Caiff Cronfeydd wrth Gefn eu creu trwy drosglwyddo symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Pan ceir traul sydd i'w gyllido o gronfa wrth gefn, caiff ei godi ar y gwasanaeth priodol yn y flwyddyn honno i'w sgorio yn erbyn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yna trosglwyddir y gronfa wrth gefn yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn fel nad oes taliad net yn erbyn y Dreth Gyngor ar gyfer y gwariant.

Cedwir rhai Cronfeydd wrth Gefn penodol er mwyn rheoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol, offerynnau ariannol, buddiannau ymddeoliad a buddiannau gweithwyr ac nid ydynt yn cynrychioli adnoddau y gellir eu defnyddio i'r Cyngor - eglurir y Cronfeydd wrth Gefn hyn yn y polisïau a'r nodiadau perthnasol.

16. Cydnabyddiaeth Refeniw

Caiff refeniw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y cafodd ei ennill yn hytrach na phan gafodd yr arian ei dderbyn. Mae hyn yn ymwneud ag incwm a geir o werthu nwyddau (a gynhyrchir gan y Cyngor i ddibenion eu gwerthu neu eu prynu i bwrpas ailwerthu), darparu gwasanaethau (ac eithrio gwasanaethau a wnelont yn uniongyrchol â chontractau adeiladu), llog, breindaliadau a difidendau, trafodion nad oes modd eu cyfnewid (h.y. y Dreth Gyngor) a lle cynt yr oedd rhwymedigaeth wedi'i hadnabod (h.y. credydwr) ar ôl bodloni'r meini prawf cydnabyddiaeth refeniw. Caiff refeniw ei gydnabod hefyd ar enillion a all godi neu beidio o weithgareddau cyffredin megis enillion ar ail-brisio asedau nad ydynt yn gyfredol, enillion ar werthu asedau nad ydynt yn gyfredol ac enillion ar asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu. Lle mae'r Awdurdod yn gweithredu fel asiant, dim ond yr incwm a delir i'r Cyngor ar gyfer ei rôl fel asiant fydd yn cael ei gydnabod yn y cyfrifon. Ni fydd y swm sy'n gysylltiedig â'r trydydd parti (sef y prif swm) yn cael ei gynnwys yn y cyfrifon.

Mae refeniw'n cael ei gydnabod a'i fesur yn ôl gwerth teg y gydnabyddiaeth a dderbynnir. Dyma'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad busnes trefnus rhwng y rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar y dyddiad mesur. Bydd ad-daliadau a setliadau ariannol, lle'n berthnasol, yn cael eu cymryd i ystyriaeth wrth fesur gwerth teg y gydnabyddiaeth a gafwyd.

Os yw'r taliadau'n cael eu cyflwyno yn ôl telerau gohiriedig, mae'r gydnabyddiaeth a dderbynnir yn cael ei lleihau i'w gwerth presennol er mwyn sicrhau gwerth teg. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm hwn a chyfanswm y taliadau a dderbynnir yn cael ei gydnabod fel refeniw llog yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau. Mae derbyniadau tymor byr heb raddfa llog dynodedig yn cael eu mesur yn ôl y swm ar yr anfoneb wreiddiol pan fo effaith disgownt yn amherthnasol. Nid oes gwahaniaeth rhwng dyddiad cyflenwi a dyddiad talu yn achos trafodion digontract a rhai lle nad oes cyfnewid yn digwydd h.y. refeniw yng nghyswllt y Dreth Gyngor a threthi cyffredinol ac, felly, mesurir y trafodion hyn yn ôl y symiau llawn a dderbynnir yn eu cylch.

17. Llog Mewnol

Buddsoddir balansau arian gan y Cyngor yn unol â'i Bolisïau Rheoli Trysorlys a Buddsoddi ac fe gronnir a chredydir y llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Credydir llog i'r cronfeydd ymddiriedol a chronfeydd trydydd parti eraill ar sail y raddfa llog cyfartaledig a enillwyd gan y Cyngor. Mae rhai Cronfeydd wrth Gefn yn derbyn llog trwy drosglwyddiad sydd wedi ei glandro ar yr un sail.

18. Prydlesau

Lle mae hynny'n berthnasol ac yn hanfodol, caiff prydlesau eu categoreiddio fel prydlesau ariannol lle mae telerau'r brydles yn trosglwyddo'n sylweddol yr holl risgiau a'r enillion sy'n gysylltiedig â pherchenogaeth yr eiddo, offer neu gyfarpar o'r prydleswr i'r prydlesai. Nid yw'r Cyngor yn dal unrhyw brydlesau o'r math yma ac, o'r herwydd, mae'r prydlesau y mae'r Cyngor yn eu dal yn cael eu categoreiddio fel prydlesau gweithredu. Lle mae prydles yn ymwneud â thir ac adeiladau, caiff y tir a'r adeiladau eu categoreiddio ar wahân. Caiff trefniadau nad ydynt â statws gyfreithiol prydles ond sy'n trosglwyddo hawl i ddefnyddio ased yn gyfnewid am daliad eu cyfrif amdanynt dan y polisi hwn lle mae cyflawni'r trefniant yn dibynnu ar ddefnyddio asedau penodol. Mae asedau wedi cael eu hadolygu gan gymryd i ystyriaeth lefel bwysigrwydd y rhenti blynyddol a gwerthoedd cyfalaf ac mae eu cynnwys yn y cyfrifon yn seiliedig ar y lefelau hyn.

18.1 Y Cyngor fel Prydlesai

18.1.1 Prydlesau Ariannol

Os yn berthnasol ac o werth sylweddol, byddai eitemau eiddo, offer a chyfarpar a ddelir dan brydlesau ariannol yn cael eu cydnabod ar y Fantolen ar gychwyn y brydles yn ôl eu gwerth teg wedi ei fesur ar adeg sefydlu'r brydles (neu yn ôl gwerth cyfredol y taliadau isaf ar y brydles os ydynt yn is na'r gwerth teg). Wrth gydnabod yr ased, gwneir ymrwymiad cyfatebol i dalu i'r prydleswr. Caiff y costau uniongyrchol cychwynnol i'r Cyngor eu hychwanegu at swm cario'r ased. Caiff premiymau a delir ar adeg sefydlu prydles eu defnyddio i ddibrisio ymrwymiad y brydles. Caiff rhenti wrth gefn eu codi fel treuliau yn ystod y cyfnodau y bu iddynt godi.

Caiff taliadau prydles eu rhannu rhwng:-

- taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo, offer neu gyfarpar – a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y brydles; a
- tâl ariannol (sy'n cael ei ddebydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr).

Os yw eiddo, offer a chyfarpar yn cael eu cydnabod dan brydlesau ariannol, yna byddid yn cyfrifo amdanynt drwy ddefnyddio'r polisïau sy'n gyffredinol berthnasol i asedau o'r fath ar yr amod y codir am ddibrisiant yn ystod cyfnod y brydles os yw'r cyfnod hwnnw'n llai na oes ddefnyddiol dybiedig yr ased (lle nad yw perchenogaeth yr ased yn trosglwyddo i'r Cyngor ar ddiwedd cyfnod y brydles).

Nid oes rhaid i'r Cyngor godi'r Dreth Gyngor i dalu costau dibrisiant neu ailbrisio a cholledion amhariad sy'n codi mewn perthynas ag asedau a brydlesir. Yn lle hynny, gwneir cyfraniad blynyddol call o'r arian refeniw tuag at y buddsoddiad cyfalaf tybiedig yn unol â gofynion statudol. Yn lle dibrisiant ac ailbrisio a cholledion amhariad, felly, ceir cyfraniad refeniw ym Malans y Gronfa Gyffredinol a hynny drwy addasiad yn y Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn i gyfrif am y gwahaniaeth rhwng y ddau.

18.1.2 Prydlesau Gweithredol

Caiff rhent a delir mewn perthynas â phrydlesau gweithredol ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaethau sy'n elwa o ddefnyddio'r eiddo, offer neu gyfarpar a brydlesir. Codir tâl ar sail linell syth dros gyfnod oes y brydles, hyd yn oed oes nad yw hyn yn cyfateb i batrymau taliadau (e.e. cyfnod o rent am ddim ar gychwyn y brydles).

18.2 Y Cyngor fel Prydleswr

18.2.1 Prydlesau Ariannol

Os bydd y Cyngor yn caniatáu prydles ariannol ar gyfer eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, yna caiff yr ased berthnasol ei ddibrisio ar y Fantolen fel un y cafwyd gwared arni. Os yn berthnasol, ar gychwyn y brydles bydd swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu'n Asedau a Ddelir i'w Gwerthu) yn cael ei ddibrisio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni. Caiff enillion, sy'n cynrychioli buddsoddiad net yr Awdurdod yn y brydles, ei gredydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni (h.y. yn cael ei ddebydu yn erbyn gwerth cario'r ased ar adeg cael gwared arni) gyda chofnod o ased prydles (dyledwr tymor hir) yn y Fantolen. Caiff rhent a geir ar gyfer prydles ei rannu rhwng:-

- Taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y brydles (ynghyd ag unrhyw bremiymau a dderbyniwyd); ac
- Incwm Cyllido (sy'n cael ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr).

Yn unol â statud, ni chaniateir defnyddio'r enillion a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar adeg cael gwared â'r ased i ychwanegu at Falans y Gronfa Gyffredinol a rhaid trin hyn fel derbyniad cyfalaf. Lle derbyniwyd premiwm, rhaid symud hwn allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Lle bydd y swm sy'n daladwy mewn perthynas â'r ased a brydlesir yn cael ei setlo drwy dalu rhent yn y blynyddoedd ariannol sydd i ddod, caiff hyn ei symud allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf sydd wedi eu Gohirio yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fydd rhenti'n cael eu derbyn yn y dyfodol, bydd yr elfen ar gyfer y derbyniadau cyfalaf ar ôl gwerthu'r eiddo yn cael eu defnyddio i ddileu'r swm sy'n ddyledus gan y corff a brydlesodd yr ased. Bryd hynny, bydd y derbyniadau cyfalaf sydd wedi eu gohirio yn cael eu trosglwyddo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf.

Nid yw gwerth dileu asedau y ceir gwared arnynt yn cael ei godi yn erbyn y dreth gyngor oherwydd gwneir darpariaeth lawn ar gyfer costau asedau nad ydynt yn gyfredol mewn trefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Caiff y symiau, felly, eu trosglwyddo o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

18.2.2 Prydlesau Gweithredol

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles weithredol dros eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, cedwir yr ased yn y Fantolen. Mae incwm rhent yn cael ei gredydu i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Gwneir credydau ar sail llinell-syth dros oes y brydles, hyd yn oed os nad yw hyn yn cyd-fynd â'r patrwm taliadau (e.e. telir premiwm ar gychwyn y brydles). Mae costau uniongyrchol cychwynnol yr eir iddynt wrth negodi a threfnu prydles yn cael eu hychwanegu at swm cario'r ased perthnasol a'u codi fel traul dros oes y brydles ar yr un sail ag incwm rhent.

19. Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)

Caiff y symiau canlynol eu codi ar wasanaethau a gwasanaethau cefnogol er mwyn cofnodi'r costau gwirioneddol sydd ynghlwm wrth ddal asedau nad ydynt yn gyfredol yn ystod y flwyddyn:-

- Dibrisio asedau a ddefnyddir gan y Gwasanaeth;
- Ailbrisio a cholledion amhariad ar asedau a ddefnyddir gan y Gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion wedi cronni yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Ailbrisio y gellid gwrthbwyso'r colledion yn eu herbyn.

Nid oes rhaid i'r Cyngor godi'r dreth gyngor i gwrdd â'r costau hyn. Fodd bynnag, rhaid iddo neilltuo cyfraniad blynyddol o refeniw tuag at ei anghenion benthyca yn gyffredinol. Caiff y costau hyn, felly, eu disodli gan y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (MRP) drwy gofnodi trafodyn gyda'r Cyfrif Addasiad Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn i gyfrif am y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Cyhoeddwyd rheoliadau newydd gan Lywodraeth Cymru yn 2008/09 yn gofyn i awdurdodau lleol yng Nghymru wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer MRP, gan gynnwys opsiwn i ddarparu MRP am oes yr ased. Mae'r polisi hefyd yn caniatáu gohirio MRP hyd oni fydd yr ased yn cael ei chomisiynu.

Mae'r Cyngor, fodd bynnag, yn parhau i gyfrifo gan ddefnyddio'r fethodoleg ganlynol mewn perthynas â'r gofyniad cyllido cyfalaf:-

Caiff darpariaeth y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) ei gyfrif fel 2% o'r Gofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR) y CRT agoriadol. Mae darpariaeth Cronfa'r Cyngor wedi ei seilio ar 4% o'r CFR agoriadol nad yw'n CRT ar gyfer unrhyw brosiectau ac eithrio prosiectau a gyllidir drwy fenthyciadau digefnogaeth. Mae'r MRP ar gyfer y prosiectau hyn yn seiliedig ar oes ddefnyddiol yr ased. Cyfyd eithriad i'r polisi hwn o ran gwariant sy'n amodol ar gyfarwyddyd cyfalafu a gyhoeddwyd dan Adran 40(6) Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989. Bydd unrhyw wariant o'r fath yn cael ei amorteiddio naill ai yn unol â'r polisi uchod neu dros nifer y blynyddoedd a nodir yn y cyfarwyddyd.

Caiff trafodion mewn perthynas ag eiddo buddsoddiad eu cofnodi yn erbyn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

20. Grantiau a Chyfraniadau'r Llywodraeth

P'un a ydynt yn cael eu talu ar gyfrif, trwy randaliadau neu fel ôl-ddyledion, cydnabyddir grantiau llywodraeth a chyfraniadau a rhoddion trydydd parti fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor pan fo sicrwydd rhesymol:-

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau sydd ynghlwm â'r taliadau; ac
- y derbynnir y grantiau neu gyfraniadau.

Ni chaiff symiau a gydnabyddir fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes bydd yr amodau sydd ynghlwm i'r grant neu'r cyfraniad yn cael eu bodloni. Amodau grant yw'r gofynion y mae'n rhaid eu diwallu er mwyn bod yn gymwys i dderbyn y grant, er enghraifft ar gyfer adeiladu ysgol neu allbynnau allweddol a benodir o fewn yr amdodau. Mae unrhyw arian a roddwyd fel grantiau a chyfraniadau, a'r amodau perthnasol heb eu bodloni, yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwyr. Pan fo'r amodau'n cael eu bodloni, mae'r grant neu'r cyfraniad yn cael ei roddi fel credyd yn y llinell gwasanaeth perthnasol (grantiau a chyfraniadau refeniw priodoladwy) neu fel Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (grantiau refeniw heb eu hamgáu a'r holl grantiau cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, maent yn cael eu gwyrdroi o Balans Cronfa'r Cyngor drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fo grant heb ei ddefnyddio eto i gyllido gwariant cyfalaf, mae'n cael ei symud i'r Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio. Pan fo wedi'i ddefnyddio, mae'n cael ei bostio i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Mae'r symiau yn y Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y cânt eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf.

Mae rhai cyrff sy'n rhoddi grantiau yn gosod cyfyngiadau neu'n pennu i ba bwrpas y gellir defnyddio'r grant ond nid ydynt yn dweud a fydd angen ad-dalu'r grant ai peidio.

21. Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)

Mae gwariant yr aethpwyd iddo yn ystod y flwyddyn y gellir ei gyfalafu dan ddarpariaethau statudol ond yn wariant nad yw'n creu ased nad yw'n gyfredol wedi ei godi fel gwariant i'r gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Pan fo'r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chost y gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthyca, mae trosglwyddiad yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yna'n gwyrdroi'r symiau a godwyd fel nad oes effaith ar lefel y Dreth Gyngor.

22. Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol

Mae costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu codi ar y gwasanaethau hynny sy'n cael y buddiant o'r cyflenwad neu o'r gwasanaeth yn unol â threfniadau'r Awdurdod ar gyfer atebolrwydd a pherfformiad ariannol.

23. Arian Tramor

Mae gan y Cyngor nifer o gynlluniau a gaiff gymorth grant o Ewrop lle mae'r grantiau efallai'n cael eu dyrannu mewn Ewros (mai nifer y cynlluniau hyn yn lleihau). Agorwyd cyfrif banc Ewro i gefnogi'r cynlluniau hyn. Caiff y balans ar y cyfrif hwn ar ddiwedd y flwyddyn ei drosi yn ôl y cyfraddau cyfnewid fel yr oeddynt ar 31 Mawrth gyda'r enillion neu'r colledion canlyniadol yn cael eu cydnabod yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

24. Buddiannau'r Gweithwyr

24.1 Buddiannau sy'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Y buddiannau tymor byr i'r gweithwyr yw'r rheini sy'n cael eu talu cyn pen 12 mis i ddiwedd y flwyddyn – buddiannau megis cyflogau wythnosol a misol, gwyliau blynyddol gyda thâl, absenoldeb gwaeledd gyda thâl, taliadau bonws a buddiannau heblaw arian i'r gweithwyr presennol a'r rheini'n cael eu cydnabod fel treuliau i'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn pryd y rhydd y gweithwyr wasanaeth i'r Cyngor. Darperir ffigwr gronnus ar gyfer costau hawliadau gwyliau (neu unrhyw fath o absenoldeb, e.e. amser i ffwrdd in lieu) a enillwyd gan weithwyr a'r rheini heb eu cymryd cyn diwedd y flwyddyn a hawl ganddynt i'w trosglwyddo i'r flwyddyn ariannol ddilynol.

Mae'r ffigwr cronnol yn seiliedig ar y cyfraddau perthnasol i gyflogau wythnosol a misol yn y flwyddyn gyfrifo ddilynol, sef pryd y bydd y gweithiwr yn cymryd y budd. I atal amrywiadau gael effaith ar y Dreth Gyngor, mae'r newidiadau blwyddyn ar flwyddyn yn y gost a gynhyrchir gan y cronni yma'n cael ei godi yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar y Ddarpariaeth o Wasanaethau, ond wedyn caiff ei wyrdroi trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronnol, fel bod buddiannau gwyliau yn cael eu codi yn erbyn refeniw yn ystod y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd ynddi.

Nid yw'r Cyngor yn rhoddi buddiannau tymor hir i weithwyr h.y. y rheini nad oes disgwyl y byddant yn cael eu talu neu eu setlo cyn pen 12 mis i ddyddiad y Fantolen.

24.2 Buddiannau Terfynu

Buddiannau terfynu yw'r symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymddeol cyffredin neu benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddo gwirfoddol. Codir y buddiannau hyn ar sail gronnol i'r llinell gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan na fedr y Cyngor mwyach dynnu'n ôl y cynnig o'r buddiannau hynny neu mewn achosion lle mae'r Awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Pan fo buddiannau terfynu'n golygu ychwanegu at bensiynau (fel arfer ar ffurf blynyddoedd ychwanegol), mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu bensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad yn y Symudiadau yn yr Arian Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer ychwanegiadau pensiwn a dalwyd fel buddiannau ar adeg terfynu cyflogaeth a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn.

24.3 Buddiannau Ôl-Gyflogaeth

Mae gan weithwyr y Cyngor hawl i fod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn sydd ar wahân i'w gilydd:-

- Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar ran yr Adran Addysg;
- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddiannau diffiniedig i aelodau (lwmp swm ymddeol a phensiwn), a enillwyd tra oedd gweithwyr yn gweithio i'r Cyngor.

24.4 Cynllun Pensiwn Athrawon

Oherwydd trefniadau cynllun yr athrawon nid yw'n bosib fel arfer priodoli'r atebolrwydd am y buddiannau hyn i'r Cyngor. Felly, mae cyfrif am y cynllun fel petai'n gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid oes yn y Fantolen gydnabyddiaeth yng nghyswllt unrhyw atebolrwydd i dalu buddiannau yn y dyfodol. Codir yn erbyn y llinell Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Asiantaeth Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

24.5 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Gall unrhyw weithwyr (ac eithrio athrawon) a Chynghorwyr, yn amodol ar feini prawf cymhwyso penodol, ymuno gyda'r Cynllun Pensiwn ar gyfer Llywodraeth Leol. Enw'r Cynllun yw Cronfa Bensiwn Gwynedd a chaiff ei gweinyddu gan Gyngor Gwynedd yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar ran y cyflogwyr sy'n rhan ohono. Yn unol â Safon Gyfrifo Ryngwladol (IAS 19), mae'r Cynllun ar gyfer Llywodraeth Leol yn cael ei gyfrif fel cynllun buddiannau diffiniedig.

Mae'r rhwymedigaethau i Gynllun Pensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen yn ôl dull actiwaraidd gan ddefnyddio'r dull uned ragamcanedig - h.y. asesiad o'r taliadau a wneir yn y dyfodol yng nghyswllt buddiannau ymddeoliad a enillwyd hyd yma gan y gweithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau yng nghyswllt cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiant y gweithwyr, ayyb., a hefyd ar ragamcanion yng nghyswllt enillion rhagamcanedig y gweithwyr presennol.

Rhoddir disgownt yn erbyn y rhwymedigaethau i lawr i'w gwerth yn ôl prisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt real, yn seiliedig ar raddfa dychweliad arwyddol ar fondiau Llywodraeth y DU wedi ei addasu ar gyfer ychwanegiad at y cynnyrch sy'n adlewyrchu'r risg ychwanegol sydd ynghlwm wrth ddefnyddio cynnyrch Bondiau Corfforaethol AA - a adwaenir fel taeniad credyd.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor wedi'u cynnwys yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg:-

- Stociau a ddyfynnir - pris bid presennol;
- Stociau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol;
- Stociau fesul uned - pris bid bresennol;
- Eiddo – eu gwerth ar y farchnad.

Mae'r newid yn y rhwymedigaethau pensiwn net yn cael ei ddadansoddi fesul chwe rhan:-

a) Costau gwasanaeth cyfredol - cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - wedi ei ddyrannu yn y Ddatganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau y mae'r gweithwyr yn gweithio iddynt;

b) Costau gwasanaeth y gorffennol - y cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd penderfyniadau a wnaed eleni ac effaith y rheini yn ymwneud â nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd ym mlynyddoedd y gorffennol - debyd i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r Costau na Ddosberthir. Llog net ar yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig, h.y. y costau llog net i'r Cyngor - mae'r newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad o ran y buddiannau diffiniedig net sy'n codi o dreigl amser yn cael ei godi i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cael ei glandro drwy ddefnyddio'r gyfradd ddisgowntio a ddefnyddiwyd i fesur yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod, i'r ymrwymiad net diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod (gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig net (yr ased) yn ystod y cyfnod fel canlyniad cyfraniadau a thaliadau buddiannau);

c) Ail-fesuriad yn cynnwys:-

- Yr enillion ar asedau'r cynllun (ac eithrio unrhyw symiau sydd eisoes wedi'u cynnwys yn y llog net ar fuddiannau net diffiniedig) sy'n cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;
- Enillion a Cholledion Actiwaraidd - newidiadau yn yr ymrwymiadau pensiwn net sy'n codi am nad yw'r digwyddiadau yn cyfateb i'r rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraidd diwethaf neu oherwydd bod yr actiwarïaid wedi diweddaru eu rhagdybiaethau. Mae hyn yn cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall;

ch) Cyfraniadau a dalwyd i Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian parod a dalwyd i mewn fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r gronfa bensiwn fel setliad o rwymedigaethau; heb ei gyfrif fel traul.

Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad yn y Symudiadau yn yr Arian Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau felly'n fesur o'r manteision i'r Gronfa Gyffredinol yn sgil yr arfer o gyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na fel buddiannau a enillir gan weithwyr.

24.6 Buddiannau Dewisol

Yn ogystal, mae gan y Cyngor rai pwerau cyfyngedig i dalu buddiannau ymddeoliad dewisol pan fo gweithwyr yn ymddeol yn gynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau y tybir eu bod am godi yn sgil rhoi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon) yn cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad a gwneir cyfrif amdanynt gan ddefnyddio'r un polisïau â'r rheini a ddefnyddir yng nghyswllt Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

25. Eitemau Eithriadol

Lle mae hynny'n berthnasol a lle mae eitemau o incwm a gwariant yn sylweddol, caiff natur a swm yr eitemau eu datgelu ar wahân naill ai ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau ar y cyfrifon, gan ddibynnu ar arwyddocâd yr eitemau o ran cael dealltwriaeth o berfformiad ariannol y Cyngor.

26. Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)

Gan fod y Cyngor yn gweithredu fel asiant ar gyfer casglu incwm TA, nid yw'n cynnwys y sefyllfa ariannol o ran y trethdalwyr ac nid yw ond yn adrodd ar y sefyllfa ariannol net gyda'r Llywodraeth Ganolog yn ei Fantolen. Felly, os ydi'r swm a gesglir gan yr Awdurdod oddi ar drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu) yn fwy na delir i Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth, mae'r swm sydd heb ei dalu eto i Lywodraeth Cymru in cael ei gynnwys yn y Fantolen fel credydwr. Yn yr un modd, os yw'r arian a dalwyd i Llywodraeth Cymru yn fwy na'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu), mae'r swm dros ben yn cael ei gynnwys yn y Fantolen fel dyledwr. Mae'r Cyngor yn cadw cofnod o ddyledion TA, lwfansau amhariad, rhagdaliadau a gordaliadau yn ei gyfrifon, fodd bynnag, i ddiben y cyfrifon terfynol caiff y balansau hyn eu cyfuno'n un cyfrif asiantaeth, gyda'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr/credydwyr yn ymddangos fel ffigwr net ar gyfer y gronfa genedlaethol. Cost y lwfans casglu a dderbynnir gan Gyngor Sir Ynys Môn yw incwm y Cyngor sy'n bilio a chaiff ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nid yw'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Llif Arian heblaw am yr arian a ddelir yn ôl mewn perthynas â'r lwfans casglu. Mae unrhyw wahaniaeth rhwng yr arian a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr TA â'r arian sydd yn cael ei dalu i'r Gronfa Drethi Cenedlaethol yn cael ei gynnwys o fewn y gweithgareddau ariannol yn Natganiad y Llif Arian.

27. Incwm a Gwariant Asiantaeth

Yn unol ag amryfal bwerau statudol, gall Cynghorau gytuno gydag awdurdodau lleol eraill, cwmnïau dŵr ac adrannau'r llywodraeth i wneud gwaith ar eu rhan. Caiff y corff sy'n gwneud y gwasanaethau asiantaeth ei ad-dalu gan y corff cyfrifol hyd at swm a gymeradwywyd ynghyd ag unrhyw gyfraniad y cytunwyd arno tuag at gostau gweinyddol. Dim ond y symiau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor, er enghraifft y ffioedd a gafwyd am ddarparu gwasanaethau'r asiantaeth, fydd yn cael eu cynnwys yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyngor.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithredu fel asiant ar ran:-

Llywodraeth Ganolog - casglu Trethi Annomestig (TA) a thalu'r symiau a gasglwyd i'r Llywodraeth Ganolog, llai'r swm a gadwyd yn ôl ar gyfer y lwfans costau casglu.

DATGANIAD ARIANNOL ATODOL
CYFRIF REFENIW TAI

Datganiad Incwm a Gwariant am y flwyddyn yn diweddu 31ain Mawrth 2017

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Gwariant		
Rheoli a Chynnal a Chadw - Atgyweirio a Chynnal a Chadw	3,438	3,751
Rheoli a Chynnal a Chadw - Goruchwylio a Rheoli	3,664	3,099
Rhenti, Ardrethi, Trethi a Thaliadau Eraill	22	103
Dibrisiant, Amhariad a Cholledion Ailbrisio Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol	10,733	9,268
Costau Rheoli Dyled	12	12
Symudiad yn y Ddarpariaeth ar gyfer Dyledion Drwg	40	54
Symudiad yng Nghroniad Absenoldebau Cronedig	10	(9)
Symiau sy'n Wariant yn unol â'r Cod yn ôl cyfarwyddyd gan Lywodraeth Cymru	-	21,169
Cyfanswm Gwariant	17,919	37,447
Incwm		
Rhenti Preswyl	(14,954)	(14,308)
Rhenti Dibreswyl	(219)	(211)
Taliadau am Wasanaethau a Chyfleusterau	(167)	(215)
Cyfraniadau tuag at Wariant	(91)	(188)
Arall	(174)	(166)
Cyfanswm Incwm	(15,605)	(15,088)
(Incwm) / Gwariant Net Gwasanaethau CRT fel yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan	2,314	22,359
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Costau Craidd Corfforaethol a Democrataidd	56	56
(Incwm) / Gwariant Net Gwasanaethau CRT	2,370	22,415
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Incwm a Gwariant Gweithredol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan		
(Ennill) / Colled ar werthiant Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol CRT	(496)	(509)
Ailbrisio Asedau	-	(134)
Llog Taladwy a Thaliadau Cyffelyb	2,029	1,686
Llog ac Incwm o Fuddsoddiad	(20)	(18)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Derbyniadwy:		-
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(2,660)	(2,650)
- Arall	(67)	(269)
(Gwarged) / Diffyg am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	1,156	20,521

Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT

Eitemau a gynhwysir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant CRT ond a eithriwyd o'r symudiad ar Falans CRT am y flwyddyn

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Blaenorol	(7,042)	(2,821)
(Gwarged) / Diffyg am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	1,156	20,521
Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifo ac Ariannu yn ôl Statud	(1,658)	(23,726)
(Cynnydd) / Gostyngiad Net cyn Trosglwyddiadau i / o Gronfeydd Wrth Gefn	(502)	(3,205)
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	-	(1,016)
(Cynnydd) / Gostyngiad Net yn y Flwyddyn ar y CRT	(502)	(4,221)
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Cyfredol	(7,544)	(7,042)

NODIADAU AR Y CYFRIF REFENIW TAI

NODYN 1 – CYFRIF REFENIW TAI

Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn gofnod o wariant ar, ac incwm o, ddarparu tai Cyngor lleol, ac mae ffurf a chynnwys y Cyfrif yn cael ei ragnodi gan statud. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn cael ei "amgáu" a rhaid iddo fod yn hunangynhaliol. Mae cyfraniadau i ac o'r Cyfrif Refeniw Tai (e.e. o Gronfa'r Cyngor) yn cael eu cyfyngu i amgylchiadau arbennig.

NODYN 2 – STOC DAI

Yn ystod 2016/17, gwerthodd y Cyngor naw annedd dan y Cynllun Hawl i Brynu (gweler nodyn 5). Yn dilyn prynu allan o'r cynllun Cymhorthdal Tai (gweler nodyn 6), mae gan y Cyngor bolisi o brynu anheddau addas a oedd gynt ym mherchenogaeth y Cyngor a'u dychwelyd i stoc dai'r Cyngor. Yn ystod 2016/17, prynwyd deuddeg eiddo or fath. Ar 31 Mawrth 2017, roedd nifer yr anheddau yn y stoc dai yn 3,791, mae'r anheddau wedi eu rhannu fesul math fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2017	31 Mawrth 2016
Stoc y Cyngor		
Tai	2,010	2,017
Tai Unllawr	1,044	1,044
Fflatiau	730	720
Fflatiau un ystafell	7	7
Cyfanswm Stoc y Cyngor	3,791	3,788

NODYN 3 – GWARIANT CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI

	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Buddsoddiad cyfalaf		
Tai	8,606	6,438
Ffynonellau Cyllido		
Derbyniadau Cyfalaf	(821)	(794)
Grantiau llywodraeth a chyfraniadau eraill	(2,727)	(2,919)
Cyllido Refeniw Uniongyrchol	(5,058)	(2,725)
Cyfanswm	(8,606)	(6,438)

Defnyddiwyd y Lwfans Atgyweiriadau Mawr o £2.660m ar gyfer 2016/17 yn llawn yn ystod y flwyddyn (£2.656m yn 2015/16).

NODYN 4 – DIBRISIANT AC AMHARIAD MEWN PERTHYNAS AG EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

	2016/17 Dadgydnabod £'000	2016/17 Dibrisiant £'000	2016/17 Cyfanswm £'000	2015/16 Dadgydnabod £'000	2015/16 Dibrisiant £'000	2015/16 Cyfanswm £'000
Tir	-	-	-	-	-	-
Anheddau	6,884	3,594	10,478	5,489	3,650	9,139
Eiddo Arall – Asedau Gweithredol	-	255	255	-	129	129
	6,884	3,849	10,733	5,489	3,779	9,268

NODYN 5 – DERBYNIADAU CYFALAF O WAREDU TIR, TAI AC EIDDO ARALL YN Y CYFRIF REFENIW TAI

	2016/17 Nifer gwerthiannau	2016/17 £'000	2015/16 Nifer gwerthiannau	2015/16 £'000
Anheddau Cyngor				
Hawl i Brynu	9	804	10	765
Ad-dalu disgownt	-	-	-	-
Derbyniadau Arall	-	-	-	-
Gwerthiant tir	-	-	1	24
Gwerthiant eiddo arall	1	17	-	-
Eiddo Morgais	-	-	-	5
		821		794
Llai Gosod o'r Neilltu		-		-
		821		794

NODYN 6 – PRYNU ALLAN O'R CYNLLUN CYMHORTHDAL TAI

Yn Ebrill 2015, talodd y Cyngor £21.169m i brynu allan o'r Cynllun Cymhorthdal CRT a disgwylir y bydd yn gwneud arbedion a fydd dros £0.700m y flwyddyn.

NODYN 7 – ÔL-DDYLEDION RHENT A DRWG DDYLEDION A DYLEDION AMHEUS

Yn ystod 2016/17, gwelwyd gostyngiad o £0.072m yn y dyledion rhenti. Gweler yn y tabl isod grynodeb o ôl-ddyledion rhenti a blaendaliadau:-

Ôl-ddyledion Rent	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Ôl-ddyledion Tenantiaid Cyfredol	456	466
Ôl-ddyledion Gyn-denantiaid	228	273
Cyfanswm Ôl-ddyledion Rent	684	739
Blaendaliadau	(169)	(152)
Cyfanswm Dyled	515	587

Mae darpariaeth yn y Fantolen ar gyfer drwg ddyledion a dyledion amheus. Roedd y rhain yn cynnwys £0.506m yn erbyn rhenti (£0.433m yn 2015/16).

NODYN 8 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er na fydd y buddiannau hyn yn daladwy hyd nes bo'r gweithwyr yn ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd angen eu datgelu ar yr adeg mae gweithwyr yn ennill eu hawl ar gyfer y dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hyn yn gynllun a ariennir, sy'n golygu fod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, sydd wedi ei chyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwyso rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

Cyfrif Incwm a Gwariant CRT	2016/17 £'000	2015/16 £'000
Cost Gwasanaeth Gyfredol	(270)	(228)
Cyfraniadau Cyflogwr a dalwyd yn wirioneddol	270	228
Cyfraniad i'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn	-	-

Cydnabyddir cost buddiannau ymddeoliad yng Nghost Net y Gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan fo'r fath fuddiannau yn cael eu talu yn y pen draw fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae gofyn ei godi yn erbyn y Cyfrif Refeniw Tai wedi ei seilio ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly, mae cost wirioneddol buddiannau ymddeoliad yn cael ei wyrdroi allan o'r Cyfrif Refeniw Tai ar ôl Gwariant Gweithredu Net. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn:-

Ni fu'n bosib pennu faint o gost llogau pensiwn a dychweliad disgwyliedig ar yr asedau'r adroddiad actiwarïaid sy'n gysylltiedig â'r Cyfrif Refeniw Tai, felly, mae'r rhain wedi eu dyrannu'n llawn i Gronfa'r Cyngor.

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Age Concern Gwynedd a Môn	Jim Evans
Grŵp Mynediad Ynys Môn	Robert G Parry OBE
CAB Ynys Môn	Robert Llewelyn Jones
Cyngor Iechyd Cymuned Môn	Jeffrey M Evans, Dylan Rees a Dafydd Rhys Thomas
Cydbwyllgor Ymgynghorol yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (Ynys Môn)	Lewis Davies, Richard A Dew, Derlwyn Rees Hughes, Victor Hughes & J Arwel Roberts
Eiriolydd y Lluoedd Arfog	Aled Morris Jones
Grŵp Cyfeirio Cydranddeiliaid Betsi Cadwaladr	Kenneth P Hughes
Eiriolydd Gofalwyr	Robert G Parry OBE
Llys Llywodraethwyr, Prifysgol Cymru, Bangor	Ieuan Williams
Cwmni CYNNAL CCB	Jim Evans
Cwmni Fran Wen	R Meirion Jones
Cymdeithas Tai Eryri	Kenneth P Hughes
Pwyllgor Rheoli CYNNAL	R Meirion Jones & Kenneth P Hughes
Eiriolydd Amrywiaeth	Carwyn Jones
Panel Maethu	Ieuan Williams
Pwyllgor Rheoli Gofal a Thrwsio Môn	Aled Morris Jones & Alun Wyn Mummery
Grŵp Llandrillo/Menai	Ieuan Williams
Panel Maethu Gwynedd a Môn	Jeffrey M Evans
Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd a Môn	Kenneth P Hughes
Pwyllgor Cyswllt Gwynedd (Cronfa Blwydd-dal)	Hywel Eifion Jones
Grŵp Cyswllt Prosiect Horizon Nuclear	John Griffith, Kenneth P Hughes, William Thomas Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Richard Owain Jones & Dafydd Rhys Thomas
Cyd-gyngor Cymru	John Griffith
Bwrdd Gwasanaeth Lleol ar y Cyd (Môn a Gwynedd)	Ieuan Williams
Medrwn Môn	Ieuan Williams
Aelod o'r Bwrdd Consortiwm Awdurdodau Lleol yng Nghymru (CLAW)	Richard A Dew & Kenneth P Hughes
Menter Môn	Ieuan Williams
Cyd-bwyllgor Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	J Arwel Roberts
Fforwm Economaidd Gogledd Cymru	Ieuan Williams
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Lewis Davies, Jim Evans & Richard Owain Jones
Pwyllgor Archwilio Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Jim Evans
Panel Gweithredol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Lewis Davies & Richard Owain Jones
Cymdeithas Dai Gogledd Cymru	Kenneth P Hughes
Panel Heddlu Gogledd Cymru a Throsedd	William Thomas Hughes
Grŵp Llywio – Adolygu Cynllun Gwastraff Rhanbarthol Gogledd Cymru	Richard A Dew & J Arwel Roberts
Cyd-bwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Richard A Dew & J Arwel Roberts

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru	Ieuan Williams
Tribiwnlys Prisio Gogledd Cymru – Panel Apwyntio ar y Cyd	Hywel Eifion Jones
Ymddiriedolaeth Addysgol Owen Lloyd, Penrhoslligwy	Derlwyn Rees Hughes
Pwyllgor Pensiynau (Cyngor Gwynedd)	Hywel Eifion Jones
Cyd-bwyllgor Effeithlonrwydd a Gwella Gwasanaeth Ysgol Rhanbarthol	Kenneth P Hughes
Datganiad Technegol Rhanbarthol (Fforwm Aelodau)	J Arwel Roberts
Eiriolydd Sgriwtini	R Meirion Jones
TALNET (Cymdeithas Lyfryddol ar y Cyd)	Richard A Dew a Vaughan Hughes
Pwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol	Jim Evans, Aled Morris Jones, Alun Wyn Mummery, Alwyn Rowlands a Ieuan Williams
Cyd-bwyllgor Addysg Cymru	Kenneth P Hughes
Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru	J Arwel Roberts ac Ieuan Williams
Grŵp Cydranddeiliaid Safle Wylfa	John Griffith, Kenneth P Hughes, William Thomas Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Richard Owain Jones ac Alwyn Rowlands
Cyd-bwyllgor TAITH	Richard A Dew a Robert G Parry OBE

GEIRFA

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL

Mae Addasiad Blwyddyn Flaenorol yn addasiad perthnasol sy'n ymwneud â'r blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisïau cyfrifo neu gywiriad i gamgymeriadau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau cylchol arferol neu addasiadau o amcangyfrifon cyfrifo a wnaed mewn blynyddoedd blaenorol.

ADNODDAU HYLIFOL

Buddsoddiadau ased cyfredol sy'n rhwydd i'w gwaredu gan y Cyngor heb aflonyddu ar ei fusnes ac sydd naill ai:-

- Yn drosglwyddadwy'n hawdd i symiau hysbys o arian parod ar, neu'n agos at, y swm a gludir; neu
- Yn cael eu masnachu mewn marchnad weithredol.

AMHARIAD

Lleihad mewn gwerth ased nad yw'n gyfredol dan ei swm a gludir yn y Fantolen.

ARIAN A NEILLTUIR (APPROPRIATION)

Y symiau a drosglwyddir rhwng y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r cronfeydd refeniw neu gyfalaf wrth gefn.

ARCHWILIO CYFRIFON

Archwiliad annibynnol o faterion ariannol y Cyngor.

ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Dyma'r arian mewn llaw, arian a ordynnwyd, arian a ddelir mewn cyfrifon banc a buddsoddiadau tymor byr (e.e. 3 mis) ac y gellir eu trosi'n rhwydd i symiau ariannol sy'n hysbys.

ASED

Eitem sydd â gwerth i'r Cyngor mewn termau ariannol. Mae asedau'n cael eu categoreiddio fel rhai cyfredol neu rhai nad ydynt yn gyfredol:-

- Bydd ased cyfredol yn cael ei ddefnyddio neu â gwerth isel iawn yn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);
- Mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn rhoi buddiannau i'r Cyngor ac i'r gwasanaethau mae'n darparu ar eu cyfer am gyfnod o fwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol (e.e. canolfan gymuned), neu annirweddol (e.e. trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol).

ASED WRTH GEFN

Mae ased wrth gefn yn ased posib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor.

ASEDAU ANNIRWEDDOL

Gellir diffinio eitem annirweddol (nid un ffisegol) fel ased pan fo'r mynediad at fuddiannau economaidd i'r dyfodol y mae'n ei gynrychioli'n cael ei reoli gan yr endid adrodd. Mae Asedau Annirweddol y Cyngor hwn yn cynnwys trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL

Asedau mae'r Cyngor yn bwriadu eu dal am byth, nad oes iddynt oes ddefnyddiol benodadwy ac a all fod â chyfyngiadau ar eu gwaredu. Enghreifftiau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD
Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, y mae gwariant yn adferadwy yn unig drwy ddefnydd parhaus o'r ased a grëwyd gan yr ased. Enghreifftiau yw priffyrdd, llwybrau a phontydd.

ASEDAU GWEITHREDOL
Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n cael eu dal a'u meddiannu, defnyddio neu eu treulio gan y Cyngor wrth iddo ddilyn ei strategaeth ac wrth gyflenwi'n uniongyrchol y gwasanaethau hynny y mae ganddo gyfrifoldeb drostynt naill ai'n statudol neu â disgresiwn.

ASEDAU NAD YDYNT YN WEITHREDOL
Asedau nad ydynt yn gyfredol a ddelir gan y Cyngor ond nad ydynt yn cael eu meddiannu, defnyddio neu eu treulio'n uniongyrchol wrth gyflenwi gwasanaethau. Enghreifftiau yw eiddo buddsoddiad, asedau yn cael eu hadeiladu neu asedau gwarged i anghenion tra'n disgwyl eu gwerthu neu ailddatblygu.

ASEDAU TREFTADAETH
Ased sydd hefo rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technolegol, geoffisegol neu amgylcheddol sydd yn cael ei ddal a'i gynnal yn bennaf am ei gyfraniad at wybodaeth a diwylliant.

BENTHYCA DI-GEFNOGAETH
Gall y Cyngor fenthyca arian ychwanegol i'r benthyca â chefnogaeth y Llywodraeth i ariannu ei wariant cyfalaf cyn belled a'i fod yn fforddiadwy a chynaliadwy. Fe lywodraethir y pŵer yma gan Gôd Pwyllog CIPFA, a mae'r Cyngor yn lwyr gydymffurfio â hwn.

BENTHYCA DROS DRO
Arian a fenthycir am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCA GYDA CHEFNOGAETH
Mae'r Cyngor yn benthyca arian i ariannu rhan o'i raglen cyfalaf. Fe adnabyddir y benthycaid gan Lywodraeth Ganolog yn ei glandriad ariannu ar gyfer y Cyngor.

BUDD-DALIADAU TAI
System o gymorth ariannol i unigolion tuag at gostau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau, gyda chymhorthdal gan lywodraeth ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU)
Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol, gytundebol neu adeiladol i'w dyfarnu, ac sy'n cael eu dyfarnu'n ôl pwerau disgresiwn y Cyngor fel y Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau Disgresiwn) 1996.

BUDDIANNAU YMDDEOLIAD
Bob ffurf o gydnabyddiaeth a roddir gan gyflogwr yn lle gwasanaethau a gyflenwyd gan weithwyr sy'n daladwy ar ôl terfyn y gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN)
Bydd buddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael eu cyfrifo yn natganiadau'r gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar awdurdodau i ddatgelu, fel rhan o ofynion datgelu sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad, siâr i'w briodoli o asedau'r cynllun pensiwn sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES HYFYW
Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi ar y dybiaeth y bydd y Cyngor yn parhau mewn bodolaeth weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCIADAU GWEITHIAU CYHOEDDUS (PWLB)
Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy'n rhoi benthyciadau am flwyddyn a/neu fwy i awdurdodau ar raddfeydd llog sydd ond ychydig yn uwch na'r rheini y gall y llywodraeth fenthyca ei hun.

CIPFA
Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifo. Y prif gorff proffesiynol a rheoleiddiol ar gyfer cyfrifon llywodraeth leol.

CONTRACT TYMOR HIR
Contract a ffurfir ar gyfer dylunio, cynhyrchu neu adeiladu ased sylweddol unigol neu ddarpariaeth gwasanaeth (neu gyfuniad o asedau neu wasanaethau sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio prosiect unigol), ble bo'r amser a gymerir i gwblhau'n sylweddol y contract o'r fath fel ei fod yn disgyn i mewn i fwy nag un flwyddyn ariannol.

CORFFORAETHOL A CRAIDD DEMOCRATAIDD
Mae'r Corfforaethol a Craidd Democrataidd yn cynnwys yr holl weithgareddau penodol y mae awdurdodau lleol yn ymgymryd â nhw oherwydd eu bod yn awdurdodau etholedig, amlbwrpas. Felly, mae cost y gweithgareddau hyn yn uwch na phe byddai cyfres o gyrff annibynnol, un pwrpas, enwebedig yn rheoli'r un gwasanaethau. Felly, nid oes sail resymol dros ddyrannu'r costau hyn i wasanaethau.

COST GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU)
Y cynnydd mewn gwerth cyfredol o rwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y disgwylir iddo ddeillio o wasanaeth gweithiwr yn y flwyddyn bresennol.

COST GWASANAETH YN Y GORFFENNOL (PENSIYNAU)
Ar gyfer cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun sy'n gysylltiedig â gwasanaeth gweithiwr mewn blynyddoedd ariannol blaenorol sy'n deillio yn y flwyddyn ariannol bresennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeoliad.

COSTAU HEB EU DOSBARTHU
Dyma orbenion nad yw unrhyw ddefnyddiwr yn cael budd ohonynt yn awr ac, fel y cyfryw, nid ydynt yn cael eu dosrannu i wasanaethau.

COST LLOG (PENSIYNAU)
Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig, y cynnydd disgwyliedig yn ystod y flwyddyn ariannol o werth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun oherwydd bod y buddiannau yn un flwyddyn ariannol yn agosach at setliad.

CREDYDWR
Swm sy'n ddyledus i unigolion neu sefydliadau eraill gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol honno.

CRONFEYDD WRTH GEFN
Croniad gwarged, diffygion a meddiannau dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd wrth gefn o natur refeniw ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir defnyddio peth cronfeydd wrth gefn cyfalaf, fel y Gronfa Ailbrisio Wrth Gefn, i gwrdd â gwariant cyfredol.

CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY
Symiau penodol a osodir o'r neilltu ar gyfer pwrpasau polisi'r dyfodol neu ar gyfer digwyddiadau annisgwyl. Gall eu defnyddio i ariannu gwariant neu i leihau trethi.

CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO
Y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i amsugno'r gwahaniaeth rhwng y canlyniad o ddefnyddio ymarferion cyfrifo cywir gofyniad am drefniadau statudol ar gyfer ariannu gwariant. Mae cronfeydd wrth gefn o'r fath yn cynnwys enillion a cholledion heb eu gwireddu mewn perthynas ag ail-brisio eiddo, offer a chyfarpar ble mae rhaid gwerthu'r ased cyn i'r gwerth fod ar gael.

CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH
Cronfeydd a weinyddir gan y Cyngor i bwrpasau fel gwobrwyon, elusennau, prosiectau penodol ac ar ran plant dan oed.

CRONIADAU
Symiau a gynhwysir yn y cyfrifon terfynol i gydnabod nwyddau/gwasanaethau a dderbyniwyd yn y flwyddyn neu incwm a gwariant a enillwyd neu yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn ariannol, ond nad oedd taliad gwirioneddol wedi ei dderbyn neu ei wneud ar ei gyfer ar 31 Mawrth.

CYDNABYDDIAETH ARIANNOL
Yr holl symiau a delir i, neu sy'n dderbyniadwy gan, weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (cyn belled ag y mae'r symiau hynny'n daladwy yn nhreth incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau eraill a dderbyniwyd heblaw mewn arian parod. Mae cyfraniadau pensiwn sy'n daladwy gan y cyflogwr yn cael eu heithrio.

CYFNOD CYFRIFO
Y cyfnod o amser a gynhwysir yn y cyfrifon, fel arfer cyfnod o ddeuddeng mis yn cychwyn ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y Fantolen, fel arfer 31 Mawrth y flwyddyn ddilynol.

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)
Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys yr incwm a gwariant sy'n deillio o'r ddarpariaeth llety tai gan y Cyngor.

CYLLIDEB
Datganiad o faint o arian y mae'r Cyngor wedi ei neilltuo i bob gwasanaeth a swyddogaeth i'w wario neu ei godi mewn incwm ar gyfer y flwyddyn ariannol.

CYLLIDO CYFALAF
Arian sydd ar gael i dalu am wariant cyfalaf. Mae nifer o ffyrdd o gyllido gwariant cyfalaf yn cynnwys benthyca, prydlesu, cyllido refeniw uniongyrchol, derbyniadau cyfalaf defnyddiadwy, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd wrth gefn refeniw a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG
Cynlluniau pensiwn ble bo buddiannau a dderbynnir gan y cyfranogwyr yn annibynnol ar y cyfraniadau a dalwyd, ac nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â buddsoddiadau'r cynllun.

CYSONDEB
Y cysyniad fod triniaeth gyfrifo o eitemau tebyg o fewn blwyddyn ariannol ac o un flwyddyn i'r nesaf yr un fath.

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO
Mae'r datganiad yn anelu i ddangos sut defnyddir gwariant blynyddol a sut y'i gyllidiri o adnoddau. Dangosa'r golofn gynta, y gwariant net a godir i'r Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT, y gwir effaith o'r gost o ddarparu gwasanaethau am y flwyddyn, ac eithrio addasiadau cyfrifo.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN
Dangosir y datganiad y symudiad o gychyn y flwyddyn i'w diwedd ar gyfer yr holl gronfeydd wrth gefn ddefnyddiadwy a ddelir gan y Cyngor ac y gellir eu defnyddio i gyllido costau'r Cyngor neu i leihau tethiant lleol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio.

DARPARIAETH
Swm a osodir o'r neilltu yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n sicr neu'n debygol iawn o ddigwydd ond bod y symiau neu'r dyddiadau pryd y byddant yn digwydd yn ansicr.

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR
Un o brif ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cofnodi'r holl incwm a gwariant ar gyfer y Cyngor wedi ei gategoreiddio'n unol â gofynion safonol CIPFA fel y gellir cymharu awdurdodau.

DATGANIAD LLIF ARIAN
Mae'r datganiad llif arian yn dangos y newidiadau yn yr arian a'r cywerthoedd ariannol sydd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol.

DERBYNIADAU CYFALAF
Yr elw o waredu tir neu asedau eraill nad ydynt yn gyfredol eraill. Gellir defnyddio cyfrannau o dderbyniadau cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd, o fewn y rheolau a osodir i lawr gan y llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i gyllido gwariant refeniw.

DIBRISIANT
Mesur o'r gost o wisgo allan, defnyddio neu fel arall leihau oes economaidd ddefnyddiol asedau nad ydynt yn gyfredol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, p'un a yw hynny o ddefnydd, treuliad amser neu anarferiant trwy newidiadau technegol neu rai eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN
Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y Fantolen a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon.

DYCHWELIAD DISGWYLIEDIG AR ASEDAU PENSIWN
Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig a ariennir, hwn yw'r raddfa dychweliad ar gyfartaledd, yn cynnwys incwm a newidiadau mewn Gwerth Teg ond yn net o dreuliau cynllun, a ddisgwylir dros weddill oes y rhwymedigaeth gysylltiedig ar yr asedau gwirioneddol a ddelir gan y cynllun.

DYLED NET
Benthyciadau'r Cyngor llai arian parod ac adnoddau hylifol.

DYLEDWR
Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor gan unigolion neu sefydliadau eraill am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARÏAID
I gynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y newidiadau mewn gwarged neu ddiffyg actiwaraidd sy'n codi oherwydd:-

- Nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r tybiaethau actiwarïaid a wnaethpwyd i'r prisiant diwethaf (enillion a cholledion profiad); neu

- Fod y tybiaethau actiwaraidd wedi newid.

GRANT CYNNAL REFENIW
Grant a delir gan Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, yn cyfrannu tuag at gost gyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH
Grantiau a wneir gan y llywodraeth tuag at naill ai wariant refeniw neu gyfalaf gan ddisgwyl cydymffurfiad yn y gorffennol neu i'r dyfodol gyda rhai amodau penodol sy'n ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau hyn fod yn benodol i gynllun neilltuol neu gall gefnogi gwariant refeniw'r Cyngor yn gyffredinol.

GWAITH YN MYND YN EI FLAEN (WIP)
Cost gwaith a berfformir ar brosiect heb ei orffen ar ddyddiad y Fantolen.

GWARIANT CYFALAF
Gwariant ar brynu ased nad yw'n gyfredol, a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau tu draw i'r flwyddyn ariannol gyfredol, neu wariant sy'n ychwanegu at, ac nid cynnal yn unig, werth ased presennol nad yw'n gyfredol. Mae enghreifftiau'n cynnwys : adeiladu ysgol newydd, prynu offer TG, adnewyddu sylweddol cartref gofal.

GWARIANT REFENIW
Treuliau dydd i ddydd o ddarparu gwasanaethau.

GWARIANT REFENIW A ARIENNIR O GYFALAF O DAN STATUD (REFCUS)
Gwariant y gellir ei ohirio'n gywir (h.y. ei drin fel cyfalaf o ran natur) ond nad yw'n arwain at, neu'n parhau i gydweddu ag, ased diriaethol. Enghreifftiau o daliadau gohiriedig yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWASANAETHAU ASIANTAETH
Y Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor i drydydd parti neu ar ran sefydliad arall.

GWERTH GWEDDILLIOL
Gwerth net ased y gellir ei wireddu ar ddiwedd ei oes ddefnyddiol.

GWERTH LLYFR NET
Y swm y mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn cael eu cynnwys yn y Fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu werth cyfredol llai'r symiau cronnus ar gyfer dibrisiant.

GWERTH NET
Gwerth y Cyngor o gyfanswm asedau llai cyfanswm rhwymedigaethau.

GWERTH TEG
Gwerth teg ased yw'r pris y gellid ei gyfnewid amdano mewn trafodion hyd braich, llai, ble bo'n berthnasol, unrhyw grantiau derbyniadwy tuag at brynu neu ddefnyddio'r ased.

GWERTH TRETHADWY
Rhent tybiedig blynyddol hereditament, a ddefnyddir i bwrpasau Trethi Annomestig.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW (MRP)
Yr isafswm sydd raid ei godi ar y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn darparu ar gyfer ad-daliad benthyciadau a symiau eraill a fenthycir gan y Cyngor.

LLOG A DDERBYNNIR NEU A DELIR
Defnyddir y dull gyfradd log sydd mewn grym gweithredol i fesur beth yw gwerth cludadwy ased ariannol neu rwymedigaethau a fesurir yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig, ac i ddyrannu incwm neu dreuliau cysylltiedig i'r cyfnod perthnasol. Y gyfradd log sydd mewn grym yw hwnnw sy'n rhoddi disgownt cysáct ar y taliadau arian parod neu'r derbyniadau amcangyfrifiedig yn y dyfodol dros oes yr offeryn ariannol yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo'n y lle cyntaf. Mae'r gyfradd log sydd mewn grym yn cael ei diwygio yn ôl y tâl llog neu'r derbyniadau gwirioneddol trwy'r Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn i sicrhau mai dim ond llog gwirioneddol a godir yn erbyn y Dreth Gyngor.

Yn achos asedau a rhywymedigaethau ariannol a gludwyd yn ôl y gost, gan fod y llog sydd mewn grym yr un faint â'r llog cludo, mae'r gwerth cludo'n cael ei ddiwygio ar gyfer llog cronnus.

MATEROLIAETH
Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau y gellid disgwyl iddynt, pe gadewid hwy allan neu eu cam-ddatgan, arwain at lurguniad o'r datganiadau ariannol ac, yn y pen draw, gamarwain defnyddiwr y cyfrifon.

OES ECONOMAIDD DDEFNYDDIOL (UEL)
Y cyfnod dros yr hwn y bydd y Cyngor yn cael buddiannau o ddefnydd ased nad yw'n gyfredol.

PARTÏON CYSYLLTIEDIG
Ceir diffiniad manwl o Bartïon Cysylltiedig yn IAS 24. I bwrpasau'r Cyngor, ystyrir fod partïon cysylltiedig yn cynnwys Llywodraeth Ganolog, Awdurdodau Lleol a chyrff arall, sy'n codi un ai praeseptau neu ardollau ar y Cyngor. Gall partïon cysylltiedig hefyd gynnwys is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig, a cydfenter a phartïon cydfenter ac yn enwedig Aelodau a phrif swyddogion y Cyngor.

Pan yn ystyried pwy sy'n barti cysylltiedig, rhoddir sylw hefyd i drafodion yn gysylltiedig ag aelodau teulu agos neu gartref unrhyw unigolyn a restrir.

PRAESEPT
Yr ardoll a wneir gan awdurdodau praesept ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm y Dreth Gyngor ar eu rhan.

PRYDLES ARIANNOL
Prydles sy'n trosglwyddo'n sylweddol risgiau a gwobrwyon perchnogaeth ased nad yw'n gyfredol i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL
Prydles ble mae'r berchnogaeth o'r ased nad yw'n gyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF
Y cynlluniau cyfalaf mae'r Cyngor yn bwriadu eu cynnal dros gyfnod penodol o amser.

RHESTRAU STOC
Eitemau o ddeunyddiau crai a deunyddiau mae'r Cyngor wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal gan ddisgwyl defnydd i'r dyfodol. Enghreifftiau yw deunyddiau traul, deunyddiau crai a gwaith sy'n mynd yn ei flaen.

RHWYMEDIGAETH
Rhwymedigaeth yw pan fo gan y Cyngor ddyled i'w thalu i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae rhwymedigaeth gyfredol yn swm a fydd yn dod yn daladwy neu y gellid ei galw i mewn yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf, e.e. credydwyr neu arian parod wedi'u gordynnu.

- Mae rhwymedigaeth ohiriedig yn swm sydd, drwy drefniant, yn daladwy tu draw i'r flwyddyn nesaf ar ryw bwynt yn y dyfodol neu i'w dalu i ffwrdd trwy swm blynyddol dros gyfnod o amser.

RHWYMEDIGAETH WRTH GEFN
Mae rhwymedigaeth wrth gefn naill ai'n:-

- Rhwymedigaeth bosib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor; neu'n

- Rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol ble nad yw'n debygol y bydd angen trosglwyddiad o fuddiannau economaidd, neu na ellir mesur swm y rhwymedigaeth gyda dibynadwyedd digonol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN
Rhwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl y dyddiad prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun a fesurir yn ystod y dull uned a ragamcenir yn adlewyrchu'r buddiannau mae'r cyflogwr wedi ymrwymo i'w darparu am wasanaeth hyd at y dyddiad prisiant.

TRETHI ANNOMESTIG (TA)
Mae'r Trethi Annomestig yn ardoll ar fusnesau, wedi'i seilio ar raddfa genedlaethol yn y bunt a osodir gan y llywodraeth a'i luosi gan werth trethadwy asesedig yr eiddo dan sylw. Caiff ei gasglu gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna ei ailddosbarthu'n ôl i gefnogi cost gwasanaethau.

TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG
Mae'r Datganiad o Ymarfer a Argymhellir yn gwneud datgeliad o unrhyw drafodion perthnasol rhwng y Cyngor a Phartïon Cysylltiedig yn ofynnol er mwyn sicrhau fod cydranddeiliaid yn ymwybodol pryd mae'r trafodion hyn yn digwydd a'r swm a goblygiadau hynny.

Y FANTOLEN
Datganiad o werth cywir a theg o'r asedau, rhwymedigaethau a balansau eraill cofnodedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

Llyfryddiaeth

CIPFA 2016. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016/17, CIPFA, Llundain.

CIPFA 2016. Rhestr Wirio Datgeliadau 2016/17. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2016. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016/17, Canllawiau ar gyfer Ymarferwyr, CIPFA, Llundain.

CIPFA 2016. Côd Ymarfer Adrodd ar Wasanaethau 2016/17, CIPFA, Llundain.

CIPFA 2017. Bwletin LAAP 105: Cau Cyfrifon 2016/17 a Materion Cysylltiedig.

Rhestr o Ddiwygiadau – Canllawiau ar gyfer Ymarferwyr 2016/17

CIPFA 2014. Bwletin LAAP 99: Arian Wrth Gefn a Balansau Awdurdodau Lleol. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2016. Rôl y Prif Swyddog Ariannol yn Llywordaeth leol. CIPFA, Llundain.

Trysorlys EM 2015. Llawlyfr Adroddiadau Ariannol (FReM) 2015/16.

Llywodraeth Cymru 2014. Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 Rhif 3362 (W337), Llywodraeth Cymru.

[1]. Bevan Brittan LLP 2015, cyngor cyffredinol ynglŷn â chyfrifon awdurdodau a gyhoeddir a'r hawliadau chwiliadau eiddo, Llundain.

Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2016/2017

1. CYFLWYNIAD

Er mwyn dangos Llywodraethu da, rhaid i'r Awdurdod ddangos ei fod yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd (ac ategol) sydd yn y 'Framework for Delivering Good Governance in Local Government' (2007) a'i atodiad 2012, a gyflwynwyd gan Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) a Chymdeithas Prif Weithredwyr Llywodraeth Leol (SOLACE). Cyflwynodd 'The International Framwork of Good Governance in Local Government' (2014) set gyfredol o egwyddorion. Cyhoeddwyd Fframwaith diwygiedig ar gyfer 'Delivering Good Governance in Local Government' (Wales) yn 2016. Mae'r datganiad hwn wedi'i baratoi yn unol â'r egwyddorion diwygiedig hynny.

Hwn yw'r Datganiad Llywodraethu cyntaf ar gyfer y Cyngor a etholwyd ar wardiau newydd ym Mai 2013. Mae'n gosod allan y trefniadau llywodraethu oedd yn eu lle ar gyfer y flwyddyn (Ebrill 2016 hyd Mawrth 2017) gan ganolbwyntio ar faterion llywodraethu arwyddocaol cyfredol mewn perthynas â chaniatáu i'r awdurdod gyflawni ei weledigaeth. Mae'n tynnu sylw at newidiadau a wnaed yn ystod y flwyddyn ac mae'n cynnwys gwerthusiad byr lle mae gwendidau neu welliannau sylweddol yn cael eu nodi.

Mae agweddau ar drefniadau llywodraethu'r Cyngor wedi cael eu cryfhau a'u moderneiddio yn ystod y blynyddoedd diweddar ar draws nifer o themâu llywodraethu, ac yna fe ymgorfforwyd y rhain yn y Cynllun Corfforaethol ar gyfer yr awdurdod a fabwysiadwyd ym mis Ionawr 2013, gan osod yr agenda ar gyfer ei waith hyd at a gan gynnwys 2017. Fe'i cynlluniwyd fel rhaglen o newid yn cael ei yrru gan y Cyngor ei hun.

Y weledigaeth ar gyfer Ynys Môn, yw y byddwn, erbyn 2017:-

"Yn Gyngor proffesiynol a threfnus sydd ag ymagwedd eangfrydig ac arloesol, sydd wedi ymrwymo i ddatblygu pobl a phartneriaethau er mwyn darparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol o safon, a werthfawrogir yn fawr gan ein dinasyddion."

Rydym hefyd yn pwysleisio y bydd sicrwydd a llywodraethiant yn allweddol i sicrhau y caiff y cynllun corfforaethol ei wireddu.

"Wrth wneud hynny, byddwn yn:-

- darparu fframwaith rheoli perfformiad integredig, gan gysylltu'r Cynllun Corfforaethol â'r Strategaeth Ariannol Tymor Canol i lawr at y broses o bennu'r gyllideb flynyddol ac adolygiadau datblygiad perfformiad unigol

- casglu ac yn defnyddio gwybodaeth i fonitro ein perfformiad a chymryd camau i wella lle mae angen gwneud hynny

- cefnogi datblygiad prosesau'r Cyngor o ran gwneud penderfyniadau democrataidd a sgriwtini

- cryfhau ein hymgysylltiad gyda dinasyddion Ynys Môn a'u cyfraniad nhw at brosesau'r Cyngor o ran atebolrwydd a gwneud penderfyniadau

- parhau i gryfhau ein prosesau sy'n ymwneud â chyllid ac adrodd ar y gweithlu a'i fonitro;

- sefydlu trefniadau cadarn ar gyfer delio â'n heriau ariannol, gan sicrhau fod gwasanaethau'n trawsnewid a bod arloesedd wrth wraidd yr hyn yr ydym yn ei wneud"

At hyn, dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf cynhaliwyd ein gweledigaeth gan chwe thema:-

1. Proffesiynol a Threfnus
2. Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig
3. Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned
4. Gwerthfawrogi a Datblygu'n Pobl
5. Wedi Ymrwymo i Bartneriaeth
6. Cyflawni

y gellir eu alinio a saith egwyddor craidd yng nghyhoeddiad newydd llywodraethu da yn fframwaith CIPFA/SOLACE sydd yn 'Delivering Good Governance in Local Government' (WALES) 2016 sydd wedi'i addasu at ddibenion llywodraeth leol.

Egwyddor A. Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesol a pharchu'r rheol gyfreithiol

Egwyddor B. Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid

Egwyddor C. Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision cynaliadwy, economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol

Egwyddor Ch. Pennu'r ymyraethau sy'n angenrheidiol i wneud y gorau o gyflawni'r canlyniadau a fwriedir

Egwyddor D. Datblygu capasiti'r endid, yn cynnwys gallu ei arweinyddiaeth a'r unigolion ynddo

Egwyddor DD. Rheoli risgiau a pherfformiad trwy reolaeth fewnol, gadarn a rheolaeth ariannol, gyhoeddus, gref

Egwyddor E. Gweithredu arferion da mewn tryloywder, adrodd ac archwilio er mwyn cyflawni atebolrwydd effeithiol

Yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn, rydym wedi ceisio dangos sut mae'r holl themâu ac egwyddorion uchod yn ganolog i'n holl ymdrechion yn ystod 2016/17.

2. CWMPAS Y CYFRIFOLDEB

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei weithredu'n unol a'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrif amdano'n briodol, yn cael ei ddefnyddio'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol.

Hefyd mae dyletswydd ar y Cyngor dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 i wneud trefniadau i sicrhau bod gwelliant parhaus o ran y modd y mae'n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth weithredu'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am roi yn eu lle drefniadau iawn ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso gweithredu ei swyddogaethau yn effeithiol, ac mae hynny'n cynnwys trefniadau i reoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo a mabwysiadu côd llywodraethu corfforaethol lleol sy'n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE 'Delivering Good Governance in Local Government'. Ceir copi o'r côd lleol ar ein gwefan yn http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/perfformiad-a-llywodraethu.

Mae'r datganiad hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio a'r côd ac yn ateb gofynion ymarfer priodol anstatudol sy'n annog cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac yn ateb gofynion rheoliad 4(2) Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reolaeth fewnol.

3. Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Mae'r fframwaith llywodraethu'n cynnwys y systemau a'r prosesau, y diwylliant a'r gwerthoedd, sy'n rhoi cyfeiriad i ac sy'n rheoli'r awdurdod a'i weithgareddau, a thrwy'r rheiny mae'n atebol i'r gymuned, yn ymgysylltu â'r gymuned ac yn ei harwain. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro pa mor dda y mae'n cyflawni ei amcanion strategol ac ystyried a yw'r amcanion hynny wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol, cost-effeithiol.

Mae'r system o reolaeth fewnol yn rhan sylweddol o'r fframwaith honno, ac wedi'I llunio i reoli risg hyd at lefel resymol. Does dim modd iddi gael gwared â phob risg o fethu cyflawni polisïau, nodau ac amcanion a dim ond sicrwydd rhesymol, nid sicrwydd llwyr, y gall ei rhoi o ran effeithiolrwydd.

Mae'r system o reolaeth fewnol wedi'i seilio ar broses barhaus, wedi'i llunio i ganfod a blaenoriaethu'r risgiau i gyflawni polisïau, nodau ac amcanion y Cyngor, asesu pa mor debygol yw i'r risgiau hynny ddigwydd a'r effaith os byddant yn digwydd, a'u rheoli'n effeithlon, yn effeithiol ac yn economaidd. Mae'r fframwaith llywodraethu wedi bod yn ei lle yn y Cyngor am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2016, ac mae'n parhau i fod yn berthnasol hyd at ddyddiad cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon. Nodir yn y ddogfen lle cyflwynwyd trefniadau newydd yn ystod y flwyddyn.

Y risgiau allweddol sy'n wynebu'r Awdurdod yw:-

- Risgiau datblygu'r gweithlu, recriwtio a chadw;
- Risgiau o ddiogelu plant ac oedolion bregus;
- Effaith prosiectau mawr ar yr Ynys a'i ddinasyddion, er fod hyn hefyd yn creu cyfleoedd sylweddol;
- Prisiau'n codi a phroblemau adnoddau gan ddarparwyr allanol.

Mae'r risgiau'n cael eu rheoli a chymerir camau lliniaru i leihau'r risgiau hyn.

4. DADANSODDI FFRAMWAITH LLYWODRAETHU 2016/17

Disgrifir y fframwaith cyfredol fel y bo'n berthnasol i bob un o'r saith egwyddor Llywodraethu Corfforaethol yn y pynciau cydgysylltiol fel y'u hamlinellir ac sydd ar gael yn http://www.ynysmon.gov.uk/cyngor-a-democratiaeth/perfformiad-a-llywodraethu.

Mae'r crynodeb a ganlyn yn canolbwyntio ar y gwaith i ddatblygu a chryfhau'r fframwaith ac yn amlinellu meysydd o wendid a nodwyd yn ystod blwyddyn ariannol 2016/17.

Egwyddor A	Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesol a pharchu'r rheol gyfreithiol
Thema Allweddol Berthynol:	Proffesiynol a Threfnus

Mae endidau'r sector cyhoeddus yn atebol nid yn unig am faint y maent yn ei wario ond hefyd am sut y maent yn defnyddio'r adnoddau yn eu gofal. Mae hyn yn cynnwys atebolrwydd am allbynnau, rhai cadarnhaol a negyddol, ac am y canlyniadau y maent wedi'u cyflawni. Mae endidau'r sector cyhoeddus yn atebol i gyrff deddfwriaethol i arfer awdurdod cyfreithlon mewn cymdeithas. Mae hyn yn ei gwneud yn hanfodol bod pob endid yn ei gyfanrwydd yn gallu dangos pa mor briodol yw ei holl weithredoedd a bod peirianwaith yn ei le i annog a gorfodi pobl i lynu wrth werthoedd moesol a pharchu'r rheol gyfreithiol.

Mae'r chwe thema allweddol a ymgorfforir yn y Cynllun Corfforaethol ar gyfer 2013-17 yn gosod allan gwerthoedd y Cyngor a chaiff y rhain eu gwreiddio yng ngweithgarwch trawsnewidiol y Cyngor a'i weledigaeth i'r dyfodol ar gyfer eu cyflawni. O'r herwydd, mae'r Chwe Thema Allweddol yn cynnal y ffordd gorfforaethol o feddwl a chaiff pwysigrwydd llywodraethu da ei bwysleisio yn y Cynllun Corfforaethol.

Mae nifer o godau ymddygiad a phrotocolau yn eu lle fel rhan o'r Cyfansoddiad i sicrhau safonau uchel o ymddygiad ac ymarweddiad. Ceir Polisi er Atal Twyll a Llygredd yn y Cyfansoddiad gydag is-gynlluniau yn eu lle. Mae hyn yn cynnwys Côd Ymddygiad Swyddogion, sy'n statudol. Bellach mae Cyfarwyddyd Lleol wedi'i gyhoeddi a'i anfon at yr holl staff.

Mae'r Swyddog Monitro yn gweithredu fel y swyddog arweiniol ar gyfer y Pwyllgor Safonau, gyda saith o'i naw aelod wedi'u penodi'n allanol a'r gweddill yn Aelodau Etholedig. Mae'r Pwyllgor yn datblygu ac yn cefnogi annibyniaeth a gwrthrychedd yn hytrach na llywodraethu gwleidyddol ac mae'n cyflawni hyn yn y ffyrdd a ganlyn:

- Adroddiad Blynyddol y Cadeirydd i'r Cyngor
- Rhaglen Waith yn cael ei chymeradwyo'n flynyddol gan y Cyngor
- Pedwar cyfarfod chwarterol a chymaint o gyfarfodydd arbennig fel bo rhaid er mwyn ymdrin â chyfeiriadau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a cheisiadau am ganiatâd arbennig
- Ymdrin ag unrhyw faterion a gyfeirir dan y Protocol Datrysiad Lleol
- Ymdrin ag unrhyw gais lleol gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru am wybodaeth
- Hyfforddiant a datblygiad a drefnir gan y Pwyllgor Safonau ac/neu a gynhelir gan y Pwyllgor Safonau. Eleni canolbwyntiodd y Pwyllgor Safonau ar ddatblygu Cynghorwyr Tref. Yr hyn y canolbwyntir arno yn 2016/17 fydd dyfeisio hyfforddiant i'w gyflwyno i'r cynghorwyr newydd a gânt eu hethol ym Mai 2017.

Yn ategol at yr hyfforddiant i Aelodau, mae nodiadau briffio wedi'u cyhoeddi ar y meysydd pwnc a ganlyn:-

- o Gosod Tai Cyngor Lleol (Wrthi'n cael ei adolygu ar hyn o bryd i adlewyrchu'r Polisi Gosod newydd)
- o Adran 25 Deddf Lleoliaeth 2011
- o Caffael Cyhoeddus (Wrthi'n cael ei adolygu ar hyn o bryd i adlewyrchu'r Rheolau Gweithdrefn Contractau newydd)
- o Rhyddid Gwleidyddol i Lefaru v Côd Ymddygiad
- o Anrhegion a Lletygarwch
- o Caniatâd arbennig
- o Fforwm y Pwyllgor Safonau

Cynnal adolygiad blynyddol o dair Cofrestr o ddiddordebau Aelodau a chyhoeddi ei gasgliadau a nodyn cynghorol i'r holl Aelodau. Eleni mae Aelodau Annibynnol y Pwyllgor a gynhaliodd yr adolygiad hefyd wedi cysylltu â phob Aelod etholedig yn uniongyrchol yng nghyswllt unrhyw faterion penodol yn ymwneud â chofrestru eu diddordebau. Am y tro cyntaf hefyd rhoddir adborth ysgrifenedig i Gynghorwyr unigol ond gan fod gan y Pwyllgor Safonau hefyd gyfrifoldebau am Gynghorwyr Cymuned, bydd y cofrestri eleni'n canolbwyntio ar gymryd samplau archwilio o ddatganiadau o ddiddordeb mewn cyfarfodydd Cynghorau Cymuned. Cynhelir y broses hon wrth adnabod risgiau.

Yn y gorffennol un o nodweddion y Cyngor oedd ymddygiad gwael rhai aelodau ond mae'r gwelliant a dystiwyd yn ystod cyfnod y Comisiynwyr wedi parhau. Ym marn y Pwyllgor Safonau, mae hyn wedi dod yn duedd sydd wedi'i gwreiddio gydag un mater yn unig yn cael ei archwilio gan yr Ombwdsmon yn ystod 2015/2016. Barn Cadeirydd y Pwyllgor Safonau, a glywyd gan y Cyngor ar y 12fed o Fai 2016, oedd bod hunanreolaeth bellach yn gweithio'n effeithiol ym Môn.

Yn ogystal â'r uchod ceir cydweithio rhwng y ddau dîm rheoli trwy'r cyfarfodydd Penaethiaid ac mae'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth yn gweithredu fel swyddogion cyswllt i Benaethiaid Gwasanaeth i sicrhau cyfathrebu clir ar sut y caiff blaenoriaethau strategol/corfforaethol eu gweithredu yn y Gwasanaethau.

Mae Ynys Môn a Gwynedd hefyd yn dilyn proses recriwtio ar y cyd ar hyn o bryd i gael aelodau annibynnol newydd o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu nawr bod eu tymor yn y swydd wedi dod i ben.

Yn ystod 2016/17 parhaodd Archwilio Mewnol i weithredu'r safonau a osodir allan yn y 'Code of Practice for Internal Audit in Local Government in the United Kingdom, 2006' a gynhyrchwyd gan Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) yn ystod 2014/15. Mae'r Cylch Gorchwyl yn diffinio pwrpas, awdurdod a chyfrifoldeb y gwaith archwilio mewnol.

Egwyddor B:	Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid
Thema Allweddol	Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned

Gan fod endidau'r sector cyhoeddus yn cael eu sefydlu a'u cynnal er lles y cyhoedd, dylai eu cyrff llywodraethu sicrhau natur agored yn eu gweithgarwch. Dylid defnyddio sianelau o gyfathrebu ac ymgynghori clir a dibynadwy i ymgysylltu'n effeithiol â phob grŵp o

randdeiliaid, megis dinasyddion a defnyddwyr gwasanaeth unigol, yn ogystal â rhanddeiliaid sefydliadol.

Cynhelir pob Pwyllgor Gwaith a Chyfarfodydd y Cyngor yn gyhoeddus (ac eithrio pan fo eitemau eithriedig) a chaiff yr holl bapurau eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Daw pob adroddiad i bwyllgor ag adroddiad eglurhaol, sy'n rhoi crynodeb o'r adroddiad, yr argymhellion sy'n ceisio caniatâd a rhesymeg dros wneud yr argymhelliad hwnnw, a hynny er mwyn dangos yr ymresymiad am y penderfyniadau a'r dystiolaeth.

Mae Blaenraglen Waith ar gyfer y Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgorau Sgriwtini ar gael yn gyhoeddus. Mae yno gyfnod amser clir ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau.
Fel gyda blynyddoedd blaenorol ac yn yr hinsawdd ariannol sydd ohoni, mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo weithio'n agos gyda'i bartneriaid allweddol yn y maes gwaith hwn er mwyn osgoi dyblygu ac i ddefnyddio'i adnoddau'n effeithiol.

Ceir tystiolaeth o ymgysylltu da ar lefel gwasanaeth sy'n dangos sut mae'r Cyngor yn rhannu ei benderfyniadau a cheir tystiolaeth o ddiwylliant cynyddol o ymddiriedaeth a dealltwriaeth gyda'i ddinasyddion e.e.

- Ymgynghori ar y Gyllideb
- Rhaglen Moderneiddio Ysgolion Cynradd a phenderfyniad
- Rhaglen Ymgynghori ar y Strategaeth Dai
- Rhaglen trawsnewid Gofal Cymdeithasol Oedolion Hŷn a phenderfyniad
- Ymgynghori ar Lesiant

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn cydnabod mai 'nid da lle gellir gwell' piau hi o ran ehangu'r grŵp o ddinasyddion sy'n mynd ati i ymgysylltu (yn cynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd). O'r herwydd, mae Uwch Swyddogion bellach wedi cydnabod y cyfleoedd i greu proses safonedig a symlach i ymgysylltu ar draws y sector cyhoeddus a'r trydydd sector.

Gan adeiladu ar lwyddiant prosiect peilot Seiriol ym Miwmares a'r cyffiniau, defnyddiwyd model ymgysylltu cymunedol fel sylfaen ar gyfer gwella agwedd Gorfforaethol at ymgysylltiad cymunedol. Mae'r model hwn yn hanfodol i adnabod y cymunedau a'r grwpiau hynny a fydd â diddordeb mewn cymryd cyfrifoldeb am gyflawni anghenion math lleol yn eu cymunedau. Ers dechrau ei ddefnyddio, mae'r model hwn wedi'i deilwrio i'w ddefnyddio mewn gwahanol waith ymgysylltu ac ymgynghori. Mae'r model hwn wedi'i gymeradwyo gan y Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori diwygiedig dan arweiniad Prif Weithrediad Cynorthwyol.

Sefydlwyd y Bwrdd hwn mewn cydweithrediad â phrosiect y trydydd sector Lleisiau Cymunedol i oruchwylio datblygiadau a sicrhau y byddir yn prynu i mewn. Wrth weithredu fel hyn, sicrheir y ceir adlewyrchiad cywir o farn wahanol rhanddeiliaid ar draws Ynys Môn ac y gellir yna ei defnyddio wedi hynny i lywio'r broses gwneud penderfyniadau. Mae'r Bwrdd wedi goruchwylio nifer o ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori effeithiol yn ystod 2016/17, gan gynnwys ymgynghori ar y Gyllideb ac ymarfer ymgysylltu mewn wyth ardal ym Môn a ofynnodd am farn dros 2,600 o bobl am eu cymunedau.

Mae'r Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori hefyd yn gweithredu ar draws Cynghorau yng nghyswllt yr ymgysylltiad a'r ymgynghoriad ac mae hyn yn gostwng y gwaith dyblygu, yn sicrhau gweithredu torfol wrth ymgysylltu ac mae'n gwella ein gwybodaeth am ardal fel Cyngor.

Daeth y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer awdurdod lleol Ynys Môn yn gorff statudol dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Cytunodd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i weithio ar y cyd gyda'r Bwrdd a sefydlwyd ar gyfer ardal awdurdod lleol Gwynedd ac mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar y cyd wedi'i sefydlu ar gyfer Gwynedd a Môn. Mae'r Bwrdd wedi cyfarfod yn rheolaidd yn ystod blwyddyn ariannol 16/17 ac yn ystod y cyfnod hwn mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi arwain ar waith cynhyrchu'r Asesiad o Lesiant Lleol i'r ardal.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd llai - wyth yng Ngwynedd a chwech ym Môn. Cynhaliwyd gwaith ymchwil ar ran y Bwrdd ar bob un o'r 14 o ardaloedd i ddysgu a deall mwy am eu llesiant. Cynhyrchwyd llyfryn gwybodaeth ar gyfer pob ardal, cynhaliwyd sawl sesiwn galw heibio a chafwyd holiadur ar lein fel bod trigolion yn cael dweud eu dweud am eu cymunedau.

Nod y gwaith ymchwil a'r sesiynau galw heibio oedd galluogi'r Bwrdd i lunio asesiad a fyddai, yn y pen draw, yn arwain at gynllun a fyddai'n canolbwyntio ar wella llesiant Gwynedd a Môn. Mae dwy ddogfen wedi'u creu – y naill ar gyfer Gwynedd a'r llall ar gyfer Môn ac maent yn adolygu'r wybodaeth a gasglwyd yn ogystal â barn trigolion. Y camau nesaf ar gyfer y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus fydd cynhyrchu a chyhoeddi Cynllun Llesiant ar gyfer yr ardal ac ynddo bydd y Bwrdd yn cytuno ar yr amcan torfol i wella llesiant yn yr ardal a'r camau y bydd y Bwrdd yn eu cymryd i gyflawni'r amcanion hyn. Rhaid i'r cynllun hwn gael ei gyhoeddi erbyn Ebrill 2018 a bydd yn seiliedig ar asesiad llesiant fel a nodir ac a weithredir uchod.

Er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i gyfrannu at y nod corfforaethol o gyflawni 'gwaith rhagorol o ganolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned' (6 Thema Allweddol), mae Prosiect Rhagoriaeth Gwasanaeth Cwsmeriaid wedi'i sefydlu. Mae'n cyfrannu at drawsnewid y ffordd y mae'r Cyngor yn rhyngweithio â'i gwsmeriaid er mwyn rhoi gwasanaethau cost-effeithiol ac amserol trwy sianelau mynediad effeithlon, a arweinir gan alw ac sy'n hunanwasanaethu.

Mae Siarter Rhagoriaeth Gwasanaeth Cwsmeriaid bellach yn gweithredu er Rhagfyr 2014 yn sgil ymgynghoriad â grwpiau o randdeiliaid rheng flaen, swyddogion, Aelodau Etholedig, staff ac undebau llafur. Yn y Siarter amlinellir ein haddewid i'r cwsmer ynghylch sut y byddwn yn ymdrin â'u ceisiadau. Mae hefyd yn amlinellu'r disgwyliadau sydd gennym o'n defnyddwyr gwasanaeth er mwyn sicrhau y ceir dealltwriaeth glir o'r cychwyn cyntaf. Ymhlith y gwerthoedd a gynhwysir yn y Siarter mae, 'rhoi'r cwsmer yn gyntaf' a dangos agwedd o 'fedru gwneud'. Yn unol â'i bolisi iaith, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i sicrhau bod gwasanaeth ar gael yn newis iaith defnyddiwr y gwasanaeth (Cymraeg neu Saesneg).

Fel rhan o'r gwaith a gomisiynwyd gan y Bwrdd Rhagoriaeth mewn Gwasanaeth Cwsmeriaid a gynhaliwyd siop dirgel yn ystod 16/17 ystyried pa mor dda ac yn effeithlon mae gwasanaethau a delio â rhyngweithio a'r cwsmer. Ymarferiad siopwr cudd oedd yr ail ddarn o waith o'r fath a daeth i'r casgliad - "Ar y cyfan mae safon Gofal Cwsmer o fewn Cyngor Ynys Môn wedi gwella ers yr archwiliad diwethaf, fodd bynnag, mae lle i wella o" a gwelir argymhellion eu hadroddiad isod:-

- fod holl negeseuon e-bost yn cynnwys llofnod yn rhoi manylion am enw a swydd y swyddog.
- Sefydlu ymatebion cydnabyddiaeth awtomatig i bob e-bost ar gael i'r cyhoedd fel, er enghraifft, housing@ynysmon.gov.uk
- pob swyddog sy'n gweithio mewn derbynfa i wisgo bathodynnau enw yn hytrach na lanyards
- Fod swyddogion sy'n gyfrifol am ateb y ffonau yn ymwybodol o'r siarter gofal cwsmer.

Cynhaliwyd peilot gweddarlledu ym Mehefin 2014 a ariannwyd gan grant Llywodraeth Cymru ac a ddangosodd enghraifft gadarnhaol o sut mae Ynys Môn wedi datblygu ei agwedd o ran gweithredu'n electronig wrth ganolbwyntio ar ei gwsmeriaid / ddinasyddion, a hynny trwy weddarlledu'r Pwyllgor Gwaith, cyfarfodydd Cynllunio a Gorchmynion a'r Cyngor. Fel hyn mae hi byth ac mae hefyd yn ychwanegu at dryloywder gwneud penderfyniadau ac mae'n dwyn i mewn gynulleidfa lawer ehangach ar gyfer dadleuon. Mae hon yn enghraifft effeithiol o raglen newid sianelau ac ymgyrch barhaus y Cyngor i roi sylw i adnewyddu democratiaeth.

Cynhaliwyd arolwg staff yn ystod gaeaf 2016/2017 a bydd y canlyniadau'n cael eu defnyddio i lywio gwahanol raglenni ar draws y Cyngor. Roedd canlyniadau'r arolwg yn galonogol gan ddangos fod y Cyngor wedi cymryd camau breision o ran llywio ein gweithlu, gwrando arnynt a'u cefnogi. Mae gwellianau wedi'w hadnabod gan staff a gweithredir rhain yn ystod 17/18

Mae trefniadau yn eu lle i ymgysylltu yn rheolaidd â Llywodraeth Cymru, Archwilio Allanol a rheoleiddwyr eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Mae'r rhain wedi'u cryfhau'n sylweddol dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf a chânt eu cynnal gan y weinyddiaeth Newydd fel rhan o'r trefniadau llywodraethu parhaus.

Mae gwaith yn parhau ar fireinio'r Fframwaith Cyfathrebu Mewnol. Rydym yn gwerthfawrogi barn staff ac Aelodau wrth gyfrannu at y rhaglen drawsnewid. Rhoddwyd cyfleoedd trwy ystod o fforymau lle mae staff ac aelodau wedi'u hannog i fynd ati i gymryd rhan weithgar. I Aelodau, mae sesiynau briffio anffurfiol, rheolaidd wedi'u cynnal ar ystod o bynciau. Mae hyn yn eu galluogi i ddeall yn well feysydd gwaith penodol ac yn caniatáu iddynt baratoi ar gyfer sgriwtini cytbwys a gwneud penderfyniadau. Ar gyfer blwyddyn Cyngor 16/17, mae rhaglen lawn ac amrywiol ar gyfer sesiynau briffio misol.

Cyhoeddwyd adroddiadau blynyddol ar eu gwaith gan Sgriwtini yn ogystal â'r Pwyllgorau Safonau ac Archwilio. O Fehefin 2014, mae Aelodau Etholedig unigol hefyd wedi cyhoeddi adroddiadau blynyddol.

Mae trefniadau'n mynd yn ôl flynyddoedd ar gyfer ymgysylltu â gweithwyr: gydag Undebau Llafur trwy'r Pwyllgor Ymgynghorol ar y Cyd Lleol a chyfarfodydd llai ffurfiol ac wrth gyfathrebu â staff yn gyffredinol trwy e.e. bwletinau staff misol. Ymgynghorir â chynnwys rheolwyr a staff yn y broses gwneud sawl penderfyniad fel rhan o'r agenda datblygiadol.

Cyflwynwyd Polisi Pryderon a Chwynion i'r Cyngor ar y 1af o Ebrill, 2013 ac mae'n rhoi pwyslais ar Ofal Cwsmeriaid, cofnodi'n systemataidd yr holl bryderon, datrysiad cynnar a dangos gwersi a ddysgwyd a gweithredu gwelliannau. Mae'r Polisi'n seiliedig ar Bolisi Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fel sy'n ofynnol gan Lywodraeth Cymru.

Mae gennym Swyddog Gwasanaeth Cwsmeriaid canolog sy'n gweinyddu'r system a swyddogion cwynion ym mhob gwasanaeth ac sy'n gyfrifol am gydlynu ymatebion a, lle bo modd, hwyluso gwaith datrys yn gynnar faterion a godwyd.

Roedd nifer y cwynion ffurfiol yn gostwng yn gyson hyd at 2015/16 ers cyflwyno'r polisi newydd gan fod llawer o "bryderon" yn cael eu datrys yn gynnar ar lefel y gwasanaeth. Fodd bynnag, er bod nifer y pryderon a gofnodwyd wedi gostwng gan 70, cododd nifer y cwynion ffurfiol i 71, sef cynnydd o 12 o gymharu â'r nifer yr ymdriniwyd â hi yn 2015/16.

Cyfeiriwyd 13 o gwynion at yr Ombwdsmon yn ystod 2016/17 ond ni chymerwyd yr un i mewn i'w archwilio gan yr Ombwdsmon. Cyhoeddir gwybodaeth ystadegol am gwynion gwasanaeth yn fisol ar wefan y Cyngor ac mae hyn yn rhan o adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio sydd hefyd yn ymdrin ag unrhyw gwynion yr ymdrinnir â nhw dan y Polisi Chwythu'r Chwiban.

Egwyddor C: Thema Allweddol Berthynol:	Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol Yn canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned; wedi ymrwymo i bartneriaeth Cyflawni

Golyga natur ac effaith tymor hir llawer o gyfrifoldebau'r sector cyhoeddus y dylai ddiffinio a chynllunio canlyniadau a dylai'r rhain fod yn gynaliadwy. Dylai'r corff llywodraethol sicrhau bod ei benderfyniadau'n datblygu pwrpas yr endid, yn cyfrannu at fanteision a chanlyniadau bwriadedig ac yn aros o fewn terfynau awdurdod ac adnoddau. Mae mewnbwn gan bob grŵp o randdeiliaid, yn cynnwys dinasyddion, defnyddwyr y gwasanaeth a rhanddeiliaid sefydliadol yn hanfodol i lwyddiant y broses hon ac wrth gydbwyso gwahanol alwadau pan fyddir yn pennu blaenoriaethau ar gyfer yr adnoddau cyfyngedig sydd ar gael

Parhaodd Cynllun Corfforaethol 2013-17 (mabwysiadwyd Rhagfyr 2013) y Cyngor i arwain gwaith y Cyngor ar gyfer yr ardal leol yn ystod 2016/17. Dywedodd Swyddfa Archwilio Cymru fod y Cynllun yn disgrifio blaenoriaethau'r Cyngor yn gryno ac yn glir ac yn egluro sut mae'r blaenoriaethau'n adlewyrchu barn y cyhoedd yn ogystal â barn y Cyngor a phartneriaid eraill. Dylid darllen y Cynllun Corfforaethol ar y cyd gyda'r Cynllun Ariannol Tymor Canolog. Mae hwn yn tanlinellu'r adnoddau sy'n ofynnol i wireddu'r cynllun corfforaethol cyfredol a'r cynllun newydd sydd yn cael ei ddatblygu. Rhydd y Cynllun Corfforaethol fframwaith sy'n cynorthwyo i lunio cyllideb a fframwaith y gall yr Awdurdod asesu yn ei erbyn a rhoi cyfrif i'r gymuned ar lefel y cynnydd a wnaed yn erbyn targedau a osodwyd, a'u llywio yng nghyswllt meysydd i'w gwella ymhellach. Adolygir hefyd Strategaeth Ariannol Tymor Canolog yn flynyddol, yn unol â blaenoriaethau corfforaethol.

Mae pob gwasanaeth hefyd yn llunio Cynllun Cyflawni Gwasanaeth blynyddol sy'n dangos yn glir sut maent yn cyfrannu tuag at gyflawni ein blaenoriaethau corfforaethol. Mae pob cynllun gwasanaeth yn cynnwys mesurau i dystio sut y bydd gweithredoedd yn gwneud gwahaniaeth. Fel y dywedwyd, caiff cynlluniau gwasanaeth eu hadolygu'n flynyddol a chânt hefyd eu monitro'n rheolaidd trwy gynhyrchu cardyn sgorio chwarterol - sy'n edrych ar sut mae gwasanaethau'n cyflawni ar y blaenoriaethau yn eu cynllun. Adroddir i'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth, y Gweithgor ac i Sgriwtini ar y cardyn sgorio.

At hyn, caiff gwasanaethau eu hadolygu bob chwe mis - gan edrych yn benodol ar y gyllideb a gwariant ym Mehefin ac ar berfformiad a chanlyniadau yn Nhachwedd. Mae aelodau o'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth ac aelodau etholedig yn herio perfformiad gwasanaeth yn galed yn y sesiynau adolygu gwasanaeth a chytunir ar weithredoedd i roi sylw i faterion neu wella perfformiad yn erbyn targedau.

Mae partneriaeth a chydweithrediad yn hanfodol i'r ffordd y mae'r Cyngor yn ceisio cyflawni ei uchelgeisiau a'i raglen gorfforaethol. I Gyngor 'bychan' mae'n ffordd bwysig o greu capasiti ac mae'n sylfaenol i'n dull gweithredu o gyflawni blaenoriaethau ar y cyd. Credwn fod llwyddo i weithio mewn partneriaeth yn hanfodol i gyflawni gwasanaethau gwell i'n cwsmeriaid a Môn llwyddiannus. Bydd gwella llesiant ein dinasyddion dan y ddeddfwriaeth newydd yn dibynnu'n fwyfwy arnom yn gweithio mewn partneriaeth ag eraill.

Mae'r Cyngor yn cymryd rhan frwd mewn nifer o bartneriaethau strategol yn genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Yn ddiweddar adolygwyd y rhesymeg dros fynd i bartneriaeth fel rhan o bolisi a chyfarwyddyd y bartneriaeth, ac mae'n dal yn wir:-

- Bod gwelliannau gwasanaeth i'w gweld i drigolion Ynys Môn ac na fydd darpariaeth gwasanaeth yn cael ei andwyo.
- Bod arbedion adnoddau i'r Cyngor ac mae model y gwasanaeth newydd arfaethedig yn rhoi gwasanaeth i drigolion sydd o leiaf cystal â'r gwasanaeth y mae'n bwriadu ei ddisodli.

Rhaglen datblygu economaidd, a sefydlwyd yn 2010 gan Gyngor Sir Ynys Môn yn sgil cau gwaith cyflogwyr mawr / colli gwaith (e.e. Alwminiwm Môn) yw Rhaglen Ynys Ynni Môn. Ei nod yw denu buddsoddiad strategol mawr a chymryd camau i leihau ei risg, a dylanwadu ar ddatblygwyr posib wrth alluogi'r economi, y bobl a'r busnesau i elwa.

Mae'r Rhaglen Ynys Ynni wedi dod ynghyd â phartneriaid y sector cyhoeddus, preifat a'r trydydd sector i weithio gyda'i gilydd i gyflawni ein gweledigaeth- "Datblygu Ynys Môn a Gogledd Cymru yn ganolfan ragoriaeth fyd-enwog mewn perthynas ag Ymchwil a Datblyg, Cynhyrchu a Gwasanaethu Ynni Carbon Isel gan greu cyfle unwaith mewn oes o ran creu swyddi twf economaidd a ffyniant trwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol ym Môn".

Mae'r Rhaglen yn cydweithio gyda nifer o randdeiliaid allweddol i:

- Ddenu buddsoddiad strategol mawr a chymryd camau i leihau ei risg
- Dylanwadu ar ddatblygwyr posib
- Cefnogi gwaith datblygu cymunedau a phobl gystadleuol
- Cefnogi gwaith datblygu busnesau cystadleuol
- Cefnogi gwaith datblygu isadeiledd cystadleuol
- Gwireddu'r manteision y gall prosiectau mawr ddod a lliniaru effeithiau andwyol
- Gwneud y mwyaf o fanteision gwaddol tymor hir

Gan mai datblygiadau'r sector preifat sy'n werth sawl biliwn o bunnau yw'r rhain, mae'n hanfodol canolbwyntio ar y cwsmer er mwyn ennill hygrededd ac ymddiriedaeth cwmnïau trwy gynorthwyo i geisio lleihau'r risg i'w buddsoddiadau hynod sylweddol a chael uniad 'llyfn' o ran ymgysylltu â'r sector cyhoeddus a chael ei gefnogaeth. Mae'r sector hwn wedi galw am weithio mewn partneriaeth go iawn gyda Gweinidogion ac Uwch Swyddogion Llywodraeth y Deyrnas Unedig a Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol eraill yng Ngogledd Cymru, Addysg Bellach ac Uwch, darparwyr Sgiliau, y gadwyn gyflenwi a'r Trydydd Sector.

Mae brand y Rhaglen Ynys Ynni bellach yn cael ei hadnabod yn bell ac agos, a chydnabyddir llwyddiant y Rhaglen a'i nodi fel arfer da o ran ymgysylltiad a llwyddiant y sector cyhoeddus a phreifat, gyda nifer o bobl yn gofyn sut mae Llywodraethiant y Rhaglen yn gweithio – ac mae hyd yn oed Hitachi yn Japan wedi bod mewn cysylltiad.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Môn wedi ymrwymo i bartneriaeth sy'n gweithio'n lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol er mwyn darparu allbynau fydd o les I'r dinasyddion a'u cymunedau. Mae hyn wedi'i gydnabod fel cryfder mewn adroddiadau archwilio allanol i ni adeiladu arnynt. Mae Gwasanaethau Plant ac Oedolion yn parhau i gymryd rhan frwd yn holl raglenni Cymru Gyfan a Gogledd Cymru i wella gwaith cyflawni gwasanaethau cymdeithasol trwy gydweithrediad.

Mae trefniadau llywodraethu yn eu lle trwy Gydweithredfa Gwella Gwasanaeth Cymdeithasol a Llesiant Gogledd Cymru ac mae gan y Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol raglen gynhwysfawr o welliant trwy gydweithrediad yn ei lle sy'n canolbwyntio ar y gofynion dan Ran 9 Deddf Gwasansaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014. Mae modd tystio ymhellach i ethos y bartneriaeth hon trwy gydweithrediad Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr trwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig.

Mae'r Gymraeg yn ganolog i fywyd Môn ac mae'n rhan o'i threftadaeth ddiwylliannol, doreithog. Er mwyn hyrwyddo'r Gymraeg yn strategol ar lefel gymunedol, mae'r Cyngor wedi sefydlu Fforwm Iaith mewn cydweithrediad â'i bartneriaid allweddol. Mae ei rôl yn cynnwys nodi cyfleoedd ar gyfer prosiectau cydweithredol, cynorthwyo i asesu effeithiau prosiectau economaidd graddfa fawr ar y Gymraeg a sgriwtineiddio gwaith y Cyngor wrth hyrwyddo materion iaith.

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Strategaeth Iaith Gymraeg gyda'r nod o gynyddu'r defnydd a wneir o'r Gymraeg yn ein cymunedau i 60% erbyn 2021. Mae hyn, ynghyd â chwrdd â disgwyliadau safonau iaith y Gymraeg yn rhoi fframwaith cadarn i waith partneriaeth y dyfodol wreiddio'r defnydd a wneir o'r Gymraeg ar draws gwasanaethau a darpariaeth mewn cymunedau.

Egwyddor D:	Pennu'r ymyraethau sy'n angenrheidiol i wneud y gorau o gyflawni'r canlyniadau a fwriedir
Thema Allweddol Berthynol:	Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig

Mae'r sector cyhoeddus yn cyflawni ei ganlyniadau bwriadedig trwy ddarparu cymysgedd o ymyraethau cyfreithiol, rheolaethol ac ymarferol. Mae pennu'r cymysgedd iawn o ymyraethau'n ddewis strategol o'r pwys mwyaf y mae'n rhaid i gyrff llywodraethol endidau'r sector cyhoeddus ei wneud i sicrhau eu bod yn cyflawni eu canlyniadau bwriadedig. Yr hyn sydd ei angen ar endidau'r sector cyhoeddus yw peirianwaith gwneud penderfyniadau cadarn i sicrhau bod modd cyflawni eu canlyniadau diffiniedig mewn modd fydd yn cael y cydbwysedd gorau rhwng amryfal fathau o adnoddau wrth barhau i sicrhau gweithrediadau effeithiol ac effeithlon. Mae'n rhaid adolygu'n barhaus benderfyniadau a wneir er mwyn sicrhau y gwneir y gorau o gyflawni canlyniadau.

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn Gyfansoddiad cydnabyddedig sy'n gosod allan yn glir sut mae'r Cyngor yn gweithredu a sut y gwneir penderfyniadau ac mae angen dilyn gweithdrefnau i sicrhau tryloywder ac atebolrwydd effeithlon.

Mae'r trefniadau ar gyfer dirprwyo penderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith i Aelodau unigol bellach wedi ennill eu plwyf ar draws yr Awdurdod yn sgil cyfarwyddyd a ailgyflwynwyd yn Awst 2013, a'r hydref hwnnw adolygodd rheolwyr ei effeithiolrwydd ymhellach.

Yn 2012, cyflwynodd y Cyngor systemau newydd i sicrhau ei bod yn hawdd cael gweld raglenni, papurau a chofnodion y Cyngor ac ers Mai 2013 mae aelodau a'r cyhoedd wedi cael y fantais lawn o gael gweld papurau pwyllgor a gwybodaeth ategol. At hyn, mae aelodau'n gallu defnyddio'r system electronig hon yn uniongyrchol yn ystod cyfarfodydd gan eu bod bellach wedi debyn gliniadur neu dablet.

Aelodau Etholedig sy'n caniatáu Polisi ac yn gwneud penderfyniadau ac mae'r cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd ac eithrio pan drafodir materion eithriedig gan Aelodau Etholedig dan Atodlen 12A Deddf Llywodraeth Leol 1972.

Mae'r Cyngor, sy'n cyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn, yn cymeradwyo polisïau cyffredinol ac yn gosod y gyllideb yn flynyddol. Mae'n cytuno ar ffurf Pwyllgorau'r Awdurdod (yn unol â darpariaethau Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 lle bo'n briodol), yn penodi arweinydd y Cyngor (sydd yn ei dro yn penodi Cabinet y Cyngor) ac yn cynnal yr holl swyddogaethau eraill a neilltuir iddo dan y Cyfansoddiad.

Mae llywodraethu gwleidyddol wedi'i wreiddio yn yr awdurdod dros y ddwy flynedd ddiwethaf. Gwnaed newidiadau penodol i'r cyfansoddiad, megis cyflwyno cyfnod pedair blynedd ar gyfer Arweinydd y Cyngor ac mae hyn wedi arwain at sefydlogrwydd gwleidyddol.

Wrth adeiladu ar y sylfeini hyn rydym bellach wedi creu strwythur sy'n caniatáu ar gyfer llywodraethu gwleidyddol effeithiol. Dengys y dystiolaeth o'r ddwy flynedd ddiwethaf broses o wneud penderfyniadau sy'n gweithio ac yn effeithiol, gyda pheirianwaith priodol ar gyfer sicrwydd.

Mae'r dull gweithredu'n cynnwys y Cyngor, y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Archwilio, Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, Cynllunio a Thrwyddedu, Sgriwtini, a'r Pwyllgor Safonau.

Mae gan y Cyngor gyfrifoldeb am y fframwaith cyllideb a pholisi. Materion i'r Cyngor yw adroddiadau llywodraethu allweddol a'r Cyngor sy'n cytuno ar y gyllideb refeniw a chyfalaf blynyddol.

Y Pwyllgor Gwaith yw'r corff allweddol i wneud penderfyniadau ac mae'n cynnwys yr Arweinydd a chwe Deilydd Portffolio, sy'n cymryd cyfrifoldeb am y portffolios a ganlyn: -

- Addysg
- Cynllunio a'r Amgylchedd
- Gwasanaethau Cymdeithasol a Thai
- Datblygu Economaidd, Twristiaeth a Hamdden
- Cyllid
- Priffyrdd, Eiddo a Rheoli Gwastraff
- Rheolwr Busnes Gweithredol a Thrawsnewid.

Mae Aelodaeth y Pwyllgor Gwaith wedi bod yn sefydlog ers iddo gael ei benodi ac mae ei effeithiolrwydd cynyddol yn dod yn amlwg. Er bod aelodaeth y Pwyllgor Gwaith wedi bod yn sefydlog, bu newid mewn portffolios, sydd wedi meithrin dealltwriaeth ehangach ymhlith y pwyllgor. Lle bo'n briodol, gall y Pwyllgor ddirprwyo pwerau gwneud penderfyniadau i'r Deilyddion Portffolio.

Mae'r Pwyllgor Archwilio yn rhan allweddol o fframwaith llywodraethu'r awdurdod. Mae gan y Pwyllgor ddau aelod lleyg cyfetholedig sy'n ehangu ei brofiad a'i wybodaeth annibynnol. Mae'r rhain wrthi'n cael eu hailhysbysebu gan fod cyfnod gwasanaethu aelodau lleyg cyfetholedig wedi dod i ben.

Mae'n rhoi sicrwydd annibynnol i'r Cyngor a'i swyddogion statudol ar ba mor ddigonol yw'r llywodraethu a'r fframweithiau rheoli risg, yr amgylchedd rheoli mewnol a chywirdeb yr adrodd ariannol. Wrth oruchwylio gwaith archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig i sicrhau fod trefniadau sicrwydd effeithiol yn eu lle.

Mae'r Pwyllgor yn cynnal hunanasesiad blynyddol o'i berfformiad sy'n llywio'i flaengynllun gwaith. Noda cyfarwyddyd newydd ar rôl Pwyllgorau Archwilio gan CIPFA rôl lywodraethu ehangach nac sydd wedi bod yr achos yn hanesyddol. Mae angen adlewyrchu mwy ar y rôl ehangach hon fel bod modd i'r Pwyllgor Archwilio egluro mwy ar ei rôl a'i gylch gorchwyl ar gyfer y Cyngor newydd. Bydd y gwerthusiad hwn yn cael ei arwain gan y Swyddog Adran 151.

Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cyfarfod yn chwarterol ac mae'n gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth i Aelodau sy'n cynnwys; datblygiad Aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Cyngor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân sy'n gosod allan rolau a chyfrifoldebau. Mae'r Cadeirydd hefyd yn gweithredu fel Pencampwr Datblygu Aelodau ac mae'n cymryd rhan yng nghyfarfodydd rhwydwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru lle rhennir arfer gorau.

Mae'r Pwyllgor wedi datblygu rhaglen waith flynyddol ac mae'r Cadeirydd yn adrodd yn flynyddol i Gyfarfod Cyffredinol Blynyddol y Cyngor, yn cynnwys adroddiad ar y Cynllun Datblygu Aelodau. Mae themâu sy'n gysylltiedig â Siarter Datblygu Aelodau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn rhan gynhenid o'i waith, gan gynnwys datblygu Aelodau.

Mae dau Bwyllgor Sgriwtini; y naill yn ymwneud â gwaith mewnol y Cyngor – Sgriwtini Corfforaethol, a'r llall yn ymwneud â phartneriaethau allanol ac effaith y Cyngor ar ei gymunedau – Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio. Mae'r ddau bwyllgor hyn wedi ei gwneud yn bosib i Aelodau edrych ar y Cyngor, ei rôl a'i effaith yn gyfannol a chorfforaethol.

Mae aelodau'n cynrychioli Sgriwtini ar amryfal Fyrddau mewnol a grwpiau adolygu. Pwrpas hyn yw hyrwyddo cynhwysiad, ychwanegu gwerth at y drafodaeth ac adrodd yn ôl i'w Pwyllgor Sgriwtini ar gynnydd a chodi meysydd y gallai bod gofyn eu sgriwtineiddio'n ffurfiol.

Mae gwaith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol o ganolbwyntio ar berfformiad wedi cynnal y newid diwylliannol a chyfrannu'n sylweddol at lywodraethu gwell.

Mae gan y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio rôl bwysig a hanfodol yn adolygu trefniadau a gweithgarwch ein partneriaeth, ac mae'n cau'r diffyg democrataidd y mae partneriaethau wedi'u beirniadu amdano. Dros y ddwy flynedd ddiwethaf mae wedi arwain gwaith llunio cofrestr y bartneriaeth, cylch gorchwyl a disgwyliadau llywodraethu a gyfyd o drefniadau partneriaeth.

Yn ystod 2016/17 comisiynodd y Cyngor adolygiad allanol o'n trefniadau sgriwtini er mwyn gwneud argymhellion i'w hystyried gan ein Cyngor newydd. Mae'r adolygiad yn amlygu'r angen am fabwysiadu gweledigaeth newydd i sgriwtini a chanolbwyntir mwy ar sut gall y swyddogaeth sgriwtini ychwanegu gwerth wrth lywodraethu'r Cyngor gyda mwy o bwyslais ar flaengynllunio gwaith a blaenoriaethu. Mae'r Cyngor hefyd yn paratoi ar gyfer sefydlu tri phanel sgriwtini sefydlog a fydd yn canolbwyntio ar –

1. Welliannau mewn Safonau Addysg
2. Sgriwtini Ariannol
3. Sgriwtini Gofal Cymdeithasol Plant

Mae aelodau o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn cynnal cyfarfodydd briffio o flaen pob pwyllgor er mwyn paratoi trafodaeth a chanolbwyntio arni yng nghyfarfodydd ffurfiol y pwyllgor. Ystyrir bod hyn yn arfer da a'r bwriad yw parhau gyda'r trefniadau hyn yn 2017-2018.

Cyflawnwyd nifer o allbynnau gan Sgriwtini yn ystod y flwyddyn ddinesig ddiwethaf, sy'n mynd rhyw gymaint o'r ffordd i'n cynorthwyo i asesu'r effaith y mae'r swyddogaeth honno wedi'i chael yn lleol:--

- Blaenraglenni gwaith - Mae arfer o flaenraglennu gwaith i gynnal gwaith y ddau bwyllgor sgriwtini wedi hen ennill ei blwyf. Mae'r rhaglenni hyn yn arf pwysig i gynorthwyo aelodau'r pwyllgor sgriwtini i flaenoriaethu eu gwaith ac maent wedi'u trafod gyda'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth. Mae'r ddau bwyllgor yn adolygu cynnwys eu blaenraglenni gwaith yn mhob cyfarfod er mwyn sicrhau eu bod yn parhau'n berthnasol a'u bod yn cael gwybodaeth gyson am flaenoriaethau lleol.

- Cyfarfodydd pwyllgor - cynhaliwyd cyfanswm o 18 cyfarfod o'r pwyllgor sgriwtini yn ystod 2016/17; deg cyfarfod o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ac wyth o'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio. Mae hefyd drefniadau cadarn yn eu lle i sicrhau amser priodol yn y Pwyllgor Gwaith i drafod materion y mae'r ddau bwyllgor wedi'u hystyried.

Mae modd crynhoi gwaith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn bedwar prif thema:

- Perfformiad Gwasanaeth
- Gosod y gyllideb a pherfformiad y flwyddyn gyfredol
- Adroddiadau blynyddol (gwasanaethau cymdeithasol a llyfrgelloedd)
- Cynigion trawsnewid

Mae modd crynhoi gwaith y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio yn bedair prif thema:-

- Perfformiad y Bartneriaeth
- Adfywio economaidd a chysyniad yr Ynys Ynni (neu gynlluniau a pholisïau olynol).
- Materion trosedd ac anhrefn
- Ymdrin ag unrhyw fater nad oes modd i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ei ystyried

Sefydlodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ddau banel canlyniad sgriwtini yn 2016/17 i ystyried dau faes polisi – Diogelu corfforaethol, a Gosod Tai'r Awdurdod Lleol (Tai Gwag). Yn ystod y cyfnod hwn parhaodd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio hefyd gyda'i waith parhaus trwy'r Grŵp Adolygu Cynnydd Ysgolion.

Mae aelodau'n cynrychioli Sgriwtini ar amryfal fyrddau a grwpiau adolygu mewnol. Pwrpas hyn yw hyrwyddo cynhwysiad, ychwanegu gwerth at y drafodaeth ac adrodd yn ôl i'w

Pwyllgor Sgriwtini ar gynnydd a chodi meysydd y gallai bod gofyn eu sgriwtineiddio'n ffurfiol. Mae gwaith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol o ganolbwyntio ar berfformiad wedi cynnal y newid diwylliannol a chyfrannu'n sylweddol at lywodraethu gwell.
Mae'r ddau bwyllgor sgriwtini'n adrodd ar eu gweithgarwch i'r Cyngor yn ei gyfarfod blynyddol.

Mae trefniadau y cytunwyd arnynt yn galluogi'r Cyngor i gydymffurfio â gofynion statudol yng nghyswllt amddiffyn plant ac amddiffyn oedolion bregus. Cynorthwya gweithdrefnau recriwtio i sicrhau fod gweithwyr y Cyngor ac aelodau sy'n gweithio gyda phlant neu oedolion bregus yn cael eu gwirio i sicrhau eu bod yn addas i wneud hynny. Adolygwyd a chymeradwywyd y polisi Diogelu yn 2016.

Yn unol â'i gyfrifoldebau statudol, mae Polisi Iechyd a Diogelwch a gweithdrefnau cysylltiedig yn eu lle gan y Cyngor.

Er mwyn gyrru'r rhaglen newid a chyflawni'r Cynllun Corfforaethol, mae Fframwaith Rheoli Rhaglenni wedi'i sefydlu.

Mae dau Fwrdd Rhaglen Trawsnewid Corfforaethol wedi'u sefydlu bellach yn dilyn adolygiad o'r tri bwrdd gwreiddiol.

1. Bwrdd Prosesau Busnes a Thrawsnewid Llywodraeth, a
2. Bwrdd Gwella Gwasanaeth, Cymuned a Phartneriaethau

Mae gan y rhain olwg cyffredinol ar brosiectau blaenoriaeth uchel y mae'r Cyngor wedi ymrwymo i'w cyflawni ac y mae'n gyfrifol am osod cyfeiriad ar eu cyfer.

Mae'r naill Fwrdd Trawsnewid Corfforaethol a'r llall yn cynnwys cynrychiolwyr o'r ddau Bwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith, gan roi cyfle i nodi meysydd lle gall rôl yr Aelodau ychwanegu gwerth un ai at y Byrddau eu hunain neu drwy'r broses Sgriwtini. Yn y gorffennol agos, rhoddwyd i aelodau'r cyfle i ddod yn aelodau er mwyn cynyddu'r her a'r ymwybyddiaeth gorfforaethol trwy gyfleu'r negeseuon allweddol yn eu gwasanaethau.

Mae'r dull corfforaethol o reoli prosiectau a rhaglenni'n aeddfedu flwyddyn ar ôl blwyddyn yn sgil cryfhau ein trefniadau Llywodraethu. Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi arfer da mewn rhai o'n rhaglenni e.e. Moderneiddio Ysgolion a'r hyn y mae wedi'i gyflawni hyd yn hyn. Mae'r Adolygiadau Gateway wedi cadarnhau fod y rhaglen ar y trywydd iawn i gwrdd â'i hamcanion. Mae'r Cyngor wedi integreiddio'r timau perfformiad corfforaethol a rheoli perfformiad er mwyn rhoi sylw pellach i reoli perfformiad a chyflawniad. At hyn, gweithredwyd yn gorfforaethol ddull cadarn o reoli rhaglenni a phrosiectau er mwyn sicrhau y cânt eu cyflawni lle ynghynt câi hyn ei weld yn faes gwendid.

Mae'r Cyngor wedi buddsoddi mewn Swyddfa Rheoli Rhaglenni Corfforaethol gyda Rheolwyr Prosiect yn gyfrifol am brosiectau penodol sydd wedi bod yn weithredol er 2013. Caiff hyfforddiant mewnol ei dargedu hefyd a chaiff yr holl brosiectau eu goruchwylio gan y Rheolwyr Prosiect a phenodwyd y Pennaeth Trawsnewid Corfforaethol i'w swydd yn 2015 gyda cyfrifoldeb trosfwaol i edrych ar draws y byrddau, rhagleni a phrosiectau.

Thema Allweddol Berthynol:	unigolion o'i fewn Gwerthfawrogi a Datblygu'n Pobl

Mae angen strwythurau ac arweinyddiaeth briodol ar endidau'r sector cyhoeddus, yn ogystal â phobl â'r sgiliau cywir, y cymwysterau a'r cywair meddwl priodol i weithredu'n effeithlon ac effeithiol a chyflawni eu canlyniadau bwriadedig o fewn y cyfnodau penodol. Rhaid i'r corff llywodraethol sicrhau fod ganddo'r capasiti i gyflawni ei fandad ei hun a gwneud yn siŵr bod polisïau yn eu lle i warantu bod gan reolwyr endid y capasiti gweithredol ar gyfer yr endid yn ei gyfanrwydd. Oherwydd y bydd unigolion a'r amgylchedd y mae endid yn gweithredu ynddo'n newid dros amser, bydd angen parhaus i ddatblygu capasiti'r endid yn ogystal â sgiliau a phrofiad arweinyddiaeth y staff unigol.

Mae'r Cyngor wedi Cyflawni Siarter Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Cefnogi Aelodau i gydnabod y gwaith yr ydym wedi'i wneud i roi safon uchel o gefnogaeth i Aelodau i ymgymryd â'u gwahanol rolau, sy'n amrywio o arweinydd cymunedol i'w cyfrifoldebau arbennig yn y Cyngor.

At hyn, mae nifer o Aelodau wedi mynd am adolygiadau datblygiad proffesiynol ac mae anghenion hyfforddi wedi'u nodi o'r rhain. Yn ei ddyddiau cynnar ym Môn, gwelir bod datblygiad o'r fath yn allweddol i alluogi aelodau i fod yn fwy effeithiol yn eu rôl. Mae hyn wedi'i ymestyn ymhellach i gynnwys Aelodau Annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y mae eu perfformiad a'u hamcanion yn cael eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau. Yn ystod 2016/17, parhaodd yr arfer hwn i gael ei wreiddio. Caiff hyfforddiant aelodau ei fonitro gan Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd y Cyngor.

Dros y 12 mis diwethaf mae'r Cyngor wedi parhau i ddefnyddio'r sesiynau briffio i aelodau sydd bellach wedi ennill eu plwyf, sef sesiynau briffio ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu gwerthfawrogiad a dealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn dadleuon a sgriwtini pellach mewn fforymau cyhoeddus.

Mae gan y Cyngor Strategaeth Pobl a adolygwyd yn annibynnol yn 2016. Cadarnhaodd yr adolygiad annibynnol hwnnw fod y strategaeth yn parhau'n "addas i bwrpas" i fynd â'r Cyngor ymlaen i 2020 wrth iddi barhau i gefnogi gweledigaeth y Cyngor a rhoi fframwaith ar gyfer symud ein rheolaeth o bobl ymlaen.

Mae gan y Strategaeth Pobl bum blaenoriaeth allweddol:

- Recriwtio a chadw'r gorau o ran bod yn arloesol, uchelgeisiol ac eangfrydig
- Ysbrydoli rhagoriaeth gwasanaeth (canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned)
- Creu effeithlonrwydd sefydliadol (proffesiynol a threfnus)
- Ymgysylltu â'n Talent, ei ddatblygu a'i reoli (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu)
- atblygu sgiliau a chapasiti ein gweithlu (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu)

Ceir fforwm Rheolwyr Canol bywiog ac mae'r Clwb Sbardun yn darparu sesiynau dysgu ysbrydoledig sy'n agored i'r holl staff. Fel rhan o'r gweithgarwch ar y Cynllun Trawsnewid a gweithgarwch ymgysylltu â staff, rhoddwyd i unigolion ar draws yr awdurdod gyfle i weithio ar brosiectau a strategaethau corfforaethol.

Mae'r seremoni gwobrwyo staff wedi parhau i gydnabod, dathlu, a hyrwyddo llwyddiannau staff y Cyngor. Bob dydd mae'n staff yn gweithio'n galed i gyflawni gwasanaethau cyhoeddus i bobl Môn, ac mae gwobrwyo staff yn gyfle i arddangos gwaith da a dangos faint yr ydym yn gwerthfawrogi ein pobl. Mae chwe chategori o wobrau sy'n efelychu'r 'Chwe Thema Allweddol'. Yn ystod 2016 cafodd y seremoni ei hymestyn i gynnwys gwobr cydnabod staff i'r rhai hynny sydd wedi ennill cymhwyster proffesiynol a chyflwyno gwobrau gwasanaeth hir.

Y Prif Weithredwr Cynorthwyol oedd yn arwain ar weithredu arolwg staff 2016. Cyhoeddir y canlyniadau trwy Monitor (Ebrill 2017) a dangosant fod –

- 90% o staff yn mwynhau eu gwaith gyda
- 95% yn gwybod yr hyn a ddisgwylir ohonynt ac o'r rhai a ymatebodd
- Teimla 53% y cânt eu gwerthfawrogi gan y Cyngor (mae hyn yn cyd-fynd â chanlyniadau 2013).

Fodd bynnag, ymddengys fod llai o ddealltwriaeth ymhlith ein staff o'r hyn sy'n digwydd yn gorfforaethol gyda 34% yn unig yn teimlo nad oes ganddynt lawer o wybodaeth am yr hyn sy'n mynd ymlaen yn y Cyngor yn gyffredinol.

Casglwyd Sylwadau ychwanegol gan yr arolwg hefyd gan 193 o ymatebwyr yn hysbysu'r sefydliad o ble mae angen gwneud mwy o waith. Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn mae'r Uwch Arweinyddiaeth yn ystyried ei hymateb i'r materion hyn a beth sydd angen ei wneud er mwyn gwella ein dealltwriaeth gyfunol o'r hyn sy'n digwydd yn gorfforaethol. Arddangosiad o hyn yw'r ffordd y mae'r Prif Weithredwr wedi arwain y sesiynau staff (12 i gyd) i gyflwyno disgwyliadau'r cynllun corfforaethol arfaethedig.

Mae gan y Cyngor Gynllun Cydraddoldeb 2016-2020 strategol a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Gwaith sy'n amlygu'n hymrwymiad i gydraddoldeb, wrth ddarparu gwasanaethau ac fel cyflogwr mawr, ac i gael gwared ag arfer o wahaniaethu'n annheg ac anghyfreithlon yn ein holl bolisïau, gweithdrefnau ac arferion. Yn ei adroddiad monitro blynyddol i'r Comisiwn Cydraddoldeb cynhwysir cynnydd ar ei flaenoriaethau allweddol ac mae'r Cyngor yn aelod allweddol o rwydwaith Cydraddoldeb Gogledd Cymru.

Mae ymgysylltiad mewnol yn hanfodol i ddatblygu diwylliant 'Tîm Môn' ac mae angen mireinio ymhellach Fframwaith Cyfathrebu Mewnol er mwyn galluogi a sicrhau fod Swyddogion ar bob lefel yn y Cyngor yn cymryd mwy o ran:

- Cyfarfodydd Penaethiaid misol
- Cynhadledd Rheolwyr Chwarterol
- Clwb Sbardun
- Sesiynau Briffio Aelodau
- Gweithdai Thematig (h.y. y gyllideb)
- Cyfarfodydd Rheoli Gwasanaeth
- Adolygiadau Gwasanaeth Blynyddol

- Cyfarfodydd Tîm
- Goruchwyliaeth Un i Un
- Arfarnu gweithwyr
- Cynlluniau awgrymiadau staff
- Defnyddio Y Ddolen i gael gwybodaeth gyson am gynlluniau corfforaethol
- Defnyddio Medra Môn fel newyddlen

Er bod cyfathrebu mewnol, corfforaethol wedi gwella'n sylweddol dan arweinyddiaeth yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth - y teimlad o hyd yw bod angen i'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth fod yn fwy gweladwy a gwella'i ddulliau cyfathrebu gyda staff sy'n is na Rheolwyr a chyda'r staff hynny a leolir y tu allan i bencadlys y Cyngor, a hynny trwy dechnolegau newydd cyfryngau cymdeithasol ac wyneb yn wyneb.

Mae'r sesiynau briffio, anffurfiol, rheolaidd i Aelodau (a nodwyd yn gynharach) yn ei gwneud yn bosib cael gwell dealltwriaeth o feysydd gwaith penodol ac yn caniatáu iddynt baratoi ar gyfer proses o sgriwtini a gwneud penderfyniadau cytbwys.

Rydym yn Gyngor dwyieithog llwyr ac mae cyfran uchel o'n staff a'r rhan fwyaf o'n haelodau yn Gymry Cymraeg iaith gyntaf. O'r herwydd, cynhyrchir yr holl ohebiaeth gorfforaethol yn ddwyieithog, gan roi i staff ac aelodau'r gallu i gyfathrebu yn eu dewis iaith. Cefnogir siaradwyr nad ydynt yn rhugl eu Cymraeg i wella eu sgiliau iaith mewn amgylchedd cynhwysol.

Egwyddor F:	Rheoli risgiau a pherfformiad trwy reolaeth fewnol, gadarn a rheolaeth ariannol, gyhoeddus, gref
Thema Allweddol Berthynol:	Proffesiynol a Threfnus

Mae angen i gyrff llywodraethol endidau'r sector cyhoeddus sicrhau bod yr endidau y maent yn eu goruchwylio wedi gweithredu - ac yn gallu cynnal - system o reoli perfformiad effeithiol sy'n hwyluso gwaith cyflawni gwasanaethau cynlluniedig yn effeithiol ac effeithlon. Mae rheoli risg a rheolaeth fewnol yn rhannau pwysig ac annatod o system rheoli perfformiad ac yn hanfodol i gyflawni canlyniadau. Maent yn cynnwys proses barhaus wedi'i llunio i nodi risgiau sylweddol wrth gyflawni canlyniadau endid a rhoi sylw i'r risgiau hynny.

Mabwysiadwyd y Polisi Rheoli Risg gan y Pwyllgor Gwaith ar y 26ain o Fai 2015 ac mae'r Polisi a'r Cyfarwyddyd cysylltiedig wedi'u huwchlwytho i Monitor (rhyngrwyd y Cyngor). Yr hyn y mae'r dogfennau hyn yn eu gwneud yw cysoni'r fframweithiau Rheoli Risg a Rheoli Perfformiad.

Mae'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth yn adolygu y Gofrestr Risg Gorfforaethol ar sail chwarterol. Mae disgwyl i wasanaethau ddiweddaru eu cofrestri risg yn chwarterol gyda risgiau "coch" neu "ambr" yn cael eu trosglwyddo'n uwch i'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth iddyn nhw ystyried eu cynnwys ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Yn ystod 2016/2017 cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ddau ddiweddariad ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol ac yn ystod y flwyddyn mae gwaith wedi bod yn mynd rhagddo ar reoli risgiau Partneriaeth.

Mae Fframwaith Rheoli Perfformiad yn ei le yn cynnwys cardiau sgorio chwarterol, heriau hanner blwyddyn i Wasanaethau ac adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Gwaith ac i Sgriwtini. Mae'r fframwaith yn parhau i esblygu a chanolbwyntio ar waith hunanasesu Penaethiaid Gwasanaethau, ac ar feysydd allweddol risg a throsglwyddo. Mae hefyd yn canolbwyntio ar wella ar adrodd am wybodaeth am y gweithlu a gwybodaeth ariannol. Yn ystod 2015, cynhaliwyd cyfres o Adolygiadau Gwasanaeth oedd yn ymwneud ag –

(i) Arbedion a Chyllidebau Gwasanaeth (Mehefin-Gorffennaf 2016)
(ii) Perfformiad (Tachwedd-Rhagfyr 2016)

Er ein bod wedi sefydlu dulliau gweithredu cryf i sicrhau llywodraethiant effeithiol ar gyfer partneriaethau newydd, mae angen cryfhau trefniadau llywodraethu ar gyfer rhai o'r trefniadau partneriaeth mwy hanesyddol. Blaenoriaeth ar gyfer 2016 sydd wedi'w wireddu oedd datblygu Polisi Partneriaeth sydd yn rhoi fframwaith ar gyfer rheoli partneriaethau (rhai sydd eisoes yn bodoli a rhai newydd) yn effeithiol a rhoi arweiniad i'r unigolion hynny sy'n ymwneud yn uniongyrchol â phartneriaethau. At hyn, mae y polisi'n amlinellu'r disgwyliadau llywodraethu i sicrhau y bydd y partneriaethau y mae'r Cyngor yn ymwneud â nhw yn cael eu rheoli'n effeithlon ac effeithiol, gan ganolbwyntio ar weithredoedd a chanlyniadau sy'n cefnogi'r Cyngor i gyflawni ei nodau a'i amcanion strategol.

Cyhoeddir Adroddiad ar Berfformiad yn Flynyddol, gan wneud cyfrif am berfformiad a meincnod gydag Awdurdodau eraill, erbyn 31ain o Hydref bob blwyddyn.

Mae caffael yn rhan hanfodol o gyflawni gwasanaeth ym Môn gyda'r gwaith o ddarparu gwasanaeth mawr wedi'i allanoli e.e. cefnogaeth ymgynghorol addysg a phriffyrdd, gwastraff. Cynhaliwyd gan KPMG waith archwilio cenedlaethol Llywodraeth Cymru ynghylch ffitrwydd yn 2014 ac amlygwyd rhai materion sylweddol i'r Cyngor roi sylw iddynt. Sefydlwyd prosiect ffurfiol i roi sylw i'r gweithredoedd a amlygwyd yn yr adroddiad. Mae'r prosiect wedi rhoi sylw i'r materion pwysig h.y. datblygu strategaeth gaffael gorfforaethol, polisi a strategaeth rheoli contractau yn ogystal â rhoi hyfforddiant ar Reolau'r Weithdrefn Contractau a Deddfwriaeth Gaffael newydd yr UE i'r holl staff sy'n gyfrifol am gaffael.

Rhoes y Pwyllgor Gwaith ei gymeradwyaeth i'r Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC) am y cyfnod 2017/18 i 2019/20 ym Medi 2016. Adnabu'r CATC yr arbedion posib yr oedd eu hangen dros y cyfnod tair blynedd gan osod y strategaeth ar gyfer cyllideb 2017/18. Rhoes y Cyngor llawn ei gymeradwyaeth i'r gyllideb ariannol yn ei gyfarfod ar yr 28ain o Chwefror 2017. Roedd y gofyn i wneud toriadau ac arbedion i'r gyllideb yn rhan ganolog o waith gosod y gyllideb gyda tharged arbedion o fewn y flwyddyn o £2.586m yn angenrheidiol er mwyn cydbwyso'r gyllideb. Diweddarwyd y CATC bryd hynny, unwaith y cwblhawyd cyllideb 2017/18, ac fe adnabu y byddai gostyngiadau i'r gyllideb yn y dyfodol yn amrywio o £3.2m (y sefyllfa orau) i £8.8m (y sefyllfa waethaf). Noda'r cynllun a ddiweddarwyd bod angen parhau i ganolbwyntio ar ostwng y gyllideb a nodi rhagor o arbedion dros y tair blynedd nesaf er mwyn sicrhau sefydlogrwydd ariannol y Cyngor yn y dyfodol.

Cynhaliwyd Proses Cynllunio'r Gyllideb o Fai 2016 hyd Chwefror 2017. Roedd hyn yn cynnwys ymgynghori gyda grwpiau statudol, yn cynnwys y Fforwm Ysgolion, Cynghorau Tref a Chymuned, a busnesau, yn ogystal ag a rhanddeiliaid eraill megis Llais Ni a Fforwm y Bobl Hŷn. Roedd hyn hefyd yn cynnwys ymgynghori'n helaeth â'r Cyhoedd. Rhoddwyd ystyriaeth gan y Pwyllgor Gwaith i'r sylwadau a wnaed yn ystod yr ymgynghoriad wrth iddynt lunio eu cynigion ar gyfer y gyllideb derfynol ac arweiniodd at rai cynigion yn cael eu tynnu'n ôl neu'n cael eu diwygio.

Mae'r Cyngor wedi parhau i ddatblygu a gwreiddio strwythurau, systemau. prosesau a chefnogi trefniadau i sicrhau eu bod yn cefnogi galwadau Awdurdod Lleol yn yr 21ain ganrif. Mae trefniadau ffurfiol yn eu lle i reoli perfformiad, arian, rhaglenni a chontractau sy'n cyfrannu at gynnal elfennau allweddol llywodraethu.

Cyflwynwyd adroddiadau ariannol chwarterol (Refeniw a Chyfalaf) i'r Pwyllgor Gwaith yn ystod 2016/17 oedd yn cynnwys cyllideb yn erbyn mesuriadau gwirioneddol yn ogystal â rhagamcan o'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn, sydd hefyd yn cynnwys amrediad o wybodaeth a chynllun ariannol gyda mesuriadau cywirol i ddod â'r cyllidebau'n ôl dan reolaeth pe bai angen. Mae trefniadau Rheoli Trysorlys y Cyngor yn dilyn ymarfer proffesiynol a chânt eu hadolygu'n rheolaidd gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn.

Dengys Hunanasesiad Archwilio Mewnol yn erbyn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus fod y gwasanaeth yn cael ei gyflawni i'r safonau gofynnol. Nodir mewn cynllun gweithredu y meysydd lle gofynnir am ragor o welliant a bydd yn cael ei rannu gyda'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ym Mehefin 2017 fel rhan o'r broses adolygu ar gyfer cytuno ar y Datganiad Llywodraethu Blynyddol terfynol.

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar yr 21ain o Fedi 2016, adroddiad Canfyddiadau Archwilio Allanol ar gyfer 2015/16 gan adlewyrchu fod y cyfrifon a baratowyd yn farn gywir a theg, bod y cyfrifon wedi'u paratoi'n dda, nid oedd addasiadau wedi cael effaith ar gronfeydd wrth gefn y Cyngor, nid oedd camddatganiadau nad oedd heb eu haddasu i'r Aelodau eu hystyried a rhoddwyd barn archwiliwr annibynnol o ran y datganiad o gyfrifon a'r gwerth am arian.

Cyflwynodd y cynllun gweithredu ychydig o argymhellion i wella prosesau ariannol a rheolaethau mewnol, sydd wedi'u derbyn gan y Rheolwyr ac maent yn y broses o gael eu gweithredu.

Mae'r strategaeth caffael wedi'i datblygu ac mae'n allweddol i lwyddiant parhaus yr Awdurdod wrth gaffael cynhyrchion a gwasanaethau. Yn unol ag argymhellion KPMG ynghylch yr adroddiad o ran ffitrwydd yn 2014, mae'r tîm Caffael wedi datblygu polisïau newydd a strategaeth rheoli contractau a'u rhoi yn eu lle, yn ogystal ag adolygu'r weithdrefn gontractau. Cyflawnodd brosiect caffael cychwynnol gwerth £500k o arbedion mewn arian ac mae'r ail brosiect caffael bellach wedi cael ei thraed dani a'r disgwyl yw y ceir arbedion. Fodd bynnag, ar gydymffurfio â rheolau'r weithdrefn gontractau y byddir yn canolbwyntio.

Cadarnhaodd y Dystysgrif Cydymffurfio Flynyddol bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau yng nghyswllt adrodd yn ariannol, defnyddio adnoddau, cynllunio gwelliant a rheoli perfformiad.

Mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd sylweddol ar lywodraethiant gwybodaeth dros y ddwy flynedd ddiwethaf ond mae'n parhau'n flaenoriaeth. Dan arweinyddiaeth yr Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth, mae nifer fawr o staff wedi cael hyfforddiant gorfodol ar warchod data a chaiff cyrsiau gloywi blynyddol eu trefnu'n flynyddol.

Yn sgil archwiliad dilynol yn 2015 gan Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth, amlygwyd bod y trefniadau a roddwyd yn eu lle gan yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth yn dangos fod parodrwydd corfforaethol i gydymffurfio â materion llywodraethiant gwybodaeth yn flaenoriaeth er ei fod yn parhau'n bryder. O gydnabod ei bwysigrwydd, mae'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth hefyd yn cydnabod y risgiau cysylltiedig o Swyddogion ac Aelodau ddim yn cydymffurfio â pholisïau a gweithdrefnau corfforaethol. Enghraifft o hyn yw'r ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth o fewn amser sydd wedi'u hamlygu trwy'r cardyn sgorio corfforaethol. Yn sgil hyn, mae'r Cyngor wedi datblygu rhagor ar eu dull gweithredu rheoli risg gwybodaeth ac mae'r Grŵp Llywodraethiant Gwybodaeth Corfforaethol yn rhoi arweinyddiaeth ar y materion hyn.

Edrychodd yr Adroddiad Perfformiad (Adolygiad o Berfformiad) a gymeradwywyd gan y Cyngor Sir yn Hydref 2016 yn ôl i asesu sut y bu i ni berfformio yn erbyn y blaenoriaethau a'r targedau fel y'u nodir yn ein Dogfen Cyflawni Blynyddol 2015/16 sy'n cyflawni blaenoriaethau a phrif nodau ein Cynllun Busnes Corfforaethol 2013/17. Cafodd hwn ei asesu gan Swyddfa Archwilio Cymru yn ei Lythyr Asesu Gwelliant gan fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau adrodd ar welliant dan y Mesur ac wedi gweithredu'n unol â chyfarwyddyd Llywodraeth Cymru.

Egwyddor G:	Gweithredu arferion da mewn tryloywder, adrodd ac archwilio i gyflawni
Thema Allweddol Berthynol:	Proffesiynol a threfnus

Yr hyn yw atebolrwydd yw sicrhau fod y rhai hynny sy'n gwneud penderfyniadau ac yn cyflawni gwasanaethau yn atebol amdanynt, er bod ystod a chryfder gwahanol berthnasoedd atebolrwydd yn amrywio ar wahanol fathau o gyrff llywodraethu. Nid yn unig y mae atebolrwydd effeithiol yn ymwneud ag adrodd ar weithredoedd a gwblhawyd, ond mae hefyd yn sicrhau y gall rhanddeiliaid ddeall ac ymateb wrth i'r endid gynllunio a chynnal ei weithgarwch mewn modd tryloyw. Mae archwilio allanol a mewnol yn cyfrannu at atebolrwydd effeithiol

Mae'r holl raglenni a'r adroddiadau ar gael ar Wefan y Cyngor oni bai ei bod yn cynnwys gwybodaeth eithriedig. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am 'ddatganiadau o ddiddordeb' a wneir mewn cyfarfodydd.

Cyhoeddir Cofrestr Diddordebau'r Aelodau ar Wefan y Cyngor hefyd.

Fel y nodwyd yn flaenorol yn Adran D, mae dau Bwyllgor Sgriwtini; y naill yn ymwneud â gwaith mewnol y Cyngor - Sgriwtini Corfforaethol, a'r llall yn ymwneud â phartneriaethau allanol ac effaith y Cyngor ar ei gymunedau - Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio. Mae'r ddau bwyllgor hyn wedi galluogi i Aelodau edrych ar y Cyngor, ei rôl a'i effaith mewn modd cyfannol a chorfforaethol.

Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth i Aelodau sy'n cynnwys; Datblygu aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Pwyllgor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân, sy'n gosod allan rolau a chyfrifoldebau. Y Cadeirydd, hefyd, yw'r Pencampwr Datblygu Aelodau ac mae'n cymryd rhan yng nghyfarfodydd rhwydwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru lle rhennir arfer gorau.

Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried effeithlonrwydd rheolaeth fewnol, gwaith rheoli risg a threfniadau llywodraethu'r Cyngor. Mae'n monitro gwaith archwilwyr ac arolygwyr allanol a mewnol, yn monitro perthynas rhwng archwilwyr a staff ac yn monitro'r ymatebion i argymhellion archwilio ac arolygu.
Mae nifer o Aelodau wedi cynnal adolygiadau datblygiad proffesiynol ac fe nodwyd anghenion hyfforddi o'r rhain. Bellach, mae hyn wedi'i ymestyn i gynnwys Aelodau annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y caiff eu perfformiad a'u hamcanion eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

Datblygodd y Pwyllgor raglen waith ar gyfer 2016/17 ac mae'r Cadeirydd yn adrodd yn flynyddol i Gyfarfod Cyffredinol Blynyddol y Cyngor, yn cynnwys adroddiad ar Gynllun Datblygu Aelodau. Mae themâu sy'n gysylltiedig â Siarter Datblygu Aelodau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a ddyfarnwyd i'r Cyngor yn rhan annatod o'i raglen waith.

Mae'r Cyngor wedi parhau gyda'r arfer o gynnal sesiynau briffio aelodau'n unig yn fisol ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu'r gwerthfawrogiad a'r ddealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn rhagor o drafodaethau a sgriwtini mewn fforymau cyhoeddus.

Mae gan y Cyngor berthynas gwrthrychol a phroffesiynol gyda'i archwilwyr allanol a'i arolygwyr statudol, fel y tystir gan yr Adroddiad Gwelliant Blynyddol. Mae modd gweld hwn ar wefan y Cyngor neu Swyddfa Archwilio Cymru. Bydd yr Uwch-dîm Rheoli, Aelodau a swyddogion o Archwilio Mewnol a Thrawsnewid Corfforaethol yn cyfarfod yn rheolaidd â rheoleiddwyr allanol i drafod y Gofrestr Risg Gorfforaethol, datblygiadau allweddol, canfyddiadau'r holl adroddiadau allanol ac i roi diweddariad ar gynnydd a wneir i weithredu argymhellion.

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Cyngor wedi llwyddo i reoli a gwerthuso'i hun yn rheolaidd ac, yn sgil hynny, mae barn rheoleiddwyr wedi bod yn gadarnhaol o ran parodrwydd i gyflawni.

Yn eu tystysgrif cydymffurfio flynyddol (Tachwedd 2016) datgan Swyddfa Archwilio Cymru:

"Rwyf o'r farn bod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau dan adran 15(6) i (9) y Mesur a'i fod wedi gweithredu'n unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru yn ddigonol i gyflawni ei ddyletswyddau."

At hyn, nododd Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Gofal Cymru, yn eu hadroddiad diweddar (Adroddiad Arolwg Gwasanaethau Plant– Mawrth 2017) bod y Gwasanaethau Plant wedi bod yn gweithio mewn cyfnod o newid sylweddol yn wyneb y ddeddf gwasanaethau cymdeithasol a llesiant newydd a bod

"uwch reolwyr yn derbyn canfyddiadau'r arolygwyr a'u bod yn ymrwymedig i gyflawni'r gwelliannau angenrheidio.".

Yn y cyd-destun hwn, mae'r Cyngor yn llwyr ymwybodol o'r angen i ymateb yn adeiladol i argymhellion Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru ac mae wedi llunio cynllun gwaith cynhwysfawr. Cyfrifoldeb y Prif Weithredol Cynorthwyol fyddai arwain a chyflawni yn erbyn y cynllun hwn, a hynny mewn cydweithrediad â Phennaeth y Gwasanaethau Plant. Gan oruchwylio'r gwaith hwn a chydnabod ei bwysigrwydd, byddai'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth yn mynd ati'n weithgar gan sicrhau'n rheolaidd lwyddiannau yn erbyn y cynllun. Bydd hyn yn rhoi mwy o faich ar amser (capasiti) yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth fel tîm ac fel unigolion.

Yn gyffredinol, mae perfformiad ysgolion, ar lefel Awdurdod, wedi gostwng mewn cymhariaeth ag ysgolion Cynghorau eraill. Mae angen cadw llygad barcud ar hyn a cheisio sicrhau fod perfformiad yn y cyfnod sylfaen a Chyfnod Allweddol 4 yn gwella.

Yn ôl Llywodraeth Cymru, bernir bod mwyafrif llethol ysgolion Môn bellach yn perfformio'n effeithiol ac y bu gwelliant pellach gyda saith o ysgolion wedi'u rhoi yn y categori uchaf (gwyrdd) ym mis Ionawr 2017 (o gymharu â thair yn 2015). Er mai dyma'r achos, mae angen cynyddu nifer yr ysgolion yn y categori gwyrdd.

Mae modd gweld bod nifer yr ysgolion sydd wedi'u rhoi yn y categori coch (h.y. ysgolion y mae arnynt angen cefnogaeth sylweddol) wedi syrthio ymhellach yn 2017 (o ddwy i un) ac mae nifer yr ysgolion yn y categori ambr hefyd wedi syrthio o bymtheg ysgol yn 2016 i naw ysgol yn Ionawr 2017. Mae rhai o'r ysgolion hyn yn cymryd gormod o adnoddau.

Mae Fframwaith Estyn ar gyfer arolygu ysgolion yr awdurdod yn asesu safonau addysgu, dysgu a llesiant disgyblion mewn ysgolion unigol. Mae modd dweud bod gwelliant yng nghanran yr ysgolion a roddwyd yn y categorïau yr oedd angen y gefnogaeth ddwysaf arnynt (gostyngiad o 25.0% yn 2014/15 i 15.4% yn 2016/17). Ar hyn o bryd, tair ysgol yn unig sy'n parhau i fod yng nghategorïau dilyn i fyny Estyn o gymharu â phum ysgol yn 2015, a chaiff yr ysgolion hyn eu monitro gan y Panel Sgriwtini Safonau Addysg.

5. ADOLYGU EFFEITHIOLRWYDD

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn gyfrifoldeb am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithlonrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y drefn rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithlonrwydd wedi ei siapio gan waith rheolwyr o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, gan adroddiad blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol, a hefyd gan sylwadau a wnaed gan archwilwyr allanol ac asiantaethau arolygu ac archwilio eraill.

Mae effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu wedi ei werthuso trwy gyfuniad o:-

- canlyniadau adolygiadau a monitro cyson yn ystod y flwyddyn gan swyddogion a phwyllgorau;
- adolygiad o ddogfennau perthnasol a baratowyd o fewn y flwyddyn neu yn ymwneud â'r flwyddyn;
- adolygiad o gynnydd yn erbyn y Cynllun Trawsnewid;
- adolygiad o'r chwe thema sy'n sail gwerthoedd yr awdurdod;
- adolygu adborth gan Estyn ac AGGCC a'r byrddau adfer perthynol ar y gwaith gwella ynglŷn ag Addysg a Gwasanaethau Plant;
- cyfres o gyfweliadau gyda swyddogion allweddol;
- trafodaeth gyda, a chael sylwadau gan, grwpiau o swyddogion ac aelodau gan gynnwys yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith.

Mae adolygiadau a monitro cyson yn golygu:-

- gweithgarwch rheoli risg ffurfiol, gan gynnwys ystyriaeth benodol i'r risgiau hynny sy'n gysylltiedig â phrosesau llywodraethu;
- Archwilio Mewnol, y mae eu gwaith yn cymryd ystyriaeth o risgiau sydd wedi eu hadnabod, trwy archwiliadau cyson o'n prif systemau, sefydliadau, prosiectau o sylwedd a phrif brosesau llywodraethu gan gynnwys rheoli risg, yn gyson efo'r cynllun archwilio mewnol, ac yn cynnwys gwaith 'dilyn-i-fyny' i sicrhau fod uwch swyddogion yn cyflwyno'r argymhellion sydd wedi eu cytuno;

- asesiad blynyddol Archwilio Mewnol gan archwilwyr allanol y Cyngor;
- gwaith Pwyllgorau Sgriwtini a phwyllgorau eraill y Cyngor gan gynnwys ei
- bwyllgorau Archwilio a Safonau,
- barn ac argymhellion archwilwyr allanol y Cyngor ynghyd ag asiantaethau adolygu ac arolygwyr eraill,
- monitro cyson gan aelodau ac uwch-reolwyr o wella perfformiad yn erbyn y Cynllun Corfforaethol a'r cynlluniau a'r strategaethau cefnogol.

Cymeradwyir y polisïau allweddol, ac unrhyw addasiadau iddynt gan y Pwyllgor Gwaith, ac fe'u mabwysiadir yn ffurfiol gan y Cyngor Sir fel bo'r angen.

Yn Chwefror 2015 cynhaliwyd Asesiad Corfforaethol gan Swyddfa Archwilio Cymru a daeth yr adroddiad yn sgil hynny (a gynhwyswyd fel Adroddiad Gwelliant Blynyddol 2014-15 Swyddfa Archwilio Cymru a'i gyhoeddi yn Rhagfyr 2015) i'r casgliad ….

"Bod y Cyngor wedi gwella ei hunanymwybyddiaeth, gan wneud cynnydd da o ran atgyfnerthu ei drefniadau a gwella gwasanaethau, ond bod llawer i'w wneud o hyd i ddefnyddio staff ac adnoddau eraill mewn modd mwy strategol".

Yn ystod Mai 2017, cynhaliodd y Cyngor hefyd hunanasesiad cynhwysfawr yn erbyn ei chwe thema allweddol er mwyn asesu pa mor dda yr ydym yn cyflawni ac yn llwyddo yn erbyn y gyrwyr allweddol hollbwysig hyn. Mae fersiwn ddrafft y ddogfen hunanasesu hefyd wedi'i hystyried ac wedi cyfrannu at y datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn.

6. MATERION LLYWODRAETHU SYLWEDDOL

Y ffynhonnell swyddogol ddiweddaraf o ddadansoddi cynnydd, felly, yw'r Adroddiad Gwelliant Blynyddol a ryddhawyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ym Mehefin 2016. Nododd yr adroddiad y gwneir cynnydd da ar draws nifer o themâu llywodraethu yn ystod y flwyddyn a daeth i'r casgliad…

"Mae'r Cyngor wedi parhau i wneud cynnydd o fewn meysydd blaenoriaeth wrth iddo ailstrwythuro ei drefniadau arweinyddiaeth a llywodraethu ac mae'n hunanymwybodol o hyd"

Datganodd yr Adroddiad ymhellach bod yr Archwilydd Cyffredinol wedi dod i'r casgliad hwn oherwydd:

- Mae'r Cyngor yn parhau i wella perfformiad ar draws ei feysydd blaenoriaeth ac mae wedi cydymffurfio â Mesur Llywodraeth Leol 2009, er ei fod yn cydnabod yr angen i wella mewn rhai gwasanaethau
- Mae gan y Cyngor drefniadau rheoli ariannol priodol sy'n parhau i wella; ac
- Mae aelodau a swyddogion yn parhau i gydweithredu'n effeithiol o fewn fframwaith arweinyddiaeth a llywodraethu newydd ac mae ganddo brosesau corfforaethol ar gyfer ymateb i adroddiadau ac argymhellion gan reoleiddwyr allanol

Mewn perthynas â materion llywodraethu penodol, noda'r adroddiad fel a ganlyn….

"Mae aelodau a swyddogion yn parhau i gydweithredu'n effeithiol o fewn fframwaith arweinyddiaeth a llywodraethu newydd ac mae'r prosesau corfforaethol ar gyfer ymateb i adroddiadau ac argymhellion gan reoleiddwyr allanol yn ddigonol".

Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, caiff materion blaenoriaeth is, a adwaenir fel cynigion ar gyfer gwelliant, eu cynnwys mewn adroddiadau eraill ac mae'r Cyngor yn rhoi sylw iddynt.

Mae Adroddiad Blynyddol 2017 y Pennaeth Archwilio Mewnol yn rhoi sicrwydd ar y fframwaith ar gyfer rheolaeth fewnol. Mae'n nodi fod y Gwasanaeth wedi cwblhau 44 o archwiliadau yn ystod y flwyddyn ac, o'r rhain, chwech oedd heb eu cynllunio yn erbyn targed cynlluniedig o 63 archwiliad.

Bu i bob un o'r archwiliadau a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn arwain at lefelau cadarnhaol o sicrwydd ac eithrio'r archwiliadau a ganlyn a gafodd eu hasesu fel eu bod yn rhoi Sicrwydd Cyfyngedig:

- Rheolau Allweddol Budd-dal Tai;
- Diogelu corfforaethol;
- Gorchmynion Llys Gofal Plant dan yr Amlinelliad Cyfraith Cyhoeddus ;
- Safonau Diogelu Data'r Diwydiant Cardiau Talu;
- Tai Gofal Ychwanegol – Trefniadau Comisiynu;
- Fframwaith Caffael Corfforaethol– Cydymffurfio Corfforaethol; a'r
- Uned Cynnal a Chadw Tai

Bydd yr archwiliadau uchod yn cael eu dilyn i fyny yn ystod 2017/18.

Cynhaliwyd adolygiad pellach o'r Fframwaith Rheoli Risg yn ystod 2016/17, a ddangosodd broses resymol yn gwreiddio gwaith rheoli risg yn yr Awdurdod.

Cynhaliwyd ail archwiliad dilynol o Barhad Busnes ac Adfer ar ôl Trychineb TGCh ac adroddwyd arno i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar y 9fed o Chwefror 2017. Dangosodd Parhad Busnes gynnydd da wrth roi gweithredoedd ar waith i roi sylw i'r argymhellion archwilio a chafodd lefel y sicrwydd ei hailasesu fel Sylweddol. Cadarnhaodd y dilyniant i'r Adfer ar ôl Trychineb TGCh bod un argymhelliad lefel uchel wedi'i weithredu a bod pedwar argymhelliad arall a sgorir yn uchel a thri a sgorir yn ganolog yn cael eu hystyried yn waith sy'n mynd rhagddo. Roedd lefel y sicrwydd yn parhau'n Rhesymol. Adroddir ar adolygiad pellach i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar yr 28ain o Fehefin 2017. Bydd yr archwiliadau uchod yn cael eu dilyn i fyny yn ystod 2017/18.

Parhaodd Archwilio Mewnol i ganolbwyntio ar adnoddau i mewn i ardaloedd oedd yn ymwneud â grant yn ystod 2016/17 er mwyn sicrhau bod y risgiau a gyflwynwyd gan fath yr ariannu'n cael eu rheoli'n briodol. Ni nodwyd risgiau sylweddol yng nghyswllt grantiau a adolygwyd.

Nododd cyfanswm canlyniadau'r gwaith Archwilio Mewnol fod 81.08% o adolygiadau yn arwain at farn 'gadarnhaol' (Sylweddol neu Resymol) a 18.92% at farn sicrwydd 'negyddol'. Mae'r 18.92% o adroddiadau sy'n cael barn sicrwydd negyddol wedi'i wneud o 7 adroddiad (7 Cyfyngedig, 0 Sylfaenol)

Y farn gyffredinol ar gyfer y systemau a adolygwyd yw Lefel Resymol o Sicrwydd sy'n gyson â blynyddoedd blaenorol. Mae'r lefel gyffredinol hon o sicrwydd yn seiliedig ar gwmpas y gwaith a wneir, rhoi ar waith weithred a argymhellir i reolwyr a'r systemau hynny'n parhau i weithredu fel y'u bwriadwyd.

Er mwyn cydymffurfio â Safonau Archwilio Sector Cyhoeddus CIPFA 2013 mae proses dilyn i fyny ffurfiol ar waith o fewn y Gwasanaeth er mwyn cadarnhau fod yr argymhellion a wnaed mewn adroddiadau Archwilio Mewnol wedi'u gweithredu gan reolwyr o fewn amser y cytunwyd arno. Lle bynnag y bo'n bosib bydd archwiliad dilynol yn digwydd chwe mis ar ôl rhyddhau'r adroddiad terfynol, ac eithrio'r archwiliadau hynny a aseswyd eu bod yn rhoi lefelau sylweddol o sicrwydd lle na wneir gwaith dilyn i fyny, er mwyn gwneud y gorau o'r adnodd archwilio.

Yn y tabl isod crynhoir yr argymhellion a weithredir hyd at yr 31ain o Fawrth 2017.

.

Tabl 1 – Statws yr argymhelliad y cytunwyd arno hyd at 31-3-2017				
Statws	Uchel	Canolig	Cyfanswm	%
Cyflawn	87	305	392	86
Yn weddill	20	42	62	14
Cyfanswm	107	347	454	100

Ar hyn o bryd caiff argymhellion eu sgorio'n goch, ambr, melyn neu wyrdd yn ôl y risg sydd i'w weld. Nid yw'r rhai gwyrdd yn cael eu dilyn i fyny'n ffurfiol gan Archwilio Mewnol ac ni chânt eu cynnwys yn y dadansoddiad hwn. Hyd at 31 Mawrth 2017, roedd canran y gyfradd weithredu yn 86% o argymhellion wedi'u cofnodi fel rhai oedd wedi'u gweithredu.
Mae adroddiad y Pennaeth Archwilio Mewnol hefyd yn nodi ardaloedd lle byddai gwendidau sylweddol mewn rheolaeth yn rhwystro'r Cyngor rhag rhoi dibyniaeth resymol ar systemau rheolaeth fewnol yng nghyswllt y systemau hynny a adolygwyd yn ystod y flwyddyn. Bydd y meysydd yn parhau'n bryder i Archwilio Mewnol hyd oni bydd yr holl argymhellion sylweddol wedi'u gweithredu ac y bydd modd rhoi sicrwydd bod y fframweithiau a'r systemau yn eu lle; wedi'u gwreiddio; yn gadarn ac effeithiol. Isod ceir y sefyllfa gyfredol ar y rhain:-

Materion Llywodraethu o Sylwedd	Gweithredu sydd wedi'i adnabod i roi sylw i wendidau
Fframwaith Caffael Corfforaethol - Er bod fframwaith caffael wedi'i ddatblygu yn yr Awdurdod, parhau'n wendid y mae lefel cydymffurfio â rheolau caffael contractau a rheoliadau'r UE. Y broses caffael hefyd yw elfen wanaf y Tai Gofal Ychwanegol - Archwilio Trefniadau Comisiynu.	Yn sgil cyflwyno'r Rheolau Caffael Contractau newydd, mae adolygiad o'r trefniant Caffael wedi'i gynnwys yng Nghynllun Gweithredol Archwilio Mewnol ar gyfer 2016/17 i roi sicrwydd y bydd newidiadau'n arwain at fwy o gydymffurfio â rheoliadau, polisïau a threfniadaethau caffael.

Diogelu Corfforaethol - Argymhellodd adolygiad o drefniadau diogelu corfforaethol yng nghynghorau Cymru a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru yng Ngorffennaf 2015 bod cynghorau'n sefydlu rhaglen dreiglo o adolygiadau archwilio mewnol i gynnal adolygiadau o brofi systemau a chydymffurfio â nhw yng nghyswllt arferion diogelu.	Er dod â chyfrifoldeb am ddiogelu plant ac oedolion ynghyd dan y Pennaeth Gwasanaeth (Plant), mae diogelu 'yn fusnes i bawb', gan gyfeirio at ein cyfrifoldeb torfol. Mae rhai gwasanaethau yn y Cyngor yn araf i wreiddio amcanion diogelu i mewn i'r prosesau cynllunio busnes a chroesawu diogelu fel rhan elfennol o bob agwedd o waith sy'n ymwneud â phlant, pobl ifanc ac oedolion bregus. Byddir yn adrodd ar ddilyniant o Ddiogelu Corfforaethol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar yr 28ain o Fehefin 2017.
Gwasanaethau Plant - Gorchmynion Llys Gofal Plant dan yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus - Protocol sy'n ceisio gostwng achosion o oedi heb reswm mewn achosion llys teuluoedd. Tystiwyd gwendidau mewn cadw cofnodion, casglu tystiolaeth a sgiliau yn y llys, yr ystyrir eu bod yn hanfodol i sicrhau datrysiad cyflym. Nid oedd ymweliadau gan weithwyr cefnogi wastad yn cael eu cynnal yn unol â chynlluniau i sicrhau diogelwch a llesiant plant.	Arweiniodd yr archwilio at sgôr sicrwydd cyfyngedig a byddir yn dilyn hyn i fyny yng Ngorffennaf 2017.
Cynhaliodd Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC) archwiliad o wasanaeth i blant ym Môn yn ystod Tachwedd 2016 gan ddod i'r casgliad "Nid oedd arolygiaeth y rheolwyr o drefniadau diogelu, mynediad ac asesu'n ddigon cadarn a rhaid prysuro cyflymder y newid wrth wella'r ddarpariaeth am gymorth, gofal a chefnogaeth a/neu amddiffyn i blant a theuluoedd ym Môn".	Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi gofyn i'r Pwyllgor Archwilio roi diweddariad ar y cynnydd a wnaed wrth weithredu'r cynllun gwella a gafwyd yn sgil hyn.
Safonau Diogelu Data'r Diwydiant Cardiau Talu- Nid yw'r Awdurdod wedi adnabod lefel y cydymffurfio sy'n angenrheidiol nac wedi llunio rhaglen cydymffurfio i gwrdd ag anghenion Safonau Diogelu Data'r Diwydiant Cardiau Talu	Mae gweithgor trawsadrannol, yn cynnwys Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 fel pencampwr, wedi'i sefydlu i sicrhau y cydymffurfir â Safonau Diogelu Data'r Diwydiant Cardiau Talu.

Llywodraethu - Cydymffurfio â Pholisïau'r Cyngor - Adnabu Asesiad Corfforaethol 2014/15 y gofyn i wreiddio diwylliant o weithio corfforaethol cyson ymhlith staff ar bob lefel ac iddynt gael eu dal i gyfrif am gydymffurfio â pholisïau'r Cyngor.	Mae materion sy'n ymwneud a pheidio â chydymffurfio â pholisïau a threfniadaethau corfforaethol allweddol wedi'u nodi mewn gwaith archwilio mewnol a gynhaliwyd yn ystod 2016/17, y mwyaf nodedig yw'r Fframwaith Caffael Corfforaethol – Cydymffurfio Corfforaethol a Dilyn i Fyny Bolisïau ac Arferion Adnoddau Dynol ar gyfer Rheoli'r Gweithlu.

Mae nifer o'r meysydd hyn wedi'u hadnabod yn flaenorol gan Hunanasesiad y Cyngor a gwnaed cynnydd da ar nifer o'r gweithredoedd a nodwyd yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol 2015/16 fel Sylweddol.

Noda'r farn archwilio gan Bennaeth yr Archwilio Mewnol fel a ganlyn…..

Rwyf yn fodlon fod y gwaith archwilio mewnol a wnaed yn ystod y flwyddyn yn caniatáu i mi ddod i gasgliad rhesymol o ran digonolrwydd ac effeithiolrwydd prosesau rheoli'r Cyngor ar gyfer y meysydd hynny a arolygwyd. Rwyf yn fodlon bod gwaith y rheolwyr allanol ynghyd ag adolygiadau perfformiad gwasanaeth yr Awdurdod yn caniatáu i mi ddod i gasgliad rhesymol bod gan Gyngor Sir Ynys Môn brosesau rheolaeth fewnol, rheoli risg a llywodraethu corfforaethol boddhaol ar gyfer y 12 mis a ddaeth i ben ar y 31ain o Fawrth, i reoli gwaith cyflawni amcanion y sefydliad.

7. ARDYSTIO'R DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL

Rydym wedi ein cynghori ar oblygiadau canlyniad yr adolygiad o effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu gan y Pwyllgor Archwilio a bod y trefniadau yn parhau i'w hystyried yn addas i bwrpas yn gyson â'r fframwaith llywodraethu. Mae'r meysydd sydd wedi cael sylw a'r rhai sydd i'w trafod yn benodol trwy weithredu o'r newydd wedi eu hamlinellu yn y ddogfen.

Rydym yn bwriadu cymryd camau priodol i ymdrin â'r gwendidau hyn a'r rhai eraill a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac i wella ymhellach ein trefniadau llywodraethu ac aswiriant yn y flwyddyn sydd i ddod. Fe fyddwn yn monitro gweithrediad y gwelliannau trwy'r Pwyllgor Archwilio ac fel rhan o'n hadolygiad blynyddol nesaf.

……………………………………………….. ………………………………………………

Arweinydd y Cyngor
Dyddiad: 2017

Prif Weithredwr
Dyddiad: 2017

Ar ran Cyngor Sir Ynys Môn

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Archwilio'r Datganiadau Ariannol

Cyngor Sir Ynys Môn

Blwyddyn archwilio: 2016-17

Cyhoeddwyd: 14/09/17

Cyfeirnod y ddogfen: ######

Pwrpas y ddogfen hon
Mae'r ddogfen hon yn ddrafft a gyflenwir yn gyfrinachol yn unig at ddiben gwirio cywirdeb a chyflawnder y wybodaeth a gynhwysir ynddi a chael barn ar y casgliadau a gyrhaeddwyd.

Delio a’r ddogfen cyn cyhoeddi
Mae'r ddogfen hon a'r hawlfraint a gynhwysir ynddo yn ac yn parhau i fod yn eiddo i Archwilydd Cyffredinol Cymru. Mae'n cynnwys gwybodaeth a gafwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol a Swyddfa Archwilio Cymru o dan swyddogaethau statudol yn unig i gyflawni swyddogaethau statudol ac fe'i paratowyd fel sail ar gyfer dogfen swyddogol y gellir ei chyhoeddi neu ei gyhoeddi ymhen amser. Gall hefyd gynnwys gwybodaeth y gall datgeliad heb awdurdod ohono fod yn dramgwydd o dan adran 54 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Ac eithrio fel y caniateir yn benodol yn ôl y gyfraith, ni ellir atgynhyrchu'r ddogfen neu ei gynnwys, ei storio mewn system adferiad a / neu ei drosglwyddo mewn unrhyw ffurf neu drwy unrhyw fodd, neu ei ddatgelu i unrhyw berson heblaw'r derbynnydd gwreiddiol heb ganiatâd ysgrifenedig Swyddfa Archwilio Cymru ymlaen llaw. Rhaid ei ddiogelu bob amser i atal cyhoeddiad neu ddefnydd amhriodol arall o'i gynnwys. Gall defnyddio neu ddatgelu heb awdurdod arwain at achos cyfreithiol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio’r ddogfen hon at Swyddfa Archwilio Cymru ar e-bost infoofficer@audit.wales.

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol

Os ceir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon at Swyddfa Archwilio Cymru yn info.officer@audit.wales.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Gymraeg.

Cynnwys

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar eich datganiadau ariannol. Mae rhai materion i'w dwyn i'ch sylw cyn iddynt gael eu cymeradwyo. Gweler tudalen 4 am faterion rhagorol.

Adroddiad cryno	
Cyflwyniad	4
Statws yr archwiliad	4
Adroddiad archwilio arfaethedig	4
Materion arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad	5
Argymhellion sy'n deillio o'n gwaith archwilio ariannol 2016-17	7
Annibyniaeth a gwrthrychedd	7
Atodiadau	
Atodiad 1 - Llythyr Sylwadau Drafft	8
Atodiad 2 - Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu	11
Atodiad 3 - Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu atynt	13
Atodiad 4 - Argymhellion yn deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2016-17	14

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

1. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gyfrifol am roi barn ynghylch pa un a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2017 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.

2. Nid ydym yn ceisio cael sicrwydd llwyr bod y datganiadau ariannol wedi'u datgan yn gywir, ond rydym yn mabwysiadu'r cysyniad o berthnasedd. Wrth gynllunio a chynnal yr archwiliad, rydym yn ceisio nodi camddatganiadau perthnasol yn eich datganiadau ariannol, hynny yw, y rhai hynny a allai gamarwain rhywun sy'n darllen y cyfrifon.

3. Y symiau meintiol a ddefnyddiwn i farnu bod camddatganiadau o'r fath yn berthnasol i Gyngor Sir Ynys Môn yw £4m. Gall materion ansoddol penodol megis gofynion cyfreithiol a rheoliadol a sensitifrwydd gwleidyddol hefyd bennu p'un a fernir bod eitem yn berthnasol ai peidio.

4. Mae Safon Archwilio Ryngwladol (ISA) 260 yn ei gwneud yn ofynnol i ni gofnodi rhai materion sy'n deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu corff mewn da bryd i gymryd camau priodol.

5. Mae'r adroddiad hwn yn nodi, i'w hystyried, y materion sy'n deillio o'r archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2016-17, y mae angen cyflwyno adroddiad arnynt o dan ISA 260

Statws yr archwiliad

6. Gwnaethom dderbyn y datganiadau ariannol drafft ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2017 ar 12 Mehefin 2017 ac rydym erbyn hyn wedi cwblhau'r gwaith archwilio i raddau helaeth. Ar y dyddiad y cyflwynwyd yr adroddiad hwn, roedd y canlynol heb eu cwblhau:

  a. Cwblhau dogfennaeth mewn perthynas â darpariaethau, derbyn llythyrau banc, datgeliadau a thriniaeth gyfrifyddu eitemau dadgydnabyddedig;

  b. Cwblhau'r broses adolygu ansawdd Partner ac annibynnol a dogfennaeth ffeil archwilio;

  c. Derbyn y llythyr sylwadau.

7. Rydym yn cyflwyno adroddiad i chi ar y materion mwyaf arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad, y credwn y dylech eu hystyried cyn cymeradwyo'r datganiadau ariannol. Mae tîm yr archwiliad eisoes wedi trafod y materion hyn gyda Swyddog S.151 a Dirprwy Swyddog S.151.

Adroddiad archwilio arfaethedig

8. Ar yr amod bod y gwaith sydd heb ei gwblhau'n cael ei gwblhau'n foddhaol, bwriad yr Archwilydd Cyffredinol yw cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol unwaith y

byddwch wedi darparu Llythyr Sylwadau i ni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn Atodiad 1.

9. Nodir yr adroddiad archwilio arfaethedig yn Atodiad 2.

Materion arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

10. Mae yna un gamddatganiad heb ei chywiro yn y flwyddyn flaenorol, a drafodwyd gyda'r rheolwyr ond heb ei orfodi. Cytunasom nad oedd angen ei ailddatgan gan na fyddai unrhyw effaith sylweddol ar y fantolen yn 2016-17. Ceir manylion pellach yn Atodiad 3.

Camddatganiadau a gywirwyd

11. Mae yna gamddatganiadau a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol. Nodir y rhain, ynghyd ag esboniadau, yn Atodiad 3.

Risgiau Sylweddol

12. Yn ein Cynllun Archwilio Ariannol, nodwyd gwybodaeth am y risgiau archwilio sylweddol a ddynodwyd yn ystod ein proses gynllunio. Mae'r tabl isod yn nodi canlyniad ein gweithdrefnau archwilio gyda golwg ar y risgiau hynny. Rydym wedi cynnal ein harchwiliad yn unol â'r Cynllun Archwilio Ariannol.

Risg	Ymateb arfaethedig i'r archwiliad
Rheolwyr yn anwybyddu rheolaethau Mae risg y bydd rheolwyr yn anwybyddu rheolaethau'n bodoli ym mhob endid. Gan nad oes modd rhagweld sut y byddai sefyllfa o'r fath yn codi, mae'n cael ei ystyried yn risg sylweddol [ISA 240.31-33]	Cyflawnodd y tîm archwilio y gweithdrefnau canlynol: • profi priodoldeb cofnodion mewn dyddlyfrau ac addasiadau eraill a wnaed wrth baratoi'r datganiadau ariannol gan ddefnyddio dull gwell o ddadansoddi data i ddadansoddi holl gynnwys y dyddlyfrau ar gyfer nodweddion o ddiddordeb archwilio; • cynnal profion o'r gwaith cynllunio a gweithredu rheolaethau dros gofnodion mewn dyddlyfrau i'r cyfriflyfr ariannol; • adolygu priodoldeb amcangyfrifon cyfrifyddu i ganfod unrhyw duedd; • gwerthuso'r rhesymeg dros unrhyw drafodion sylweddol nad oes a wnelont â busnes arferol gan gynnwys rhai â phartïon cysylltiedig.

Risg	Ymateb arfaethedig i'r archwiliad
	Ni nodwyd unrhyw broblemau o'n profion.
Cyflawnrwydd a chydnabyddiaeth o incwm grant Rydym wedi nodi cyflawnrwydd a chydnabyddiaeth o incwm grant fel risg sylweddol gan fod angen defnyddio barn rheolaeth ynglŷn â chydnabod incwm grant, gan gynnwys pennu a oes amodau i'r grant ac a yw'r amodau wedi eu bodloni er mwyn caniatáu cydnabyddiaeth. Ceir dau fath o incwm grant a ystyrir yn berthnasol i'r risg hwn, sef grantiau refeniw penodol a grantiau cyfalaf a chyfraniadau.	Ni nodwyd unrhyw faterion o ganlyniad i'n profion. Cyflawnodd y tîm archwilio y gweithdrefnau canlynol: • profion manwl o incwm grant er mwyn cadarnhau bod y gydnabyddiaeth o incwm yn adlewyrchu'n briodol reolau'r cynllun grant, bod yr hawliad yn unol â'r drafft neu'r hawliad grant terfynol a bod balans y cyfrif rheoli grant wedi ei gysoni'n briodol; • adolygu a dilysu gohebiaeth sydd ynghlwm wrth grantiau penodol a chymharu hyn â thriniaeth gyfrifyddu'r Cyngor; • profi cynllun a gweithrediad rheolaethau ynghylch cydnabod incwm grant. • Ni nodwyd unrhyw faterion o ganlyniad i'n profion.
Rhwymedigaeth Pensiwn • Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor rwymedigaeth net berthnasol o ran ei rwymedigaethau pensiwn ar y fantolen, ac mae'r cyfrifiad yn seiliedig ar gyfres o ddyfarniadau actiwaraidd. Mae'r cyfrifiad yn sensitif i newidiadau cymharol fychan mewn tybiaethau a wneir ynglŷn â newidiadau i gyflogau yn y dyfodol, cyfraddau gostyngiad, marwoldeb, a ffactorau amrywiol allweddol eraill.	Cyflawnodd y tîm archwilio y gweithdrefnau canlynol: • sicrhau prisiad IAS19 ar 31 Mawrth 2017, a phenodi arbenigwyr er mwyn ein helpu i adolygu a phrofi priodoldeb seiliau prisio IAS19, tybiaethau a datgeliadau'r datganiadau ariannol; • deall a chadarnhau'r ymarfer a gynhaliwyd gan staff y Cyngor er mwyn adolygu cywirdeb y data a roddwyd i'r actiwari ac ystyried a allwn gael sicrwydd ynghylch ei gywirdeb a'i gyflawnrwydd. Ni nodwyd unrhyw faterion o ganlyniad i'n profion.

Materion sylweddol eraill sy'n deillio o'r archwiliad

13. Fel rhan o'r archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion ansoddol a meintiol sy'n berthnasol i'r cyfrifon ac yn cyflwyno adroddiad i chi ar unrhyw faterion sylweddol sy'n codi. Roedd rhai materion yn codi yn y meysydd hyn eleni:

14. **Nid oes gennym unrhyw bryderon ynglŷn ag agweddau ansoddol ar eich arferion cyfrifyddu a'ch proses o gyflwyno adroddiadau ariannol.** Daethom i'r casgliad bod y polisïau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datgeliadau'r datganiadau ariannol yn ddiduedd, yn deg ac yn glir.

15. **Ni ddaethom ar draws unrhyw anawsterau sylweddol yn ystod yr archwiliad.**

16. **Ni thrafodwyd ac ni hysbyswyd y rheolwyr am unrhyw faterion sylweddol y mae angen i ni eich hysbysu amdanynt.**

17. **Nid oes unrhyw faterion eraill sy'n arwyddocaol i'r gwaith o oruchwylio'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol y mae angen i ni eich hysbysu chi amdanynt**

18. **Ni nodwyd gwendidau materol yn eich rheolaethau mewnol, er inni nodi sawl maes lle y byddai modd gwella'r rheolaeth.** Mae'r rhain wedi'u cynnwys yn Atodiad 4.

19. **Nid oes unrhyw faterion eraill y mae'n ofynnol iddynt, yn ôl safonau archwilio, gael eu cyfleu i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu.**

Argymhellion sy'n codi o'n gwaith archwilio ariannol 2016-17

20. Mae'r argymhellion sy'n codi o'n gwaith archwilio ariannol yn Atodiad 4. Mae'r rheolwyr wedi ymateb iddynt a byddwn yn gwneud gwaith dilynol arnynt yn ystod archwiliad y flwyddyn nesaf. Os bydd unrhyw gamau gweithredu yn weddill, byddwn yn parhau i fonitro cynnydd ac yn adrodd arno yn ein hadroddiad y flwyddyn nesaf.

Annibyniaeth a gwrthrychedd

21. Fel rhan o'r broses derfynol, mae'n ofynnol i ni roi sylwadau i chi ynghylch ein hannibyniaeth.

22. Rydym wedi cydymffurfio â safonau moesegol ac yn ein barn broffesiynol, rydym yn annibynnol ac ni chaiff ein gwrthrychedd ei beryglu. Nid oes unrhyw gydberthnasau rhwng Swyddfa Archwilio Cymru a Deloitte a Chyngor Sir Ynys Môn sy'n effeithio ar ein gwrthrychedd a'n hannibyniaeth yn ein barn ni.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Drafft

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd

CF11 9LJ

27 Medi 2017

Sylwadau yn ymwneud â datganiadau ariannol 2016-17

Darperir y llythyr hwn mewn perthynas â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2017 er mwyn mynegi barn ar ba mor wir a theg ydynt a'u paratoadau priodol.

Rydym yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl cynnal ymchwiliadau a oedd yn ddigonol yn ein barn ni, y gallwn wneud y sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau rheolwyr - Cyfrifoldebau

Rydym wedi cyflawni ein cyfrifoldebau o ran y canlynol:

- Paratoi'r datganiadau ariannol yn unol â'r gofynion deddfwriaethol a Chod Ymarfer CIPFA ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol; yn benodol bod y datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg yn unol â hynny.
- Cynllunio, gweithredu, cynnal ac adolygu trefniadau rheolaeth fewnol er mwyn atal a chanfod twyll a gwallau

Gwybodaeth a roddwyd

Rydym wedi rhoi'r canlynol ichi:

- Mynediad llawn i'r canlynol:
  - yr holl wybodaeth rydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r broses o baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
  - gwybodaeth ychwanegol y gwnaethoch ofyn amdani at ddiben yr archwiliad;
  - mynediad anghyfyngedig i staff yr oedd yn angenrheidiol, yn eich barn chi, inni gael tystiolaeth archwilio ganddynt
- Canlyniadau ein hasesiad o'r risg y gall y datganiadau ariannol fod wedi eu camddatgan mewn modd perthnasol o ganlyniad i dwyll.
- Ein gwybodaeth am dwyll neu dwyll a amheuir rydym yn ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Gyngor Sir Ynys Môn ac yn ymwneud â:
  - rheolwyr;
  - cyflogeion sydd â rolau pwysig yng nghyd-destun rheolaeth fewnol; neu
  - eraill lle gallai'r twyll effeithio mewn ffordd berthnasol ar y datganiadau ariannol.

- Ein gwybodaeth am unrhyw honiadau o dwyll, neu dwyll a amheuir, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a roddwyd i ni gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill.
- Ein gwybodaeth am bob achos hysbys neu achos a amheuir o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol.
- Manylion yr holl bartïon cysylltiedig a'r holl gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig rydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau ar y datganiad ariannol

Cofnodwyd pob trafodyn, ased a rhwymedigaeth yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r rhagdybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i wneud amcangyfrifon cyfrifyddu, gan gynnwys y rheini a fesurwyd ar werth teg, yn rhesymol.

Cyfrifwyd yn briodol am gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig ac fe'u datgelwyd yn briodol.

Addaswyd ar gyfer pob digwyddiad neu datgelwyd pob digwyddiad a ddigwyddodd ar ôl y dyddiad adrodd y mae angen ei addasu neu ei ddatgelu.

Datgelwyd pob achos gwirioneddol neu bosibl hysbys o ymgyfreitha a hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol i'r archwilydd, a chyfrifwyd amdanynt a'u datgelu yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Mae effeithiau'r camddatganiadau nas cywirwyd a nodwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unigol a chyda'i gilydd, i'r datganiadau ariannol cyfan.

Mae'r holl incwm grant wedi'i gydnabod yn unol â'r amodau atodedig.

Datgelwyd pob achos gwirioneddol neu bosibl hysbys o ymgyfreitha a hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol i'r archwilydd, a chyfrifwyd amdanynt a'u datgelu yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Mae effeithiau'r camddatganiadau nas cywirwyd a nodwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unigol a chyda'i gilydd, i'r datganiadau ariannol cyfan.

Cadarnhawn y canlynol: nodwyd pob cynllun a buddiant ymddeol, gan gynnwys y DU, wedi'i ariannu neu heb ei ariannu, wedi'i gymeradwyo neu heb ei gymeradwyo, cytundebol neu ymhlyg a rhoddwyd cyfrif priodol amdanynt; nodwyd pob setliad a chwtogiad a rhoddwyd cyfrif priodol amdanynt; dygwyd pob digwyddiad sy'n ymwneud â phennu rhwymedigaethau pensiwn at sylw'r actiwari; mae'r tybiaethau actiwaraidd sy'n sail i brisiad rhwymedigaethau'r cynllun (gan gynnwys y gyfradd ddisgownt a ddefnyddiwyd) yn unol ag amcangyfrifon gorau'r rheolwyr o'r digwyddiadau yn y dyfodol a wnaiff effeithio ar fuddiannau ymddeol ac maent yn gyson â'r hyn a wyddwn am y Cyngor; mae cyfrifiadau'r actiwari yn seiliedig ar ddata aelodau cyflawn a chyfredol i'r graddau y bo'n briodol o ran y fethodoleg a fabwysiadwyd; ac mae'r symiau sydd wedi'u cynnwys yn y datganiadau ariannol sy'n deillio o waith yr actiwari yn briodol.

Sylwadau gan y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu

Cydnabyddwn fod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi eu trafod â ni.

Cydnabyddwn ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol cywir a theg yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan Gyngor Sir Ynys Môn ar 27 Medi 2017.

Rydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd yr holl gamau y dylem fod wedi'u cymryd i sicrhau ein bod yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sicrhau bod yr wybodaeth honno wedi'i throsglwyddo i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych yn ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:	Llofnodwyd gan:
Marc Jones Swyddog S.151 Cyngor Sir Ynys Môn	Swyddog neu Aelod sy'n llofnodi ar ran a rhai â chyfrifoldeb dros lywodraethiant
Dyddiad:	Dyddiad:

Atodiad 2

Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Aelodau Gyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru i Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Rwyf wedi archwilio datganiadau cyfrifyddu a nodiadau cysylltiedig Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2017 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Datganiad Symud Cronfeydd wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, y Symudiad ar y Datganiad Cyfrif Refeniw Tai a Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016-17 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS).

Priod gyfrifoldebau'r swyddog cyfrifyddu cyfrifol ac Archwilydd Cyffredinol Cymru

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Cyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun cywir a theg.

Fy nghyfrifoldeb i yw archwilio'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Archwilio Rhyngwladol (y DU ac Iwerddon). Mae'r safonau hynny yn ei gwneud yn ofynnol i mi gydymffurfio â Safonau Moesegol y Bwrdd Arferion Archwilio ar gyfer Archwilwyr.

Cwmpas yr archwiliad o'r datganiadau cyfrifyddu

Mae a wnelo archwiliad â chael tystiolaeth am y symiau a'r datgeliadau yn y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig i roi sicrwydd rhesymol nad oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn y datganiadau cyfrifyddu na'r nodiadau cysylltiedig, boed hynny drwy dwyll neu wall. Mae hyn yn cynnwys asesu'r canlynol: pa un a yw'r polisïau cyfrifyddu yn briodol i amgylchiadau Cyngor Sir Ynys Môn a pha un a ydynt wedi'u cymhwyso'n gyson a'u datgelu'n ddigonol; rhesymoldeb amcangyfrifon cyfrifyddu arwyddocaol a wnaed gan y swyddog ariannol cyfrifol a'r ffordd y cyflwynwyd y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn gyffredinol.

Yn ogystal, darllenaf yr holl wybodaeth ariannol ac anariannol yn y Adroddiad Naratif er mwyn nodi anghysondebau perthnasol â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig archwiliedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos fel petai'n berthnasol anghywir ar sail y wybodaeth a ddaeth i law wrth i mi gyflawni'r archwiliad neu sy'n berthnasol anghyson â'r wybodaeth honno. Os dof yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysondebau perthnasol amlwg, ystyriaf y goblygiadau i'm hadroddiad.

Barn ar ddatganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn

Yn fy marn i, mae'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig:

- yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2017 a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016-17.

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif yn gyson â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu priodol;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nid wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad;
- nid yw'r Datganiad Llywodraethu blynyddol yn adlewyrchu cydymffurfiaeth â'r canllawiau.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Ardystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Dros ac ar ran

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru

XX Medi 2017

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd

CF11 9LJ

Atodiad 3

Crynodeb o gamddatganiadau nas cywirwyd y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu atynt

Fel rhan o'n profion gwaredu asedau a gynhelir i'w gwerthu, dewiswyd ased gyda gwerth o £ 3,097k i'w brofi. Nodwyd bod yr ased hwn wedi'i brydlesu i Gymdeithas Dai fel rhan o'r cynllun gofal ychwanegol am 99 mlynedd ac er ei bod yn gywir i ddad-adnabod yr ased, arwyddir y brydles gyda'r Gymdeithas Dai Mar-16. Mae'r gwaredu felly'n ymwneud â'r cyfnod blaenorol (2015-16).

Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu atynt

Yn ystod ein harchwiliad, gwelwyd y camddatganiadau a ganlyn a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol

DIGC DR	DIGC CR	M DR	M CR	Nature of correction
£'000	£'000	£'000	£'000	
700			700	Ychwanegiadau Cyfalaf Gwnaethom nodi bod cyfraniad at ddatblygu tai cymdeithasol wedi'i gyfalafu'n anghywir.
293	293			Incwm Grant Gwnaethom nodi i'r Cyngor gydnabod cyfran Cyngor Gwynedd o grant fel incwm a throsglwyddo'r gyfran i Gyngor Gwynedd fel traul. Dylai'r Cyngor ond fod wedi cydnabod ei gyfran ef o'r incwm grant, a thrin cyfran Cyngor Gwynedd fel trosglwyddiad arian parod rhwng cynghorau Ynys Môn a Gwynedd.
217			217	Darpariaethau Drwy gynnal profion, gwnaethom nodi i'r Ddarpariaeth Tirlenwi gael ei thanddatgan am nad oedd y cyfrifiad ar sail dreigl 30 mlynedd yn unol â chanllawiau Asiantaeth yr Amgylchedd.

DIGC – Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr

M – Mantolen

Atodiad 4

Argymhellion yn deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2016-17

Nodwyd yr holl argymhellion sy'n deillio o'n harchwiliad ac ymateb y rheolwyr iddynt. Byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar y rhain y flwyddyn nesaf ac yn cynnwys unrhyw faterion sy'n weddill yn adroddiad archwilio'r flwyddyn nesaf:

Matter sy'n codi 1 - Rheolaethau'r Gyflogres	
Canfyddiadau	Fel rhan o'r ymarfer i Newydd-ddyfodiaid gwnaethom nodi y gall aelod o staff y gyflogres greu newydd-ddyfodiad a diweddaru manylion banc yr unigolyn yn ogystal ag aelodau o'r adran adnoddau dynol.
Blaenoriaeth	Cyfrwng
Argymhelliad	Argymhellir na ddylai aelodau o staff y Gyflogres allu sefydlu newydd-ddyfodiaid na diweddaru manylion banc yr unigolyn gan mai swyddogaethau staff adnoddau dynol yw'r rhain.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae hyn yn lliniaru'r risg y gellir talu arian parod i weithwyr ffug.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Heb ei dderbyn.
Ymateb y rheolwyr	O Medi 2017 ymlaen, AD fydd yn gyfrifol am sefydlu gweithwyr newydd ar y system a'u matsio i'r swydd briodol o fewn y sefydliad cymeradwy. Bydd angen i Cyflogau gwblhau eitemau arall o wybodaeth, yn cynnwys gosod i fynu cyfrifon banc. Mae hyn yn caniatau gwahanu dyletswyddau, fel sy'n angenrheidiol. Mae hefyd wedi'i gynllunio y cai gweithwyr fynediad i rywfaint o'u gwybodaeth personol drwy borth electronig (Amdanaf I) a gallent newid gwybodaeth eu hunain, a fydd yn cynnwys manylion banc. Fe gyflwynir y newid yma dros y misoedd nesaf.
Dyddiad gweithredu	Mawrth 2018.

Mater yn codi 2 - Gwirio Asedau a Chysoni	
Canfyddiadau	Wrth archwilio'r gofrestr asedau sefydlog, nodwyd i gryn ymdrech ychwanegol gael ei wneud i nodi rhai o'r asedau ar y gofrestr.
Blaenoriaeth	Isel

Argymhelliad	Argymhellir y dylid cynnal lefel ddigonol o ddogfennaeth fel y gellir nodi asedau mewn modd effeithlon.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd hyn yn gwneud y gwaith archwilio yn fwy effeithlon.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Fe gyfrifyddir y ddarpariaeth tirlenwi ar sail 30 mlynedd dreigl, fel argymhellwyd uchod.
Dyddiad gweithredu	Chwefror 2018

Mater yn codi 3 - Cyfrifo Darpariaeth Tirlenwi	
Canfyddiadau	Wrth archwilio darpariaethau, nodwyd na chyfrifwyd y ddarpariaeth gwastraff yn gywir, felly ailgyfrifwyd y ddarpariaeth yn seiliedig ar ganllawiau sy'n benodol i ddarpariaethau Tirlenwi.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Argymhellir y dylai'r ddarpariaeth Tirlenwi gael ei chyfrifo ar sail dreigl 30 mlynedd (hyd nes y gwyddir y dyddiad cau) fel y nodir yng Nghanllawiau Asiantaeth yr Amgylchedd gan ystyried y costau blynyddol disgwyliedig i gynnal y safle.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd hyn yn golygu bod y gwaith cyfrifo yn unol â chanllawiau CIPFA a chanllawiau perthnasol.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Fe gyfrifyddir y ddarpariaeth tirlenwi ar sail 30 mlynedd dreigl, fel argymhellwyd uchod.
Dyddiad gweithredu	Mawrth 2018

Mater yn codi 4 - Cyfrifo am incwm Grant	
Canfyddiadau	Rhoi cyfrif am incwm grant Gwnaethom nodi bod y Cyngor yn cydnabod cyfran Cyngor Gwynedd o grant fel incwm a throsglwyddo'r gyfran i Gyngor Gwynedd fel traul (cydnabyddiaeth gros). Dylai'r Cyngor ond fod wedi cydnabod ei gyfran o'r incwm grant, a thrin cyfran Cyngor Gwynedd fel trosglwyddiad arian parod rhwng cynghorau Ynys Môn a Gwynedd (cydnabyddiaeth net).
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Argymhellir bod y Cyngor yn cydnabod incwm grant ar sail net.

Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Ni fydd hyn yn gorbwyso incwm a gwariant.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Ni fydd incwm grant sy'n berthnasol i awdurdodau lleol arall yn cael ei drin fel incwm grant i'r Cyngor.
Dyddiad gweithredu	Hydref 2017.

Mater yn codi 5 - Cydnabyddiaeth Asedau	
Canfyddiadau	Cydnabod Asedau Gwnaethom nodi i'r Cyngor gyfalafu £700k mewn perthynas â chyfraniad at ddatblygiad tai cymdeithasol. Ni fodlonodd hyn ganllawiau cyfrifyddu CIPFA o ran cyfalafu asedau. At hynny, gwnaethom nodi i'r Cyngor yn flaenorol gydnabod £1,500k o asedau a oedd, o ymchwilio ymhellach, yn asedau wrth gefn ac felly fe'u dadgydnabuwyd yn y flwyddyn. Fodd bynnag roedd yr achos o ddadgydnabod yn y categori 'dadgydnabod wrth waredu' i ddechrau.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Argymhellir y dylai'r Cyngor ddilyn Cod CIPFA wrth geisio cyfalafu gwariant a dadgydnabod asedau sefydlog presennol.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Caiff y nodyn asedau sefydlog ei ddatgan a'i gyflwyno'n gywir.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Bydd y tîm yn gweithio'n agosach â gwasanaethau arall i sicrhau y sefydlir perchnogaeth ar gyfer pob prosiect cyfalaf ac fe'i cyfrifyddir amdanynt yn gywir.
Dyddiad gweithredu	Chwefror 2018.

Materi yn codi 6 - Gwerth Teg Benthyciadau	
Canfyddiadau	Gwnaethom nodi bod Gwerth Teg y portffolio benthyciadau yn y flwyddyn flaenorol yn cynnwys cosbau ad-dalu'n gynnar, yn hytrach na chael ei gyflwyno ar sail gwerth teg sy'n cyfateb i'r farchnad. Yn unol â'r canllawiau ni ddylai'r gosb gael ei chynnwys.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Argymhellir y dylai'r Cyngor ddilyn Cod CIPFA wrth gyfrifo gwerth teg y portffolio benthyciadau.

Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd datgelu benthyciadau'r Cyngor yn unol â chanllawiau CIPFA.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Seilwyd gwerth teg 2015/16 ar wybodaeth gan gynghorydd arbenigol y Cyngor pryd hynny. Bellach mae hyn wedi ei gywiro a'i ail-ddatgan. O 2016/17, fe seilir gwerth teg o'r portffolio benthyca ar werth teg y cyfwerth ar y farchnad.
Dyddiad gweithredu	Medi 2017.

Mater yn codi 7 - Cysoni Nodiadau Asedau Sefydlog	
Canfyddiadau	Nodwyd nad oedd y gost a ddygwyd ymlaen na'r dibrisiad a gronnwyd yn unol â nodyn 15 yn cynnwys y symiau yn unol â'r gofrestr asedau sefydlog. Mae'r symiau a ddygwyd ymlaen yn gytûn â'r symiau a gariwyd ymlaen ar gyfer nodyn 15 15/16, felly yn y gofrestr asedau sefydlog y mae'r gwall.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Argymhellir y dylai'r Cyngor gysoni'r gofrestr asedau sefydlog a'r nodyn asedau sefydlog ac ymchwilio i unrhyw wahaniaethau mewn modd amserol
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd y gofrestr asedau sefydlog yn gyson â'r nodyn asedau sefydlog a'r cyfrifon.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Fe cysonir y llyfr cost a'r llyfr net yn gynnar yn ystod cau'r cyfrifon.
Dyddiad gweithredu	Mawrth 2018.

Mater yn codi 8 - Rheoli'r Gyflogres – Prosesu taflenni amser	
Canfyddiadau	Gwnaethom nodi bod holl swyddogion y Gyflogres yn gyfrifol am wirio a mewnbynnu taflenni amser i system y gyflogres ar hyn o bryd. Ddiwedd pob mis, bydd un o swyddogion y Gyflogres yn gyfrifol am wirio'r data a fewnbynnwyd i system y gyflogres (mae'r tri swyddog yn cyflawni'r rôl hon yn eu tro). Mae hyn yn golygu y bydd yr aelod o staff sy'n gwneud y gwaith gwirio yn gwirio'r data a fewnbynnwyd ganddo ef ei hun, ac felly ni wahenir dyletswyddau'n llawn
Blaenoriaeth	Cyfrwng
Argymhelliad	Argymhellir y dylai'r cyngor wahanu dyletswyddau'n llawn mewn perthynas â phrosesu taflenni amser.

Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd y Cyngor yn lleihau'r risg y caiff oriau amser twyllodrus eu talu.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Tîm bychan yw'r Tîm Cyflogau ond byddent yn ymdrechu i weithredu gwahanu dyletswyddau gymaint â phosib o fewn yr adnoddau sydd ar gael. Mae prosiect yn mynd rhagddi ar hyn o bryd i ddatblygu a gwella'r defnydd o'r system AD/Cyflogau. Bydd hyn yn arwain at staff yn mewnbynnu eu amserlenni a'u ceisiadau treuliadu eu hunain, gyda'u rhelowyr llinell yn eu hawdurdodi'n electronig. Bydd hyn wedyn yn goffen yr angen i staff Cyflogau i fewnbynnu unrhyw wybodaeth amserlenni.
Dyddiad gweithredu	Mehefin 2018.

Argymhellion sy'n deillio o'n gwaith archwilio IT 2016-17

Nodwyd yr holl argymhellion sy'n deillio o'n harchwiliad ac ymateb y rheolwyr iddynt. Byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar y rhain y flwyddyn nesaf ac yn cynnwys unrhyw faterion sy'n weddill yn adroddiad archwilio'r flwyddyn nesaf.

Systemau Lluosog - Cyfrineiriau	
Canfyddiadau	Systemau Lluosog – Cyfrineiriau Gwnaethom nodi nifer o achosion lle nad oedd y paramedrau cyfrinair a orfodir yn y system yn unol â Pholisi Cyfrinair y Cyngor: - Rhaglen SX3; - Cronfa Ddata SX3; - Rhaglen Resource Link; - Cronfa Ddata Resource Link. Mae gwendidau ym maes rheoli cyfrineiriau yn gwneud y system yn fwy agored i ymosodiadau ac felly yn cynyddu'r risg y caiff partïon heb awdurdod fynediad at systemau neu ddata. Yn yr hinsawdd sydd ohoni, lle mae nifer gynyddol o ymosodiadau seiberddiogelwch, dylai'r rheolwyr achub ar bob cyfle i atgyfnerthu cyfluniadau systemau lle bo modd. Dylai cronfeydd data gael eu diogelu'n arbennig am eu bod yn rhoi mynediad uniongyrchol at y data.
Blaenoriaeth	Uchel
Argymhelliad	Dylai'r rheolwyr adolygu paramedrau cyfrineiriau'r rhaglenni a'u seilwaith ategol er mwyn sicrhau bod y paramedrau sydd ar waith yn cyfateb i'r Polisi Cyfrineiriau lle bynnag y mae'r system yn gadael i hyn ddigwydd. Fel rhan o'r adolygiad hwn, dylid cynnal ymarfer er mwyn sicrhau bod cyfrinair y cyfrifon diofyn ar y systemau hynny wedi cael ei newid o'r un diofyn neu nad yw ar waith.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd gwneud y system yn fwy diogel yn lleihau'r risg y ceir mynediad amhriodol at ddata.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyn yn rhannol.

Systemau Lluosog - Cyfrineiriau	
Ymateb y rheolwyr	Bydd hyd y cyfrinair yn cael ei newid ar Sx3 fel rhan o’r uwchraddiad nesaf o’r meddalwedd. Yn hanesyddol, nid oedd gwarchod diogelwch ar ddyfeisiau cleientiaid mor gadarn, gyda sefydliadau’n dibynnu ar fodel diogelwch y sytem busnes. Fodd bynnag, gyda datblygiadau mewn technoleg ac anghysonderau ym model diogelwch y systemau busnes, rhoddir mwy o ddibyniaeth ar ddiogelwch dyfais cleientiaid, megis Active Directory. Mae nifer cynyddol o gymwysiadau yn dibynnu ar ddilysu Windows neu integreiddio Active Directory i ddarparu dilysrwydd i’r cymhwysiad. Nodir ym Mholisi Diogelwch TG y dylid gorfod defnyddio cyfrineiriau cymhleth bob tro. Fodd bynnag, yn achosion systemau busnes na all orfodi’r angen yma :- “3.3 Lle nad yw’n bosib gweithredu math penodol o gyfrinair mewn system, cyfrifoldeb gweinyddwr yr adran yw rhoi gwybod i ddefnyddwyr bod rhaid gosod cyfrineiriau â llaw er mwyn cwrdd â’r gofynion hyn.” Bydd ail-lansiad o ResourceLink yn cynnwys yr intregreiddio ag Active Directory, felly, bydd y system wedi ei glymu’n llwyr â phrotocol dioegelwch rhwydwaith y Cyngor.
Dyddiad gweithredu	Rhagfyr 2017.

Cais Civica - Rheoli Defnyddwyr	
Canfyddiadau	Nodwyd nad oedd unrhyw adolygiadau cyfnodol wedi'u dogfennu o hawliau mynediad Civica a ddelir gan ddefnyddwyr. Cynhelir yr adolygiadau hyn ar lefel rhaglen ac maent yn ceisio ailategu rolau a chaniatadau presennol a roddwyd i'r defnyddwyr. Nodwyd bod proses ar waith i awdurdodi hawliau mynediad pan gânt eu rhoi, ac i ddiffodd cyfrifon y sawl sy'n gadael. Fodd bynnag, heb wirio mynediad pob defnyddiwr yn rheolaidd, ni all rheolwyr sicrhau nad oes rhywun wedi cronni gormod o hawliau dros amser drwy drosglwyddiadau mewnol, bod yn rhan o brosiectau neu gamu i rôl cydweithwyr yn eu habsenoldeb. Hefyd, gwnaethom nodi bod gan ddau gyfrif archwilio mewnol fynediad breintiedig ar raglen Civica a'u bod yn defnyddio'r cyfrif i edrych ar wybodaeth ac ailosod cyfrineiriau defnyddwyr eraill. Mae'n anarferol i'r gwasanaeth archwilio mewnol gael y lefel hon o fynediad, gan mai arfer da yw cyfyngu ar fynediad breintiedig dim ond i bersonél TG craidd sydd ei angen ar gyfer eu gweithgareddau gweinyddu system beunyddiol.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Dylai adolygiad rheolaidd o fynediad defnyddwyr gael ei gynnal gan y rheolwyr er mwyn sicrhau bod y lefel o fynediad a roddir i ddefnyddwyr yn cael ei hailddilysu yn rheolaidd. Fel rhan o hyn, dylid datblygu matrics Gwahanu Dyletswyddau er mwyn nodi rolau peryglus a chyfuniadau o freintiau y dylid eu hosgoi lle bo modd, a dylid adolygu cyfrifon â mynediad breintiedig er mwyn cadarnhau bod angen i'r fath gyfrifon gael lefel uwch o fynediad ar gyfer eu swyddi beunyddiol arferol.

Cais Civica - Rheoli Defnyddwyr	
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae rhaglen adolygu mynediad effeithiol yn sicrhau na chaiff defnyddwyr ganiatadau sy'n uwch na'u cyfrifoldebau beunyddiol, a all yn ei thro arwain at ddiystyru rheolaethau Gwahanu Dyletswyddau â llaw, a bod cyfrifon pawb sydd wedi gadael wedi'u nodi a'u diffodd. Gorau po leiaf o gyfrifon breintiedig sydd er mwyn lleihau'r risg y caiff y cyfrifon hyn eu peryglu neu eu camddefnyddio i danseilio uniondeb cyfluniad y system neu osgoi'r rheolaethau mewnol sydd wedi'u hawtomeiddio.
Ymateb y rheolwyr	Derbyniwyd.
Dyddiad gweithredu	Derbynnir fod Rheolwyr angen gadael i'r tîm Civica wybod am unrhyw newidiadau i hawliau mynediad. Mae'r prosiect AD/Cyflogau'n cynnwys hyn gan y dylai hysbysiadau ddigwydd fel rhan o'r llif gwaith / dogfennau electronig / systemau sy'n cael eu gwella. Yn y cyfamser, mae'r tîm Civica'n gweithio'n agos â TG, Cyflogau ac AD i adnabod gadawyr, symudwyr, ac ati. Mae rheolaethau eisoes mewn lle i sicrhau gwahanu dyletswyddau ac fe adolygir hyn yn rheolaidd. Adolygir y rhestr llofnodwyr awdurdodedig yn flynyddol ac fe ddiwedderir Civica ar sail hyn. Mae'r hawliau mynediad gweinyddol o'r systemau a rhoddwyd i'r archwilwyr mewnol wedi eu dileu erbyn hyn. Pan roedd gan yr archwilwyr yr hawliau yma, nid oeddynt yn gallu diweddaru cyfrineiriau defnyddwyr gan fod y rhain wedi eu cysylltu i'r mynediad parth ar y cyfrifiadur / gliniadur. Yr unig ddefnyddwyr sydd â'r gallu i ddiweddaru cyfrineiriau yw swyddogion o fewn TG.
Canfyddiadau	Hydref 2018 ar ôl cwblhau'r prosiect Adnoddau Dynol / Cyflogres, bydd gwelliannau eraill yn cael eu gweithredu'n gynharach.

Statudol Cais SX3 - Rheoli Defnyddwyr	
Canfyddiadau	Nodwyd na chynhelir unrhyw adolygiadau rheolaidd o fynediad defnyddwyr a ddogfennir ar y rhaglen er mwyn ailddilysu rolau a chaniatadau a roddwyd i'r defnyddwyr yn rheolaidd. Lle na chaiff adolygiadau o fynediad defnyddwyr eu cwblhau'n brydlon gall hyn arwain at gronni gormod o hawliau mynediad dros amser.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Dylai'r rheolwyr gynnal adolygiad rheolaidd o fynediad defnyddwyr er mwyn sicrhau bod y lefel o fynediad a roddir i ddefnyddwyr yn cael ei hailategu yn rheolaidd. Hefyd, dylid cyflwyno matrics Gwahanu Dyletswyddau er mwyn nodi rolau peryglus a chyfuniadau o ganiatadau a roddwyd yn y system y dylid eu hosgoi.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae adolygiadau rheolaidd o fynediad defnyddwyr yn sicrhau na chaiff defnyddwyr ganiatadau sy'n uwch na'u cyfrifoldebau beunyddiol, a all yn eu tro arwain at wrthdaro Gwahanu Dyletswyddau. Hefyd, mae adolygiadau rheolaidd yn sicrhau bod holl gyfrifon y sawl sydd wedi gadael wedi'u nodi ac nad oes ganddynt fynediad mwyach.

Statudol Cais SX3 - Rheoli Defnyddwyr	
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyn yn rhannol.
Ymateb y rheolwyr	Cwblheir adolygiadau rheolaidd ond ni ddogfenwyd yn flaenorol. Fe gyflwynir dogfen rheolaeth er mwyn dogfennu'r adolygiadau rheolaidd. Fe gynhyrchir matrics i sicrhau gwahanu dyletswyddau o fewn Sx3.
Dyddiad gweithredu	Ebrill 2018.

Cais Cyswllt Adnoddau - Rheoli Defnyddwyr	
Canfyddiadau	Nodwyd nifer o wendidau o fewn rheolaethau rhaglen Resource Link a seilwaith ategol fel a ganlyn: • Ni chynhelir unrhyw adolygiadau rheolaidd o fynediad defnyddwyr er mwyn ailddilysu rolau a chaniatadau a roddwyd i ddefnyddwyr; • Ni rennir rhestrau adnoddau dynol o'r sawl sydd wedi gadael â gweinyddwr y system sydd wedyn yn golygu bod yn rhaid iddo ddibynnu ar reolwyr llinell yn ei hysbysu am aelod o staff sydd wedi gadael. O ganlyniad, gallai fod nifer o gyfrifon gweithredu ar y system sy'n perthyn i'r sawl sydd wedi gadael. Hefyd, rydym wedi nodi na chedwir ceisiadau i ddileu ac ychwanegu defnyddwyr at ddiben y llwybr archwilio; • Caiff Pennaeth y Gyflogres fynediad breintiedig at y rhaglen er mwyn sefydlu a dileu cyfrifon defnyddwyr. Arfer da yw cyfyngu ar fynediad breintiedig dim ond i bersonél TG craidd er mwyn sicrhau y gwahenir dyletswyddau rhwng y sawl â hawliau pwerus yn y system a'r sawl sy'n gyfrifol am brosesu trafodion o ddydd i ddydd o fewn y system honno; • Caiff holl aelodau tîm y gyflogres lefel mynediad goruchwyliwr a all roi gormod o freintiau iddynt o gymharu â'r rhai sydd eu hangen i gyflawni eu rôl arferol. Rydym yn ymwybodol bod cynlluniau ar y gweill i uwchraddio ResourceLink yn ddiweddarach yn 2017 ond tra bo'r fersiwn gyfredol ar waith, erys y risgiau hyn.
Blaenoriaeth	Canolig

Cais Cyswllt Adnoddau - Rheoli Defnyddwyr	
Argymhelliad	Dylai'r broses o uwchraddio'r system fod yn gyfle i wella amgylchedd rheoli'r rhaglen hon. Dylai'r rheolaethau y mae angen iddynt fod ar waith gynnwys: • Adolygiad rheolaidd o fynediad defnyddwyr gan y busnes er mwyn sicrhau bod y lefel o fynediad a roddir i ddefnyddwyr yn cael ei hailategu yn rheolaidd; • Datblygu matrics Gwahanu Dyletswyddau er mwyn nodi rolau peryglus a chyfuniadau o ganiatadau a roddwyd yn y system y dylid eu hosgoi; • Rhannu rhestrau adnoddau dynol o'r sawl sydd wedi gadael â gweinyddwr system Resource Link yn rheolaidd; • Cadw ceisiadau i sefydlu defnyddwyr newydd a dileu'r sawl sydd wedi gadael er mwyn sicrhau y caiff llwybr archwilio priodol ei gynnal; Teilwra hawliau mynediad defnyddwyr i unigolion ar bob lefel o fewn tîm y gyflogres er mwyn paru gofynion eu swydd feunyddiol a gwahanu dyletswyddau drwy'r system yn awtomataidd.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae'r rheolaethau hyn yn lleihau'r risg o fynediad amhriodol i systemau a data. Felly, maent yn rhan o ymateb effeithiol i reoli'r risg o dwyll a gwallau.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Fe ystyrir rhain fel rhan o'r prosiect AD/Cyflogau. Bwriedir trosglwyddo'r rôl gweinyddu'r system Resourcelink o Cyflogau i fod yn rhan o ddyletswyddau y Tîm Rheoli Civica.
Windows AD – Privileged Access	
Canfyddiadau	Cadarnhawyd nad yw'r cyfrif Gweinyddwr Windows parth diofyn wedi'i ddiffodd na'i ailenwi. Mae cyfrifon system diofyn sydd wedi'u cloi neu nas diogelir yn ddigonol yn cynyddu'r risg o ymosodiadau sy'n anelu at roi mynediad i'r rhwydwaith i bartïon amhriodol. Hefyd, mae cyfrifon cyffredinol yn cyfyngu ar atebolrwydd y defnyddwyr sy'n eu defnyddio.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Dylai'r rheolwyr gadarnhau a yw'r cyfrif Gweinyddwr diofyn ar y parthau yn cael ei ddefnyddio. Dylid cyfyngu ar fynediad i'r cyfrif hwnnw a, lle bo modd, dylai'r cyfrif gael ei ddiffodd. Os oes angen y cyfrif er mwyn gweithredu'r system dylai gael ei ailenwi.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Mae cyfrifon diofyn sydd wedi'u cyfyngu a'u hailenwi'n briodol yn lleihau'r risg o ymosodiadau gan bartïon amhriodol. Hefyd, mae diffyg defnydd o gyfrifon cyffredinol yn cynyddu atebolrwydd y defnyddwyr gan fod modd olrhain gweithredoedd ar y system yn ôl i ddefnyddwyr penodol.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Derbyniwyd.
Ymateb y rheolwyr	Rydym yn derbyn yr argymhelliad yma ac rydym yn y broses brys o ymddeol y cyfrif yma'n unol ag ymarfer gorau'r diwydiant.
Canfyddiadau	Mawrth 2018

Argymhellion sy'n ymwneud ag ystadau sy'n deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2016-17

Amlinellwn yr holl argymhellion sy'n gysylltiedig ag ystadau sy'n deillio o'n harchwiliad gydag ymateb y rheolwyr iddynt. Mae'r rhan fwyaf (chwech) o'r argymhellion yn ymwneud â'r dull prisio a sut i wella cywirdeb prisio asedau'r Cyngor. Mae'r ddau sy'n weddill yn weithdrefnol eu natur. Byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar y rhain y flwyddyn nesaf, gan gynnwys unrhyw faterion sy'n weddill yn adroddiad archwilio'r flwyddyn nesaf. Drwy ein gwaith archwilio, cawsom gysur nad oedd yr ailbrisio yn cael ei gamddatganu'n sylweddolDiweddarwyd argymhellion sy'n weddill ar gyfer 2015/16 a'u cynnwys yn argymhellion 2016-17.

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
Argymhellir y dylai prisiwr y Cyngor gofrestru o dan gynllun RICS.	**Argymhellir bod prisiwr y Cyngor yn cofrestru o dan y cynllun RICS.**	Derbyniwyd – mae hyn yn mynd rhagddi ar hyn o bryd.
Materion Perthnasol Prisio : Anheddau'r Cyngor	**Argymhellir, ar adeg ailbrisio Anheddau'r Cyngor nesaf fel rhan o raglen dreigl 5, yn 2020/21, y dylai'r prisiwr gynnal dadansoddiad manwl ychwanegol er mwyn pennu a yw mabwysiadu'r ffactor addasu wedi'i ddiweddaru ar gyfer 'Swydd Efrog a'r Humber' yn dal i fod yn gymwys.** Gwnaethom nodi i Dîm Cyllid y Cyngor, yn ei gyfarwyddiadau i'r prisiwr, ei gwneud yn ofynnol i ailbrisio Anheddau'r Cyngor ar 31 Mawrth 2017. Ar ôl trafod hyn gyda'r prisiwr ac ar ôl ceisio cadarnhad gan y Tîm Archwilio, a wnaeth yn ei dro ei godi gyda'r Tîm Cyllid, deallwn mai gwall oedd cynnwys y gofyniad i ailbrisio Anheddau'r Cyngor yn y cyfarwyddiadau eleni gan fod yr asedau hyn, gan gynnwys garejys ac adeiladau allan dan glo, wedi'u prisio'r llynedd (2015/16). Deallwn fod dogfen yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol sef Stock Valuation for Resource Accounting- Guidance for Valuers wedi'i diweddaru ac y cyhoeddwyd canllawiau newydd yn 2016. Mae'r canllawiau yn cynnwys ffactorau addasu wedi'u diweddaru a roddir ar waith yn aml wrth drosi Gwerthoedd y Farchnad (eiddo gwag) y stoc dai i Werth Defnydd Presennol Tai Cymdeithasol. Er dim ond i stoc dai yn Lloegr y mae'r ffactorau addasu hyn yn gymwys. Wrth brisio'r stoc y llynedd, deallwn i'r ffactor addasu a fabwysiadwyd gan y prisiwr oedd yn gymwys i 'Swydd Efrog a'r Humber' fel y ffactor addasu oedd yn gymwys i'r lleoliad daearyddol hwn gael ei ddewis yn dilyn amryw gyfarfodydd a thrafodaethau ag archwilwyr blaenorol a phriswyr awdurdodau eraill yng Nghymru.	Derbyniwyd.
Materion Gweithdrefnol	**Argymhellir y dylid cynnal rhaglen arolygu fwy helaeth wedi'i dogfennu er mwyn sicrhau bod y rhan fwyaf o'r asedau a brisir bob blwyddyn wedi'u harolygu yn y flwyddyn berthnasol, hyd**	Derbyniwyd yn rhannol. Mae adnoddau

	yn oed os nad yw'r arolygiad at ddibenion prisio yn unig, h.y. yn delio â rheoli'r asedau yn gyffredinol. Bydd hyn yn sicrhau bod pob ased yn cael ei harolygu yn ystod y rhaglen brisio dreigl 5 mlynedd. Mae'r prisiwr wedi cadarnhau bod nifer o eiddo wedi'u harolygu drwy gydol y flwyddyn fel rhan o'r broses rheoli asedau.	cyfyngedig y Cyngor yn rhwystro rhaglenni arolygiadau llawn. Fodd bynnag, bydd gwelll cyfathrebu rhwng gwasanaethau a'r Tîm Eiddo yn helpu gyda gwell dealltwriaeth o gyflwr asedau gan nad yw gwasanaethau'n cynnal rhai arolygiadau fel rhan o'u rheolaeth asedau.
Materion Perthnasol Prisio	**Argymhellir unwaith eto y dylai'r prisiadau tir deilliannol gael eu gwirio ar sail cyfradd fesul erw, a lle bo modd dylai'r prisiwr gadarnhau bod y gwerthoedd tir o fewn ystod resymol.** Nodir bod y prisiwr yn darparu dosraniadau gwerth tir ac adeiladau ar gyfer pob ased at ddibenion dibrisio. Fodd bynnag, yn achos yr asedau nad ydynt yn rhai arbenigol, mae'r dosraniad gwerth tir ac adeiladau yn seiliedig ar ganrannau sefydlog. Yn ein hadolygiad yn 2016, gwnaethom nodi, er bod hyn yn ddull gweithredu cydnabyddedig, ein bod yn argymell y dylai'r dosraniadau gwerth tir gael eu gwirio yn erbyn tystiolaeth gwerthu tir er mwyn sicrhau bod y gwerth tir/cyfradd fesul erw yn briodol ym mhob achos	Derbyniwyd – bydd y Prisiwr yn siecio gwerth tir yn erbyn gwerthiannau tir i sicrhau fod y tir/gwerth yr acer yn briodol ym mhob achos.
Materion Perthnasol Prisio	**Argymhellir y dylai'r prisiwr ddarparu costau amcangyfrifedig gwerthu'r asedau sydd wedi'u categoreiddio fel Gwarged ac Asedau a Ddelir i'w Gwerthu.** Mae'r prisiwr wedi cadarnhau nad yw wedi darparu costau amcangyfrifedig gwerthu'r asedau sydd wedi'u categoreiddio fel Gwarged ac Asedau a Ddelir i'w Gwerthu gan fod y Cyngor yn gweithredu yn y gwerthiant ar gyfer yr asedau hyn. Fel y nodwyd yn 2016, mae'n fwy cyffredin i gostau damcaniaethol gwaredu gael eu nodi gyda'i gilydd ynghyd â'r prisiad ar gyfer yr asedau hyn, waeth p'un a yw'r Cyngor yn gweithredu yn y gwerthiant ai peidio.	Derbyniwyd.
Materion Perthnasol Prisio	**Argymhellir y dylai'r prisiwr ddefnyddio'r ffigurau costau adeiladu rhagamcanol diweddaraf gan BICS ar gyfer prisiadau diwedd y flwyddyn.** Ar gyfer asedau a gaiff eu prisio gan ddefnyddio Costau Disodli wedi'u Dibrisio (Asedau Gweithredol Arbenigol), nodwn fod y prisiwr wedi	Derbyniwyd.

	defnyddio ffigurau costau adeiladu gan BICS dyddiedig o fis Rhagfyr 2016 yn hytrach na ffigurau costau adeiladu rhagamcanol Ch1 2017, a fyddai'n fwy unol â'r dyddiad prisio. Yn sgil mabwysiadu costau adeiladu o fis Rhagfyr 2016 byddai'n ofynnol i ddarparu prisiad cyfredol petai'r symudiad o ran costau adeiladu yn cael ei ystyried yn berthnasol rhwng mis Rhagfyr 2016 a 31 Mawrth 2017. Mae'r prisiwr wedi ein hysbysu y cafodd y prisiadau cyfredol eu cynnig i'r adran gyllid ym mis Ebrill 2017 (yn unol â'r memo canllaw) ond cytunwyd na fyddai angen y rhain gan nad ystyriwyd bod y symudiad mewn costau adeiladu yn berthnasol. Mae hyn yn dderbyniol. Fodd bynnag, argymhellir y dylai'r prisiwr fabwysiadu data costau adeiladu rhagamcanol Ch1 BICS yn y dyfodol a fyddai'n dileu'r angen i ddarparu'r fath brisiadau cyfredol, oni bai bod costau adeiladu rhagamcanol BICS yn newid yn sylweddol rhwng y dyddiad y paratoir y prisiadau a'r dyddiad prisio.	
Materion Perthnasol Prisio	**Argymhellir y dylai'r prisiwr adolygu'r dull prisio asedau gan ddefnyddio Costau Disodli wedi'u Dibrisio** Ar gyfer asedau a gaiff eu prisio gan ddefnyddio Costau Disodli wedi'u Dibrisio (Asedau Gweithredol Arbenigol), mae'r prisiwr wedi pennu costau'r gwaith allanol drwy ychwanegu canran at gostau adeiladu sylfaenol yr adeiladau. Mae hyn yn ddull gweithredu cydnabyddedig a derbyniol, ond mae'r prisiwr yn mabwysiadu canran sefydlog o 10%, lle mae'n fwy cyffredin amrywio'r ganran yn dibynnu ar y graddau y cynhelir gwaith allanol (gwirioneddol ac ar sail MEA).	Derbyniwyd.
Materion Perthnasol Prisio	**Argymhellir y dylai'r prisiwr ailystyried y lefel o gronfeydd wrth gefn sydd ar waith o fewn y prisiadau a chadarnhau'r sefyllfa cyn paratoi'r prisiadau ar gyfer yr Asedau Gweithredol Arbenigol y flwyddyn nesaf** Nodir, er gwaethaf ein hadolygiad yn 2016 lle soniwyd am y prisiwr yn mabwysiadu cronfa wrth gefn o 10% ychwanegol at y costau adeiladu ar gyfer Asedau Arbenigol a brisiwyd ar sail Cost Ddisodli wedi'i Dibrisio, fod y prisiwr wedi parhau i fabwysiadu'r lefel hon o gronfa wrth gefn ychwanegol yn 2017. Er nad yw'r dull gweithredu a fabwysiedir mewn prisiadau Costau Disodli wedi'u Dibrisio yn rhagnodol, mae cronfa wrth gefn ychwanegol o 10% yn uchel ac, fel rheol, os yw'n gymwys, mae costau cronfeydd wrth gefn yn 5% o gostau adeiladu. Rydym hefyd yn ymwybodol, yng ngweithdrefnau prisio nifer fawr o Awdurdodau Lleol, nad yw priswyr asedau yn ychwanegu costau cronfeydd wrth gefn oherwydd tybir fel rheol na fyddai unrhyw gostau annisgwyl wrth adeiladu ased newydd yn lle un arall (MEA gwirioneddol neu ddamcaniaethol).	Derbyniwyd.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500
Fax: 029 2032 0600
Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales
Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD:	**CYNGOR SIR**
DYDDIAD:	**26 MEDI 2017**
PWNC:	**ADOLYGIAD BLYNYDDOL AR REOLI TRYSORLYS AM 2016/17**
DEILYDD(ION) PORTFFOLIO:	**CYNGHORYDD JOHN GRIFFITH**
SWYDDOG(ION) ARWEINIOL:	**R MARC JONES**
SWYDDOG CYSWLLT:	**GARETH ROBERTS/CLAIRE KLIMASZEWSKI (EST. 2675/1865)**

Natur a rheswm am adrodd

Cydymffurfio â'r rheoliadau a gyflwynwyd dan Ddeddf Llywodraeth Leol 2003 a chyda Cynllun Dirprwyo'r Cyngor ar gyfer Materion Rheoli Trysorlys am y cyfnod 2016/17 (Atodiad 8 o Ddatganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2016/17). Yn unol â'r Cynllun Dirprwyo, cyflwynwyd yr adroddiad i'r Pwyllgor Archwilio am sgriwtini ar 25 Gorffennaf 2017, a penderfynwyd ei basio ymlaen i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylwadau. Ar 18 Medi 2017 penderfynodd y Pwyllgor Gwaith i gyflwyno'r adroddiad i'r Cyngor llawn heb unrhyw sylwadau.

Crynodeb

Mae'n rhaid i'r Cyngor hwn, yn unol â rheoliadau dan Ddeddf Llywodraeth Leol 2003, gynhyrchu adolygiad blynyddol ar reoli trysorlys yn adlewyrchu gweithgareddau Rheoli Trysorlys a'r dangosyddion pwyllog a thrysorlys gwirioneddol am 2016/17. Mae'r adroddiad hwn yn bodloni gofynion côd ymarfer CIPFA ar Reoli Trysorlys (y Côd) a Chôd Pwyllog CIPFA ar gyfer Cyllid Cyfalaf mewn Awdurdodau Lleol (Y Côd Pwyllog).

Yn ystod 2016/17, y gofynion lleiaf ynglŷn ag adrodd yn ôl oedd bod y Cyngor llawn yn derbyn yr adroddiadau canlynol:-

- Strategaeth flynyddol ar gyfer y trysorlys cyn i'r flwyddyn gychwyn (derbyniwyd ar 10 Mawrth 2016);
- Adroddiad diweddaru canol y flwyddyn ar y trysorlys (derbyniwyd ar 28 Chwefror 2017);
- Adolygiad blynyddol wedi i'r flwyddyn ddod i ben yn disgrifio'r gweithgaredd o'i gymharu â'r strategaeth (sef yr adroddiad hwn).

Mae'r amgylchedd rheoleiddiol yn rhoi'r cyfrifoldeb ar Aelodau i adolygu a sgriwtineiddio polisi a gweithgareddau rheoli trysorlys. O'r herwydd, mae'r adroddiad hwn yn bwysig gan ei fod yn darparu manylion am y canlyniadau mewn perthynas â gweithgareddau trysorlys ac mae'n dwyn sylw at gydymffurfiaeth â pholisïau'r Cyngor a gymeradwywyd yn flaenorol gan Aelodau.

Mae'r Cyngor yn cadarnhau ei fod wedi cydymffurfio gyda'r gofyniad o dan y Côd bod y Pwyllgor Archwilio yn sgriwtineiddio'r holl adroddiadau rheoli trysorlys uchod cyn eu cyflwyno i'r Cyngor llawn.

Er mwyn cefnogi rôl sgriwtini aelodau'r Pwyllgor Archwilio, darparwyd hyfforddiant ar gyfer Aelodau ar faterion rheoli trysorlys yn ystod mis Tachwedd 2016.

Yn ystod 2016/17, cydymffurfiodd y Cyngor â'r anghenion deddfwriaethol a rheoleiddiol. Mae'r dangosyddion pwyllog a thrysorlys gwirioneddol allweddol sy'n manylu ar effaith gweithgareddau cyfalaf yn ystod y flwyddyn, gyda chymaryddion, fel a ganlyn:-

Data ar gyfer Dangosyddion pwyllog a thrysorlys gwirioneddol	2015/16 Gwirioneddol £000	2016/17 Gwreiddiol £000	2016/17 Gwirioneddol £000
Gwariant Cyfalaf • Dim-CRT • CRT • Cyfanswm	 16,369 27,607 43,976	 38,665 14,236 52,901	 28,033 8,607 36,640
Cyfanswm Gofyniad Cyllido Cyfalaf • Dim-CRT • CRT • Cyfanswm	 84,291 43,365 127,656	 97,748 43,529 1369,277	 91,515 42,499 134,014
Benthyca Gros	110,744	164,000	117,110
Dyled Allanol	110,744	164,000	117,110
Buddsoddiadau • Mwy na blwyddyn • O dan flwyddyn • Cyfanswm	 10,983 10,983	 14,600 14,600	 13,319 13,319

Gellir gweld dangosyddion pwyllog a thrysorlys eraill ym mhrif gorff yr adroddiad hwn. Mae'r Swyddog Adran 151 hefyd yn cadarnhau y benthycwyd arian i bwrpas cyfalaf yn unig ac na chafodd y terfynau benthyca statudol (y terfyn awdurdodedig) eu torri.

Gwelwyd yr un amgylchedd buddsoddi heriol yn ystod blwyddyn ariannol 2016/17 â'r blynyddoedd cynt, sef dychweliadau isel ar fuddsoddiadau.

Argymhellion

Argymhellir bod y Pwyllgor yn:-

(i) Nodi y bydd y ffigyrau canlyniad yn yr adroddiad hwn yn parhau i fod yn rhai dros dro hyd nes bydd yr archwiliad o Ddatganiad Cyfrifon 2016/17 wedi ei gwblhau a'i lofnodi; adroddir fel sy'n briodol ar unrhyw addasiadau arwyddocaol i'r ffigyrau sydd wedi eu cynnwys yn yr adroddiad hwn;

(ii) Nodi'r dangosyddion pwyllog a thrysorlys dros dro ar gyfer 2016/17 sydd yn yr adroddiad hwn; ac

(iii) Ystyried yr adroddiad rheoli trysorlys blynyddol am 2016/17.

Atodiadau:

Atodiad 1 - Crynodeb o Werth y Portffolio ar 31 Mawrth 2017
Atodiad 2 - Graddfeydd Credyd Gwrthbartïon buddsoddi a'r adneuon a ddelir gyda phob un ar 31 Mawrth 2017
Atodiad 3 - Graddfeydd Credyd Gwrthbartïon buddsoddi a'r adneuon a ddelir gyda phob un ar 3 Gorffennaf 2017
Atodiad 4 - Sylwadau gan Capita Asset Services ar yr Economi, Buddsoddiad a Graddfeydd Benthyca

Papurau Cefndirol:

Datganiad ar y Strategaeth Rheoli Trysorlys 2016/17
Dangosyddion Pwyllog a Thrysorlys am 2016/17
Adroddiad ar yr Adolygiad Canol Blwyddyn o Reoli Trysorlys 2016/17
Adroddiad Canlyniadau Cyfalaf 2016/17

1. CYFLWYNIAD

Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi'r swyddogaethau/gweithgareddau/ canlyniadau canlynol ym mlwyddyn ariannol 2016/17:-

- Gweithgaredd Cyfalaf;
- Effaith y gweithgaredd hwn ar ddyled waelodol y Cyngor (y Gofyniad Cyllido Cyfalaf);
- Y dangosyddion pwyllog a thrysorlys gwirioneddol;
- Sefyllfa gyffredinol y trysorlys gan nodi sut y mae'r Cyngor wedi benthyca mewn perthynas â'r ddyled hon a'r effaith ar falansau buddsoddi;
- Crynodeb o symudiadau'r graddfeydd llog am y flwyddyn;
- Gweithgareddau manwl o ran dyledion; a
- Gweithgareddau buddsoddi manwl.

2. GWARIANT AC ARIANNU CYFALAF Y CYNGOR 2016/17

2.1 Mae'r Cyngor yn ymgymryd â gwariant cyfalaf ar asedau tymor hir. Fe all y gweithgareddau hyn fod naill ai:-

- Wedi eu cyllido ar unwaith trwy ddefnyddio adnoddau cyfalaf neu refeniw (derbyniadau cyfalaf, grantiau cyfalaf, cyfraniadau refeniw ac ati) nad ydynt yn cael effaith ar angen y Cyngor i fenthyca; neu

- Wedi eu cyllido trwy fenthyca: gallai hynny fod trwy fenthyca wedi ei gynllunio neu fel arall. Os nad oes digon o gyllid ar gael, neu os gwneir penderfyniad i beidio defnyddio adnoddau, bydd y gwariant cyfalaf yn creu'r angen i fenthyca.

2.2 Mae'r gwariant cyfalaf gwirioneddol yn ffurfio un o'r dangosyddion pwyllog sydd eu hangen. Mae'r tabl isod yn dangos gwariant cyfalaf gwirioneddol a sut y cafodd ei ariannu.

	2015/16 Gwirioneddol (£m)	2016/17 Amcangyfrif (£m)	2016/17 Gwirioneddol (£m)
Gwariant Cyfalaf heb fod yn CRT	16	39	28
Gwariant Cyfalaf CRT	28	14	9
Cyfanswm Gwariant Cyfalaf	**44**	**53**	**37**
Wedi ei gyllido yn y flwyddyn y tu allan i'r CRT	16	39	28
Wedi ei gyllido gan y CRT yn y flwyddyn	28	14	9
Gwariant Cyfalaf heb fod yn CRT a gafodd ei gyllido drwy fenthyca	**2**	**9**	**11**
Gwariant Cyfalaf CRT a gafodd ei gyllido drwy fenthyca	**21**	**0**	**0**

3. ANGEN CYFFREDINOL Y CYNGOR I FENTHYCA

3.1 Mae angen sylfaenol y Cyngor i fenthyca ar gyfer gwariant cyfalaf yn cael ei alw yn Ofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR). Mae'r ffigwr hwn yn fesur o sefyllfa'r Cyngor o ran dyledion. Mae'r CFR yn deillio o weithgaredd cyfalaf y Cyngor a pha adnoddau a ddefnyddiwyd i dalu am y gwariant cyfalaf. Mae'n cynrychioli gwariant cyfalaf 2016/17 a ariannwyd drwy fenthyca (gweler y tabl uchod), a gwariant cyfalaf a ariannwyd drwy fenthyca yn y blynyddoedd blaenorol nad ydyw eto wedi cael ei dalu trwy refeniw neu adnoddau eraill. Dengys y tabl uchod fod £11m o wariant cyfalaf cronfa'r Cyngor yn cael ei ariannu drwy fenthyca. Y benthyca allanol gwirioneddol a gymerwyd oedd £6.2m ar raddfa gostyngedig ar gyfer y prosiectau Ysgolion y 21ain ganrif. Benthyca mewnol oedd y £4.8m oedd yn weddill, gyda balansau'r Cyngor yn cyllido hyn yn y tymor byr i ostwng taliadau llog. Fodd bynnag, y disgwyliad yw yn y tymor hir i fenthyca er mwyn ailgyflenwi balansau'r Cyngor.

3.2 Rhan o weithgareddau trysorlys y Cyngor yw mynd i'r afael â'r gofynion cyllido o ran yr angen hwn i fenthyca. Gan ddibynnu ar y rhaglen gwariant cyfalaf, mae gwasanaeth y trysorlys yn trefnu sefyllfa ariannol y Cyngor er mwyn sicrhau bod digon o arian ar gael i gwrdd â'r cynlluniau cyfalaf a'r gofynion mewn perthynas â llif arian. Gellir cael yr arian hwn trwy fenthyca gan gyrff allanol (fel y Llywodraeth, trwy'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB) neu'r marchnadoedd arian), neu trwy ddefnyddio adnoddau arian dros dro o fewn y Cyngor.

3.3 Gostwng y CFR

3.3.1 Ni chaniateir i anghenion sylfaenol benthyca'r Cyngor (CFR) godi am byth. Mae yna reoliadau statudol yn eu lle i sicrhau bod asedau cyfalaf yn gyffredinol yn cael eu codi ar refeniw dros fywyd yr ased. Mae'n rhaid i'r Cyngor godi tâl refeniw blynyddol a elwir yn isafswm darpariaeth refeniw, MRP, er mwyn gostwng y CFR. I bob pwrpas, ad-daliad yw hwn o'r angen i fenthyca. Mae hyn yn wahanol i'r trefniadau rheoli trysorlys sy'n sicrhau bod arian ar gael i gwrdd ag ymrwymiadau cyfalaf. Yn ogystal, gellir benthyca dyled allanol neu ei thalu'n ôl ar unrhyw adeg, ond nid yw hyn yn newid y CFR.

3.3.2 Gellir gostwng cyfanswm y CFR hefyd drwy:-

- ddefnyddio adnoddau cyllido cyfalaf ychwanegol (megis derbyniadau cyfalaf sydd heb eu defnyddio); neu
- godi mwy na'r tâl refeniw statudol (MRP) ym mhob blwyddyn trwy Ddarpariaeth Refeniw Wirfoddol (VRP).

3.3.3 Cafodd Polisi MRP 2016/17 y Cyngor (fel sy'n ofynnol dan gyfarwyddyd LlCC) ei gymeradwyo fel rhan o adroddiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2016/17 ar 10 Mawrth 2016.

3.3.4 Dangosir isod CFR y Cyngor ar gyfer y flwyddyn ac mae'n cynrychioli dangosydd pwyllog allweddol. Mae hyn yn cynnwys unrhyw PFI a chynlluniau prydlesu ar y fantolen a fyddai'n cynyddu anghenion benthyca'r Cyngor, y CFR. Nid oedd cynlluniau o'r fath yn ystod y flwyddyn.

CFR : Cronfa'r Cyngor	2015/16 Gwirioneddol (£m)	2016/17 Cyllideb (£m)	2016/17 Gwirioneddol (£m)
Balans agoriadol	86	91	84
Ychwanegu gwariant cyfalaf ariannwyd drwy fenthyca (fel uchod)	2	9	11
Llai MRP/VRP*	(4)	(4)	(4)
Balans Cau	84	96	91

CFR : CRT	2015/16 Gwirioneddol (£m)	2016/17 Cyllideb (£m)	2016/17 Gwirioneddol (£m)
Balans agoriadol	44	44	43
Ychwanegu gwariant cyfalaf heb ei gyllido (fel uchod)	-	-	0
Llai MRP/VRP*	(1)	(1)	(1)
Balans Cau	43	43	42

**Yn cynnwys defnydd gwirfoddol o dderbyniadau cyfalaf*

3.3.5 Mae'r gweithgaredd benthyca yn cael ei gyfyngu gan ddangosyddion pwyllog ar gyfer benthyca gros a'r CFR, a chan y trothwy a awdurdodwyd.

3.4 Benthyca gros a'r CFR

Er mwyn sicrhau bod lefelau benthyca yn bwyllog dros y tymor canolog a dim ond ar gyfer dibenion cyfalaf, dylai'r Cyngor sicrhau nad yw ei fenthyca allanol gros, ac eithrio yn y tymor byr, yn uwch na chyfanswm y gofyniad cyllido cyfalaf yn y flwyddyn flaenorol ynghyd â'r amcangyfrifon o unrhyw ofyniad cyllido cyfalaf ychwanegol ar gyfer y flwyddyn ariannol hon a'r ddwy flynedd ariannol nesaf. I bob pwrpas, mae hynny'n golygu nad yw'r Cyngor yn benthyca i gefnogi gwariant refeniw. Mae'r dangosydd hwn yn caniatáu peth hyblygrwydd i'r Cyngor fenthyca ymlaen llaw i'w anghenion cyfalaf. Mae'r tabl isod yn nodi sefyllfa fenthyca gros y Cyngor yn erbyn y CFR. Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio gyda'r dangosydd pwyllog hwn.

	31 Mawrth 2016 Gwirioneddol (£m)	31 Mawrth 2017 Cyllideb (£m)	31 Mawrth 2017 Gwirioneddol (£m)
Sefyllfa Benthyca Gros	110.7	161.0	117.1
CFR	127.7	139.3	134.0

3.4.1 Fel rhan o'r broses o gyllido gwariant cyfalaf ar gyfer 2016/17, defnyddiwyd benthyciadau mewnol i gyllido'r bwlch rhwng yr adnoddau a oedd ar gael (derbyniadau cyfalaf, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf a chyfraniadau refeniw) a'r gwariant cyfalaf. Yn wyneb cyfraddau llog ar y farchnad ar hyn o bryd a'r rheini a ragwelir, ynghyd â risgiau credyd gwrthbartïon, penderfynwyd parhau i fewnoli benthyciadau o leiaf yn y tymor byr. Mae hyn yn golygu bod y Cyngor, yn lle benthyca'n allanol ar gyfer holl ofyniad benthyca'r Cyngor, mae'n defnyddio ei arian wrth gefn ei hun i gyllido rhan o'i raglen gyfalaf. Fodd bynnag, ym mis Mawrth 2017, cymerodd y Cyngor fenthyciad o £6.2m gan PWLB. Roedd y benthyciad hwn ar gyfradd ffafriol o 2.2%, yn benodol ar gyfer prosiectau Ysgolion y 21ain Ganrif am y flwyddyn. Mae'r rhan fwyaf o'r benthyciad hwn (£4m) yn fenthyciad gyda chymorth a ariennir gan Lywodraeth Cymru.

3.4.2 Mae'r strategaeth o fenthyca'n fewnol wedi cael ei gweithredu drwy gydol y 6 blynedd diwethaf. Yn rhannol oherwydd y penderfyniad i barhau â'r strategaeth hon, mae'r bwlch rhwng CFR a benthyca allanol wedi cynyddu £6.4m yn ystod 2016/17. Mae'r benthyciad gros o £117.1m ar 31 Mawrth 2017 yn llai na'r CFR a ragwelwyd ar gyfer y ddwy flynedd ddilynol.

	Gwirioneddol 2016/17 (£m)	Amcangyfrif 2017/18 (£m)	Amcangyfrif 2018/19 (£m)
Gofyniad Cyllido Cyfalaf	134	139	141

Ffynhonnell: Strategaeth Rheoli Trysorlys 2017/18

3.5 Y dangosyddion eraill yn ymwneud â dyled yw:

3.5.1 **Y trothwy awdurdodedig** - y trothwy awdurdodedig yw'r "cyfyngiad benthyca fforddiadwy" sy'n angenrheidiol yn unol ag adran 3 Deddf Llywodraeth Leol 2003. Unwaith y mae hwn wedi ei bennu, nid oes gan y Cyngor rym i fenthyca uwchlaw'r lefel hon. Mae'r tabl isod yn dangos bod y Cyngor wedi llwyddo i gadw o fewn y trothwy awdurdodedig o ran benthyciadau gros yn ystod 2016/17.

3.5.2 **Y terfyn gweithredol** - y terfyn gweithredol yw'r sefyllfa fenthyca a ddisgwylir ar gyfer y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Mae cyfnodau lle mae'r sefyllfa wirioneddol naill ai yn is neu'n uwch na'r terfyn yn dderbyniol ar yr amod nad yw'n mynd dros y trothwy awdurdodedig.

3.5.3 **Costau ariannu gwirioneddol fel cyfran o'r ffrwd refeniw net** - mae'r dangosydd hwn yn nodi'r patrwm o ran cost cyfalaf (benthyca a chostau ymrwymiadau tymor hir arall net o incwm buddsoddi) yn erbyn y ffrwd refeniw net.

	2014/15	2015/16	2016/176
Trothwy awdurdodedig	£127.0m	£165.0m	£166.0m
Sefyllfa o ran uchafswm benthyciadau gros	£89.6m	£110.7m	£117.1m
Terfyn Gweithredol	£122.0m	£126.0m	£161.0m
Costau ariannu fel cyfran o ffrwd refeniw net - Cronfa'r Cyngor	5.79%	6.06%	6.09%
Costau ariannu fel cyfran o ffrwd refeniw net - CRT	14.6%	13.83%	18.56%

4. SEFYLLFA TRYSORLYS AR 31 MAWRTH 2017

4.1 Caiff sefyllfa dyledion a buddsoddiad y Cyngor ei drefnu gan y gwasanaeth rheoli trysorlys er mwyn sicrhau hylifedd digonol ar gyfer gweithgareddau refeniw a chyfalaf, diogelwch ar gyfer buddsoddiadau ac i reoli'r risgiau yn yr holl weithgareddau rheoli trysorlys. Mae gweithdrefnau a rheoliadau i sicrhau'r amcanion hyn wedi eu hen sefydlu drwy'r adroddiadau i Aelodau y manylir arnynt yn y crynodeb a thrwy weithgareddau swyddogion yn unol â'r Strategaeth Rheoli Trysorlys ar gyfer 2016/17. Roedd ffigyrau buddsoddi a benthyca'r Cyngor ar ddiwedd blynyddoedd ariannol 2015/16 a 2016/17 fel a ganlyn:-

	31 MAWRTH 2016			31 MAWRTH 2017		
	£000	Graddfa Cyfartalog (%)	Aeddfedrwydd Cyfartalog (bl)	£000	Graddfa Cyfartalog (%)	Aeddfedr-wydd Cyfartalog (bl)
Dyled	110.741	5.72	24.9	117,110	5.25	22.7
CFR	127,656			134,014		
Gor/(tan) fenthyca	(16,915)			(16,904)		
Buddsoddiadau tymor sefydlog (y cyfan < l flwyddyn a reolir yn fewnol ac ar gyfradd sefydlog)	5,000	0.50		5,000	0.35	
Buddsoddiadau dim rhybudd (yr holl wedi ei reoli'n fewnol)	10.983	0.35		8,319	0.15	
Cyfanswm y Buddsoddiadau	10,983	0.40		13,319	0.22	

Gweler dadansoddiad manylach yn Atodiad 1. Nid aethpwyd dros ben y trothwyon ar gyfer cyfraddau sefydlog a chyfraddau amrywiadwy yn ystod y flwyddyn.

4.2 Dadansoddir benthyca ymhellach drwy gyfnodau aeddfedu:-

	31 MAWRTH 2016		31 MAWRTH 2017	
	£m	% o'r cyfanswm	£m	% o'r cyfanswm
Cyfanswm benthyciadau	110.7	100	117.1	100
Llai na 12 mis	0.0	0.0	5.5	4.7
12 mis ac o fewn 24 mis	5.5	4.97	5.1	4.3
24 mis ac o fewn 5 mlynedd	14.5	13.1	9.6	8.2
5 mlynedd ac o fewn 10 mlynedd	4.2	3.79	5.6	4.8
10 mlynedd a mwy	86.5	78.14	91.3	78.0

4.3 Ni aildrefnwyd unrhyw ddyled yn ystod y flwyddyn oherwydd roedd y 1% gwahaniaethol cyfartalog rhwng graddfeydd benthyca newydd PWLB a graddfeydd ad-dalu'n fuan yn gwneud aildrefnu'n anhyfyw.

4.4 Mae rhan o adneuon y Cyngor yn cael eu dal mewn cyfrifon adneuon dim rhybudd sy'n talu llog ar raddfeydd sy'n agos ar y gyfradd sylfaenol bresennol, £8.3m ar 0.15% ar 31 Mawrth 2017 (31 Mawrth 2016 – 11.2m ar 0.35%). Roedd un benthyciad i awdurdod lleol arall am £5m ar gyfradd llog o 0.35%. Roedd y cyfan o'r buddsoddiadau am lai na blwyddyn.

5. STRATEGAETH TRYSORLYS AM 2016/17

5.1 Roedd y strategaeth ar gyfer 2016/17 yn cynnwys disgwyliad y byddai'r Gyfradd Banc yn aros yn isel ond yn codi (cychwyn yn Chwarter 1 2017) ac y byddai cyfraddau benthyca sefydlog tymor canol a thymor hir yn codi'n raddol yn ystod 2016/17. Roedd disgwyl i gyfraddau tymor byr neu amrywiadwy fod yn ffordd ratach o fenthyca yn ystod y cyfnod. Yn sgil parhad yr ansicrwydd ar ôl argyfwng ariannol 2008 a Brexit, parhawyd i fod yn wyliadwrus ac roedd buddsoddiadau yn parhau i gael eu dominyddu gan ystyriaethau risg gwrthbartïon isel gan arwain at ddychweliadau gweddol isel o gymharu â'r cyfraddau benthyca.

5.2 Yn y sefyllfa hon, y strategaeth ar gyfer y trysorlys oedd gohirio benthyca, lle yr oedd hynny'n bosibl, i osgoi costau cadw lefelau uwch o fuddsoddiadau a gostwng risg gwrthbartïon.

5.3 Yn ystod 2016/17, roedd cyfraddau PWLB yn anwadal iawn, gyda chyfraddau'n gostwng yn chwarteri 1 a 2 i lefelau hanesyddol isel iawn yn ystod Gorffennaf ac Awst, cyn codi'n sylweddol yn ystod chwarter 3 a gostwng yn rhannol eto tuag at ddiwedd y flwyddyn.

6. CANLYNIADAU BUDDSODDI AR GYFER 2016/17

6.1 Polisi Buddsoddi – caiff polisi buddsoddi'r Cyngor ei reoli gan ganllawiau buddsoddi Llywodraeth Cymru sydd wedi cael ei weithredu yn y Datganiad blynyddol ar y Strategaeth Rheoli Trysorlys a gymeradwywyd gan y Cyngor ar 10 Mawrth 2016. Yn y polisi hwn, nodir y dull y dylid ei ddefnyddio wrth ddewis gwrthbartïon buddsoddi ac mae'n seiliedig ar statws credyd y 3 brif asiantaeth credyd ynghyd â data ychwanegol mewn perthynas â'r farchnad (megis y rhagolygon o ran graddfeydd, cyfnewid risg credyd ('credit default swaps'), prisiau cyfranddaliadau'r banciau ac ati). Roedd y gweithgareddau buddsoddi yn ystod y flwyddyn yn cydymffurfio gyda'r strategaeth a gymeradwywyd ac nid oedd gan y Cyngor unrhyw broblemau o safbwynt hylifedd.

6.2 Parhaodd Cyfraddau Banc ar y lefel isaf erioed o 0.5% yn ystod chwarter cyntaf y flwyddyn. Fodd bynnag, achosodd canlyniad y Refferendwm i adael yr UE sioc economaidd yn y tymor byr gan greu ansicrwydd ac anwadalwch yn yr economi drwy gydol y flwyddyn. Yn Awst 2016, gostyngodd Banc Lloegr y gyfradd banc sylfaenol o 0.50% i 0.25% er mwyn lliniaru'r dirywiad yn yr economi. Yn sgil hynny, gostyngodd y sefydliadau gwrthbarti eu cyfraddau ar fuddsoddiad a gostyngodd y cyfraddau ar gyfrifon nodweddiadol y gellir galw arnynt o 0.25% i 0.15% ac is.

6.3 Y strategaeth fuddsoddi ddisgwyliedig oedd cadw at adneuon tymor byrrach (hyd at 364 diwrnod) er cadwyd y gallu i fuddsoddi hyd at gyfnodau hwy. Rhoddwyd benthyciadau i awdurdodau lleol eraill hefyd er mwyn lleihau'r risg ond hefyd i geisio cynyddu dychweliadau yn sgil y cyfraddau isel iawn a oedd ar gael. Roedd disgwyl i falansau arian parod o £30m fod ar gael, yn amrywio rhwng £9m a £30m. Gosodwyd y gyllideb ar 0.50% neu £150k ar ôl addasu ar gyfer graddfeydd uwch ar fuddsoddiadau presennol. Fel y mae'n digwydd, cafwyd dychweliad o £54k (0.18%) ar falansau a oedd, ar gyfartaledd, yn £19.1m. Roedd y balans arian parod is na'r disgwyl yn rhannol oherwydd parhau i fewnoli benthyca. Roedd y dychweliad is nag a gyllidebwyd i'w briodoli i gyfraddau gwaeth na'r disgwyl ar fuddsoddiadau yn dilyn Brexit, gyda chyfraddau'n parhau i ddisgyn yn ystod y flwyddyn. Mae'r gyllideb y mae llog yn daladwy arni wedi cael ei diwygio ar gyfer 2017/18 i gyllideb fwy realistig er mwyn adlewyrchu'r cyfraddau llog is a'r dychweliadau ar fuddsoddiadau.

7. DIOGELWCH BUDDSODDI AC ANSAWDD CREDYD

7.1 Ni chafodd unrhyw un o'r sefydliadau yr oedd gennym fuddsoddiadau ynddynt unrhyw anhawster i ad-dalu buddsoddiadau a llog ar amser ac yn llawn yn ystod y flwyddyn.

7.2 Yn ystod 2016/17, parhaodd graddfeydd credyd i fod yn wael ar draws amrediad o'n gwrthbartïon arferol a gwaethygodd y sefyllfa'n dilyn y penderfyniad i adael yr UE yn dilyn y refferendwm. Ers diwedd 2008, mae wedi bod yn heriol adneuo gyda gwrthbartïon priodol. Mae hyn wedi mynd yn fwy heriol ers y refferendwm oherwydd bu'n rhaid i'r banciau ac ati ysgwyddo'r rhan fwyaf o'r sioc economaidd oherwydd ansicrwydd ynghylch dyfodol y marchnadoedd ariannol. Ym mis Rhagfyr 2008, cafwyd caniatâd gan y Cyngor i ymestyn yr hyblygrwydd gyda gwrthbartïon i ddelio gyda newidiadau yn y farchnad; roedd hyn yn cynnwys y gallu i fuddsoddi'r cyfan o'n gwarged gyda'r llywodraeth ganolog os bydd angen. Lledaenwyd y rhestr ymhellach yn Ebrill 2010 i gynnwys sefydliadau gwladol a sefydliadau rhannol wladol ac eglurwyd y rhestr honno ym Mawrth 2013 mewn perthynas â banciau yn y DU sydd wedi eu gwladoli neu eu gwladoli'n rhannol ar gyfer meini prawf 2014/15. Roedd penderfyniadau blaenorol wedi ymestyn hyblygrwydd i fuddsoddi gydag awdurdodau lleol. Mae Atodiad 2 yn dangos ym mha sefydliadau yr oedd y Cyngor wedi adneuo arian ar 31 Mawrth 2017 a chyfraddau'r cwmnïau hynny. Mae Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2017/18 yn cynnwys y gallu i fuddsoddi mewn marchnadoedd arian AAA oherwydd mai cronfa fechan iawn yn unig sydd ar gael o wrthbartïon sy'n cydymffurfio gyda meini prawf y Cyngor ar gyfer gwrthbartïon.

7.3 Effaith ymarferol y polisïau hyn oedd fel a ganlyn: yn ystod y flwyddyn parhawyd i ddefnyddio cyfrifon dim rhybudd gyda sefydliadau blaenllaw ar y stryd fawr (Santander, HSBC, RBS a Bank of Scotland) ar gyfer llif arian o ddydd i ddydd. Yn ychwanegol at hyn, rhoddwyd £5m ar ffurf benthyciad tymor byr i ddau awdurdod lleol arall yn ystod y flwyddyn. Roedd hyn er mwyn sicrhau dychweliad uwch tra'n lleihau'r risg.

8. GWEITHGAREDD YN YSTOD 2016/17

8.1 Ychydig iawn o weithgaredd Rheoli Trysorlys o bwys a welwyd yn ystod y flwyddyn. Gwnaed buddsoddiadau er mwyn sicrhau bod risgiau'n isel ond llwyddodd y Cyngor i sicrhau dychweliadau uwch drwy roddi benthyciadau i awdurdodau lleol eraill tra'n defnyddio cyfrifon traddodiadol y gellir galw arnynt. Benthycodd y Cyngor £6.2m gan PWLB ym mis Mawrth 2017 ar gyfradd log isel o 2.2% ar gyfer prosiectau Ysgolion yr 21ain Ganrif. Cafodd refferendwm y DU ym Mehefin 2016 effaith ar y dychweliadau ar fuddsoddiad fel y nodir uchod.

9. GWEITHGAREDD ERS 2016/17

9.1 Mae canlyniad refferendwm y DU ar 23 Mehefin 2016 i adael yr Undeb Ewropeaidd yn parhau i greu ansicrwydd ac yn parhau i gael effaith ar statws banciau'r DU. Mae'r rhan fwyaf o adneuon y Cyngor yn cael eu dal mewn banciau sydd wedi cael eu sgorio at i lawr. Fodd bynnag, mae eu cyfraddau tymor byr i'r tymor canolig yn parhau i fod o fewn y cyfraddau a gymeradwywyd yn y Strategaeth Rheoli Trysorlys ar gyfer 2016/17. Mae statws y banciau ac adneuon y Cyngor yn cael eu hadolygu'n gyson er mwyn sicrhau'r risg leiaf bosib i'r Cyngor. Mae'r Cyngor yn lleihau risg ac yn sicrhau'r dychweliad mwyaf drwy fenthyca arian i awdurdodau lleol eraill a thrwy fuddsoddi yn y marchnadoedd arian AAA lle mae hynny'n berthnasol. Mae hyn yn ychwanegu at y math o fuddsoddiadau sydd gan y Cyngor ac yn lleihau'r ddibyniaeth ar y nifer fechan o fanciau y gall y Cyngor fuddsoddi ynddynt.

9.2 Yn ddiweddarach, gall canlyniad etholiad Mehefin 2017 ac anallu unrhyw blaid i sicrhau mwyafrif hefyd arwain at ansicrwydd economaidd ac, o ganlyniad, gael effaith ar weithgareddau rheoli trysorlys yn 2017/18.

9.3 Ar 22 Mai 2017, aeddfedodd buddsoddiad gwerth £5m gyda Bwrdeistref Barking a Dagenham yn Llundain ac fe'i ad-dalwyd i Gyngor Sir Ynys Môn.

9.4 Ar 6 Mehefin 2017, aeddfedodd benthyciad gwerth £2.5m ac fe'i ad-dalwyd yn llawn i PWLB**.**

10. CASGLIAD

10.1 Mae adolygiad o'r perfformiad Rheoli Trysorlys ar gyfer 2016/17 wedi ei ddarparu uchod. Roedd y flwyddyn yn weddol sefydlog a'r gweithgaredd mwyaf arwyddocaol oedd benthyciad o £6.2m gan PWLB ar gyfer prosiectau Ysgolion y 21ain Ganrif. Roedd dychweliadau ar fuddsoddiad yn is nag erioed o'r blaen oherwydd i gyfradd sylfaenol y banc ostwng i 0.25% ar ôl saith mlynedd ar 0.50%. Roedd gan y Cyngor falansau ariannol priodol bob amser er bod y graddfeydd llog isel yn golygu nad oedd fawr o ddychweliad. Fodd bynnag, mae hyn yn gyson â Strategaeth Rheoli Trysorlys 2016/17 a'i amcanion allweddol sef risg isel a sicrhau bod digon o arian i dalu credydwyr y Cyngor ac ati. Ceir manylion yn Atodiad 1 am sefyllfa ariannol offerynnau ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2017.

R MARC JONES
PENNAETH SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A
SWYDDOG ADRAN 151 **25 GORFFENNAF 2017**

ATODIAD 1

Crynodeb o Werth y Portffolio
Ar 31 Mawrth 2017

ASEDAU ARIANNOL	**Enwebol / Prif (£)**	**Gwerth Teg (£)**
Arian (cyfrifon llog) (1)	8,319,288	8,335,758
Adneuon Cyfnod Sefydlog (2)	5,000,000	5,003,075
YMRWYMIADAU ARIANNOL		
CCC	116,684,478	173,549,156
Benthyciad PWLB – Blwydd-dal	250,597	408,548

Gwrthbartïon

(1)	Arian (cyfrifon llog)	
	Santander	2,941,049
	Bank of Scotland	5,278,012
	HSBC	100,134
	RBS	93
		8,319,288
(2)	Adneuon Cyfnod Sefydlog	
	Bwrdeistref Barking a Dagenham yn Llundain	5,000,000

ATODIAD / APPENDIX 2

Graddfeydd Credyd Gwrthbartion buddsoddi a'r adneuon a ddelir gyda phob un ar 31 Marwth 2017 *
Credit ratings of investment counterparties and deposits held with each as at 31 March 2017*

Grŵp Bancio/ Banking Group	Sefydliad/ Institution	Adneuon / Deposit £'000	Hyd (Galw tymor sefydlog) / Duration (Call / Fixed Term**)	Cyfnod (O/I)/ Period (From - To)	Graddfa Dychweliad/ Rate of Return %	Graddfa Tymor Hir Fitch Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Fitch Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Moody's Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Moody's Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Standard & Poor's (S&P) Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Standard & Poor's (S&P) Short Term Rating ***	Lliw Sector/Hyd Awgrymiedig/ Sector Colour / Suggested Duration
Lloyds Banking Group plc	Bank of Scotland plc	**5,278**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A+**	**F1**	**A1**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch – 6 mis/ Red - 6 months**
HSBC Holdings plc	HSBC Bank plc	**Dim/Nil**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**AA-**	**F1+**	**Aa2**	**P-1**	**AA-**	**A-1+**	**Oren – 12 mis / Orange – 12months**
Santander Group plc	Santander UK plc	**2,941**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A**	**F1**	**Aa3**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch - 6 mis / Red – 6 months**
Royal Bank of Scotland group plc	The Royal Bank of Scotland plc	**Dim/Nil**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.10**	**BBB+**	**F2**	**A3**	**P-2**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis/ Blue – 12 months**
Royal Bank of Scotland group plc	National Westminster Bank plc	**100**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**BBB+**	**F2**	**A3**	**P-2**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis/ Blue – 12 months**
N/A	London Borough of Barking and Dagenham	**5,000**	**Tymor Sefydlog/ Fixed Term**	**20/2/17-22/5/17**	**0.35**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**

* Ceir y Rhestr Meini Prawf Gwrthbartion yn Atodiad 6 o'r Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2016/17 / The Counterpart Criteria can be found at Appendix 6 of the 2016/17 Treasury Management Strategy Statement.

** Sef tymor ar pwynt y buddsoddi/Being term at the point of investment.

ATODIAD / APPENDIX 3

Graddfeydd Credyd Gwrthbartion buddsoddi a'r adneuon a ddelir gyda phob un ar 03 Gorffennaf 2017 *
Credit ratings of investment counterparties and deposits held with each as at 03 July 2017*

Grŵp Bancio/ Banking Group	Sefydliad/ Institution	Adneuon / Deposit £'000	Hyd (Galw tymor sefydlog) / Duration (Call / Fixed Term**)	Cyfnod (O/I)/ Period (From - To)	Graddfa Dychweliad/ Rate of Return %	Graddfa Tymor Hir Fitch Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Fitch Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Moody's Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Moody's Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Standard & Poor's (S&P) Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Standard & Poor's (S&P) Short Term Rating ***	Lliw Sector/Hyd Awgrymiedig/ Sector Colour / Suggested Duration
UK	N/A					**AA**	**N/A**	**Aa1**	**N/A**	**AA**	**N/A**	**N/A**
Lloyds Banking Group plc	Bank of Scotland plc	**4,104**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A+**	**F1**	**A1**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch – 6 mis/ Red - 6 months**
HSBC Holdings plc	HSBC Bank plc	**Dim/Nil**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**AA-**	**F1+**	**Aa2**	**P-1**	**AA-**	**A-1+**	**Oren – 12 mis / Orange – 12months**
Santander Group plc	Santander UK plc	**7,457**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A**	**F1**	**Aa3**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch - 6 mis / Red – 6 months**
Royal Bank of Scotland group plc	The Royal Bank of Scotland plc	**4,021**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.10**	**BBB+**	**F2**	**A2**	**P-1**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis / Blue – 12months**
Royal Bank of Scotland group plc	National Westminster Bank plc	**100**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**BBB+**	**F2**	**A2**	**P-1**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis / Blue – 12months**
Total Deposits 19/06/17		**15,682**										

* Ceir y Rhestr Meini Prawf Gwrthbartion yn Atodiad 6 o'r Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2017/18 / The Counterpart Criteria can be found at Appendix 6 of the 2017/18 Treasury Management Strategy Statement.

** Sef tymor ar pwynt y buddsoddi/Being term at the point of investment.

ATODIAD / APPENDIX 2

Graddfeydd Credyd Gwrthbartion buddsoddi a'r adneuon a ddelir gyda phob un ar 31 Marwth 2017 *
Credit ratings of investment counterparties and deposits held with each as at 31 March 2017*

Grŵp Bancio/ Banking Group	Sefydliad/ Institution	Adneuon / Deposit £'000	Hyd (Galw tymor sefydlog) / Duration (Call / Fixed Term**)	Cyfnod (O/I)/ Period (From - To)	Graddfa Dychweliad/ Rate of Return %	Graddfa Tymor Hir Fitch Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Fitch Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Moody's Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Moody's Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Standard & Poor's (S&P) Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Standard & Poor's (S&P) Short Term Rating ***	Lliw Sector/Hyd Awgrymiedig/ Sector Colour / Suggested Duration
Lloyds Banking Group plc	Bank of Scotland plc	**5,278**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A+**	**F1**	**A1**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch – 6 mis/ Red - 6 months**
HSBC Holdings plc	HSBC Bank plc	**Dim/Nil**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**AA-**	**F1+**	**Aa2**	**P-1**	**AA-**	**A-1+**	**Oren – 12 mis / Orange – 12months**
Santander Group plc	Santander UK plc	**2,941**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A**	**F1**	**Aa3**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch - 6 mis / Red – 6 months**
Royal Bank of Scotland group plc	The Royal Bank of Scotland plc	**Dim/Nil**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.10**	**BBB+**	**F2**	**A3**	**P-2**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis/ Blue – 12 months**
Royal Bank of Scotland group plc	National Westminster Bank plc	**100**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**BBB+**	**F2**	**A3**	**P-2**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis/ Blue – 12 months**
N/A	London Borough of Barking and Dagenham	**5,000**	**Tymor Sefydlog/ Fixed Term**	**20/2/17-22/5/17**	**0.35**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**	**N/A**

* Ceir y Rhestr Meini Prawf Gwrthbartion yn Atodiad 6 o'r Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2016/17 / The Counterpart Criteria can be found at Appendix 6 of the 2016/17 Treasury Management Strategy Statement.

** Sef tymor ar pwynt y buddsoddi/Being term at the point of investment.

ATODIAD / APPENDIX 3

Graddfeydd Credyd Gwrthbartion buddsoddi a'r adneuon a ddelir gyda phob un ar 03 Gorffennaf 2017 *
Credit ratings of investment counterparties and deposits held with each as at 03 July 2017*

Grŵp Bancio/ Banking Group	Sefydliad/ Institution	Adneuon / Deposit £'000	Hyd (Galw tymor sefydlog) / Duration (Call / Fixed Term**)	Cyfnod (O/I)/ Period (From - To)	Graddfa Dychweliad/ Rate of Return %	Graddfa Tymor Hir Fitch Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Fitch Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Moody's Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Moody's Short Term Rating ***	Graddfa Tymor Hir Standard & Poor's (S&P) Long Term Rating ***	Graddfa Tymor Byr Standard & Poor's (S&P) Short Term Rating ***	Lliw Sector/Hyd Awgrymiedig/ Sector Colour / Suggested Duration
UK	N/A					**AA**	**N/A**	**Aa1**	**N/A**	**AA**	**N/A**	**N/A**
Lloyds Banking Group plc	Bank of Scotland plc	**4,104**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A+**	**F1**	**A1**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch – 6 mis/ Red - 6 months**
HSBC Holdings plc	HSBC Bank plc	**Dim/Nil**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**AA-**	**F1+**	**Aa2**	**P-1**	**AA-**	**A-1+**	**Oren – 12 mis / Orange – 12months**
Santander Group plc	Santander UK plc	**7,457**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.15**	**A**	**F1**	**Aa3**	**P-1**	**A**	**A-1**	**Coch - 6 mis / Red – 6 months**
Royal Bank of Scotland group plc	The Royal Bank of Scotland plc	**4,021**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.10**	**BBB+**	**F2**	**A2**	**P-1**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis / Blue – 12months**
Royal Bank of Scotland group plc	National Westminster Bank plc	**100**	**Galw/ Call**	**n/a**	**0.01**	**BBB+**	**F2**	**A2**	**P-1**	**BBB+**	**A-2**	**Glas – 12 mis / Blue – 12months**
Total Deposits 19/06/17		**15,682**										

* Ceir y Rhestr Meini Prawf Gwrthbartion yn Atodiad 6 o'r Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2017/18 / The Counterpart Criteria can be found at Appendix 6 of the 2017/18 Treasury Management Strategy Statement.

** Sef tymor ar pwynt y buddsoddi/Being term at the point of investment.

1. The Economy and Interest Rates

The two major landmark events that had a significant influence on financial markets in the 2016-17 financial year were the UK EU referendum on 23 June and the election of President Trump in the USA on 9 November. The first event had an immediate impact in terms of market expectations of when the first increase in Bank Rate would happen, pushing it back from quarter 3 2018 to quarter 4 2019. At its 4 August meeting, the Monetary Policy Committee (MPC) cut Bank Rate from 0.5% to 0.25% and the Bank of England's Inflation Report produced forecasts warning of a major shock to economic activity in the UK, which would cause economic growth to fall almost to zero in the second half of 2016. The MPC also warned that it would be considering cutting Bank Rate again towards the end of 2016 in order to support growth. In addition, it restarted quantitative easing with purchases of £60bn of gilts and £10bn of corporate bonds, and also introduced the Term Funding Scheme whereby potentially £100bn of cheap financing was made available to banks.

In the second half of 2016, the UK economy confounded the Bank's pessimistic forecasts of August. After a disappointing quarter 1 of only +0.2% GDP growth, the three subsequent quarters of 2016 came in at +0.6%, +0.5% and +0.7% to produce an annual growth for 2016 overall, compared to 2015, of no less than 1.8%, which was very nearly the fastest rate of growth of any of the G7 countries. Needless to say, this meant that the MPC did not cut Bank Rate again after August but, since then, inflation has risen rapidly due to the effects of the sharp devaluation of sterling after the referendum. By the end of March 2017, sterling was 17% down against the dollar but had not fallen as far against the euro. In February 2017, the latest CPI inflation figure had risen to 2.3%, above the MPC's inflation target of 2%. However, the MPC's view was that it would look through near term supply side driven inflation, (i.e. not raise Bank Rate), caused by sterling's devaluation, despite forecasting that inflation would reach nearly 3% during 2017 and 2018. This outlook, however, is dependent on domestically generated inflation, (i.e. wage inflation), continuing to remain subdued despite the fact that unemployment is at historically very low levels and is on a downward trend. Market expectations for the first increase in Bank Rate moved forward to quarter 3 2018 by the end of March 2017 in response to increasing concerns around inflation.

USA. Quarterly growth in the US has been very volatile during 2016 but a strong performance since mid-2016, and strongly rising inflation, prompted the Fed into raising rates in December 2016 and March 2017. The US is the first major western country to start on a progressive upswing in rates. Overall growth in 2016 was 1.6%.

EU. The EU is furthest away from an upswing in rates; the European Central Bank (ECB) has cut rates into negative territory, provided huge tranches of cheap financing and been doing major quantitative easing purchases of debt during 2016-17 in order to boost growth from consistently weak levels, and to get inflation up from near zero towards its target of 2%. These purchases have resulted in depressed bond yields in the EU, but, towards the end of 2016, yields rose, probably due at least in part to rising political concerns around the positive prospects for populist parties and impending general elections in 2017 in the Netherlands, France and Germany. The action taken by the ECB has resulted in economic growth improving significantly in the eurozone to an overall figure of 1.7% for 2016, with Germany achieving a rate of 1.9% as the fastest growing G7 country.

On the other hand, President Trump's election and promise of fiscal stimulus, which are likely to increase growth and inflationary pressures in the US, have resulted in Treasury yields rising sharply since his election. Gilt yields in the UK have been caught between these two influences and the result is that the gap in yield between US treasuries and UK gilts has widened sharply during 2016/17 due to market perceptions that the UK is still likely to be two years behind the US in starting on an upswing in rates despite a track record of four years of strong growth.

Japan struggled to stimulate consistent significant growth with GDP averaging only 1.0% in 2016 with current indications pointing to a similar figure for 2017. It is also struggling to get inflation up to its target of 2%, only achieving an average of -0.1% in 2016, despite huge monetary and fiscal stimulus, though this is currently expected to increase to around 1% in 2017. It is also making little progress on fundamental reform of the economy.

China and emerging market counties. At the start of 2016, there were considerable fears that China's economic growth could be heading towards a hard landing, which could then destabilise some emerging market countries particularly exposed to a Chinese economic slowdown and / or to the effects of a major reduction in revenue from low oil prices. These fears have largely subsided and oil prices have partially recovered so, overall, world growth prospects have improved during the year.

Equity markets. The result of the referendum, and the consequent devaluation of sterling, boosted the shares of many FTSE 100 companies which had major earnings which were not denominated in sterling. The overall trend since then has been steeply upwards and received further momentum after Donald Trump was elected President as he had promised a major fiscal stimulus to boost the US economy and growth rate.

2. Borrowing Rates in 2016/17

PWLB certainty maturity borrowing rates

During 2016-17, PWLB rates fell from April to June and then gaining fresh downward impetus after the referendum and Bank Rate cut, before staging a partial recovery through to December and then falling slightly through to the end of March. The graphs and table for PWLB rates below and in appendix 3, show, for a selection of maturity periods, the average borrowing rates, the high and low points in rates, spreads and individual rates at the start and the end of the financial year.

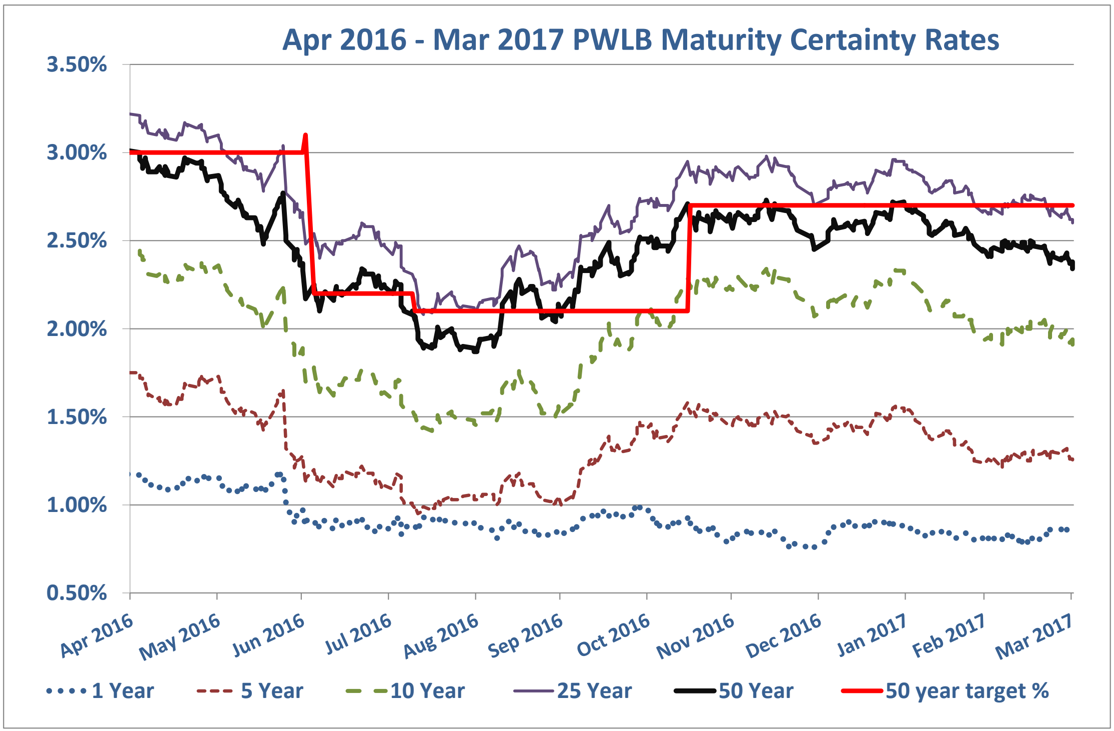

3. Investment Rates in 2016/17

After the EU referendum, Bank Rate was cut from 0.5% to 0.25% on 4 August and remained at that level for the rest of the year. Market expectations as to the timing of the start of monetary tightening started the year at quarter 3 2018, but then moved back to around the end of 2019 in early August before finishing the year back at quarter 3 2018. Deposit rates continued into the start of 2016/17 at previous depressed levels but then fell during the first two quarters and fell even further after the 4 August MPC meeting resulted in a large tranche of cheap financing being made available to the banking sector by the Bank of England. Rates made a weak recovery towards the end of 2016 but then fell to fresh lows in March 2017.

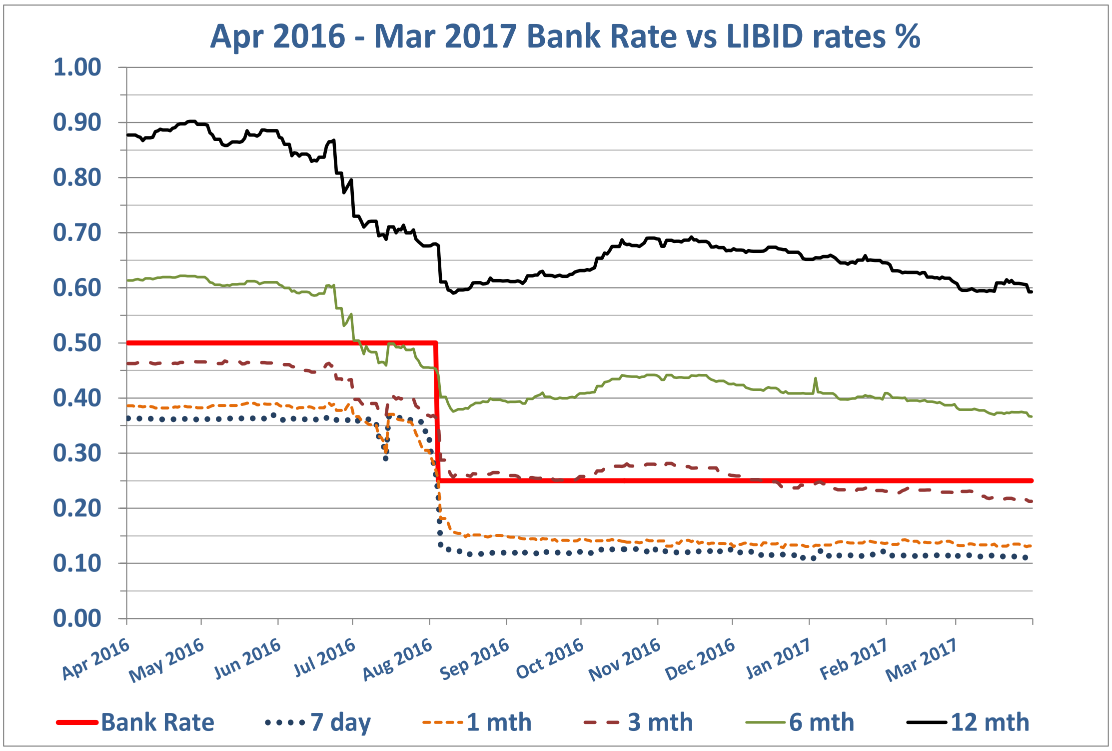

4. Other Graphs

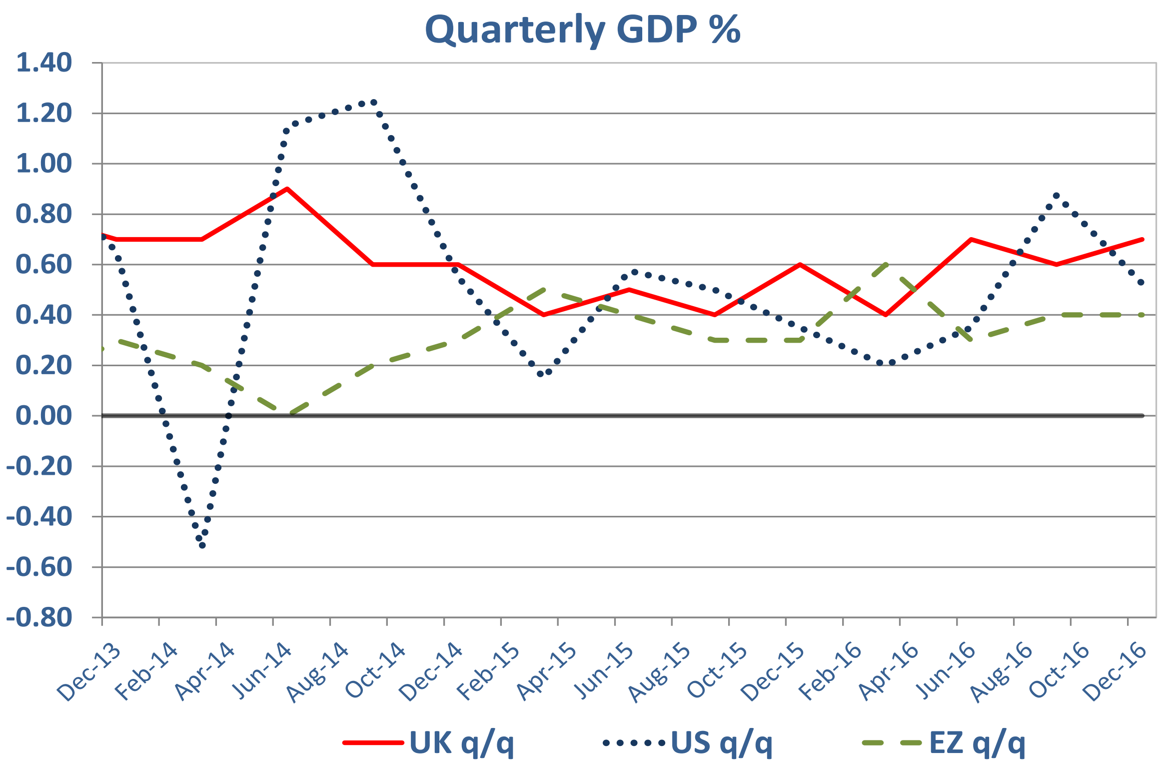

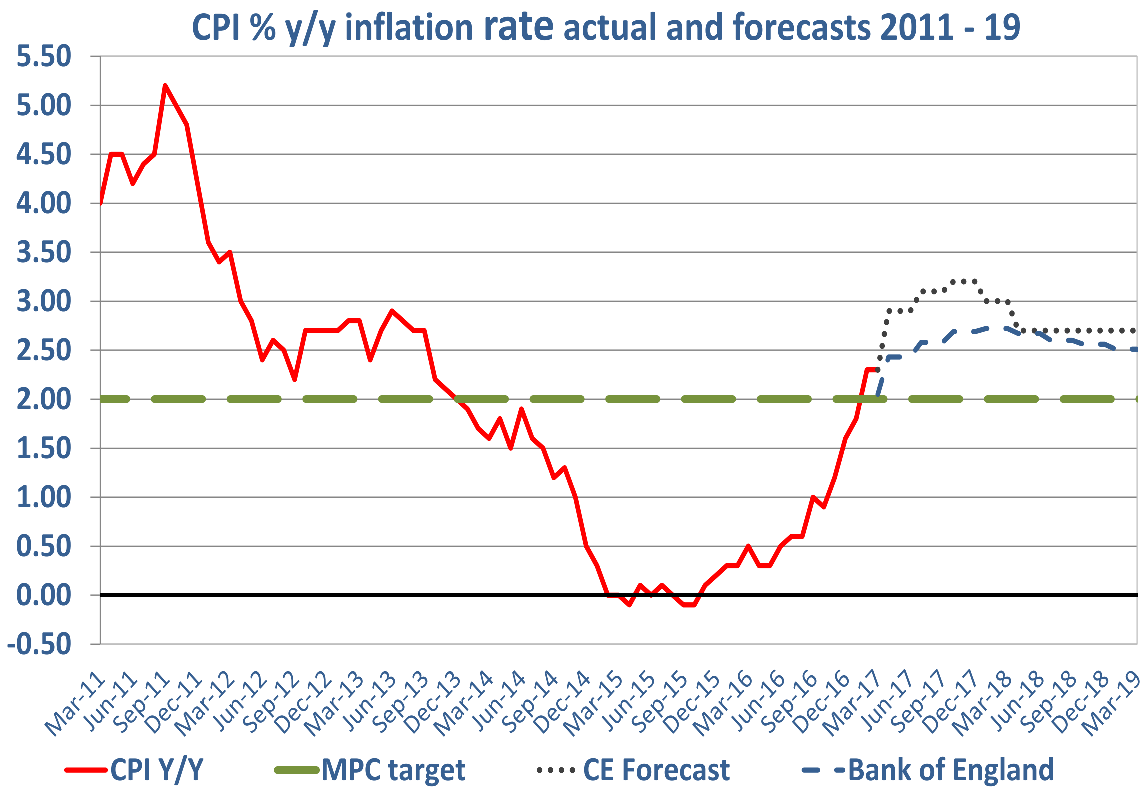
CPI % y/y inflation rate actual and forecasts 2011 - 19
5.50
5.00
4.50
4.00
3.50
3.00
2.50
2.00
1.50
1.00
0.50
0.00
-0.50
Mar-11
Jun-11
Sep-11
Dec-11
Mar-12
Jun-12
Sep-12
Dec-12
Mar-13
Jun-13
Sep-13
Dec-13
Mar-14
Jun-14
Sep-14
Dec-14
Mar-15
Jun-15
Sep-15
Dec-15
Mar-16
Jun-16
Sep-16
Dec-16
Mar-17
Jun-17
Sep-17
Dec-17
Mar-18
Jun-18
Sep-18
Dec-18
Mar-19
CPI Y/Y
MPC target
CE Forecast
Bank of England

5. Borrowing and investment rates

The PWLB rates are based on the maturity debt certainty rate.

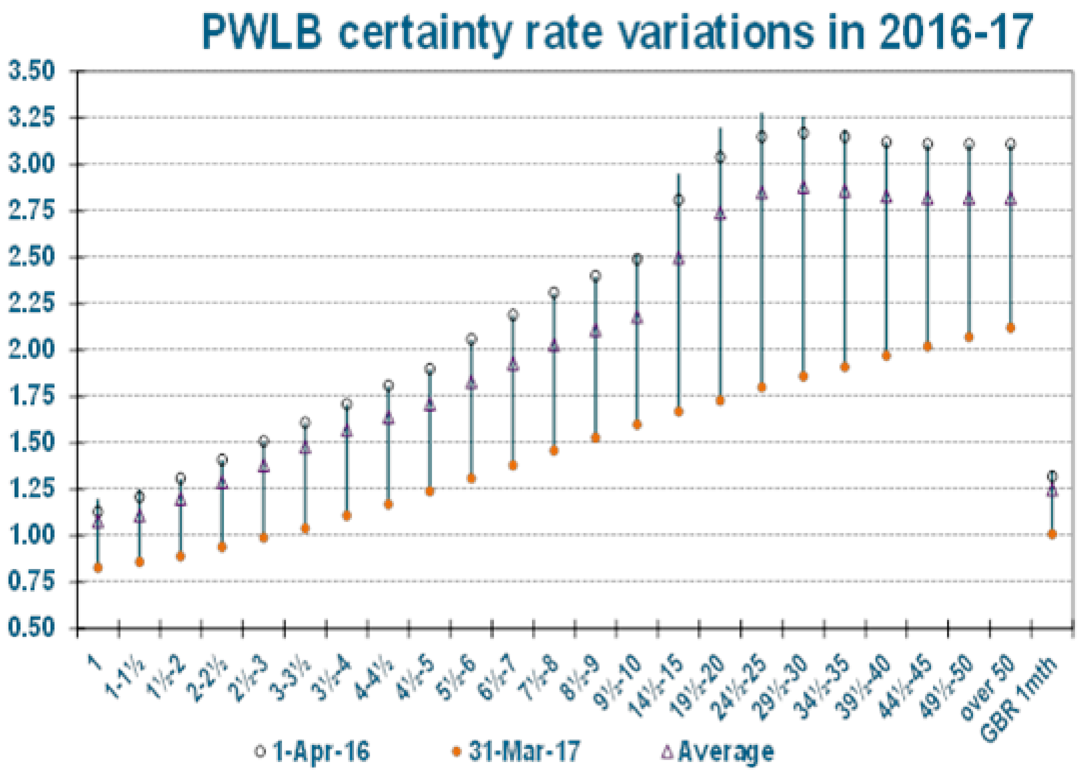

	1	1-1.5	2.5-3	3.5-4	4.5-5	9.5-10	24.5-25	49.5-50	1 month variable
1/4/16	1.130%	1.160%	1.330%	1.470%	1.620%	2.310%	3.140%	2.950%	1.310%
31/3/17	0.830%	0.860%	0.990%	1.110%	1.240%	1.600%	1.800%	2.070%	1.010%
High	1.200%	1.250%	1.460%	1.630%	1.800%	2.510%	3.280%	3.080%	1.350%
Low	0.760%	0.800%	0.840%	0.880%	0.950%	1.420%	2.080%	1.870%	1.040%
Average	0.928%	0.961%	1.104%	1.226%	1.361%	2.007%	2.724%	2.494%	1.150%
Spread	0.440%	0.450%	0.620%	0.750%	0.850%	1.090%	1.200%	1.210%	0.310%
High date	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	20/05/2016
Low date	20/12/2016	15/03/2017	10/08/2016	10/08/2016	10/08/2016	10/08/2016	12/08/2016	30/08/2016	30/11/2016

	1 Year	5 Year	10 Year	25 Year	50 Year
1/4/16	1.13%	1.62%	2.31%	3.14%	2.95%
31/3/17	0.83%	1.24%	1.60%	1.80%	2.07%
Low	0.76%	0.95%	1.42%	2.08%	1.87%
Date	20/12/2016	10/08/2016	10/08/2016	12/08/2016	30/08/2016
High	1.20%	1.80%	2.51%	3.28%	3.08%
Date	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016	27/04/2016
Average	0.93%	1.36%	2.01%	2.72%	2.49%

6. Money market investment rates 2016/17

	7 day	1 month	3 month	6 month	1 year
1/4/16	0.363	0.386	0.463	0.614	0.877
31/3/17	0.111	0.132	0.212	0.366	0.593
High	0.369	0.391	0.467	0.622	0.902
Low	0.107	0.129	0.212	0.366	0.590
Average	0.200	0.220	0.315	0.462	0.702
Spread	0.262	0.262	0.255	0.256	0.312
High date	27/5/16	21/6/16	10/5/16	22/4/16	26/4/16
Low date	28/12/16	21/12/16	30/3/17	31/3/17	10/8/16

SOURCE CAPITA 2017

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	**Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu / Cyngor Sir**
Dyddiad:	**25 Gorffennaf 2017 / 26 Medi 2017**
Pwnc:	**Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu 2016/17 – Adroddiad y Cadeirydd**
Pennaeth Gwasanaeth:	**Marc Jones, Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151** **01248 752601** MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	**Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg** **01248 752611** MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur yr Adroddiad a Rheswm dros Adrodd: Yn unol â'i gylch gorchwyl, mae gofyn i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu baratoi adroddiad i'r Cyngor ar ei weithgareddau yn ystod y flwyddyn. Mae'r adroddiad hwn yn darparu'r adroddiad sy'n ofynnol er mwyn bodloni'r gofyn hwn.	

1. Cyflwyniad

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn manylu ar weithgareddau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn ystod 2016/17.

2. Argymhelliad

2.1. Fod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu'n cymeradwyo Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer 2016/17 cyn ei gyflwyno i gyfarfod y Cyngor Sir ar 26 Medi 2017.

3. Gwybodaeth Gefndir

3.1. Mae Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu'n un o bwyllgorau statudol y Cyngor. Mae'n elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r Cyngor sy'n darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethu da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gadarn.

3.2. Mae'r Pwyllgor yn darparu sicrwydd annibynnol i'r rheini sy'n gyfrifol am lywodraethu ynglŷn â digonolrwydd y fframweithiau llywodraethu a rheoli risg, yr amgylchedd reoli fewnol, ac uniondeb y drefn adrodd ariannol. Drwy oruchwylio archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig o ran sicrhau fod trefniadau sicrwydd effeithiol yn eu lle.

4. Llywodraethu

4.1. Mae'n ofynnol bod awdurdodau lleol Cymru'n cynnal adolygiad blynyddol o effeithiolrwydd trefniadau rheoli mewnol a llywodraethu gyda'i Ddatganiad Cyfrifon blynyddol.

4.2. Yn dilyn ymgynghori eang, cynhyrchodd y Cyngor Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol ac adolygiad o brosesau llywodraethu yn ystod y flwyddyn. Roedd Datganiad 2015/16 yn gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE ar gyfer Darparu Llywodraethu Da mewn Llywodraeth Leol (*Framework for Delivering Good Governance in Local Government*).

4.3. Yn ei gyfarfod ar 21 Medi 2016 cymeradwyodd y Pwyllgor y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2015/16 a chyfeiriwyd y ddogfen i sylw Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr, yn unol â'r gofyn statudol.

5. Rheoli Risg

5.1. Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol benodi Pwyllgor sydd â chyfrifoldeb am adolygu ac asesu trefniadau rheoli risg, rheolaeth fewnol a threfniadau llywodraethu corfforaethol y Cyngor. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu'n gosod dyletswydd arno i wireddu'r gofynion hyn.

5.2. Yn ystod y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi parhau i gefnogi'r gwaith o ddatblygu'r fframwaith Rheoli Risg o fewn y Cyngor. Cymeradwyodd y Pwyllgor Bolisi Rheoli Risg y Cyngor yn ei gyfarfod ar 27 Gorffennaf 2015 a rhoddodd ystyriaeth i risgiau corfforaethol y Cyngor ar 26 Mai 2016 a 6 Rhagfyr 2016.

5.3. Bydd y Cyngor yn adolygu ei ddull o reoli risg yn ystod 2017/18. Bydd y Pennaeth Archwilio a Risg yn diweddaru'r Pwyllgor yn ôl yr angen.

6. Cyfrifon Ariannol

6.1. Derbyniodd a nododd y Pwyllgor y Datganiad o Gyfrifon ar gyfer 2015/16 yn ddibynnol ar ddatrys y mater a oedd yn sefyll fel y cafodd ei adrodd gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151.

6.2. Dirprwyodd y Pwyllgor yr awdurdod i'r Cadeirydd a'r Is-gadeirydd i argymell y Datganiad o Gyfrifon 2015/16 ar gyfer ei gymeradwyo gan y Cyngor ar ôl derbyn cadarnhad gan yr Archwilwyr bod y mater sy'n sefyll yn y cyfrifon wedi ei ddatrys yn foddhaol a'u bod mewn sefyllfa i gyhoeddi barn ddiamod.

6.3. Yn dilyn datrys y materion a oedd yn sefyll, cyhoeddodd yr archwilwyr farn ddiamod ar y Datganiad o Gyfrifon ar 30 Medi 2016, yn unol â'r dyddiad cau.

7. Rheoli Trysorlys

7.1. Yn unol â'i gylch gorchwyl a Chôd Ymarfer CIPFA ar gyfer Rheoli Trysorlys mewn Gwasanaethau Cyhoeddus (2011), bu i'r Pwyllgor graffu ar Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor ar gyfer 2016/17 ar 6 Rhagfyr 2016 ac ystyried yr Adolygiad Rheoli Trysorlys Blynyddol ar gyfer 2015/16 ar 25 Gorffennaf 2016. Cyfeiriodd y Pwyllgor y ddwy ddogfen i'r Pwyllgor Gwaith heb wneud unrhyw sylwadau ychwanegol.

7.2. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad canol blwyddyn Rheoli Trysorlys yn ei gyfarfod ar 6 Rhagfyr 2016 er mwyn monitro datblygiadau a thueddiadau.

7.3. Fel rhan o'r broses o graffu ar yr adroddiadau uchod, adolygodd y Pwyllgor lefel y risg y mae'r Cyngor yn agored iddi a'i allu i reoli risg mewn perthynas â'i weithgareddau Rheoli Trysorlys.

8. Archwilio Mewnol

8.1. Yn ystod 2016/17, roedd gan y Cyngor Dîm Archwilio Mewnol mewnol wedi ei reoli o dan Gytundeb Lefel Gwasanaeth gyda Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy o 1 Awst 2015. Daeth y trefniant hwn i ben ar 31 Mawrth 2017 pan benodwyd Pennaeth Archwilio a Risg mewnol.

8.2. Cymeradwyodd y Pwyllgor y Siarter Archwilio Mewnol presennol yn ei gyfarfod ar 25 Ebrill 2015. Bydd y Pennaeth Archwilio a Risg yn cyflwyno Siarter ddiwygiedig i'r Pwyllgor ym mis Medi 2017 er mwyn ei chymeradwyo.

8.3. Cymeradwyodd y Pwyllgor y Strategaeth Archwilio Mewnol 2016/17 – 2018/19 a'r Cynllun Archwilio Blynyddol 2016/17 yn ei gyfarfod ar 15 Mawrth 2016. Adroddodd y Rheolwr Archwilio ar ganlyniadau pob un o gyfarfodydd rheolaidd y Pwyllgor fel rhan o'r adroddiad cynnydd archwilio mewnol. Mae adroddiadau cynnydd hefyd yn cynnwys cynnydd y mae gwasanaethau'n ei wneud wrth weithredu argymhellion archwilio mewnol.

8.4. Yn ei gyfarfod ar 26 Mai 2016, yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, cyflwynodd y Pennaeth Archwilio mewnol i'r Pwyllgor ei farn archwilio mewnol blynyddol ar gyfer 2015/16 a oedd yn seiliedig ar asesiad gwrthrychol o'r fframwaith llywodraethu, trin a rheoli risg.

8.5. Ystyriodd y Pwyllgor adnoddau archwilio mewnol y Cyngor yn ei gyfarfod ar 26 Mai 2016 a gofynnwyd i'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 godi pryderon y Pwyllgor gyda'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth.

9. Archwilio Allanol

9.1. Archwiliwr Cyffredinol Cymru yw archwiliwr allanol statudol y Cyngor. Mae rôl yr Archwiliwr Cyffredinol yn cynnwys archwilio sut mae'r Cyngor yn rheoli a gwario arian cyhoeddus, yn cynnwys sut mae'n cyflawni gwerth am arian wrth ddarparu

gwasanaethau cyhoeddus a pha mor dda mae'r Cyngor yn cynllunio ar gyfer gwella.

9.2. Mae Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, yn ymgymryd â'r Gwaith Perfformiad. Yn y cyfarfod ar 25 Gorffennaf 2016 adroddodd ar ei waith a rhoddwyd crynodeb o adroddiadau a gyhoeddwyd gan reoleiddwyr eraill, sef AGGCC, Estyn a Chomisiynydd yr Iaith Gymraeg.

9.3. Mae Deloittes, ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, yn ymgymryd â gwaith archwilio ariannol. Yn y cyfarfod ar 21 Medi 2016 adroddodd ar ei fwriad i gyhoeddi adroddiad archwilio ddiamod ar y datganiadau ariannol ar gyfer 2015/16.

9.4. Mae'r Pwyllgor wedi derbyn ac ystyried adroddiadau diweddaru rheolaidd gan Swyddfa Archwilio Cymru a Deloittes. Mae hon yn agwedd bwysig ar fusnes y Pwyllgor er mwyn sicrhau fod y Cyngor yn ystyried yr holl adroddiadau allanol, un ai yn y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu neu un o'r Pwyllgorau Sgriwtini, a bod yn y camau priodol yn cael eu cymryd.

10. Gwrthsefyll Twyll a Llygredd

10.1. Ni dderbyniodd y Pwyllgor unrhyw adroddiadau ar dwyll a llygredd yn ystod 2016/17.

11. Amlder Cyfarfodydd

11.1. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn ei gwneud yn ofynnol i'r Pwyllgor gyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn. Yn ystod y flwyddyn, cyfarfu'r Pwyllgor yn ffurfiol ar 8 achlysur.

11.2. Ceir gwybodaeth am aelodaeth y Pwyllgor a phresenoldeb mewn cyfarfodydd yn ystod 2016/17 yn Atodiad A.

12. Aelodaeth

12.1. Mae'r Pwyllgor yn cynnwys wyth o aelodau'r Cyngor, gyda chydbwysedd gwleidyddol, ynghyd â dim mwy na dau aelod lleyg wedi eu cyfethol a'u penodi gan y Pwyllgor.

12.2. Yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 12 Mai 2016, etholwyd y Cynghorydd Robert Llewelyn Jones yn Gadeirydd a'r Cynghorydd John Griffith yn Is-Gadeirydd.

13. Effeithiolrwydd

13.1. Mae'r Pwyllgor wedi gweithio yn unol â'i gylch gorchwyl, sy'n cynnwys gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 mewn perthynas â rôl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu o ran monitro rheoli risg, llywodraethu a rheoli mewnol o fewn y Cyngor.

13.2. Mae camau gweithredu a godwyd gan y Pwyllgor a manylion eu datrysiad yn Atodiad B.

13.3. Manylir ar Flaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2017/18 yn Atodiad C.

14. Sylwadau'r Cadeirydd

14.1. Dymuna'r cyn-Gadeirydd fynegi ei ddiolch i Aelodau'r Pwyllgor am eu presenoldeb a'u cyfraniad i waith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn ac i staff y Cyngor sydd wedi bod yn bresennol ac wedi cyfrannu i'r cyfarfodydd. Mae'r cyn-Gadeirydd yn dymuno cymryd y cyfle hwn i ddiolch i'r holl staff yn y Gwasanaethau Cyllid ac Archwilio Mewnol, staff a oedd yn gymwynasgar iawn bob amser.

14.2. Dymuna'r cyn-Gadeirydd atgoffa'r Cyngor am bwysigrwydd gwaith y Pwyllgor, sydd hyn yn oed yn fwy perthnasol o dan yr amgylchiadau economaidd presennol o ran sicrhau fod y Cyngor yn cael ei redeg mewn modd cadarn a'i fod yn cael gwerth am arian.

14.3. Mae'r Pwyllgor wedi ymrwymo i barhau i weithio gyda staff y Cyngor er mwyn cefnogi gwelliannau parhaus yng ngweithrediadau'r Cyngor yn 2017/18.

Y CYNGHORYDD ROBERT LLEWELYN JONES
CYN-GADEIRYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
25 GORFFENNAF 2017

Atodiad A – Amlder Cyfarfodydd a Phresenoldeb

Aelodau	Cyfarfodydd								Nifer cyfarfodydd a fynychwyd
	12/05/16	**26/05/16**	**27/06/16**	**25/07/16**	**21/09/16**	**06/12/16**	**09/02/17**	**28/03/17**	
Cyng R.Ll.Jones (Cadeirydd)	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	**8**
Cyng John Griffith (Is-Gadeirydd)	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	**8**
Cyng Jim Evans	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuro	Presennol	Ymddiheuro	Presennol	Presennol	**6**
Cyng R O Jones	Presennol	Ymddiheuro	Ymddiheuro	Ymddiheuro	Ymddiheuro	Ddim yn Bresennol	Ymddiheuro	Ymddiheuro	**1**
Cyng Dafydd Thomas	Presennol	Ymddiheuro	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	**7**
Cyng Alun Mummery	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	**8**
Cyng Peter Rogers	Ddim yn Bresennol	Ymddiheuro	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuro	Presennol	Presennol	**5**
Cyng Nicola Roberts	Presennol	Ddim yn Bresennol	Ddim yn Bresennol	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuro	Ddim yn Bresennol	**4**
Mrs Sharon Warnes	Ymddiheuro	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	**7**
Mr Richard Barker	Ymddiheuro	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuro	Ymddiheuro	Presennol	**5**
Cyfanswm ar gyfer y Pwyllgor	**7**	**6**	**8**	**8**	**9**	**6**	**7**	**8**	**59**

Atodiad B – Cynnydd mewn perthynas â’r Camau Gweithredu a godwyd gan y Pwyllgor yn 2016/17

Dyddiad Cyfarfod pan godwyd y mater	Cyf. yn y cofnodion	Mater a Godwyd	Camau Gweithredu sydd eu hangen	Cyfrifoldeb am Weithredu	Dyddiad Cwblhau	Statws Cyfredol	Statws RAG
26/05/16	4	Trefniadau Adfer ar ôl Trychineb TGCh	Rhoi’r wybodaeth ddiweddaraf i’r Pwyllgor am y cynnydd o ran mynd i’r afael â materion mewn perthynas ag Adfer ar ôl Trychineb TGCh.	Rheolwr Parhad a Chefnogi Busnes TGCh	Parhaus	Derbyniwyd diweddariad ar: 27/06/16 25/07/16 21/09/16 Mae’r Pwyllgor yn parhau i fonitro cynnydd – gweler 09/02/15 Eitem 5	Gwyrdd
26/05/16	4	Sicrhau y darperir adnoddau digonol i’r Gwasanaeth Archwilio Mewnol	Dilyn i fyny bryderon y Pwyllgor gyda’r Uwch Dîm Arweinyddiaeth	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	Yn syth	Gweithredwyd	Gwyrdd

Dyddiad Cyfarfod pan godwyd y mater	Cyf. yn y cofnodion	Mater a Godwyd	Camau Gweithredu sydd eu hangen	Cyfrifoldeb am Weithredu	Dyddiad Cwblhau	Statws Cyfredol	Statws RAG
26/05/16	4	Archwilio Mewnol i ddarparu diweddariad cryno ar feysydd penodol sy'n peri pryder	Ymgorffori yn y broses adrodd chwarterol i'r Pwyllgor, grynodeb sy'n rhoi diweddariad ar feysydd penodol sy'n peri pryder, yn cynnwys statws y camau gweithredu, y swyddogion sydd â chyfrifoldeb a'r amserlen ar gyfer cwblhau.	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 / Rheolwr Archwilio Mewnol	Yn syth	Gweithredwyd	**Gwyrdd**
26/05/16	8	Adolygu Penodi Aelodau Lleyg	Ymestyn penodiadau'r ddau Aelod Lleyg presennol o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i fis Mai 2017.	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	Yn syth	Gweithredwyd	**Gwyrdd**
26/05/16	8	Adolygu Penodi Aelodau Lleyg	O fis Mai 2017, bod Aelodau Lleyg a benodir i'r Pwyllgor yn cael eu penodi am gyfnod sefydlog o 5 mlynedd i gyd-fynd â'r cyfnod amser rhwng etholiadau'r Cyngor a bod aelodau a benodir felly'n gallu gwasanaethu am fwy nag un tymor, naill ai'n olynol neu ar unrhyw adeg.	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	Yn syth	Gweithredwyd	**Gwyrdd**

Dyddiad Cyfarfod pan godwyd y mater	Cyf. yn y cofnodion	Mater a Godwyd	Camau Gweithredu sydd eu hangen	Cyfrifoldeb am Weithredu	Dyddiad Cwblhau	Statws Cyfredol	Statws RAG
25/07/16	3	System wrth gefn ar gyfer Adfer ar ôl Trychineb TGCh	Darparu crynodeb ysgrifenedig i'r Pwyllgor yn amlinellu sut fyddai'r system wrth gefn yn gweithio os digwydd trychineb.	Rheolwr Gwasanaeth a Rheoli Pherfformiad TGCh	21/09/16	Gweithredwyd	**Gwyrdd**
25/07/16	4	Darlun clir a chywir o sefyllfa gwasanaethau o ran gweithredu argymhellion archwilio.	Codi gyda'r UDA pa mor bwysig yw bod Rheolwyr yn cyfathrebu'n effeithiol ac amserol i ddarparu darlun clir a chywir o sefyllfa gwasanaethau o ran gweithredu argymhellion archwilio.	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	21/09/16	Gweithredwyd	**Gwyrdd**
21/09/16	5	Archwiliad Mewnol Diogelu Corfforaethol - cyfeirio i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol	Canfyddiadau adolygiad archwilio mewnol Diogelu Corfforaethol i'w cyfeirio i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar gyfer craffu.	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	Yn syth	Gweithredwyd gan Banel o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar 17/10/16	**Gwyrdd**

Dyddiad Cyfarfod pan godwyd y mater	Cyf. yn y cofnodion	Mater a Godwyd	Camau Gweithredu sydd eu hangen	Cyfrifoldeb am Weithredu	Dyddiad Cwblhau	Statws Cyfredol	Statws RAG
09/02/17	5	Diweddariad terfynol ar y cynllun Adfer ar ôl Trychineb TGCh	Y Pwyllgor i dderbyn diweddariad terfynol ar Adfer ar ôl Trychineb TGCh ym Mehefin 2017 iddo fodloni ei hun bod y camau gweithredu sy'n weddill wedi eu cwblhau.	Rheolwr Gwasanaeth a Rheoli Perfformiad TGCh	28/06/17	Rheolwr Gwasanaeth a Rheoli Perfformiad TGCh wedi derbyn gwahoddiad i'r cyfarfod ar 25/07/17	**Ambr**
28/03/17	7	Ymateb y Cyngor i adroddiad arolygu AGGCC ar y Gwasanaethau Plant	Diweddariad ar y sefyllfa o ran ymateb i adroddiad arolygu AGGCC ar y Gwasanaethau Plant.	Rheolwr Archwilio Mewnol / Pennaeth Archwilio a Risg	28/06/17	Y Pwyllgor i dderbyn sicrwydd fod gan y Cyngor drefniadau mewn lle i ymateb i adroddiad AGGCC	**Gwyrdd**
28/03/17	8	Meini prawf cymhwyster ar gyfer penodi Aelodau Lleyg	Cadarnhau gyda'r Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a oes unrhyw hyblygrwydd o ran gweithredu'r meini prawf cymhwyster.	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151	Yn syth	Gweithredwyd	**Gwyrdd**

Atodiad C – Blaen Raglen Waith 2017/18

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
Mai 2017							Ethol Cadeirydd ac Is-Gadeirydd
Mehefin 2017	Datganiad Cyfrifon Drafft a Datganiad Llywodraethu Blynyddol	Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar gyfer 2016/17	Adroddiad Cynnydd				
Gorffennaf 2017		Adroddiad Diweddaru	Adroddiad Cynnydd	Adroddiad Blynyddol ar Weithgaredd Rheoli Trysorlys 2016/17			Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor – Adroddiad y Cadeirydd
Medi 2017	Argymell, er cymeradwyaeth y cyngor, y Datganiad Cyfrifon Blynyddol a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol	Adroddiad Diweddaru	Cyflwyno Adroddiad ar y Cyfrifon i'r rheini sy'n gyfrifol am Lywodraethiant (ISA 260)		Adolygiad Blynyddol o'r Strategaeth Rheoli Risg Adolygiad o'r Gofrestr Risg Gorfforaethol	Cynnydd mewn perthynas ag Adroddiadau Rheoleiddio Allanol	

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
Rhagfyr 2017		Adroddiad Diweddaru	Adroddiad Cynnydd	Craffu ar yr Adroddiad Gweithgaredd Rheoli Trysorlys Canol Blwyddyn 2017/18		Adolygiad Blynyddol o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch	Adroddiad Blynyddol ar Dwyll a Llygredd Adolygiad Blynyddol o Drefniadau Effeithiolrwydd a Gwrth Dwyll y Pwyllgor
Chwefror 2018		Strategaeth Archwilio Mewnol a Chynllun Blynyddol 2018/19 i'w cymeradwyo Adroddiad Diweddaru	Adroddiad Cynnydd	Strategaeth Rheoli Trysorlys 2018/19 yn cynnwys Dangosyddion Darbodus	Cofrestr Risg Corfforaethol	Cynnydd mewn perthynas ag Adroddiadau Rheoleiddio Allanol	

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	**Pwyllgor Gwaith**
Dyddiad:	**17 Gorffennaf 2017**
Pwnc:	**Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr 2016/17**
Aelod(au) Portffolio:	**Y Cynghorydd Llinos Medi Huws**
Pennaeth Gwasanaeth:	**Alwyn Jones (Gwasanaethau Oedolion) a Llyr Bryn Roberts (Pennaeth Dros Dro y Gwasanaethau Plant)**
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	**Dr Caroline Turner, Cyfarwyddwr Statudol y Gwasanaethau Cymdeithasol, Prif Weithredwr Cynorthwyol** **Emma Edwards, Dirprwy Reolwr Busnes – Estyniad 1887** **ejess@ynysmon.gov.uk**
Aelodau Lleol:	

A – Argymhelliad/Argymhellion a Rheswm/Rhesymau
Cyfle i'r Pwyllgor Gwaith gynnig sylwadau ar y ddogfen ddrafft derfynol fel y'i cyflwynwyd gan y Prif Weithredwr Cynorthwyol yn ei swyddogaeth fel Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol, ac i gyfrannu at y ddogfen derfynol.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?
Amherthnasol.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?
Cyflwynir yr adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith oherwydd ei fod yn adroddiad blynyddol a grëwyd er sylw'r cyhoedd a'n Rheoleiddwyr, Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC), ac ystyrir ei bod yn briodol i'r Pwyllgor Gwaith gyfrannu at yr adroddiad a'i gymeradwyo.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?
Bydd yr Adroddiad Terfynol a Gymeradwywyd yn cael ei rannu â'r Cyngor Llawn ar 26 Medi 2017.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Amherthnasol.

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	**Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA)** (mandadol)	Yn cytuno – cyfarfod a gynhaliwyd ar 12 Mehefin 2017
2	**Cyllid / Adran 151** (mandadol)	Yn cytuno – darparwyd gwybodaeth gan yr adran Gyllid
3	**Cyfreithiol / Swyddog Monitro** (mandadol)	Amherthnasol
4	**Adnoddau Dynol (AD)**	Wedi cyfrannu at gynnwys yr adroddiad (datblygu'r Gweithlu)
5	**Eiddo**	Amherthnasol
6	**Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)**	Amherthnasol
8	**Sgriwtini**	Yn cytuno – cyfarfod a gynhaliwyd ar 26 Mehefin 2017
8	**Aelodau Lleol**	
9	**Unrhyw gyrff allanol eraill**	

E – Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)		
1	**Economaidd**	Amherthnasol
2	**Gwrthdlodi**	Amherthnasol
3	**Trosedd ac Anhrefn**	Amherthnasol
4	**Amgylcheddol**	Amherthnasol
5	**Cydraddoldebau**	Amherthnasol
6	**Cytundebau Canlyniad**	Amherthnasol
7	**Arall**	Amherthnasol

F - Atodiadau:
Amherthnasol.

FF - Papurau Cefndir (cysylltwch os gwelwch yn dda gydag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):
Amherthnasol.

Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr ar effeithiolrwydd y Gwasanaethau Cymdeithasol 2017

DRAFT

Tudalen Gynnwys

Trosolwg

Cyflwyniad

Crynodeb y Cyfarwyddwr ar Berfformiad

Sut mae Pobl yn Llywio'n Gwasanaethau?

Cymell a Gwella Llesiant y rhai hynny yr ydym yn eu cynorthwyo - Chwe Safon Ansawdd

Sut yr ydym yn gwneud yr hyn a wnawn

- **Ein gweithlu a sut yr ydym yn cefnogi eu rolau proffesiynol**
- **Ein hadnoddau ariannol a sut yr ydym yn cynllunio ar gyfer y dyfodol**
- **Gweithio mewn partneriaeth, arweinyddiaeth wleidyddol a chorfforaethol, llywodraethu ac atebolrwydd**

DRAFT

Mae'r ddogfen hon yn rhoi crynodeb o'n hunanasesiad blynyddol. Credwn ei bod yn amlinellu rhai o'n cyflawniadau allweddol dros y flwyddyn ddiwethaf yn ogystal ag amlygu'r heriau y mae angen rhoi sylw iddynt yn y flwyddyn i ddod. Fe'i paratowyd fel dogfen anweithredol, y mae'n well ei darllen ar lein er mwyn cael y cyfle gorau i gysylltu'n electronig â dogfennau ategol a gwefannau allanol.

Rydym yn croesawu unrhyw sylwadau ar ffurf a chynnwys yr adroddiad, er mwyn cynorthwyo ein taith o'i wella.

Gallwch ysgrifennu neu anfon e-bost at: Emma Edwards, Dirprwy Reolwr Busnes, Gwasanaethau Cymdeithasol, Cyngor Sir Ynys Môn, Llangefni, Ynys Môn. LL77 7TB.

E-bost: emmaedwards@ynysmon.gov.uk

Trosolwg – Beth a wnaethom, ac ein blaenoriaethau ar gyfer y 2017/18

Safon Ansawdd	Be a wnaethom	Ein Blaenoriaethau
Ychwanegol	• Gwrando ar ddinasyddion Ynys Môn – digwyddiadau, ymgynghoriadau, holiaduron, cwynion, • Wedi cwblhau'r Asesiad o Anghenion Gogledd Cymru'n llwyddiannus • Parhau i hyrwyddo'r Gymraeg yn weithgar trwy gynnig ein holl wasanaethau'n ddwyieithog.	• Sicrhau y caiff Cynllun Gwella'r Gwasanaethau Plant ei reoli a'i fonitro er mwyn tystio y bodlonir Argymhellion Arolwg yr AGGCC. • Bydd y gwelliannau'n cael eu goruchwylio gan y Panel Plant, sydd newydd ei ffurfio, rhan o drefniadau Sgriwtini'r Cyngor. • Bod yn llwyddiannus wrth roi ein System Gwybodaeth Gofal Cymunedol Cymru ar waith, sef system recordio Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cymru Gyfan, fydd yn caniatáu i ddata gael ei rannu'n well ar draws sefydliadau. Parhau i gynnig gwasanaeth dwyieithog llawn (Cymraeg a Saesneg) ar draws yr holl wasanaethau, yn unol â strategaeth Llywodraeth Cymru, 'Mwy na Geiriau'
1 Gweithio gyda phobl i ddiffinio a chydgynhyrchu canlyniadau llesiant personol y mae pobl yn dymuno'u cyflawni	• Parhau i gynnig Pwynt Mynediad Sengl (SPOA) ar gyfer cyfeiriadau iechyd a gofal cymdeithasol . • Datblygu Hyb Cymunedol Môn – pwynt cyswllt trydydd sector a gynhelir gan Medrwn Môn, sy'n cynnig gwybodaeth yng nghylch cefnogaeth yn y gymuned. • Cyflwyno Hyb Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth Gwasanaeth Plant, a adwaenir bellach fel 'Teulu Môn' • Mae gan ein Gwasanaethau Arbenigol Plant dîm pwrpasol Cyngor a Chymorth, yn cynnwys aelodau'r tîm amlddisgyblaethol, er mwyn mireinio'r mynediad at wybodaeth a gwasanaethau. Mae Gwasanaethau Eirioli ar gael ar draws y gwasanaethau, pan fo'u hangen.	• Parhau i weithio gyda'r gymuned, sefydliadau'r trydydd sector a phartneriaid eraill er mwyn cryfhau gwaith y bartneriaeth a gweithio arno, rhywbeth yr ydym yn ei wneud er mwyn gwella rhagor ar ein cymunedau i'n holl ddinasyddion. • Ailfodelu ein gwasanaeth SPOA yn ein Gwasanaethau Oedolion fel ei fod yn addas i bwrpas i gefnogi'r newidiadau yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant. • Gwreiddio ein Gwasanaeth Teulu Môn yn ein Gwasanaethau Plant er mwyn cwrdd â gofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.
2 Gweithio gyda phobl a phartneriaid i warchod a hyrwyddo iechyd corfforol a meddwl pobl a'u llesiant emosiynol.	• Sefydlu Uned Partneriaeth y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, gyda phartneriaid allanol er mwyn defnyddio adnoddau allanol. • Cynghrair Seiriol – gweithio gyda grwpiau cymunedol, a Chynghorau Tref a Chymuned i adnabod, ariannu a datblygu prosiectau lleol	• Ein bwriad yw aildendro'n darpariaeth gofal cartref ar draws yr ynys yn ystod yr ychydig fisoedd nesaf. • Ychwanegu Parafeddyg Ymarfer Uwch at Dîm Gofal Lefel Uwch Môn er mwyn cryfhau ein rhaglen gofal integredig. • Parhau i gyflawni yn erbyn ein Cynllun Gweithredu Heneiddio'n Dda

DRAFT

	yn llwyddiannus. • Parhau i ddatblygu'r gwasanaethau ataliol a gynigir gan Dîm Gofal Uwch • Ein gwasanaeth Tylluanod y Nos sydd ar draws yr ynys ac sy'n cynnig gofal a chefnogaeth dros nos i bobl yn eu cartrefi. • Mae prosiect arbrofol partneriaeth y Bont bellach wedi'i briflifio, gan gynnig arweiniad a chefnogaeth i bobl anabl a'u teuluoedd ym mhob agwedd o groesi'r bont. • Rydym yn parhau i ganolbwyntio ar ein harfer Plant sy'n Derbyn Gofal ac rydym wedi dechrau ailstrwythuro'r Gwasanaeth er mwyn gwella ansawdd ymyrraeth a pherfformiad ein gofal cymdeithasol. Mae dros 700 o blant a theuluoedd wedi cael cymorth ein Rhaglen Ataliol Dechrau'n Deg dros y flwyddyn.	ysbrydoledig. • Byddwn yn parhau i ddatblygu perthynas weithio gadarn gyda'n cydweithwyr addysgol er mwyn sicrhau rhaglen ataliol gref, ar gynhyrchion megis Rhaglen Dechrau'n Deg.
3 Gwarchod ac amddiffyn pobl rhag camdriniaeth, esgeulustod neu niwed	• Adolygu ac ail-lansio ein Polisi Diogelu corfforaethol. • Chwarae rôl lawn yng ngwaith a blaenoriaethau Byrddau Diogelu Rhanbarthol Gogledd Cymru ar gyfer Plant ac Oedolion. • Cryfhau ein rheolaeth o'n Trefniadau Diogelu rhag colli Rhyddid. • Sefydlu'r 'Panel Breuder Oedolion', gweithio gyda Heddlu Gogledd Cymru i gefnogi pobl sydd ag anghenion cymhleth ar draws y gwasanaethau cyhoeddus. • Parhau i chwarae ein rhan yn y trefniadau amddiffyn cyhoeddus Amlasiantaethol (MAPPA) a'r Cynadleddau Asesu Risg Amlasiantaethol (MARAC). • Sefydlu'r broses arbrofol Rheoli Breuder a Risg (VARM) gyda'n cydweithwyr, Heddlu Gogledd Cymru.	• Llwyddo i wella'n trefniadau diogelu yn y Gwasanaethau Plant fel y nodir yng nghynllun cyn-arolygu'r AGGCC. Nodwyd Sicrwydd Ansawdd fel maes i'w wella. Byddwn yn cryfhau'r Fframwaith Sicrwydd Ansawdd ac yn ei wreiddio yn y Gwasanaeth er mwyn gyrru gwelliant parhaus mewn ansawdd arfer. • Bydd yr Uned Diogelu a Sicrwydd Ansawdd yn cael ei gryfhau gydag ailsefydlu swydd Rheolwr Sicrwydd Ansawdd, penodi Swyddog Adolygu Annibynnol ychwanegol a chefnogaeth busnes ychwanegol. • Bydd dangosyddion perfformiad yn cael eu hadolygu i sicrhau y ceir monitro effeithiol yn y gwasanaeth a bod y gwasanaeth ei hun yn cael ei fonitro'n effeithiol. • Mae cynllun gweithredu archwilio ffeil achos wedi'i roi ar waith . • Mae'r holl achosion lle mae enw'r plentyn wedi bod ar y gofrestr ers mwy na deuddeng mis yn cael eu hadolygu i sicrhau y byddir yn cymryd camau amserol a chyflym i roi sylw i bryderon diogelu.

DRAFT

		• Bydd Gwasanaethau Ataliol yn cael eu hadolygu a strategaeth ataliol gorfforaethol newydd yn cael ei datblygu ar y cyd gyda phartneriaid,
4 Annog a chefnogi pobl i ddysgu, datblygu a chymryd rhan mewn cymdeithas	• Rydym wedi gweithio gyda'n partneriaid yn y trydydd sector er mwyn sefydlu Cyd-drefniant Asedau Lleol – gyda thri swyddog ardal bellach yn eu lle. • Parhau i ddatblygu'n rhaglenni Heneiddio'n Dda yng Nghymru – bellach mae canolfannau yn Amlwch, Llangefni a Brynsiencyn. • Mae grŵp amlasiantaethol yn gweithio ar ddatblygu Strategaeth Dementia i Fôn. Mae hwn yn waith parhaus tuag at ddod yn 'Fôn sy'n ystyriol o Ddementia'. • Gwnaed cynnydd o 50% mewn taliadau uniongyrchol dros y flwyddyn a'n dymuniad yw cynyddu hyn ymhellach yn y dyfodol. • Mae ein Gwasanaethau Plant a Theuluoedd wedi datblygu Model Cefnogaeth a Chynnydd Gweithredol. A ariennir gan y Gronfa Gofal Canolraddol er mwyn datblygu sgiliau ein plant a'n pobl ifanc anabl. Mae 156 o'n pobl ifanc wedi cael cymorth ein prosiect TRAC, sy'n cynorthwyo pobl ifanc i lwyddo mewn gwaith, hyfforddiant neu addysg.	• Gorffen Strategaeth Dementia Môn gyda chymorth a chefnogaeth gan amlasiantaethau. • Gwireddu Cynghrair Dementia, yn cynnwys ymdrechu i sicrhau fod Biwmares yn dod y Gymuned Gyntaf sy'n ystyriol o Ddementia. • Hyrwyddo rhagor o waith datblygu Hybiau Cymunedol ar yr Ynys. • Gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd y mae prosiectau OPUS yn eu cynnig i gynorthwyo pobl a busnesau. • Gweithio tuag at gynnydd pellach parhaus yn nifer y bobl sy'n derbyn Taliadau Uniongyrchol. • Gan weithio mewn partneriaeth, byddwn yn gwella'r broses croesi'r bont, trwy'r Model Cefnogaeth a Chynnydd Gweithredol.
5 Cefnogi pobl i ddatblygu'n ddiogel a chynnal perthynas deuluol a phersonol iach a domestig	• . Datblygu Strategaeth Gofalwyr gyda'n partneriaid, 'Partneriaeth Gofalwyr Gwynedd a Môn'. • Cefnogi cynllun strategol pum mlynedd Llywodraeth Cymru - 'Symud Cymru Ymlaen, trwy hyrwyddo rhaglenni megis Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf, gan roi pwyslais ar ymyrraeth gynnar ac atal.	• Cynorthwyo i roi Cynllun Gweithredu Grŵp Gofalwyr Môn ar waith er mwyn gweithredu'r Strategaeth Gofalwyr leol. • Cyfrannu at y Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf i gynorthwyo i wella canlyniadau i blant a'u teuluoedd. • Blaenoriaethu'r gwasanaeth a'r gefnogaeth a gynigir i'n Plant sy'n Derbyn Gofal • Cymryd rhan yn y prosiect cenedlaethol 'Recriwtio a Chadw Gofalwyr Maeth, a mynd ati i roi'r Cynllun Gweithredu ar waith yn ystod y flwyddyn nesaf.
6 Gweithio gyda phobl a'u cefnogi i gael mwy o lesiant economaidd, bod â	• Parhau i adeiladu Hafan Cefni, y cyfleuster gofal ychwanegol newydd yn Llangefni (amcangyfrifir y byddir yn ei gwblhau haf 2018), mewn cydweithrediad â'r Bwrdd	• Parhau gyda datblygiad Gofal ychwanegol Hafan Cefni yn Llangefni (dyddiad cwblhau haf 2018) • Ailfodelu'r gofal yng Nghartref Preswyl

DRAFT

bywyd cymdeithasol a byw mewn llety addas sy'n cwrdd â'u hanghenion	Iechyd • Mae'r Grant Cefnogi Pobl wedi rhoi grant ychwanegol o £2.6m i gomisiynu cefnogaeth sy'n gysylltiedig â thai. • Gweithio'n agos gyda'n cydweithwyr yn y Gwasanaethau er mwyn darparu ystod o Opsiynau Tai. Rheoli ein lleoliadau allsirol trwy'r Panel Adolygu Mewnol.	Garreglwyd i gefnogi unigolion ag anghenion Dementia cymhleth. • Parhau i adolygu a gwerthuso'n lleoliadau allsirol ar gyfer ein Plant sy'n Derbyn Gofal. • Gweithio gyda'n cydweithwyr yn yr Adran Dai i sicrhau fod gan ein pobl ifanc sy'n gadael gofal y llety gorau posib, ac y caiff ei ddodrefnu'n addas.

DRAFT

Cyflwyniad

Yn yr Adroddiad Blynyddol hwn, sef yr ail i mi fel Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol, rwyf yn falch o gyflwyno crynodeb o effeithiolrwydd gwasanaethau Cyngor Sir Ynys Môn i'r rhai yr oedd angen cefnogaeth y Gwasanaethau Oedolion a Phlant arnynt yn ystod y deuddeng mis diwethaf. Mae'r adroddiad hwn hefyd yn amlinellu ein nodau ar gyfer cyflwyno gwelliannau yn ystod blwyddyn ariannol 2017/18.

Roedd 2016/17 yn flwyddyn heriol, wrth i ni drawsnewid gwaith cynllunio a chyflawni ein gwasanaethau i gwrdd ag anghenion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014. Rwyf yn falch o ddweud y gwnaed cynnydd da ar draws ein gwasanaethau i gyd, a byddir yn egluro hyn trwy'r adroddiad. Cynorthwywyd hyn yn fawr trwy gael yr Aelodau Etholedig a'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth yn deall y canolbwyntio corfforaethol ar ofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, yn ogystal â thrwy'r hyfforddiant a gafodd staff yn y Gwasanaethau Oedolion a Phlant. Mae pwysau parhaol ar gyllidebau, yn ogystal ag ymwybyddiaeth o dueddiadau tebygol yn y dyfodol yn bendant wedi'i gwneud yn ofynnol ailfeddwl unwaith eto am sut i ddarparu gwasanaethau, er mwyn sicrhau eu bod yn gynaliadwy ar gyfer y dyfodol.

Er bod y Cyngor yn darparu nifer o wasanaethau'n uniongyrchol i bobl Môn, mae yna sawl sefydliad arall hefyd sy'n darparu gwasanaethau hanfodol yn lleol, boed yn y sector cyhoeddus, preifat neu yn y trydydd sector. Fodd bynnag, oherwydd ein lleoliad daearyddol, nid yw ystod y gwasanaethau ar gael gennym o hyd mewn ardaloedd mwy poblog. Mae nifer o gyfleoedd datblygu economaidd sydd wrthi'n cael eu cynllunio ar yr Ynys a allai newid natur ein cymunedau'n llwyr a chynyddu'r galwadau ar ein gwasanaethau dros y pump i ddeng mlynedd nesaf: mae angen i ni fod wedi paratoi'n dda i gwrdd â'r heriau hyn a rhagweld a lliniaru unrhyw effeithiau niweidiol.

Yn ogystal â'm rôl fel Cyfarwyddwr yn yr awdurdod lleol, rwyf yn cadeirio Bwrdd Prosiect System Gwybodaeth Gofal Cymunedol Cymreig Gogledd Cymru (WCCIS) ac yn cynrychioli Gogledd Cymru ar Fwrdd Gweithredu Cenedlaethol Cymru. Mae gan y WCCIS system gofnodi Gofal Cymdeithasol genedlaethol, uchelgeisiol, fydd yn gweld y rhan fwyaf o awdurdodau lleol a Byrddau Iechyd ar draws Cymru'n gweithredu dros yr ychydig flynyddoedd nesaf. Bydd hyn yn ei gwneud yn bosib i ni symud i system a rennir, a fydd yn hwyluso gwaith rhannu gwybodaeth yn briodol, gan wneud cydweithio a thimau integredig yn llawer mwy effeithiol. Edrychwn ymlaen at gyflwyno'r system newydd hon ym Môn yn ystod 2017/18.

Hoffwn achub ar y cyfle hwn i ddiolch i Llŷr Bryn Roberts, Pennaeth Dros Dro'r Gwasanaethau Plant er Hydref 2016, yn ogystal ag i Leighton Rees, a ymunodd â ni i arwain Cyfarwyddwr Strategol y Gwasanaethau Plant yr un pryd. Rhoddwyd y trefniadau hyn yn eu lle i ymestyn dros gyfnod cynlluniedig o absenoldeb Pennaeth y Gwasanaeth, a ddychwelodd i'r awdurdod lleol yn ddiweddar fel Rheolwr Gwasanaeth i'r Uned Diogelu a Sicrwydd Ansawdd. Hoffwn gydnabod gwasanaeth Gareth Llwyd, a ymddeolodd yn ddiweddar ar ôl 26 o flynyddoedd o wasanaeth yng ngogledd-orllewin Cymru; bydd colled fawr ar ôl gwybodaeth ac arbenigedd Gareth. Hoffwn groesawu Dafydd Bulman, a ymunodd â ni fel Rheolwr Cefnogi Trawsnewid a Busnes Strategol yn Awst 2016. Daw Dafydd â thoreth o brofiad a bydd yn ganolog wrth gefnogi ein gwasanaethau wrth i ni symud yn ein blaenau. Rydym wedi cael mwy o sefydlogrwydd wrth reoli Gwasanaethau Oedolion, gydag Alwyn Rhys Jones wedi bod gyda'r awdurdod lleol ers tair blynedd.

Gan symud ymlaen, bydd y Cyngor a'r Pwyllgor Gwaith sydd newydd eu hethol yn ymgynghori gyda hyn ynghylch y Cynllun Corfforaethol am y pum mlynedd nesaf, ac ynghylch gofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, yn ogystal ag ynghylch Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, sydd wrth galon ein gwaith cynllunio. Bydd mwy o ganolbwyntio ar wasanaethau ataliol, annog gwytnwch ymhlith ein cymunedau, ac ymrwymiad i gwrdd ag anghenion defnyddwyr ein gwasanaeth, yn seiliedig ar yr hyn sy'n bwysig iddynt, yn hytrach nac ystod ddiffiniedig o wasanaethau ar gael gan yr awdurdod lleol.

Dr Caroline Turner

DRAFT

Prif Weithredwr Cynorthwyol a Chyfarwyddwr Statudol y Gwasanaethau Cymdeithasol

Uwch-dîm Rheoli'r Gwasanaethau Cymdeithasol,
(O'r chwith i'r dde) Alwyn Rhys Jones, Pennaeth y Gwasanaethau Oedolion; Dr Caroline Turner, Prif Weithredwr Cynorthwyol a Chyfarwyddwr Statudol y Gwasanaethau Cymdeithasol; a Llŷr Bryn Roberts, Pennaeth Dros Dro'r Gwasanaethau Plant.

DRAFT

Crynodeb y Cyfarwyddwr ar Berfformiad

Rydym yn falch o edrych yn ôl ar ein perfformiad yn ystod y flwyddyn ac ar y cyfle i ddysgu a gwella. Er enghraifft, yn ein Gwasanaethau Oedolion, rydym wedi cwblhau cyfanswm o 1,949 o asesiadau, ac mae 27% ohonynt wedi mynd ymlaen i gael Cynllun Gofal a Chefnogi. O'r Cyswllt Cyngor a Chymorth yr ydym wedi'i gael gyda'r cyhoedd, nid yw 75% wedi bod mewn cysylltiad gyda'r Gwasanaeth o fewn y chwe mis dilynol, gan brofi ein bod yn rhoi'r gefnogaeth a'r ymateb cywir yn y cyfarfod cyntaf. Mae nifer yr oedolion yr ydym yn eu cefnogi yn y gymuned wedi cynyddu i 81% (o 78% yn 15/16), tra bo 63% o bobl sydd wedi cael ein pecyn ailalluogi yn cael dim pecyn gofal pellach chwe mis yn hwyrach ymlaen. Fodd bynnag, rydym yn ymwybodol bod angen i ni wella ein perfformiad o ran Oedi wrth Drosglwyddo Gofal, ac rydym wedi bod yn gweithio'n agos gyda chydweithwyr yn Iechyd er mwyn gwella ein cyd-brosesau. Bydd hwn yn faes y byddwn yn canolbwyntio arno yn ystod 2017/18. O ran diogelu, mae 90% o'n hymholiadau amddiffyn oedolion yn cael eu cwblhau o fewn saith niwrnod gwaith, gan sicrhau ein bod yn ymateb yn amserol i'n grŵp cleient mwyaf bregus.

Yn ein Gwasanaeth Plant, dros y flwyddyn rydym wedi cynnal 803 o asesiadau o angen am ofal a chefnogaeth, cwblhawyd 89% o asesiadau ein plant o fewn amser statudol (42 diwrnod) ac mae 16% ohonynt wedi mynd ymlaen i gael Cynllun Gofal a Chefnogi. Yn ystod y flwyddyn rydym wedi gweld cynnydd yn nifer ein Plant sy'n Derbyn Gofal i 141 (o 112 yn 2015/16), gan greu pwysau ychwanegol a galw ar ein hadnoddau. Cynhaliwyd 89% o adolygiadau o fewn amser statudol. Rydym yn llwyr ymwybodol bod angen gwella ein perfformiad yn ein Gwasanaethau Plant a byddir yn cyfeirio at ein cynllun Gwella ar gyfer monitor cynnydd trwy'r adroddiad hwn.

Rydym wedi gweld cynnydd pellach (o 25% eleni, yn ogystal â'r 44% o gynnydd a gafwyd yn y 24 mis diwethaf) yn nifer y plant a phobl ifanc sy'n Derbyn Gofal gan yr Awdurdod Lleol yn ystod 2016/17. Er y bu i nifer y plant ar y Gofrestr Amddiffyn Plant sefydlogi a gostwng yn ystod y flwyddyn, erys hyn 65% yn uwch nag yn 2015. Rhagwelir y bydd y galw am Wasanaethau Oedolion yn cynyddu wrth i'r darogan y bydd poblogaeth Môn sydd dros 75 mlwydd oed a throsodd yn cynyddu o 7,499 yn 2013 i 13,774 erbyn 2033. Wrth ddefnyddio'r un ganran o bobl dros 75 sy'n byw ar eu pennau eu hunain yn 2013 gyda'r rhagamcan hwn i'r dyfodol, awgrymir y bydd cynnydd o 85.85% yn nifer y bobl oed 75 a throsodd yn byw ar eu pennau eu hunain ym Môn, o 3,224 yn 2013 i 5,992 erbyn 2033.* O'r herwydd, croesewir y canolbwyntio ar wasanaethau ataliol, gwytnwch personol a chymunedol mewn deddfwriaeth ddiweddar ac mae'n rhoi nod priodol ar gyfer darpariaeth i'r dyfodol.

Heb os, mae'r cynnydd yn nifer y plant a phobl ifanc y mae angen cefnogaeth arnynt gan y Gwasanaethau Plant wedi rhoi pwysau ar yr adnoddau yn y blynyddoedd diweddar ac wedi cael effaith ar nifer o dimau yn y Gwasanaethau Cymdeithasol. Roedd croeso i arolwg Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru o Wasanaethau Plant yn Nhachwedd 2016 gan iddo roi cyfle i ni bwyso a mesur ein perfformiad ac edrych yn ôl ar flaenoriaethau ar gyfer gwella. Fe gyhoeddom ein Cynllun Gwella Gwasanaeth ar gyfer 2017/18 yn fuan iawn ar ôl i AGGCC gyhoeddi ei Hadroddiad Arolygu ym Mawrth 2017. Mae'r cynllun hwn yn canolbwyntio'n arw ar gryfhau gwasanaethau ataliol, gwella'r ystod o wasanaethau sydd ar gael i deuluoedd, yn ogystal â gwella goruchwyliaeth, cadw cofnodion a Sicrhau Ansawdd. Rydym eisoes yn gweld gwell cydweithio gyda'n partneriaid, gyda chysylltiadau cryfach yn cael eu sefydlu gyda Heddlu Gogledd Cymru, y Bwrdd Iechyd, yn ogystal â chyda'n Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes.

Dywedodd AGGCC, "Roedd yn amlwg bod y staff yn ymroddedig i wella bywydau'r plant a'r teuluoedd yr oeddent yn gweithio gyda hwy..". Byddwn yn adeiladu ar y cryfder hwn trwy ddatblygu Strategaeth Gweithlu Newydd. Rydym yng nghanol ailstrwythuro rhannau o'n Gwasanaethau Plant ar hyn o bryd a byddwn yn sefydlu Grwpiau Ymarfer llai gan ganolbwyntio mwy ar wella arfer proffesiynol a chanolbwyntio ar ganlyniadau i blant a theuluoedd. Rydym wedi ymrwymo i wneud gwelliannau sylweddol erbyn y bydd AGGCC yn dychwelyd i'n harolygu eto yn ystod 2018. Fodd bynnag, rydym hefyd wedi ymroi i welliannau tymor hir a sicrhau bod y newidiadau a wnawn yn cael eu cynnal dros amser. Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i gynnal y gyllideb i'r Gwasanaethau Plant, er mwyn rhoi sefydlogrwydd wrth i ni wella. Mae gan ein Haelodau Etholedig rôl allweddol yn ein dal i gyfrif a sicrhau ein bod yn cyflwyno'r gwelliannau yn ein cynllun gwella gwasanaeth ac mae Panel Plant newydd yn cael ei sefydlu fel is-grŵp o'n Pwyllgorau Sgriwtini.

DRAFT

Mae Gwasanaethau Oedolion wedi gweld cyfnod o sefydlogrwydd, gan gyflawni lefelau da o wasanaeth i'w holl grwpiau cleient. Mae hyn wedi ei gwneud yn bosib i'r Gwasanaeth ganolbwyntio ar gynllunio i'r dyfodol. Wrth ganolbwyntio ar ddatblygu Hybiau Cymunedol lleol ar draws yr ynys i gefnogi pobl hŷn, codir 'Hafan Cefni', cyfleuster Gofal Ychwanegol newydd yn Llangefni, ac rydym yn bwriadu ehangu ar y capasiti i ofalu am y rhai hynny â Dementia ar yr ynys, mewn cydweithrediad â'r Bwrdd Iechyd. Bydd hyn, ynghyd â'n cynlluniau i aildendro'r contractau am Ofal Cartref, yn lleihau'r pwysau ar ysbytai lleol a gostwng achosion o Oedi wrth Drosglwyddo Gofal. Wrth symud ymlaen, rydym ar fin dechrau proses o gydgynhyrchu i foderneiddio'r gwasanaethau i'r rhai ag Anableddau Dysgu.

* *Ffynhonnell: A Strategy for Older People Delivery Plan, "Making Anglesey a great place to grow old"*

DRAFT

Sut mae pobl yn Llywio'n Gwasanaethau?

Rydym wedi cael adborth gan unigolion a sefydliadau sy'n bartneriaid mewn nifer o wahanol ffyrdd yn cynnwys digwyddiadau, ymgynghoriadau, holiaduron (copïau caled ac ar lein wedi'u postio) adroddiadau monitro rheolaidd, barnwriaethau, asesiadau o anghenion y boblogaeth a chynrychiolaeth o ddefnyddwyr gwasanaeth ar grwpiau/fforymau. Eisoes defnyddiwyd grwpiau ffocws, grwpiau prosiect, technegau a dulliau gweithredu gwahanol mewn gwasanaethau penodol megis y Tîm o Amgylch y Teulu a Gwasanaethau Integredig Cymorth i Deuluoedd. Mae Cyngor y Bobl Hŷn a Fforwm y Bobl Hŷn yn fwy penodol yn rhoi i bobl hŷn lais yn y broses gwneud penderfyniadau.

Mae'r adborth a gasglwyd wedi llywio a dylanwadu ar wasanaethau trwy newid/greu: protocolau, siarteri cyfreithiol, cynlluniau gwella gwasanaethau, cynlluniau comisiynu, dogfennau tendro megis manyleb gwasanaeth, strategaethau, tudalennau gwe, deunydd hyrwyddo megis taflenni, adroddiadau llys a chynlluniau gofal, hyb gwybodaeth 'Teulu Môn' ar gyfer y Gwasanaethau Plant. Gwnaed gwelliannau i waith cyn-geni a chynlluniau gofalu diogel i blant sy'n derbyn gofal, cynllunio gwell ar gyfer plant a phobl ifanc a rhieni'n bod yn rhan o'r broses gwneud penderfyniadau ar gyfer cofrestru plant ag anableddau ar gyfer gofal dydd.

Rydym wedi gweithio gyda'n partneriaid i sicrhau y rhoddir clust i ddymuniadau a diddordebau unigolion a bod yr hyn sy'n bwysig iddynt yn dylanwadu ar y gefnogaeth y maent yn ei chael.

Ar y cyd gyda Llais Lleol, Uned Partneriaeth y Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus a sefydliadau lleol yn y trydydd sector, edrychodd y Cyngor ar amryfal ddulliau o ddatblygu capasiti cymunedol a chynyddu cyfalaf cymdeithasol. Yr hoff ddull yw creu cymunedau'n seiliedig ar asedau. Mae'r Prosiect Creu Cymunedau'n troi o amgylch ymarferion creu gweledigaeth gymunedol yn ward Seiriol. Mae'r prosiect yn bwriadu mynd ati i ymgysylltu â chymunedau i gymryd mwy o ran yn y gwaith o lywio sut caiff gwasanaethau eu llunio a'u cyflawni'n lleol ac edrych ar ddulliau gwahanol o gyflawni gwasanaethau. Cydgynhyrchu yw'r enw a roddir ar weithredu fel hyn.

Cynhaliwyd asesiad o anghenion poblogaeth Gogledd Cymru yn 2016 i sefydlu anghenion gofal a chefnogaeth pobl, heddiw ac i'r dyfodol. Ym Môn, roedd gennym holiaduron ar gael i ddefnyddwyr gwasanaeth (yn cynnwys plant a phobl ifanc), darparwyr gwasanaeth a phobl nad ydynt yn defnyddio'r gwasanaeth, Daeth dros 230 o ymatebion i law. Yn dilyn ymlaen o hyn, byddwn yn gweithio ar Gynllun Ardal Rhanbarthol yn 2017/18.

At hyn, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i roi gwasanaeth dwyieithog yn Gymraeg a Saesneg ar draws ei holl wasanaethau. Rydym yn hyrwyddo agwedd ragweithiol i sicrhau y caiff gwasanaethau eu cynnig yn Gymraeg, yn unol â Fframwaith Strategaeth Llywodraeth Cymru, 'Mwy Na Geiriau'. Rydym eisoes yn sicrhau y cydymffurfir â Chynllun Iaith Gymraeg y Cyngor trwy fonitro gwasanaethau'n chwarterol. Rydym wedi ymrwymo i gefnogi ein gweithlu wrth ddefnyddio'r Gymraeg, a gallwn gadarnhau fod 89% o'n gweithlu'n siarad Cymraeg.

DRAFT

Hyrwyddo a Gwella Llesiant y Rhai Hynny yr ydym yn eu Cynorthwyo

(Tudalen las wag)

DRAFT

Safon Ansawdd 1

Gweithio gyda phobl i ddiffinio a chydgynhyrchu canlyniadau llesiant personol y mae pobl yn dymuno'u cyflawni

Sut mae unigolion yn cael at ein cefnogaeth?

Oedolion

Mae sefydliadau cymunedol a thrydydd sector yn chwarae rôl allweddol wrth gynorthwyo pobl i aros yn llawn egni, yn annibynnol ac yn iach. Maent yn cynnig cefnogaeth a gweithgareddau yng nghalon y gymuned yn agos i gartrefi pobl ac maent yn aml yn cefnogi'r unigolion sydd fwyaf bregus yn ein cymunedau.

Linc Gymunedol Môn yw pwynt mynediad y Trydydd Sector a gynhelir gan Medrwn Môn. Mae ganddi wybodaeth gyfredol am weithgareddau/grwpiau/dosbarthiadau cymunedol o'r grŵp cerdded agosaf i ddosbarthiadau sgiliau TG. Mae Linc Gymunedol Môn yn gweithio'n agos gyda'r Pwynt Mynediad Sengl (SPOA) mewn Gwasanaethau Oedolion. Mae'r gwasanaeth hwn yn hanfodol i gynnig cysylltiadau ynghylch cefnogaeth yn y gymuned leol.

Mae'r Cyngor a Medrwn Môn yn parhau i weithio mewn partneriaeth gyda gwahanol adrannau'r Cyngor a sefydliadau lleol er mwyn cynnwys yng ngwefan **DEWIS Cymru** wybodaeth leol am ddarpariaeth ar gyfer cefnogi llesiant unigolion.

Y Pwynt Mynediad Sengl i'r Gwasanaethau Oedolion (SPOA) – ei brif bwrpas yw rheoli cyfeiriadau iechyd a gofal cymdeithasol a ddaw o wasanaethau cymunedol statudol (iechyd a gofal cymdeithasol – yn cynnwys gofal sylfaenol) a'r Trydydd Sector. SPOA yw'r pwynt cyswllt cyntaf ac mae'n rhoi mynediad at wybodaeth, cyngor a chymorth clir a dealladwy i unigolion a, lle bo rhaid, mae'n ystyried a oes angen asesu'r unigolyn ymhellach. Mae'n cefnogi oedolion 18 oed a throsodd, yn cynnwys gofalwyr.

Plant a Theuluoedd

Teulu Môn yw'r hyb **Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth** i'r Gwasanaethau Plant sydd wedi'i sefydlu mewn ymateb i'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ac mae'n cynnwys dyletswyddau'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd dan Ddeddf Gofal Plant 2016. Rydym yn angerddol am sicrhau bod plant a theuluoedd yn medru cael at wybodaeth, cyngor a chymorth yn hawdd a byddwn yn gweithio'n galed i gadw ar ben datblygiadau lleol, rhanbarthol, cenedlaethol a deddfwriaethol fel ein bod wastad yn medru rhoi i unigolion a swyddogion proffesiynol y wybodaeth a'r cyngor mwyaf diweddar.

Mae gan ein **Gwasanaethau Arbenigol Plant** Weithiwr Cymdeithasol pwrpasol ar gyfer Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth sydd y pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer cyfeiriadau newydd i'r Gwasanaethau Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae hyn wedi mireinio'r broses gyfeirio a bydd yn osgoi dyblygu. Mae'r gweithiwr yn cymryd rhan mewn cyfarfodydd tîm amlddisgyblaethol i drafod achosion lle mae angen am ymateb amlddisgyblaethol i gefnogi teulu.

> *Ni chafodd 16.2% o unigolion a gyfeiriwyd at SPOA eu cyfeirio ymlaen at Ofal Iechyd a Chymdeithasol ffurfiol*

Bydd swyddogion yn y Gwasanaethau Oedolion a Phlant yn cael y sgwrs 'Beth sy'n bwysig' gydag unigolion i ystyried sut mae modd eu cefnogi i ddefnyddio'u cryfderau a'u hadnoddau eu hunain i gael canlyniadau llesiant a phersonol. Mae llesiant yn ymwneud â pherson yn bod yn hapus, yn iach ac yn gyfforddus gyda'i fywyd a'r hyn y mae'n ei wneud. Er mwyn cael gwasanaethau yn eu hiaith eu hunain (Cymraeg neu Saesneg) trwy gydol y broses o adnabod anghenion a chefnogi a chwrdd â nhw, byddir yn gofyn i unigolion am eu dewis iaith yn ystod y sgwrs 'Beth sy'n bwysig'. Mae cael y sgwrs gychwynnol hon ar draws y gwasanaethau Oedolion a Phlant yn golygu bod y broses yn dechrau gyda'r person ei hun. Mae'n ddull gweithredu asesiadau a chynllunio gofal sy'n cydnabod bod modd cwrdd ag anghenion gefnogaeth a chymorth gweithgar er mwyn ei gwneud yn bosib i bobl gwrdd â'u hanghenion eu hunain ac nid yn unig drwy ddarparu gwasanaethau.

DRAFT

Rhaid cadw dynamig y teulu mewn cof ar draws y Gwasanaethau Oedolion a Phlant ac ymateb iddo yn y modd hwnnw er mwyn sicrhau ymateb priodol i'r anghenion.

Pan fo anghenion cymwys yn cael eu hadnabod a chynlluniau gofal a chefnogi'n ofynnol

Pan fyddir yn asesu anghenion cymwys, mae gweithwyr, bellach, yn canolbwyntio ar gryfderau pobl a'r gefnogaeth a gânt gan y gymuned, ac maent yn gweithio gydag unigolion (yn cynnwys gofalwyr) ar sut orau i ddefnyddio'r hyn sydd ar gael iddynt trwy weithredu'n seiliedig ar asedau. Mae'n allweddol hyrwyddo ac annog annibyniaeth a chael at yr hyn sydd ar gael yn y gymuned. Pan fo hyn wedi'i wneud ac ystyrir ei bod yn ofynnol cael gofal ffurfiol i gynorthwyo unigolyn, datblygir cynllun gofal a chefnogi.

Oedolion

Yn y Gwasanaethau Oedolion, defnyddiwn gynllun gofal a chefnogi syml y cytunwyd arno'n rhanbarthol ac sy'n amlygu sut y byddir yn darparu gofal a/neu gefnogaeth fel bod modd i unigolion gwrdd â'i ganlyniadau personol.

Mewn gwasanaeth Iechyd Meddwl, defnyddiwn y Cynllun gofal a thriniaeth yn unol â'r gofynion Mesur Iechyd Meddwl. Mae'r rhain yn nodi canlyniadau a strategaethau llesiant, personol er mwyn rhoi sylw i ofal a/neu anghenion cefnogi. Rydym wedi nodi angen am gefnogaeth gymunedol i ostwng dibyniaeth at wasanaethau statudol ac rydym wedi cyflwyno ystod o grwpiau llesiant ar draws yr ynys.

Plant a Theuluoedd

O'r 10fed o Ebrill 2017 ymlaen, bydd tair ffynhonnell Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth Môn, sef ein Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd, y Tîm o Amgylch y Teulu a'n Tîm Dyletswydd Plant yn dod ynghyd i greu gwasanaeth wedi'i fireinio ac y mae'n hawdd cael ato a adwaenir fel "**Teulu Môn".**

Mae argymhellion gan arolwg AGGCC o'r Gwasanaethau Plant wedi amlygu anghysonderau mewn arfer, cofnodi cyfnodau amser, sicrwydd ansawdd, gwneud penderfyniadau o amgylch asesiadau a chyfeiriadau. Rydym yn gweithio gyda'n staff a sefydliadau sy'n bartneriaid i ni i roi sylw i'r materion hyn.

Pan allai bo angen cymorth ar unigolion i ddweud yr hyn y mae arnynt ei eisiau

> ***"Eiriolaeth yw** cymryd camau i gynorthwyo pobl i ddweud yr hyn y mae arnynt ei eisiau, diogelu eu hawliau, cynrychioli eu diddordebau a chael gwasanaethau y mae eu hangen arnynt. Mae eiriolwyr a chynlluniau eirioli'n gweithio mewn partneriaeth gyda phobl y maent yn eu cefnogi ac yn cymryd eu hochr. Mae eiriolaeth yn hyrwyddo cynhwysiad cymdeithasol, cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol*
> *(Gweithredu dros Eiriolaeth, 2002)*

Mae gennym gontractau yn eu lle ar gyfer **Gwasanaethau Eirioli** i unigolion ag Anableddau Dysgu ac i blant a phobl ifanc. Caiff gwasanaethau eirioli i blant a phobl ifanc eu comisiynu'n rhanbarthol ac o Fehefin 2017 byddir yn cynnal y sgwrs cynnig gweithredol pan fo plant ar y Gofrestr Amddiffyn Plant a/neu pan ddônt i dderbyn gofal. Byddwn yn prynu gwasanaethau eirioli ar gyfer pobl hŷn yn ôl y galw. Ar hyn o bryd rydym yn gweithio gyda Chyngor Gwynedd ar y posibilrwydd o gydgomisiynu gwasanaethau eirioli gyda Chyngor Gwynedd ar gyfer pob oedolyn cymwys a chryfhau ein cynnig.

Beth yw ein blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn nesaf a phaham?

- Parhau i weithio gyda'r gymuned, sefydliadau'r trydydd sector a phartneriaid eraill er mwyn cryfhau gwaith y bartneriaeth a gweithio arno, rhywbeth yr ydym yn ei wneud er mwyn gwella rhagor ar ein cymunedau i'n holl ddinasyddion.
- Ailfodelu ein gwasanaeth SPOA yn ein Gwasanaethau Oedolion fel ei fod yn addas i bwrpas i gefnogi'r newidiadau yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.
- Gwreiddio ein Gwasanaeth Teulu Môn yn ein Gwasanaethau Plant er mwyn cwrdd â gofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Mesur Safonau Ansawdd 1:

Mesur	Data 2016/17	Data 2015/16
% o ddefnyddwyr y gwasanaeth yn ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Rwyf wedi cael y wybodaeth/cyngor cywir pan oedd ei angen arnaf".	89.90%	Amherthnasol
Pobl yn dweud eu bod wedi'u trin â pharch ac urddas	95.64%	Amherthnasol
% o ddefnyddwyr y gwasanaeth yn ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Rwyf wedi bod yn cymryd rhan weithgar yn y penderfyniad ynghylch sut y rhoddwyd gofal a chefnogaeth i mi / i fy mhlentyn"	86.42%	Amherthnasol
% o ddefnyddwyr y gwasanaeth yn ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Rwy'n gwybod pwy i gysylltu ag o ynghylch fy ngofal a'm cefnogaeth"	90.10%	Amherthnasol
% o ddefnyddwyr y gwasanaeth yn ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Yn gyffredinol, pa mor fodlon ydych/oeddech chi gyda'r gwasanaethau gofal a chefnogi a gawsoch?"	92.67%	Amherthnasol
% yr oedolion sy'n cael pecyn cefnogi oddi wrth y gwasanaethau cymdeithasol sy'n dweud eu bod yn fodlon gyda'r gwasanaeth y maent yn ei gael	93.25%	Amherthnasol
% yr oedolion sy'n cael pecyn cefnogi oddi wrth y gwasanaethau cymdeithasol sy'n dweud eu bod yn fodlon gyda sut yr oedd y gwasanaethau yr oeddynt yn eu cael yn cwrdd â'u hanghenion	93.25%	Amherthnasol
% y bobl nad oedd yn cael eu cyfeirio at Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol Ffurfiol gan y Pwynt Mynediad Sengl (ein gwasanaeth gwybodaeth, cyngor a chymorth)	19.33%	Amherthnasol
% cyfanswm y cysylltiadau â'r gwasanaeth Pwynt Mynediad Sengl na arweiniodd at gyfeiriad at Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol Ffurfiol	16.20%	Amherthnasol
% yr asesiadau a gwblhawyd ar gyfer plant o fewn amser statudol (42 diwrnod gwaith)	89%	Amherthnasol

Safon Ansawdd 2

Gweithio gyda phobl a phartneriaid i warchod a hyrwyddo iechyd corfforol a meddwl pobl a'u llesiant emosiynol.

Cefnogaeth a allai fod ar gael i unigolion

Oedolion

Cefnogaeth o'r gymuned

Ar y cyd gyda Llais Lleol, Uned Partneriaeth y Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus a sefydliadau lleol yn y trydydd sector, edrychodd y Cyngor ar amryfal ddulliau o ddatblygu capasiti cymunedol a chynyddu cyfalaf cymdeithasol. Yr hoff ddull yw **creu cymunedau'n seiliedig ar asedau**. Caiff y dull gweithredu cydgysylltiedig neu'r dull cydgynhyrchu i gyflawni gwasanaeth ei amlygu fel blaenoriaeth allweddol i'r partneriaid sy'n rhan o'r prosiect hwn ac mae'n nod cyffredin i'r sefydliadau statudol, preifat, a'r trydydd sector sy'n hwyluso'r broses o greu gweledigaeth. Y syniad y tu ôl i'r broses creu gweledigaeth fel dull ymgysylltu yw ei gwneud yn bosib i'r Cyngor Sir a'r trydydd sector ddechrau trafodaethau agored a gonest gyda chymunedau ynghylch sut mae gwasanaethau am gael eu cyflawni yn y prosiect i'r dyfodol.

Mae **Cynghrair Seiriol** ym Miwmares wedi datblygu'n beirianwaith lle mae pobl leol yn nodi blaenoriaethau lleol ac yn rhoi sylw i'r rhain trwy weithio gyda grwpiau cymunedol, grwpiau o ddiddordeb a Chynghorau Tref a Chymuned i ariannu prosiectau lleol yn yr ardal. Ymhlith y meysydd a nodwyd mae: ei gwneud yn haws cael at wybodaeth a chyngor, cael at wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol, cludiant. Ymhlith y prosiectau mae prynu bws mini cymunedol, datblygu gwefan leol, grŵp cinio dydd Sul i bobl sydd wedi'u hadnabod del rhai sy'n unig neu wedi'u hynysu, gweithgareddau cymdeithasol yn y gymuned, ei gwneud yn haws cael at asedau cymunedol ac ati. Er Ionawr 2017, mae dau Gyd-drefnydd Asedau Lleol ychwanegol wedi'u penodi er mwyn ail-greu'r model hwn yng Nghaergybi a Llangefni.

Atal ac Adfer

Ar gyfer unigolion 18 oed a throsodd y mae'r **Gwasanaeth Ailalluogi** er mwyn eu cael 'yn ôl ar eu traed' trwy ailennill eu hannibyniaeth yn dilyn cyfnod o salwch, anabledd neu golli hunanhyder a'u hymrymuso i reoli eu hiechyd a'u llesiant. Gwelir y gwasanaeth fel ymyrraeth tymor byr ar ffurf ailsefydlu a bydd yn nodi unrhyw ofal parhaus a/neu anghenion cefnogi. Mae darparu offer a thechnoleg gynorthwyol yn annatod i'r gwasanaeth hwn. Rydym yn gweithio mewn partneriaeth gyda'r Bwrdd Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol Conwy a Gwynedd i roi offer ar fenthyg i unigolion i hyrwyddo annibyniaeth e.e. symudedd, gofal personol a'i gwneud yn bosib codi a thrin pobl yn ddiogel.

Mae atal pobl hŷn, bregus sydd â nifer o gyflyrau iechyd rhag gorfod mynd i'r ysbyty yn parhau i fod yn brif nod **Tîm Gofal Lefel Uwch Môn.** Mae'r tîm hwn yn chwarae rhan mewn hyrwyddo annibyniaeth ac ailalluogi, sy'n annatod i egwyddorion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant. Yn 2016/17 mae dau feddyg teulu â diddordebau arbennig wedi ymuno â'r tîm yn rhan-amser ac mae 245 o unigolion wedi derbyn y gwasanaeth (mymryn o gynnydd er 2015/16).

> "Ni allen nhw fod wedi rhoi mwy o gefnogaeth. Nhw oedd fy nghraig. Gyda fy ngŵr yn cael ei drin gartref roedd yn arbed yr holl deithio ar gludiant cyhoeddus i Fangor.
> Alla i ychwanegu dim i wella'r gwasanaeth. Cefais y gorau."
>
> "Mi stopiodd Dad yn bendant rhag gorfod mynd i'r ysbyty. Mae'n debygol y byddai'r canlyniad wedi bod yn wahanol pe byddai wedi mynd i'r ysbyty. Mae hwn yn wasanaeth arbennig – diolch yn fawr iawn i holl aelodau'r tîm. Roedd y Therapi Galwedigaethol yn wych."

Y cynnig ar gyfer 2017/18 trwy'r Gronfa Gofal Integredig yw ychwanegu Parafeddyg Ymarfer Uwch i'r Tîm Gofal Lefel Uwch, er mwyn cynyddu capasiti'r gwasanaeth a datblygu rôl y parafeddyg yn y tîm. At hyn, mae'r cynnig yn cefnogi'r rhaglen gofal integredig, bydd yn cynorthwyo'r rhaglen gofal iechyd darbodus,

gofal yn nes at adref ac mae'n gwneud y defnydd gorau o asedau cymunedol. Amcangyfrifodd gwaith arfarnu economegwyr iechyd o Brifysgol Bangor yn 2014 yng nghyswllt gofal Lefel Uwch ym Môn y byddai aros am gyfnod o bythefnos ym Môn yn £762 o gymharu â £2854 am aros yn yr ysbyty am bythefnos - noder na wnaeth y ffigyrau hyn ystyried costau adnoddau'r Gwasanaeth Ambiwlans o gludo pobl i'r ysbyty ac oddi yno.

Mae gennym dri **gwely gofal canolraddol** ar gael yng nghartref gofal Plas Mona yn Llanfairpwll. Cânt eu defnyddio i hwyluso gwaith rhyddhau pobl o'r ysbyty lle mae'n ofynnol cael cyfnod pellach o ailalluogi. Cânt eu defnyddio hefyd fel gwelyau **gofal mwy dwys** i atal unigolion sy'n feddygol ansefydlog ond y mae'n ofynnol iddynt gael cyfnod o asesiad pellach rhag gorfod mynd i'r ysbyty.

Mae gennym **Dîm Amlddisgyblaethol** (Therapydd Galwedigaethol, Ffisiotherapydd, Gweithiwr Cymdeithasol a Nyrs Ardal) yn gweithio'n agos gydag unigolion a'u teuluoedd gyda'r nod o'u cynorthwyo i ddychwelyd adref. Mae gennym dimau amlddisgyblaethol yn Ysbyty Penrhos Stanley yng Nghaergybi, Meddygfa Amlwch ac ym Mhlas Mona. At hyn, mae adnoddau gofal canolog ar gyfer lleoliadau tymor byr mewn cartrefi gofal ar yr ynys i reoli sefyllfaoedd argyfyngus a hefyd i gael pobl allan o'r ysbyty'n gynt.

Bu gostyngiad o 16% dros y tair blynedd diwethaf yn nifer y bobl sydd wedi torri eu gwddf neu eu clun ym Môn ac yn ystod yr un cyfnod, bu gostyngiad o 15% ym Môn yn nifer y galwadau 999 i'r gwasanaeth Ambiwlans oherwydd codwm.

Mae **Gwasanaeth Atal Codymau Môn** (partneriaeth rhwng Adran Hamdden y Cyngor a'r Bwrdd Iechyd) yn cynnig ystod eang o ymyraethau i'r rhai dros 65 ym Môn i gynorthwyo i ostwng y risg o gael codwm a'r ofn o gael codwm. Un elfen allweddol o Gynllun Gweithredu Heneiddio'n Dda yw 'Atal codymau', mae gennym grŵp amlasiantaethol atal codymau sydd wedi hen ennill ei blwyf ar yr Ynys. O ddechrau'r gwasanaeth, mae dros 1600 o asesiadau risg aml ffactorol wedi'u cwblhau, gyda thros 1000 o bobl yn defnyddio'r gwasanaeth codymau a'r rhaglen ymarfer. Mae 120 o bobl wedi mynd i ddosbarthiadau atal codymau. Yn ystod oes y gwasanaeth mae oddeutu 50 o ddosbarthiadau sefydlogi'r ystum wedi'u cynnal yn y gymuned ac ar hyn o bryd mae 15 dosbarth yn cael eu cynnal ar draws yr ynys.

Rhaglen ailsefydlu ymarfer a ariennir gan Iechyd Cyhoeddus yw'r **Cynllun Cyfeirio Ymarfer Cenedlaethol** sy'n targedu unigolion 16 oed neu drosodd sydd wedi datblygu clefyd cronig neu sydd mewn perygl o wneud hynny. Cyfeirir unigolion gan weithiwr iechyd proffesiynol at y rhaglen 16 wythnos sy'n cael ei chynnal ym mhob un o'r canolfannau hamdden lleol ac yn y gwahanol ganolfannau cymunedol ar draws yr ynys. Mae unigolion sydd ag anableddau corfforol neu ddysgu hefyd yn medru defnyddio'r cynllun i wella eu hiechyd a'u llesiant. At hyn, mae grwpiau'n medru defnyddio'r rhaglen a chânt gynnig cwrs Addysg Ffordd o Fyw grŵp 'foodwise' wyth wythnos ac yna gael sesiynau ymarfer yn yr ystafell ffitrwydd. Grwpiau diweddar sydd wedi bod yn defnyddio'r cynllun yw grwpiau anabledd dysgu a grwpiau cefnogi iechyd meddwl.

Ariennir **Rhaglen Anabledd Chwaraeon Cymru** ym Môn trwy'r Loteri Genedlaethol a'i nod yw cael pob person anabl yn gaeth i chwaraeon am oes. Mae'r rhaglen yn cynnwys dau faes allweddol Insport - Datblygiad ac insport - Clwb. Ar hyn o bryd mae Môn ar safon Arian yr Insport - Datblygiad yn sgil y gwaith cyflawni cynhwysol ar draws yr holl gyfleusterau, gwaith partneriaeth gyda Chyrff Llywodraethu Cenedlaethol a'r gallu i gael at gyfleusterau Hamdden Môn Actif yn haws. Ar hyn o bryd mae 28 o glybiau Insport, sy'n ei gwneud yn bosib i ni gynnig ystod eang o gyfleoedd i'r bobl anabl sy'n cymryd rhan, gyda chyfanswm o 88,843 wedi'u rhoi dros y 12 mis diwethaf.

Cefnogaeth barhaus

Rydym yn darparu ac yn comisiynu ystod o **Gyfleoedd Dydd a Gwaith i Unigolion ag Anableddau Dysgu**. Mae nifer o'r sefydliadau yr ydym yn eu comisiynu'n fentrau cymdeithasol ac ar hyn o bryd rydym yn chwilio i ddatblygu ein cyfleoedd gwaith mewnol ein hunain fel menter gymdeithasol neu sefydliad masnachu hyd braich. Mae ein gwasanaethau mewnol yn cefnogi unigolion ag amryfal anableddau i gael at waith ystyrlon a chynnal y gwaith hwnnw trwy Weithdy Canolfan Byron (Mona),

DRAFT

Gerddi Haulfre (Llangoed), a'n canolfannau dydd yn Llangefni a Chaergybi ac ati, sydd i gyd yn rhedeg mentrau masnachol/lled-fasnachol fel Gwaith Coed, Garddio a chrefftau.

Mae ein **Gwasanaeth Teleofal** wedi'i lunio i'w gwneud yn bosib i unigolion barhau i fyw'n annibynnol, yn saff a diogel a chydag urddas yn eu cartrefi eu hunain ac, i rai, mae hyn fel pe bai rhywun yn taflu rhaff atynt. Mae teleofal yn rhoi'r modd i fonitro argyfyngau amser real a ffordd o fyw trwy ddarparu offer megis synwyryddion personol e.e. offer canfod bod rhywun wedi cael codwm a synwyryddion amgylcheddol e.e. synhwyrydd agor drysau. Daeth 369 o gyfeiriadau i law'r gwasanaeth yn 2016/17 o gymharu â 383 yn 2015/16.

Gwasanaeth sy'n rhoi gofal a chefnogaeth barhaus i bobl dros nos yn eu cartrefi eu hunain yw ein gwasanaeth **Tylluanod y Nos** sydd ar draws yr ynys Mae'r gwasanaeth yn cynorthwyo i atal gorfod anfon pobl i'r ysbyty heb fod rhaid, anfon pobl i ofal preswyl neu ofal nyrsio'n amhriodol, yn ogystal â chynorthwyo pobl i fedru gadael yr ysbyty'n gynnar. 217 oedd cyfanswm nifer defnyddwyr y gwasanaeth a dderbyniodd wasanaeth dros y cyfnod 12 mis gyda 283 o alwadau'n cael eu cymryd.

deb Osgoi Cost i Wasanaethau Golau Glas Lleol, y Cyngor a'r Bwrdd Iechyd Lleol:

Ymddiriedolaethau GIG Gwasanaeth Ambiwlans Cymru – Cafodd 27 o alwadau eu hosgoi

Yr Heddlu – Cafodd 41 o alwadau eu hosgoi
Lleoliad Cartref Gofal Preswyl – 1920 o ddyddiau @ £68.87 y/d = £132,230.40
Osgoi Mynd i'r Ysbyty / Hwyluso Gadael yr Ysbyty: 66 diwrnod @ £343 y diwrnod = £22,638.00

Ar yr ynys mae gennym 276 o unigolion mewn gofal preswyl preifat a 120 yng nghartrefi gofal y Cyngor.

Mae unigolion ym Môn sy'n derbyn **<u>Gofal Cartref</u>** wedi dweud wrthym eu bod yn dymuno digon o amser i dderbyn y gofal y mae eu hangen arnynt, cael y gofal gorau posib a chael gofalwyr cartref sydd â'r sgiliau, y wybodaeth a'r hyfforddiant cywir. Maent hefyd yn dymuno cael gofal gan yr un tîm o ofalwyr yn rheolaidd. Mae cael clust i wrando ar bethau pwysig a'u cyfeirio at ffynonellau perthnasol o wybodaeth hefyd yn bwysig iddynt. Ar hyn o bryd, gwyddom ein bod yn cael trafferth sicrhau gofal mewn rhai ardaloedd ym Môn ac i rai unigolion gydag anghenion gofal cymhleth. Er mwyn cryfhau darpariaeth a sicrhau bod mwy o ofal ar gael, rydym yn bwriadu prynu gofal mewn tair bro ar draws yr ynys ac, erbyn yn hwyr yn 2017, bydd un asiantaeth gofal yn gyfrifol am gyflawni gofal ym mhob bro. Bydd y gwasanaeth newydd hwn yn sicrhau y bydd yr asiantaeth yn canolbwyntio mwy yn y gymuned, yn ei gwneud yn haws cael at ofal, yn cael ymatebion amserol a mwy o gysondeb a dilyniant o ran gofalwyr cartref. Bydd y model newydd yn canolbwyntio ar weithredu'n ôl canlyniadau i bobl.

Ym Mai 2016, llwyddodd y **tîm Gwasanaethau Cefnogi Cymunedol (darparwr iechyd meddwl mewnol)** i ennill contract newydd dan y cynllun grant Cefnogi Pobl i roi cefnogaeth sy'n gysylltiedig â thai. Yn ystod y flwyddyn, rydym wedi adolygu ac ailfodelu'r gwaith darparu cefnogaeth gymunedol a thai â chymorth i bobl â phroblemau iechyd meddwl. Mae'r tîm yn rhoi cymorth a gyfyngir gan amser ac sy'n gysylltiedig â thai i bobl ag ystod o broblemau iechyd meddwl yn y gymuned, yn cynnwys y rhai hynny a gyfeiriwyd trwy wasanaethau gofal sylfaenol. Mae'r tîm, hefyd, yn rhoi cefnogaeth sy'n gysylltiedig â thai i bobl sy'n byw mewn dau brosiect byw â chymorth, yn cynorthwyo unigolion i ddatblygu'r sgiliau a'r hyder angenrheidiol i symud ymlaen i fyw'n annibynnol yn y gymuned. At hyn, mae'r tîm yn cefnogi ystod o unigolion â phroblemau iechyd meddwl parhaol i fyw yn y gymuned. Mae'r gwasanaeth hwn yn rhoi cefnogaeth ymarferol mewn modd sy'n rhoi'r unigolyn wrth galon y gwaith gan roi pwyslais cryf ar 'adfer' a'i gwneud yn bosib i bobl ddatblygu ac aros yn y gymuned a pharhau yno. Mae'r tîm Gwasanaeth Cefnogi Cymunedol yn gweithio'n agos gyda'r Tîm Iechyd Meddwl Cymunedol ac yn cydweithio gyda sefydliadau statudol a thrydydd sector eraill i sicrhau bod iechyd a llesiant phobl â phroblemau iechyd meddwl o'r pwys mwyaf.

DRAFT

Ymgynghorwyd â staff gwasanaethau Oedolion ym Medi 2016 a dechreuwyd gweithio penwythnosau yn Ionawr 2017 gyda gweithwyr Cymdeithasol a Therapyddion Galwedigaethol y Cyngor yn gweithio fel rhan o dîm ar benwythnosau i roi **gwasanaeth saith niwrnod**. Fel hyn, mae modd sicrhau y caiff asesiadau a threfniadau cynllunio gofal, yn cynnwys ymyraethau therapiwtig a nyrsio eu cyd-drefnu'n effeithiol; gan ganolbwyntio ar ofal ataliol ac osgoi gorfod mynd i'r ysbyty heb fod rhaid neu oedi cyn i bobl hŷn gael gadael yr ysbyty, yn enwedig felly'r bobl hŷn, fregus. Wrth ymateb yn amserol, mae modd gwneud defnydd gwell o adnoddau ar adeg pan fo pwysau cynyddol ar wasanaethau yn y gymuned. Rhwng Ionawr a Mawrth 2017 rydym wedi gweld gostyngiad yn nifer yr unigolion sy'n disgwyl yn yr ysbyty am ofal ailalluogi a/neu ofal cartref prif lif. Nododd adborth gan y gwasanaeth Ffisiotherapi bod un o'r manteision mwyaf o gefnogaeth amserol dros y penwythnos yn golygu bod modd i gleifion gael gadael yr ysbyty ar ddydd Gwener a'u gofal yn cael ei ddilyn i fyny ar y penwythnos. O'r herwydd, mae'r amser rhwng cyfeirio ac asesu wedi gostwng.

Mae prosiect **Coed Lleol** yn dal yn ei le ar gyfer unigolion ag Anableddau Dysgu ac mae'n defnyddio coetiroedd lleol i hyrwyddo gweithgareddau, ymarfer a ffordd o fyw iach.

Plant a theuluoedd

Mae prosiect arbrofol partneriaeth **Y Bont** bellach yn y prif lif ac mae Gweithiwr Trawsnewid a Gweithiwr Cymdeithasol yn parhau i weithio yn yr ysgol gyda staff eraill i roi arweiniad ar bob agwedd o drawsnewid i bobl ifanc anabl a'u teuluoedd (mae'r gefnogaeth hon ar gael i bobl ifanc a'u teuluoedd sydd ddim yn agored i'r Gwasanaethau Arbenigol Plant).

Mae cymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden yn cyfrannu at iechyd a llesiant person, yn ogystal ag at eu hunan-barch a'u hyder. Gall gweithgareddau ddwyn i mewn unwaith eto bobl ifanc sydd wedi ymbellau oddi wrth chwaraeon, gwella rhyngweithredu/cynhwysiad cymdeithasol, gostwng ymddygiad gwrthgymdeithasol, rhoi 'sgiliau am oes' trwy gymryd rhan mewn chwaraeon neu hyfforddi chwaraeon, yn ogystal â chefnogi annibyniaeth pobl hŷn. Er mwyn cynorthwyo pobl i gyrraedd eu nod a hyrwyddo hunanhyder, rydym yn cefnogi clybiau, trefnu cystadlaethau, cefnogi digwyddiadau cymunedol, rhedeg rhaglen o wersi nofio i bob oedran ac yn annog plant ysgol i gymryd rhan mewn amryfal weithgareddau allgwricwlaidd. Mae hyn oll yn rhoi sgiliau bywyd ac yn annog gallu i weithredu dan bwysau, datrys problemau a chyrraedd nodau. Er mwyn meithrin cynhwysiad cymdeithasol ac ymdeimlad o hunaniaeth - rydym yn darparu cyfleusterau o fore gwyn tan nos, saith niwrnod yr wythnos- daw canolfannau hamdden yn hybiau cymunedol, maent yn dod â phartneriaethau i mewn yn rhan o Gyrff Cyhoeddus (e.e. Cymunedau'n Gyntaf, y Cyngor Tref, yr Urdd, ac ati) ac mae'r clybiau niferus sy'n defnyddio'n cyfleusterau'n rhoi ymdeimlad o gymuned i ardaloedd.

Mae'r trefniant yn dal i barhau i unrhyw weithiwr proffesiynol sy'n pryderu am lesiant emosiynol plentyn/person ifanc trwy ddarparu sesiwn ymgynghori gyda gwasanaeth ataliol Haen 1 **Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS)** i sefydlu a oes modd cefnogi'r plentyn/person ifanc sy'n dod dan gynllun gofal a chefnogi er mwyn osgoi'r angen i gyfeirio ymlaen at CAMHS Haen 2 ffurfiol.

Mae **panel comisiynu ar y cyd y Gwasanaethau Plant** yn cyfarfod pob mis i adnabod comisiynu ar y cyd er mwyn dod i gytundeb rhwng Addysg, y Bwrdd Iechyd a Gwasanaethau Plant ar gyfer plant/pobl ifanc y mae angen gofal arbenigol, adnoddau priodol a threfniant ariannu arnynt.

Rydym yn parhau i wella'n harfer mewn perthynas â **Phlant sy'n Derbyn Gofal** gyda'r Nyrs Arbenigol sy'n rhan o'r Tîm Derbyn Gofal yn gweithio gyda phlant/pobl ifanc i sicrhau eu bod yn cyflawni eu canlyniadau llesiant. Mae llwyddiant hyn yn arwain atom yn sicrhau bod 100% o'n Plant sy'n Derbyn Gofal wedi'u cofrestru gyda Meddyg Teulu o fewn 10 diwrnod gwaith i ddechrau lleoliad.

Mae 710 o blant a theuluoedd sydd yn y **Rhaglen Dechrau'n Deg** ym Môn yn cael cefnogaeth ystod o ddarpariaeth rhiantu, o grwpiau i gefnogaeth un-i-un yn y cartref gyda phopeth o drin arian, bwyta'n iach, rheoli ymddygiad plant, cymryd rhan yn y gymuned a chymryd mantais o fentrau cymunedol ehangach. Mae'r pwyslais i'w weld ar y gefnogaeth i deuluoedd gyda phlant 0-4 blwydd oed a darparu gwasanaethau ataliol i ostwng neu wneud i ffwrdd â'r angen am ymyrraeth statudol. Mae'r rhaglen yn gweithio'n agos gyda'r Tîm o amgylch y Teulu ar gyfer plant hŷn mewn teuluoedd i sicrhau y caiff teuluoedd gefnogaeth i gael at

DRAFT

wasanaethau statudol priodol. Mae'r rhaglen wedi wynebu heriau mewn recriwtio staff â'r cymwysterau priodol yn enwedig felly Ymwelwyr Iechyd dros y ddwy flynedd ddiwethaf ac mae hyn yn parhau i fod yn broblem y mae angen rhoi ystyriaeth genedlaethol iddi.

Beth yw ein blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn nesaf a phaham?

- Ein bwriad yw aildendro'n darpariaeth gofal cartref ar draws yr ynys yn ystod yr ychydig fisoedd nesaf.
- Ychwanegu Parafeddyg Ymarfer Uwch at Dîm Gofal Lefel Uwch Môn er mwyn cryfhau ein rhaglen gofal integredig.
- Parhau i gyflawni yn erbyn ein Cynllun Gweithredu Heneiddio'n Dda ysbrydoledig.
- Byddwn yn parhau i ddatblygu perthynas weithio gadarn gyda'n cydweithwyr addysgol er mwyn sicrhau rhaglen ataliol gref, ar gynhyrchion megis Rhaglen Dechrau'n Deg.

Mesur Safonau Ansawdd 2:

Mesur	Data 2016/17	Data 2015/16
Cyfradd yr oedi mewn trosglwyddo gofal am resymau gofal cymdeithasol fesul 1,000 y boblogaeth 75 oed neu drosodd	6.05	6.63
% yr oedolion yr oedd yn ofynnol iddynt gael gofal preswyl ar ryw adeg yn ystod y flwyddyn	1.13%	1.21%
Nifer yr oedolion yr oedd yn ofynnol iddynt gael gofal preswyl ar ryw adeg yn ystod y flwyddyn	637	686
Nifer yr oedolion mewn gofal preswyl hyd at yr 31ain o Fawrth	396	401
Canran y plant a welwyd gan ddeintydd cofrestredig o fewn pedwar mis i dderbyn gofal	91%	Amherthnasol
Canran y plant sy'n derbyn gofal sydd wedi cofrestru gyda meddyg teulu o fewn deg diwrnod gwaith i ddechrau'r lleoliad	100%	98%
% yr asesiadau iechyd ar gyfer plant sy'n derbyn gofal - asesiadau yr oedd eu disgwyl yn ystod y flwyddyn - a gafodd eu cynnal	97%	96%

DRAFT

Gwarchod ac amddiffyn pobl rhag camdriniaeth, esgeulustod neu niwed
Mae diogelu'n parhau wrth union galon popeth a wnawn, i sicrhau fod plant, pobl ifanc ac oedolion ag anghenion gofal a chefnogi'n byw eu bywydau'n rhydd o gamdriniaeth ac esgeulustod. Er mwyn i ni ymgymryd â'r ddyletswydd hon, rydym yn gweithio gydag unigolion, teuluoedd a phartneriaid i geisio atal camdriniaeth, gan leihau risg i'r eithaf ac ymateb yn gymesur i le cafwyd camdriniaeth neu esgeulustod. Yn ystod y flwyddyn rydym wedi sicrhau y bu'r Cyngor yn barod i weithredu'r gofynion diogelu diwygiedig dan Ran 7 y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Gwelliant. Mae gan yr Awdurdod Lleol Fwrdd Diogelu yn ei le sy'n gyfrifol am sgriwtineiddio'r Trefniadau Diogelu Corfforaethol, a gyrru gwaith rhoi'r Cynllun Gweithredu Diogelu Corfforaethol ar waith.

Er bod hwn yn waith sy'n dal yn mynd rhagddo, rydym wedi cymryd camau cadarnhaol:-
- Wedi adolygu'r Polisi Diogelu Corfforaethol a sicrhau ei fod ar gael i'r holl staff
- Mae pob gwasanaeth wedi nodi sut mae'n anelu at wella ei drefniadau diogelu
- Wedi nodi'r hyfforddiant a'r sesiynau creu ymwybyddiaeth y mae eu hangen ar bob aelod o staff i sicrhau ei fod yn deall ei ddyletswyddau diogelu,
- Gwneud yn siŵr bod y Cyngor yn recriwtio staff y mae'r gwaith gwirio cyflogaeth angenrheidiol a wnaed yn eu cylch yn ei le
- Wedi cefnogi gwaith cyflawni a datblygu nifer o raglenni Diogelu Corfforaethol, megis Rhaglen Atal, Camfanteisio'n Rhywiol ar Blant, Caethwasanaeth Fodern a Chamdriniaeth Ddomestig a Thrais yn erbyn Merched.
- Mae rôl y Swyddog Adolygu Annibynnol yn sicrhau fod y cynllun i hwyluso anghenion y plentyn yn cael ei fodloni a bod y cynllun ar gyfer ei ofal tymor hir yn cael ei roi ar waith.

Mae'r Cyngor, hefyd, yn chwarae rhan lawn yng ngwaith a blaenoriaethau **Byrddau Diogelu Rhanbarthol Gogledd Cymru** i blant a phobl ifanc: yn rhanbarthol ac yn lleol. Mae hyn wedi cynnwys cefnogaeth ariannol ac amser swyddogion, sy'n cyfrannu at flaenoriaethau'r Bwrdd ac yn eu cefnogi.

Oedolion
Yn y Gwasanaethau Oedolion, rydym wedi canolbwyntio ar:-
- Adolygu'r trefniadau ar gyfer sicrhau yr ymatebwyd i geisiadau yng nghyswllt Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid yn effeithiol a chynnydd mewn capasiti Budd Pennaf. Credwn fod gennym bellach system reoledig wedi'i chryfhau yn ei lle.
- Roi hyfforddiant i ymarferwyr ar y gofynion diogelu newydd yn cynnwys darpariaeth ar gyfer y Gorchmynion Cefnogi Amddiffyn Oedolion newydd, sicrhau bod ein staff wedi'u hyfforddi a bod ganddynt yr offer i ymdrin â'r newidiadau.
- Sefydlu'r 'Panel Breuder Oedolion' ar y cyd gyda'n cydweithwyr o Heddlu Gogledd Cymru, i gyd-drefnu ein gwaith o gefnogi unigolion ar draws gwasanaethau cyhoeddus sydd ag anghenion cymhleth.

Plant a theuluoedd
At hyn, rydym wedi parhau i chwarae'n rhan yn y trefniadau gwarchod cyhoeddus amlasiantaethol (MAPPA) a threfniadau'r gynhadledd asesu risg amlasiantaethol (MARAC). Mae trefniadau amlasiantaethol gwarchod y cyhoedd yn parhau i fonitro a rheoli risg yn amlasiantaethol yng nghyswllt unigolion sydd wedi'u hasesu fel eu bod yn risg uchel i'r cyhoedd. Trafodwyd canfyddiadau Adroddiad Arolygu'r Gwasanaethau Plant yr AGGCC ym Mwrdd Diogelu Plant Gogledd Cymru ym Mawrth 2017, gan sicrhau dealltwriaeth dorfol o'r materion (yn cynnwys materion amlasiantaethol a rhanbarthol), ac ymrwymiad gan bartneriaid i weithio gyda'r Cyngor i wella gwasanaethau i blant. Mae'r adroddiad hefyd wedi'i drafod yng Nghrŵp Cyflawni Lleol Gwynedd a Môn. Bydd rôl is-grŵp Sicrwydd Ansawdd y grŵp yn cael ei drafod yn y cyfarfod nesaf i gryfhau'r system sicrhau ansawdd a'r trefniadau hyfforddi er mwyn sicrhau fod yr holl bartneriaid yn deall trothwyon ar gyfer asesiadau ac y cânt eu defnyddio'n gyson.

Sefydlwyd y broses VARM (Rheoli Breuder a Risg) yn sgil gwaith a gynhaliwyd gan grŵp tasg a gorffen dan gyfarwyddyd Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru a Chyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd, fel prosiect arbrofol lleol er mwyn rhoi ymateb mwy cydgysylltiedig i'r unigolion hynny oedd ag anghenion cymhleth sy'n dod i sylw asiantaethau statudol yn aml ond sy'n syrthio y tu allan i'r meini prawf ar gyfer fframweithiau sefydledig megis MARRAC, MAPPA neu POVA. Cynrychiolir

DRAFT

ystod o bartneriaid statudol (Heddlu Gogledd Cymru, y Bwrdd Iechyd, Prawf, Ymddiriedolaeth Ambiwlans Cymru, y Gwasanaeth Tân, Tai, Gwasanaethau Oedolion) yn ogystal â phartneriaid o'r trydydd sector, megis Cymorth i Ddioddefwyr, cymdeithasau tai a darparwyr cefnogaeth. Y nod sylfaenol yw rhannu gwybodaeth a datblygu strategaethau rheoli risg ar gyfer pob person dan ystyriaeth. Mae'r grŵp yn cyfarfod pob mis ac yn adrodd i'r Bwrdd Diogelu Corfforaethol.

Yn y Gwasanaethau Cymdeithasol rydym wedi sicrhau y cafodd gofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant eu troi'n drefniadau clir i ymarferwyr - mae Lansiad Canllawiau'r Gwasanaethau Plant newydd wedi'i gynnal, gan sicrhau fod pob ymarferwr yn ymwybodol o'r hyn sy'n ddisgwyliedig ohono, ac yn rhoi cysondeb o ran arfer a phroses. Ar ben hynny, rydym wedi parhau i wreiddio argymhellion arolygu'r AGGCC. Mae rhagor o waith yn ofynnol i gryfhau trefniadau i rai sy'n gadael gofal gyda llety, addysg a chyfleoedd gwaith ac rydym yn parhau i ganolbwyntio ar wella cyrhaeddiad addysgol ein plant sy'n derbyn gofal i sicrhau eu bod yn cyflawni eu llawn botensial.

Beth yw ein blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn nesaf a phaham?

- Llwyddo i wella'n trefniadau diogelu yn y Gwasanaethau Plant fel y nodir yng nghynllun cyn-arolygu'r AGGCC. Nodwyd Sicrwydd Ansawdd fel maes i'w wella. Byddwn yn cryfhau'r Fframwaith Sicrwydd Ansawdd ac yn ei wreiddio yn y Gwasanaeth er mwyn gyrru gwelliant parhaus mewn ansawdd arfer.
- Bydd yr Uned Diogelu a Sicrwydd Ansawdd yn cael ei gryfhau gydag ailsefydlu swydd Rheolwr Sicrwydd Ansawdd, penodi Swyddog Adolygu Annibynnol ychwanegol a chefnogaeth busnes ychwanegol.
- Sefydlir trefniadau gweithio gwell rhwng yr Uned Diogelu a'r Tîm Gweithredoedd. Bydd dangosyddion perfformiad yn cael eu hadolygu i sicrhau y ceir monitro effeithiol yn y gwasanaeth a bod y gwasanaeth ei hun yn cael ei fonitro'n effeithiol.
- Mae cynllun gweithredu archwilio ffeil achos wedi'i roi ar waith gyda'r disgwyliad y bydd yr holl reolwyr yn cynnal archwiliadau rheolaidd i sicrhau cysondeb ac ansawdd yr arfer. Bydd ymyraethau wedi'u targedu'n cael eu cynnal os na fydd yr arfer yn gwella.
- Gwreiddio'r trefniadau ar gyfer darparu trefniadau diogelu rhag collid rhyddid, gan sicrhau bod y gwaith dros y flwyddyn ddiwethaf yn cael ei wreiddio mewn arfer dyddiol.
- Cefnogi gwaith cyflawni Fframwaith Hyfforddi Diogelu Corfforaethol, unwaith eto'n adeiladu ar y sylfeini sydd wedi'u gosod dros y deuddeng mis diwethaf.
- Unwaith y byddant wedi'u penodi a'u neilltuo i Grwpiau Arfer Arweiniol, bydd cyfleoedd datblygiadol yn cael eu rhoi i gefnogi'r gweithlu i ymgymryd â'u dyletswyddau.
- Mae'r holl achosion lle mae enw'r plentyn wedi bod ar y gofrestr ers mwy na deuddeng mis yn cael eu hadolygu i sicrhau y byddir yn cymryd camau amserol a chyflym i roi sylw i bryderon diogelu.
- Bydd Gwasanaethau Ataliol yn cael eu hadolygu a strategaeth ataliol gorfforaethol newydd yn cael ei datblygu ar y cyd gyda phartneriaid, i sicrhau mwy o wasanaethau a chomisiynu effeithiol, i ostwng nifer y plant a phobl ifanc y mae angen eu rhoi ar y Gofrestr Amddiffyn Plant ac y mae angen iddynt Dderbyn Gofal.

Mesur Safonau Ansawdd 3:

Mesur	Data 2016/17	Data 2015/16
% yr oedolion sy'n ddefnyddwyr y gwasanaeth sy'n ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Ydi'r gefnogaeth sydd wedi'i sefydlu gan y Gwasanaethau Cymdeithasol wedi'ch cynorthwyo i deimlo'n saff a diogel yn eich cartref?"	90.50%	Amherthnasol
% y cyfeiriadau Gwarchod Oedolion Bregus (POVA) a gwblhawyd yn ystod y flwyddyn lle mae'r risg wedi'i rheoli	95.70%	93.02%

% y cynlluniau gofal a chefnogi (neu gynlluniau cefnogi ar gyfer pobl ifanc) a adolygwyd yn ystod y flwyddyn, o fewn amser y cytunwyd arno	88.00%	93.00%
Canran yr achosion o ailgofrestru plant ar gofrestri Gwarchod Plant yr awdurdod lleol o fewn deuddeng mis i ddiwedd y cofrestriad blaenorol	7.00%	Amherthnasol
Y cyfnod amser cyfartalog ar gyfer yr holl blant oedd ar y Gofrestr Amddiffyn Plant yn ystod y flwyddyn ac a gafodd eu datgofrestru yn ystod y flwyddyn	266 o ddiwrnodau	Amherthnasol

DRAFT

Safon Ansawdd 4

Annog a chefnogi pobl i ddysgu, datblygu a chymryd rhan mewn cymdeithas

Oedolion

Yn y gymuned

Rydym yn gweithio mewn partneriaeth â'r Trydydd Sector i sefydlu gwaith **Cyd-drefnu Asedau Lleol** ar draws yr ynys. Ar hyn o bryd mae gennym dair swydd yn gyfrifol am ardaloedd Biwmares, Caergybi a Llangefni.

Ystyr Cyd-drefnu Asedau Lleol yw:

- Gwreiddio Cyd-drefnwyr Ardal Lleol mewn cymuned ddaearyddol fechan i gefnogi 50-65 o unigolion a'u teuluoedd.
- Darparu un pwynt cyswllt sy'n lleol a hygyrch i bobl o bob oed a allai fod yn fregus oherwydd oed, anabledd neu salwch meddyliol. Y nhw yw "pen blaen" system y gwasanaeth.
- Cynorthwyo unigolion i ddatrys eu problemau eu hunain a chreu bywyd da fel aelodau o'u cymunedau eu hunain
- Rhoi pob unigolyn wrth galon y gwaith gwneud penderfyniadau a gweithio gyda'r unigolyn a'r teulu i ddilyn eu gweledigaeth am fywyd da fel rhan o'u cymuned.

Mae'r **Rhaglen Heneiddio'n Dda yng Nghymru** ar gyfer unigolion 50 oed a throsodd a'i nod yw datblygu Strategaeth Ataliol yr Awdurdodau Lleol trwy sefydlu tair Canolfan Heneiddio'n Dda sy'n gweithio ar yr egwyddor o gynhwysiad trwy gyfeirio a gwella mynediad at gefnogaeth gyffredinol a phrif lif. Mae'r canolfannau hyn yn Amlwch, Llangefni a Brynsiencyn.

Mae **Hybiau Cymunedol** yn cynnig ystod o wasanaethau fel pwynt cyswllt cyntaf a mynediad at gefnogaeth h.y. trin traed, dosbarthiadau codymau, grwpiau cerdded a sesiynau Cyngor ar Bopeth ar fudd-daliadau a hawliau. Maent yn rhoi canolbwynt i feithrin mwy o weithgarwch cymunedol yn lleol a dod â phreswylwyr ynghyd i wella ansawdd eu bywyd yn eu hardaloedd a chyfrannu at leihau i'r eithaf ar unigrwydd a theimlad o fod wedi'u hynysu. Mae hybiau wedi'u datblygu'n ddiweddar yn yr ardaloedd a ganlyn: Neuadd bentref Llanfairpwll, y ganolfan gymunedol yn Llanfaelog a thafarn ym Mryngwran. Bydd y rhain yn cymryd amser i ennill eu plwyf gyda'r Cyngor yn darparu rôl hyrwyddo.

Mae grŵp amlasiantaethol wedi'i sefydlu i ddatblygu **Strategaeth Dementia** i Fôn, bydd yn ystyried: cymorth a chyngor gwybodaeth, technoleg, Teleofal, Dementia sy'n gysylltiedig ag alcohol a gwasanaeth cefnogi Plas Crigyll y tu allan i oriau. Mae fersiwn ddrafft y strategaeth Dementia yn unol â themâu Strategaeth Pobl Hŷn:

- Unigolion annibynnol/cymunedau cryf
- Eich cynorthwyo i fyw gartref a
- Pan nad yw byw gartref yn opsiwn mwyach

Mae pum caffi Dementia ar yr ynys, mae'r rhain yn rhoi lle i bobl fynd os ydynt yn gofalu am berson â Dementia, os ydynt yn poeni am gof rhywun, neu i gyfarfod pobl eraill y mae Dementia wedi cael effaith arnynt. Mae pedwar cynllun Homeshare lle gall person gael cefnogaeth yng nghartref gofalwr proffesiynol er mwyn ychwanegu at sgiliau bywyd sydd ganddynt eisoes a sefydlu mwy o gysylltiadau yn y gymuned. Mae hyn hefyd yn rhoi egwyl i'r unigolion sy'n edrych ar ôl y person â Dementia.

Rydym wedi gweithio gyda'r Gymdeithas Alzheimer ac ymgynghorydd ar raglen o gyfarfodydd cyhoeddus ym Miwmares i sefydlu Cynghrair Dementia i weithio'n agos gyda busnesau lleol, cynyddu nifer y bobl sy'n cael yr hyfforddiant ymwybyddiaeth bod yn ffrind i rywun sydd â Dementia a recriwtio a hyfforddi pencampwr Dementia.

DRAFT

Y nod yw bod Biwmares yn dod y Gymyned gyntaf ar yr ynys sy'n ystyriol o Ddementia, ac yna Gaergybi a Llangefni. Hon fyddai rhan gyntaf y daith tuag at Fôn sy'n ystyriol o Ddementia.

Bu cynnydd o 50% yn nifer y bobl a ddefnyddiodd [Taliadau Uniongyrchol]() eleni, oedd yn ei gwneud yn bosib i fwy o unigolion gael dewis a bod mewn rheolaeth ynghylch sut y caiff eu gofal eu cyflawni. Cynhaliwyd ymarfer ymgynghorol mewn partneriaeth â 'Llais Lleol' gydag unigolion yn cael Taliadau Uniongyrchol, gofalwyr a rhanddeiliaid eraill. Arweiniodd yr adborth a gafwyd yn ôl atom at wneud nifer o welliannau yn cynnwys y gwaith hyrwyddo, cyfathrebu a'r gwasanaeth gwybodaeth a chefnogi sydd ar gael i'r rhai sy'n derbyn Taliadau Uniongyrchol. Un enghraifft yw gwella tudalennau'n gwefan, y mae ganddi bellach lawer mwy o wybodaeth yn cynnwys astudiaethau achos a fideos a gynhyrchwyd gydag unigolion sy'n derbyn y gwasanaeth a'u teuluoedd.

Mewn cyflogaeth

Mae arian Cronfa Gymdeithasol Ewrop wedi'i sicrhau i ariannu rhaglen o'r enw **OPUS**. Nod y rhaglen yw mynd i'r afael â thlodi trwy gyflogaeth, hyfforddiant a gwirfoddoli cynaliadwy a chyfleoedd dysgu gydol oes. Er mwyn bod yn gymwys am y gwasanaeth, rhaid i unigolion fod yn 25 oed a throsodd ac wedi bod yn ddi-waith ers dros 12 mis a ddim yn mynd ati i chwilio am waith ar hyn o bryd nac mewn addysg na hyfforddiant.

Plant a Theuluoedd

Rydym yn edrych ar ddefnyddio **Modelau Cefnogaeth a Chynnydd Gweithredol** i ddatblygu sgiliau plant a phobl anabl i ostwng ymddygiad pryderus, gwneir hyn mewn partneriaeth â theuluoedd a Chanolfan Addysg y Bont. Rydym wedi sicrhau arian Cronfa Gofal Integredig i adeiladu ar y gwaith hwn yn 2017/18 fel y canolbwyntir ar bobl ifanc 14 oed i fyny at y bobl ifanc sy'n croesi'r bont i wasanaethau oedolion. Rydym wedi hwyluso ystod o gyfleoedd hyfforddi i ddarparwyr Gofal Cymdeithasol i hyrwyddo'r model cefnogaeth a chynnydd gweithredol yn y gwasanaethau Anableddau Dysgu. Hyrwyddo annibyniaeth trwy sicrhau bod gan unigolion mwy o ddewis a rheolaeth dros eu bywydau.

Prosiect sydd wedi'i sefydlu yng Ngogledd Cymru ac sy'n ymestyn dros y chwe awdurdod lleol, Grŵp Llandrillo Menai, Coleg Cambria a Gyrfaoedd Cymru yw'r **prosiect TRAC** a ariennir gan Gronfa Gymdeithasol Ewrop. Mae'n cefnogi disgyblion bregus rhwng 11-16 mlwydd oed i barhau a llwyddo mewn addysg, hyfforddiant neu waith. Hyd yn hyn, mae 156 o bobl ifanc wedi cael cefnogaeth, cafwyd 48 o gymwysterau ac mae 20 o bobl ifanc wedi llwyddo i sicrhau lleoliadau gwaith rheolaidd. Symudodd 98% o ddisgyblion Blwyddyn 11 a gymerodd ran yn 2016 ymlaen yn llwyddiannus i Addysg Bellach. Rhoddir cefnogaeth i'r teulu a rhoddir cefnogaeth llesiant meddwl i bobl ifanc y mae eu hamgylchiadau yn eu rhwystro rhag parhau gyda'u Haddysg. Targedir cefnogaeth benodol tuag at blant mewn gofal ac mae enghreifftiau gwych o becynnau gofal sydd wedi'u teilwrio ar gyfer y bobl ifanc hyn.

Mae cyrhaeddiad addysgol ein Plant sy'n Derbyn Gofal yn parhau i gael ei fonitro gan ein Swyddog Cyswllt Addysgol, trwy weithio'n agos gyda'n partner addysgol, ysgolion a phlant a phobl ifanc.

O Ebrill 2016, mae pobl ifanc yng Nghymru wedi bod â'r hawl i aros gyda'u teuluoedd maeth wedi iddynt droi'n 18, adwaenir hyn fel y cynllun **Pan fydda i'n Barod.** Daeth y newid hwn i'r gyfraith i rym gyda'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a daw yn sgil ymgyrch ar y cyd rhwng y Rhwydwaith Maethu a Gweithredu Dros Blant. Rydym wedi ymrwymo i atal eithrio cymdeithasol ymhlith y rhai sy'n gadael gofal ac yng Ngogledd Cymru mae'r chwe awdurdod lleol wedi datblygu Polisi Pan Fydda i'n

Daeth Andrea* (merch ifanc yn ei harddegau) i mewn i ofal yn sgil y berthynas fabwysiadu'n torri i lawr ac roedd mewn lleoliad maethu gan aros gyda'r gofalwyr maeth dan y cynllun, 'Pan fydda i'n Barod'. Ers hynny, mae wedi symud i mewn i fflat rhent, gan fyw'n annibynnol. Yn ystod yr amser yma, mae hi wedi parhau gyda'i haddysg yn llwyddiannus ac wedi ceisio am gyrsiau yn y brifysgol y flwyddyn nesaf. Rhoes y Cynghorydd personol o'r tîm Plant sy'n Derbyn Gofal gefnogaeth i Andrea i gyflawni ei nodau a'i chynorthwyo i gael at y gwasanaethau perthnasol (yn fewnol yn y Cyngor ac yn allanol), yn unol ag anghenion Andrea oedd yn newid, a hynny'n llyfn ac yn hyblyg.

**Mae enw'r person ifanc wedi'i newid am resymau cyfrinachedd.*

DRAFT

Barod er mwyn sicrhau bod y bobl ifanc 'fregus' sy'n gadael gofal a'r rhai hynny sydd mewn addysg yn cael cefnogaeth barhaus.

Beth yw ein blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn nesaf a phaham?

- Gorffen Strategaeth Dementia Môn gyda chymorth a chefnogaeth gan amlasiantaethau.
- Gwireddu Cynghrair Dementia, yn cynnwys ymdrechu i sicrhau fod Biwmares yn dod y Gymuned Gyntaf sy'n ystyriol o Ddementia.
- Hyrwyddo rhagor o waith datblygu Hybiau Cymunedol ar yr Ynys.
- Gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd y mae prosiectau OPUS yn eu cynnig i gynorthwyo pobl a busnesau.
- Gweithio tuag at gynnydd pellach parhaus yn nifer y bobl sy'n derbyn Taliadau Uniongyrchol.
- Gan weithio mewn partneriaeth, byddwn yn gwella'r broses croesi'r bont, trwy'r Model Cefnogaeth a Chynnydd Gweithredol.

Mesur Safonau Ansawdd 4:

Mesur	Data 2016/17	Data 2015/16
% y bobl sy'n ddefnyddwyr y gwasanaeth sy'n ymateb yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Ydych yn teimlo fod y gefnogaeth yr ydych yn ei chael gan y Gwasanaethau Cymdeithasol yn eich cynorthwyo i wneud y pethau sy'n bwysig i chi?"	83.76%	Amherthnasol
Canran y plant, sydd â chynllun gofal a chefnogi, sy'n cyflawni'r dangosydd pwnc craidd yng nghyfnod allweddol 2	46%	Amherthnasol
Canran y plant, sydd â chynllun gofal a chefnogi, sy'n cyflawni'r dangosydd pwnc craidd yng nghyfnod allweddol 4	12.50%	Amherthnasol
% y plant sy'n derbyn gofal sydd wedi newid un neu fwy o ysgolion yn ystod cyfnod neu gyfnodau o dderbyn gwasanaeth ac nad oedd hyn yn sgil trefniadau croesi'r bont, yn y flwyddyn hyd at 31 Mawrth	17%	17%
Nifer y plant sy'n newid un neu fwy o ysgolion yn y flwyddyn hyd at 31 Mawrth	17	12

Safon Ansawdd 5

Cefnogi pobl i ddatblygu'n ddiogel a chynnal perthynas deuluol a phersonol iach a domestig

Oedolion

Rydym wedi parhau i weithio'n agos gyda grŵp **'Partneriaeth Gofalwyr Gwynedd a Môn'** i ddatblygu **Strategaeth Gofalwyr** i ardaloedd Gwynedd a Môn. Mae aelodau o'r ddau Awdurdod Lleol ar y bartneriaeth: Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr a phartneriaid y Trydydd Sector yn gweithio gyda Gofalwyr. Mae Grŵp Gofalwyr Môn lleol wedi'i sefydlu i ddatblygu Cynllun Gweithredu lleol i sicrhau y gweithredir y Strategaeth yn lleol.

Mae'r holl staff yn y Gwasanaethau Oedolion yn ymwybodol bod angen iddynt gynnig asesiad i Ofalwyr pan fyddant mewn cyswllt ag unigolion a'u rhwydwaith cefnogi. Mae hyn wedi'i wreiddio yn eu harfer dyddiol. Mae hyn yn dechrau cael ei arfer yn y Gwasanaethau Plant a bydd hyfforddiant yn dechrau ar y broses asesu, gydag asesiadau gofalwyr yn rhan o'r hyfforddiant hwn. Mae dau Swyddog Gofalwyr pwrpasol yn gweithio yn y Gwasanaethau Oedolion a all gefnogi'r holl ofalwyr (gofalwyr ifanc a'r rhai sy'n oedolion) yn eu rôl o ddydd i ddydd ac a all hefyd roi Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth i Ofalwyr. Maent yn asesu anghenion gofalwyr ac yn eu gwneud yn ymwybodol o'u hawliau dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant newydd a rhoi'r cysylltiadau â sefydliadau statudol a gwirfoddol iddynt. h.y. Cynnal Gofalwyr.

Mae seibiant yn parhau i gael ei roi yn y cartref, ac mewn lleoliadau gofal yn unol â dewis Gofalwyr unigol. Mae hyn yn eu cynorthwyo i gael cyfleoedd cymdeithasol yn ogystal â chyfleoedd addysgol. Mae seibiant yn cynnig parhad gofal ac egwylion ystyrlon i sicrhau bod anghenion Gofalwyr yn y cynllun gofal a chefnogi'n cael eu bodloni ac er mwyn eu cynorthwyo i barhau i weithredu fel Gofalwr. Mae gweithio mewn partneriaeth ag asiantaethau a grwpiau lleol hefyd yn rhan allweddol o allu cyflawni'r hyn sydd wedi'i nodi yn y cynllun gofal a chefnogi.

Crëwyd Taflen i Ofalwyr ar y cyd trwy 'Partneriaeth Gofalwyr Gwynedd a Môn'. Mae'r daflen hon wedi'i llunio fel bod pobl yn gallu adnabod eu hunain fel Gofalwyr a hefyd er mwyn rhoi manylion cyswllt hanfodol i Ofalwyr fel eu bod yn medru cael Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth yng nghyswllt gwahanol bynciau a allai gael effaith arnynt.

Rydym hefyd yn gweithio mewn partneriaeth gyda phartneriaid lleol megis y Gwasanaeth Cynnal Gofalwyr, Ymddiriedolaeth Gofalwyr Gogledd Cymru - y Gwasanaeth Gofal Croesffyrdd a Hafal sy'n rhoi gwybodaeth yn ogystal ag adnoddau a chefnogaeth yn y gymuned i Ofalwyr. Cynhelir gweithgareddau megis y 'Caffis Dementia' a gwahanol grwpiau cefnogi'n rheolaidd. Byddwn yn parhau i ddatblygu a bwrw ymlaen gyda'r gwaith hwn gyda phartneriaid a sicrhau fod yr holl Ofalwyr yn ymwybodol bod hawl ganddynt i asesiad o'u hanghenion a bod y Gwasanaeth Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth o amgylch Gofalwyr yn parhau i gael ei ddatblygu a'i gyhoeddi ymhellach.

Plant a Theuluoedd

Gosodir yng nghynllun strategol pum mlynedd Llywodraeth Cymru, '*Symud Cymru Ymlaen'*, nodau clir ar gyfer rhoi'r dechrau gorau posib i bob plentyn yng Nghymru ac ar gyfer cefnogi teuluoedd i greu amgylchedd sefydlog sy'n meithrin, lle gall plant ffynnu. Mae'r **Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf** yn un o nifer o gynlluniau a rhaglenni sydd, gyda'i gilydd, yn cynorthwyo i gyflawni blaenoriaethau strategol Llywodraeth Cymru. Mae gan Teuluoedd yn Gyntaf rôl allweddol mewn rhoi cefnogaeth i deuluoedd pan fo'i angen fwyaf arnynt er mwyn creu cymunedau sy'n hyderus a mwy gwydn. Mae wedi'i lunio i wella canlyniadau i blant, pobl ifanc a theuluoedd. Rhoi pwyslais ar ymyrraeth gynnar, atal a rhoi cefnogaeth i deuluoedd cyfan, yn hytrach nag i unigolion. ***"Mae ymyrraeth Gynnar yn ymwneud â chymryd camau cyn gynted â bo modd i fynd i'r afael â phroblemau i blant a theuluoedd cyn iddynt fyndd yn anoddach i'w troi'n ôl" (Sefydliad Ymyrraeth Gynnar)***

DRAFT

Nid yw **Ymyrraeth Gynnar** yn ymwneud yn unig â chanolbwyntio ar gefnogaeth blynyddoedd cynnar i blant a theuluoedd ond â chynorthwyo i atal pobl ifanc a theuluoedd â phlant o bob oed rhag datblygu problemau y mae'n anodd eu goresgyn. Trwy roi i'r teuluoedd y sgiliau a'r gefnogaeth y mae eu hangen arnynt cyn gynted â bo modd, rydym yn llawer mwy tebygol o'u hatal rhag mynd i drafferthion yn hwyrach ymlaen ac yn fwy tebygol o gynorthwyo teuluoedd i ddatblygu cylchoedd rhyng-genedlaethol rhiantu, perthynas ac ymddygiad cadarnhaol. Trwy adeiladu ar gryfder rhieni, gallwn eu cynorthwyo i greu amgylchedd cefnogol a chyfoethog i'w plant i roi pob cyfle iddynt gyrraedd eu potensial ac ymddwyn yn gadarnhaol fel hyn gyda'u plant eu hunain. Mae'r Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf yn rhan o gontinwwm o gefnogaeth sy'n cynnwys ystod eang o anghenion. Mae'r gefnogaeth a roddir yn ymestyn dros ystod eang o anghenion, o gefnogaeth ymyrraeth gynnar trwodd i ymyraethau amlasiantaethol dwys ond ni ddylai fynd cyn belled â chefnogi teuluoedd mewn argyfwng, y mae angen gwasanaethau statudol neu arbenigol arnynt.

Mae **Tîm o Amgylch y Teulu** (a sefydlwyd yn 2012 trwy'r Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf) yn parhau i roi ymyrraeth gynnar, gynhwysfawr i Blant a Phobl Ifanc oed 0-25, i'w gwarchodwyr/rhieni ac i aelodau eraill y teulu er mwyn adnabod eu problemau'n gynnar, yn y gobaith ein bod yn llwyddo i wella eu sefyllfa/bywydau er gwell trwy weithio gyda'n gilydd i atal problemau rhag datblygu'n rhywbeth mwy difrifol. Rydym wedi cefnogi dros 987 o deuluoedd hyd yn hyn. Mae'r Tîm o amgylch y Teulu wedi symud drosodd i'r Gwasanaethau Plant yn ddiweddar ac maent bellach yn rhan o'r hyb Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth: Teulu Môn. Mae'r tîm yn parhau i weithio'n agos gyda gwahanol asiantaethau er mwyn cyfoethogi a gwella gwaith hyrwyddo ethos y gwasanaeth ymyrraeth gynnar trwy waith amlasiantaethol. Yn adroddiad arolygu'r Gwasanaethau Plant nodwyd bod tystiolaeth sylweddol bod y Tîm o Amgylch y Teulu yn gwneud gwaith rhagweithiol gyda phlant a theuluoedd oedd yn cefnogi eu hannibyniaeth a'u llesiant gwell.

> Roedd 'Lewis' yn berson ifanc ag anghenion iechyd dwys. Roedd ei fam yn cael trafferth ymdopi gyda chwrdd ag anghenion Lewis oherwydd profedigaeth ac, o'r herwydd, nid oedd Lewis yn medru gwneud y gorau o'i addysg nac o'i amser hamdden. Roedd Maggie'n gyndyn o dderbyn cymorth gan y gwasanaethau cymdeithasol statudol. Roedd gweithiwr cymdeithasol yn gallu rhoi cyngor i Maggie ar wasanaethau'r Tim o Amgylch y Teulu a gofynnodd hithau a Lewis am asesiad. Gwnaeth gweithiwr y tîm ymdrech lew i ymgysylltu ag aelodau unigol o'r teulu a chanfod gyda phob un ohonynt yr hyn yr oeddynt eisiau ei gyflawni o ddwyn y Tîm i mewn. Gweithiodd wrth eu pwysau nhw i roi sylw i ystod o faterion yn cynnwys: cefnogaeth i hawlio budd-daliadau penodol: cefnogaeth eiriolaeth gyda'r bwrdd iechyd lleol; cefnogaeth i Lewis i fynd i apwyntiadau'n annibynnol; cysylltu gyda'r ysgol i roi sylw i anawsterau, a chysylltu â'r gwsanaethau cymdeithasol oedolion ar gyfer gwasanaethau croesi'r bont. Yn sgil yr ymyrraethau, roedd y teulu'n gallu rheoli eu harian yn fwy effeithlon. Roedd ei fam wedi cael cwnsela yng nghyswllt y brofedigaeth ac roedd, yn gyffredinol, yn ymdopi'n well. Gyda chefnogaeth, roedd Lewis yn mynd i'r ysgol ac i apwyntiadau iechyd yn rheolaidd, ac yn medru ymgymryd â gweithgareddau hamdden nad oedd wedi bod ar gael ynghynt. Roedd y teulu hwn, yn amlwg, wedi'i ymrymuso ac roedd Lewis, yn amlwg, yn ymdrechu tuag at fod yn gryfach ac annibynnol.

Mae **Rhaglenni Rhiantu** yn parhau i gefnogi teuluoedd sy'n agored i Wasanaethau Plant i atal angen rhag codi ac i roi tystiolaeth ac asesiad o sgiliau rhiantu. Dysga rhieni sgiliau a thechnegau newydd trwy ddilyn rhaglen 12 wythnos (mae hyn yn cynnwys disgwyliad cyflawn rhiantu e.e. perthynas, deall datblygiad plant, paratoi plant i fod yn barod am yr ysgol). Yn seiliedig ar dystiolaeth ac ymchwil, mae model y Rhaglen Blynyddoedd Rhyfeddol, rhaglen bwrpasol, wedi'i ddatblygu'n benodol ar gyfer gweithio gyda thadau, yn eu cynorthwyo i godi eu hyder a deall eu rôl fel tad. Ar hyn o bryd, rydym yn cynnal dau grŵp Blynyddoedd Rhyfeddol ar yr ynys gyda'r nod o gael dau arall a pharhau fel rhaglen dreigl. Yn y dyfodol, byddwn yn datblygu rhagor o raglenni ar gyfer bod yn Rhieni i Bobl Ifanc yn eu Harddegau, bod yn Rhieni i Blant sy'n Troseddu a bod yn Rhieni i Blant sydd mewn perygl o rywun yn cam-fanteisio'n rhywiol arnynt neu sydd wedi cael rhywun yn cam-fanteisio'n rhywiol arnynt, a hynny trwy waith y Tîm Teuluoedd Cryf.

DRAFT

Mae prosiect wedi'i gomisiynu ar y cyd rhwng Prifysgol Bangor a'r Gwasanaethau Plant i arbrofi a monitro'r rhaglen rhiantu gyda gofalwyr maeth. Bydd canfyddiadau hwn yn gymorth i gynhyrchu dogfen am broblemau ymddygiad plant mewn lleoliad y rhoddir gofal maeth a nodi sut i ddatrys y problemau hyn.

Mae **Gwasanaethau Integredig Gwynedd a Môn Cymorth i Deuluoedd (IFSS)** yn darparu tîm amlddisgyblaethol â sgiliau lu i ymyrryd gyda theuluoedd y mae angen mawr arnynt ac sydd mewn perygl mawr oherwydd bod y rhieni/gofalwyr yn camddefnyddio sylweddau, er mwyn gostwng lefel y risg a sicrhau canlyniadau cadarnhaol i'r plant mwyaf bregus. Gwneir hyn trwy ganolbwyntio mewn modd cynaledig ac ar draws y system ar gyflawni gwasanaethau o ansawdd yn seiliedig ar dystiolaeth gadarn o effeithiolrwydd ac arfer gorau. Yn y tîm mae tri gweithiwr cymdeithasol, nyrs ysgol, nyrs iechyd meddwl a gweithiwr oedd yn gweithio'n flaenorol yn y gwasanaeth camddefnyddio sylweddau.

Nod y gwasanaeth yw creu newid cynaledig o fewn teuluoedd sy'n golygu y gall plant aros gartref os ydyw'n ddiogel iddynt wneud hynny. Yn ystod y deuddeng mis diwethaf, mae'r gwasanaeth wedi gweithio gyda theuluoedd sydd wedi gallu dangos newidiadau cynaledig yn eu bywydau, sydd wedi cadw'r plant yn ddiogel. Ceir teuluoedd, hefyd, sydd wedi methu newid eu hymddygiad a gwnaed cynllun arall ar gyfer y plant. Ein nod oedd gweithio gyda 35 o deuluoedd yn ystod y flwyddyn ac yn ystod 2016/17 bu i ni gyrraedd y nod hwnnw a gweithio gyda 35 o deuluoedd er bod y gwasanaeth yn fyr o un gweithiwr am dri chwarter y flwyddyn. Mae 19 o deuluoedd wedi'u cyfeirio o Fôn ac 16 o Wynedd. Roedd 67 o blant yn y teuluoedd hynny.

Astudiaeth Achos: Adeg y cyfeirio roedd teulu o fam a phlentyn newydd-anedig yn achos agored i'r Gwasanaethau Cymdeithasol. Roedd y fam wedi bod yn gaeth i heroin er 20 mlynedd. Roedd wedi gallu cadw draw oddi wrth heroin er wyth mis. Dywedodd y llys bod y gwelliant yn sefyllfa'r teulu cystal y byddent yn fodlon i'r baban aros yng ngofal y fam dan orchymyn goruchwylio.

Dyfyniad oddi wrth ddefnyddiwr y gwasanaeth: "Rwyf wedi bod yn wirioneddol hapus gyda lefel y gefnogaeth a roddwyd i mi gan weithiwr y gwasanaeth integredig. Mae hi wedi fy nghefnogi i wneud newidiadau fel fy mod yn cael fy merch yn ôl yn fy ngofal. Mae angen mwy o weithwyr fel hyn arnom."

Yn dilyn newidiadau mewn rheoliadau Gofal Plant, bu i ni ofyn i deuluoedd plant anabl oedd yn cael cefnogaeth ar y pryd pa fath o gefnogaeth y byddent yn ei ddymuno yn y dyfodol. Arweiniodd hyn at **wasanaethau cefnogi Bryn Hwfa** yn cael eu cefnogi i roi gwasanaethau dydd i blant dan 8 oed. Yn sgil trafodaethau gyda'r gwasanaeth y Tu allan i Oriau yn Ysbyty Gwynedd, cafwyd nad oedd cyfleusterau ar yr ynys i gefnogi pobl ifanc mewn argyfwng h.y. dim lle i fynd iddo ar ôl cyfweliad gan yr heddlu am 2 o'r gloch y bore hyd oni byddai cefnogaeth a gwasanaethau priodol ar gael. Mae Bryn Hwfa wedi'i nodi fel adnodd y tu allan i oriau gweithio i ddarparu lle diogel dros dro.

I **Blant sy'n Derbyn Gofal**; rydym yn gwneud yr hyn a allwn i leihau i'r eithaf ar nifer y newidiadau a nifer y lleoliadau y maent yn dod ar eu traws ac rydym yn ymdrechu i gynnal lleoliadau sefydlog (yn cynnwys lleoliadau gofal maeth) i'r holl blant a phobl ifanc. Nid yw hyn yn bosib mewn ychydig o achosion, er enghraifft pan fo plentyn yn dychwelyd i'r teulu neu'n cael ei fabwysiadu. Mae Protocol Sefydlogi Lleoliad wedi'i ddatblygu i sicrhau yr adnabyddir anghenion cefnogi ychwanegol fel nad yw lleoliadau'n torri i lawr. Pan fo lleoliad yn torri i lawr cynhelir Cyfarfod Tarfu i edrych ar unrhyw wersi y gallwn eu dysgu o hyn a sicrhau arfer da i'r dyfodol wrth leoli plant. Rydym wedi cael ein dewis i gymryd rhan mewn prosiect arbrofol cenedlaethol ynghylch Recriwtio a Chadw Gofalwyr Maeth ac wedi datblygu cynllun gweithredu i fwrw ymlaen ag o yn 2017/18.

Beth yw ein blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn nesaf a phaham?

- Cynorthwyo i roi Cynllun Gweithredu Grŵp Gofalwyr Môn ar waith er mwyn gweithredu'r Strategaeth Gofalwyr leol.
- Cyfrannu at y Rhaglen Teuluoedd yn Gyntaf i gynorthwyo i wella canlyniadau i blant a'u teuluoedd.
- Blaenoriaethu'r gwasanaeth a'r gefnogaeth a gynigir i'n Plant sy'n Derbyn Gofal
- Cymryd rhan yn y prosiect cenedlaethol 'Recriwtio a Chadw Gofalwyr Maeth, a mynd ati i roi'r Cynllun Gweithredu ar waith yn ystod y flwyddyn nesaf.

DRAFT

Mesur Safonau Ansawdd 5:

Mesur	Data 2016/17	Data 2015/16
% y plant sy'n derbyn gofal ar 31 Mawrth sydd wedi cael tri lleoliad neu fwy yn ystod y flwyddyn.	5%	9%
% y gofalwyr sy'n oedolion a ymatebodd yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Yn gyffredinol, pa mor fodlon neu anfodlon ydych chi gyda'r gefnogaeth yr ydych chi a'r person yr ydych yn gofalu amdano wedi'i chael gan y gwasanaethau cymdeithasol yn y 12 mis diwethaf?"	93.10%	Amherthnasol
% y gofalwyr sy'n oedolion a gafodd eu hasesu neu eu hailasesu yn ystod y flwyddyn, ac a gafodd wasanaeth yn sgil hynny.	99.00%	96.30%
% y gofalwyr sy'n oedolion y cynigiwyd iddynt asesiad neu adolygiad o'u hanghenion yn eu hawl eu hunain	96.70%	95.30%
% y gofalwyr sy'n oedolion a ymatebodd yn gadarnhaol i'r cwestiwn, "Yn y chwe mis diwethaf, ydych chi'n teimlo eich bod wedi bod yn gymaint o ran ag y byddech wedi dymuno'i fod mewn trafodaethau am y gefnogaeth a roddwyd i'r person y gofalwch amdano?"	95.80%	Amherthnasol

Safon Ansawdd 6

Gweithio gyda phobl a'u cefnogi i gael mwy o lesiant economaidd, bod â bywyd cymdeithasol a byw mewn llety addas sy'n cwrdd â'u hanghenion

Oedolion

Mae **cynllun gofal ychwanegol Hafan Cefni** wrthi'n cael ei adeiladu ac mae disgwyl iddo gael ei gwblhau yn haf 2018. Bydd 63 o fflatiau ar gyfer oedolion cymwys dros 60 mlwydd oed. Bydd 15 fflat yn cael eu dylunio a'u haddasu'n benodol ar gyfer pobl hŷn sy'n colli'u cof neu sy'n byw gyda dementia. Hwn fydd yr ail gynllun tai gofal ychwanegol ar yr ynys gyda chynllun Penucheldre yng Nghaergybi. Byddwn yn dechrau ar y broses ddatgomisiynu gynlluniedig ar gyfer cartref preswyl Plas Penlan yn Llangefni er mwyn paratoi ar gyfer agor Hafan Cefni yn y dref.

Rydym yn addasu **Cartref gofal preswyl Garreglwyd** yng Nghaergybi ac yn ailfodelu'r gofal mewn partneriaeth gyda'r Bwrdd Iechyd i ddatblygu cartref all gymryd hyd at 28 o unigolion gydag anghenion Dementia cymhleth. Bydd y model hwn o ofal a fwriedir yn darparu gwasanaeth y mae angen mawr amdano ac yn ei gwneud yn bosib i unigolion aros ar yr ynys yn agos at ffrindiau a theuluoedd a bydd y cyntaf o'i fath yng Nghymru (yn amodol ar gytundeb Arolygiaeth Gwasanaethau Gofal Cymdeithasol Cymru). Mae Plas Crigyll yn gartref gofal Dementia arbenigol y byddwn yn parhau i'w ddatblygu dros y blynyddoedd nesaf. Mae staff o Garreglwyd wedi ennill profiad gwaith gyda staff Plas Crigyll yn barod ar gyfer y model newydd o ofal yng Ngharreglwyd.

Yn ystod 2017-18, byddwn yn gweithio gydag Adran Dai'r Cyngor i ddatblygu gwasanaeth llety newydd yn Llangefni. Bydd y cyfleuster newydd yn darparu tair uned fyw hunangynhwysol, modern ac wedi'u haddasu'n llwyr, lle mae modd asesu pobl ag anableddau dysgu a'u cefnogi i ddatblygu sgiliau byw annibynnol. 'Galluogi' fydd canolbwynt y ddarpariaeth a byddir yn darparu'r gefnogaeth trwy'r model 'cefnogaeth weithredol'. Byddir yn defnyddio technoleg gynorthwyol a chaiff unigolion eu cefnogi i gymryd rhan mewn gweithgareddau cymunedol. Gallai'r adnodd gynorthwyo gydag ystod o anghenion, yn cynnwys 'gofal llai dwys' na gofal preswyl neu gynorthwyo pobl sydd ar hyn o bryd yn y cartref teuluol i ddatblygu'r sgiliau angenrheidiol i symud ymlaen i fyw'n annibynnol. Bydd y cymorth a roddir yn cael ei dargedu ac yn hyblyg er mwyn cwrdd ag anghenion unigolion.

Mae **Grant** y **Rhaglen Cefnogi Pobl** yn rhoi incwm ychwanegol o £2.6m bob blwyddyn i'r Cyngor i gomisiynu cefnogaeth sy'n gysylltiedig â thai a roddir i lu o unigolion bregus i gynnal eu tenantiaethau/haelwydydd a/neu fyw yn annibynnol mewn cartrefi a chymunedau o'u dewis nhw am gyn hired ag sydd modd. Bwriad y rhaglen yw cael ethos o 'gwneud gyda' yn hytrach na 'gwneud i'.

DRAFT

Cafwyd trefniadau gweithio agosach a chysondeb ar draws y Rhaglen Mynd i'r Afael â Thlodi sydd wedi gweld cyfeiriadau'n cael eu gwneud gan Ddarparwyr Cefnogi Pobl i Raglen Cymunedau Cyntaf Môn. Mae hyn wedi arwain at unigolion yn mynd am addysg, cyflogaeth a hyfforddiant.

Mewn ymateb i, "Lle, yn eich barn chi, fyddech chi, pe na bai am y gefnogaeth hon?" atebodd unigolion oedd yn derbyn y gwasanaeth:
"Mewn sefyllfa llawer gwaeth, ac, o bosib, yn isel fy ysbryd oherwydd fy salwch meddyliol. Ond maent wedi cadw llygad barcud arnaf ac wedi rhoi'r holl gefnogaeth ag y gallant i mi."
"Byddem yn yr un sefyllfa ddramatig y dihangais oddi wrthi gan fethu troi i'r unman gyda fy merch. Mae'r staff yn y lloches hon wedi bod y gorau y gallant fod."
"Mi fyddwn, fwy na thebyg, wedi colli fy nghartref ac mewn dyled".
"Yn ôl yn y carchar"

Arolwg ar lein 2016

Comisiynwyd gwasanaethau oedd yn gysylltiedig â thai i gwrdd ag anghenion 776 o bobl yr wythnos ar yr ynys yn ystod 2016/17. Roedd hyn yn eu galluogi a'u hymrymuso i gael y sgiliau a'r gefnogaeth angenrheidiol i fyw'n annibynnol, i gynnal eu tenantiaethau ac atal pobl rhag gorfod mynd i'r ysbyty, cartrefi gofal a charchardai heb fod rhaid.

Rydym yn parhau i fod wedi ymrwymo fel Awdurdod i ddarparu ystod o **Opsiynau Tai** a chefnogaeth ar draws yr ynys. Mae pobl yn byw'n hwy yn ôl yr arfer ac, o'r herwydd, rydym yn rhagweld cynnydd o oddeutu 70% yn nifer y bobl dros 85 yn byw ar yr ynys dros y deng mlynedd nesaf. Bydd hyn yn cael effaith ar fathau'r cartrefi sy'n ofynnol, yn enwedig felly wrth i ni gynllunio llety a chefnogaeth i'r dyfodol ar gyfer pobl hŷn 50 oed a throsodd, sydd â chyflwr iechyd tymor hir. Cydnabyddir bod pobl hŷn eu hunain a'r gwasanaethau sy'n eu cefnogi, er enghraifft gweithwyr gofal ac iechyd a'r trydydd sector yn canfod yr atebion cywir i anghenion sy'n newid.

Rydym wedi cefnogi unigolion i gymryd rhan fel dinasyddion gweithgar yn economaidd ac yn gymdeithasol trwy hyrwyddo achosion o **Wneud y mwyaf o fudd-daliadau a chyfleoedd cymdeithasol**. Adnabyddir unigolion trwy rwydwaith o Weithwyr Cymdeithasol, gofalwyr, gweithwyr proffesiynol meddygol, cymdogion, aelodau'r cyhoedd a pherthnasau. Rydym wedi cefnogi pobl i gael **cyngor a chymorth ariannol gyda budd-daliadau** a grantiau trwy Uned Hawliau Lles (pwrpasol) y Cyngor yng Nghanolfan JE O'Toole yng Nghaergybi. Maent yn ymdrin ag achosion o wneud y gorau o fudd-daliadau (ar draws y bwrdd), cynorthwyo gyda cheisiadau, apeliadau a thribiwnlysoedd yng nghyswllt gwrthod budd-daliadau yn ogystal â chynorthwyo gyda grantiau a phroblemau ariannol. Gall unigolion fynd i'r ganolfan neu mae gwasanaeth ymweld ar draws Môn i'r rhai sy'n methu teithio. Rydym, yn cefnogi gwasanaeth Cyngor ar Bopeth Ynys Môn sydd yn ymdrin â Budd-daliadau ac apeliadau - ond mai 'rheoli dyled' a thrafod gyda chredydwyr ar ran unigolion yw eu prif arbenigedd.

Mae yno staff arbenigol yn yr Adrannau Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol a all fynd i mewn i System Gwybodaeth am Gleientiaid **yr Adran Gwaith a Phensiynau** ac sy'n gallu gwirio a chynghori unigolion ar eu hawliau a gwneud cyfeiriadau at Wasanaeth Swyddog Ymweld yr Adran waith a Phensiynau am geisiadau am Fudd-dal, gwaith gwirio ac ymweliadau gan y rhai sydd wedi'u penodi i fod yn ymwneud â'r budd-daliadau. Ar gyfer preswylwyr mewn gofal preswyl a'u gwŷr/gwragedd (gartref) y mae'r rhain yn bennaf. Oherwydd nifer y cyfeiriadau sy'n gysylltiedig â budd-daliadau (yn enwedig felly gyda newidiadau sylweddol yn y system fudd-daliadau) caiff mwyafrif llethol eu ceisiadau am fudd-dal eu cyfeirio'n syth at yr Uned Hawliau Lles neu at Gyngor ar Bopeth Môn i'w datrys. Mae gennym swyddogion pwrpasol sy'n ddosbarthwyr ar gyfer y gwasanaeth Banc Bwyd a gaiff ei gynnal gan Eglwys Elim (Caergybi) a Chymunedau'n Gyntaf (Caergybi a Llangefni).

Rydym yn gweithio gyda **gwasanaeth canfod tai/digartref**, prosiect cartrefi gwag, prosiectau byw yn annibynnol (ac wedi'u haddasu) **yr Adran Dai** o amgylch yr ynys ar gyfer unigolion ag anableddau yn y

gymuned sydd, yn hanesyddol, wedi wynebu heriau ychwanegol wrth gael eu lleoli yn y gymuned. Enghraifft arall yw bod y Cyngor wedi hwyluso nifer o geiswyr lloches o Syria i gyrraedd ardal Porthaethwy a chael tai yno.

Cynhelir panel bob pythefnos gyda chynrychiolwyr yno o'r tîm Opsiynau Tai a'r tîm Therapyddion Galwedigaethol. Pwrpas y panel yw asesu pa mor addas yw unigolion a'u "bandio" yn unol â'r Polisi Tai. Golyga hyn ein bod yn cadw mewn cof anghenion unigolion ac yn eu rhoi mewn tai sydd wedi'u haddasu ac sydd ar gael.

Mae gwasanaethau **Addasiadau** yn cyfrannu at wella annibyniaeth unigolion a hyrwyddo diogelwch o gwmpas y cartref. Maent hefyd yn cefnogi gofalwyr yn eu rôl ofalgar. Ymhlith yr ystod o addasiadau mae addasiadau nad ydynt yn gymhleth, megis rheiliau cynnal, canllawiau ar gyfer addasiadau mwy cymhleth megis newidiadau i'r ystafell ymolchi, gwaith mynediad allanol, lifftiau grisiau ac ati.

Plant a Theuluoedd

Mae Gwasanaethau Plant yn gweithio gyda'r Adran Dai i sicrhau fod gan bobl ifanc sy'n gadael gofal lety addas a'u bod yn cael grant i'w cynorthwyo i brynu dodrefn ac ati ar gyfer eu cartref newydd. Rhoddir cefnogaeth hefyd gyda chynnal tenantiaeth a datblygu eu sgiliau byw'n annibynnol. Rydym yn cefnogi nifer o unigolion gydag anabledd dysgu i fyw'n annibynnol yn y gymuned mewn lleoliadau byw â chefnogaeth a rennir ar draws yr ynys.

Mae gennym 43 o blant/pobl ifanc mewn lleoliadau allsirol (hyd at 31/03/17), sy'n 43% o'n Plant sy'n Derbyn Gofal. Lle bynnag y bo modd, rydym yn ceisio cadw plant sy'n derbyn gofal ar yr ynys ond, mewn rhai achosion, mae darpariaeth arbenigol yn ofynnol a dim ond y tu allan i Fôn y mae ar gael. Rydym wedi adolygu proffil Plant sy'n Derbyn Gofal er mwyn adnabod plant lle mae gwaith yn ofynnol i 'leihau' y trefniadau. Cynhelir nifer o Baneli Adolygu Mewnol yn fisol, gyda'r nod o ostwng y nifer a gaiff eu lleoli'n allsirol ac i sicrhau fod cynlluniau gofal a chefnogaeth yn hyrwyddo canlyniadau llesiant ein Plant sy'n Derbyn Gofal. Byddir yn adolygu'r broses ar gyfer cytuno ar leoliadau er mwyn sicrhau y byddir yn rhoi ystyriaeth i gostau, er y bydd anghenion plant a phobl ifanc yn parhau i fod yn flaenoriaeth. Adolygwyd yr opsiwn o ailagor lleoliad preswyl yng Nghaergybi a phenderfynwyd nad oedd yn opsiwn ymarferol.

Beth yw ein blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn nesaf a phaham?

- Parhau gyda datblygiad Gofal ychwanegol Hafan Cefni yn Llangefni (dyddiad cwblhau haf 2018)
- Ailfodelu'r gofal yng Nghartref Preswyl Garreglwyd i gefnogi unigolion ag anghenion Dementia cymhleth.
- Parhau i adolygu a gwerthuso'n lleoliadau allsirol ar gyfer ein Plant sy'n Derbyn Gofal.
- Gweithio gyda'n cydweithwyr yn yr Adran Dai i sicrhau fod gan ein pobl ifanc sy'n gadael gofal y llety gorau posib, ac y caiff ei ddodrefnu'n addas.

Mesur Safonau Ansawdd 6:

Mesur	Data 2016/17	Data 2015/16
"Yn ystod eich asesiad, ailasesiad neu adolygiad, oeddech chi'n gallu trafod eich problemau yn eich dewis iaith?"	95.64%	Amherthnasol
% y cleientiaid sy'n oedolion ac yn siarad Cymraeg iaith gyntaf y cynigiwyd gwasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg iddynt	97.50%	97.24%
% y cleientiaid sy'n oedolion ac yn gofyn am wasanaeth Cymraeg ac sy'n mynd ymlaen i gael eu gwasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg	93.57%	90.38%

DRAFT

% y cleientiaid a ddywedodd eu bod yn byw mewn cartref (cartref eu hunain/cartref gofal/llety â chymorth, ac ati) sy'n cefnogi eu llesiant orau	89.12%	Amherthnasol
Canran yr holl bobl ifanc a adawodd gofal yn ystod y flwyddyn flaenorol (2015-16 ar gyfer 2016-17) sydd mewn addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth 12 mis ar ôl gadael gofal	67%	Amherthnasol
Canran yr holl bobl ifanc a adawodd gofal yn ystod y flwyddyn flaenorol + 1 (2015-16 ar gyfer 2016-17) sydd mewn addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth 24 mis ar ôl gadael gofal	50%	Amherthnasol
Canran y bobl ifanc sydd wedi bod yn ddigartref yn ystod y flwyddyn, i gynnwys yr holl bobl ifanc berthnasol 16-24 mlwydd oed	31%	Amherthnasol

DRAFT

Sut yr ydym yn gwneud yr hyn a wnawn
(tudalen las wag yn yr adroddiad)

DRAFT

Ein Gweithlu a Sut yr ydym yn Cefnogi eu Rolau Proffesiynol

Rydym yn cydnabod mai ein staff yw ein hased mwyaf a chredwn yn eu cefnogi trwy gynnig iddynt gyfleoedd datblygu proffesiynol parhaus a chryf, hyfforddiant a datblygiad gyrfa.

Er ein bod yn parhau i reoli'r her o recriwtio a chadw staff yn ein Gwasanaethau Plant, yn sgil yr arolwg o'r gwasanaeth, rydym wedi dechrau ar waith uchelgeisiol o ailfodelu'r Gwasanaeth, fydd yn arwain at strwythur fydd yn fwy addas i bwrpas ac a fydd yn caniatáu i ni gwrdd ag anghenion y busnes yn llwyr yn y Gwasanaeth Plant a Theuluoedd newydd. Bu i ni ymgynghori â staff ar strwythur newydd yn ystod Chwefror a Mawrth 2017. Rydym bellach wedi dechrau'r broses benodi gydag un swydd Rheolwr Gwasanaeth wedi'i llenwi a'r ail wedi'i hysbysebu'n ddiweddar. Rydym hefyd wedi dechrau'r broses o lenwi'r wyth swydd Arweinydd Practis yn fewnol a byddwn yn hysbysebu'n allanol i lenwi gweddill swyddi ym Mehefin 2017. Nid ydym yn bychanu'r her a ddaw yn sgil hyn - mae trosiant ein staff yn uchel ac yn hanesyddol rydym wedi dibynnu ar staff dros dro ac asiantaeth. Fodd bynnag, rydym yn cynnig pecyn cyflog cystadleuol ac, ynghyd â'r strwythur diwygiedig yn seiliedig ar gyflawni gwell cefnogaeth i'r rheng flaen, rydym yn hyderus y gallwn ailfodelu'r Gwasanaeth yn llwyddiannus dros y deuddeng mis nesaf.

Cynhaliwyd arolwg staff ddiwedd 2016. Rhannwyd negeseuon allweddol gyda staff mewn Cynhadledd Staff a thrwy Fwletinau Staff y Gwasanaeth yn Ebrill 2017.

Mae Strategaeth Gweithlu newydd yn cael ei ddatblygu, gyda chefnogaeth Adnoddau Dynol ac mae'r cynnwys wedi'i drafod gyda staff. Bydd hon yn ddogfen ymarferol y bydd modd ei chyflawni ac a fydd yn canolbwyntio ar feysydd allweddol lle mae angen i ni wella. Bydd y strategaeth wedi'i chwblhau erbyn diwedd Mai 2017. Yn ystod y flwyddyn rydym wedi parhau i ddatblygu'n staff, yn unol â'n Strategaeth Gweithlu. Mae'r Uned wedi parhau i gefnogi'r Gwasanaethau Oedolion a Phlant er mwyn sicrhau bod y gweithlu'n cadw lefel y cymwysterau a'r datblygiad gofynnol a argymhellir ar gyfer eu rolau, tra ei bod hefyd yn hyrwyddo ac yn integreiddio ethos y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant yn ein rhaglenni hyfforddi. Mae Strategaeth Gweithlu Gwasanaethau Plant a'u Teuluoedd wedi'i datblygu er mwyn canolbwyntio'n hymdrechion a mesur ein llwyddiannau wrth symud ymlaen.

Dros y deuddeng mis diwethaf, rydym wedi hyfforddi'n llwyddiannus 200 o aelodau o staff yng nghyswllt y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, yn cynnwys Cyflwyniad a Swyddogaethau Cyffredinol, Asesu a Chwrdd â'r Anghenion, Plant sy'n Derbyn Gofal ac sydd â Llety, a Diogelu. At hyn, mae rheolwyr ac Uwch Ymarferwyr wedi bod mewn gweithdai ar 'Newid Diwylliannau' a 'Rheoli Perfformiad' yn unol â gofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant. Rydym hefyd wedi cefnogi ymarferwyr sydd heb gymhwyso ac sy'n cynnal asesiadau i gynnal y 'Gwobr Ymarferwr y Gwasanaeth Cymdeithasol' yn unol â'r gofyn a nodir yn rheoliad 3 gofynion yr asesiad yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant. Ar ben hynny, rydym wedi parhau i gefnogi ymarferwyr sydd newydd gymhwyso trwy eu tair blynedd gyntaf yn ymarfer yn unol â gofynion Cyngor Gofal Cymru, a fydd unwaith eto'n flaenoriaeth ar gyfer y 12 mis nesaf. Mae rhaglen hyfforddi gynhwysfawr wedi'i rhoi yn ei lle ar gyfer Mai a Mehefin sy'n canolbwyntio ar feysydd a amlygwyd gan yr arolwg ar gyfer eu gwella, yn cynnwys Goruchwyliaeth, model yr IFSS o weithio, Cyfathrebu Cydweithredol, Model Risg, Trothwyon a Gwneud Penderfyniadau a Chyfweld Ysgogiadol. Bydd effaith yr hyfforddiant ar yr ymarfer yn cael ei hadolygu.

Mae pedwar gweithiwr cymdeithasol sydd newydd gymhwyso wedi'u recriwtio a byddant yn ymuno â ni dros yr haf. Mae gennym bellach drefn o recriwtio agored ar gyfer Gweithwyr Cymdeithasol profiadol. Bydd hyn yn ei gwneud yn bosib i ni ostwng nifer y Gweithwyr Cymdeithasol asiantaeth ar sail reoledig yn ystod 2017. Rydym wedi dadansoddi gwaith y Gweithwyr Cefnogi ac yn y broses o symud y rhan fwyaf ohonynt i'r Tîm Teuluoedd Cryf newydd, gyda nifer fach yn trosglwyddo i'r tîm Lleoli i oruchwylio Cyswllt rhwng Plant sy'n Derbyn Gofal a'u teuluoedd.

Dros y deuddeng mis diwethaf rydym wedi cwblhau'r gwaith o ailstrwythuro'r Tîm Cefnogi Busnes, gan esgor ar ad-drefnu ein timau Gweinyddol yn un uned ganolog, yn cynnig cefnogaeth i'r Gwasanaethau Plant ac Oedolion. Mae hyn wedi caniatáu i ni ddarparu cyfleoedd cynnydd i'n staff yn ogystal â darparu gwasanaeth cefnogi ymatebol i'n holl dimau. Wrth adeiladu ar y gwelliant hwn, rydym yn bwriadu adolygu ein tîm contractau a chomisiynu, dan arweinyddiaeth penodiad diweddar y Rheolwr Trawsnewid Strategol a Chefnogi Busnes, yn ystod y flwyddyn nesaf.

DRAFT

Y nod yma fydd gwella rhagor ar fonitro, rheoli a chefnogi'n system gaffael a chontractau.

Yn y deuddeng mis nesaf byddwn yn canolbwyntio ar drawsnewid ein gwasanaethau rheng flaen yn y Gwasanaethau Oedolion a Phlant, Bydd Teulu Môn, fydd newydd ei ffurfio, wedi'i wreiddio fel rhan o waith ailfodelu'r Gwasanaethau Plant, tra bydd Gwasanaeth Pwynt Mynediad Sengl y Gwasanaethau Oedolion yn cael ei drosglwyddo i gwrdd ag anghenion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a gofynion cyflawni gwasanaeth. Gan symud ymlaen mewn ymateb i'r arolwg o'r Gwasanaethau Plant, byddwn yn cryfhau ein Huned Diogelu a Sicrwydd Ansawdd.

Ein Hadnoddau Ariannol a Sut yr ydym yn Cynllunio ar gyfer y Dyfodol

Mae cynllunio ariannol yn parhau'n her ddifrifol i'r Cyngor dan y pwysau ariannol parhaus ac estynedig ac mae'r arian a gaiff y Cyngor gan Lywodraeth Cymru wedi syrthio o £101m yn 2013/14 i £92.7m yn 2017/18. Er mwyn cael cyllideb gytbwys, mae'r Cyngor wedi gweithredu dros £16m o doriadau i'r gyllideb dros yr un cyfnod, gan ddod â'r gyllideb net ar gyfer 2017/18 i lawr o £129.3m yn 2013/14 i £126.1m (mae hyn ar ôl caniatáu ar gyfer dyfarniadau cyflog, chwyddiant a chodiadau eraill mewn prisiau).

Fel adran, dangosodd y sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn orwariant o £505k ar gyfer 2016/17. Mae pwysau gwasanaeth yn y Gwasanaethau Plant wedi'u cydnabod a nodwyd £600k o arian ychwanegol i gefnogi'r gwasanaeth yn 2016/17. Yn yr un modd, mae pwysau ffioedd a newidiadau deddfwriaethol wedi'u cefnogi gyda £625k o arian ychwanegol wedi'u nodi ar gyfer y Gwasanaethau Oedolion yn 2016/17. Mae'r ddau wasanaeth yn cydnabod y llymder sydd ohoni ac yn parhau i drawsnewid gwasanaethau a rheoli galw, gan gyfrannu at arbedion o £478k yn 2016/17. Mae cynlluniau tebyg yn eu lle ar gyfer 2017/18.

Fodd bynnag, mae gan y Cyngor yn eu lle brosesau cynllunio ariannol a gosod cyllidebau effeithiol ac a reolir yn dda, ac mae aelodau etholedig yn cymryd rhan lawn yn rhaglen gylchol cynllunio a sgriwtineiddio gwaith gosod a monitro'r gyllideb. Mae amcangyfrif newidiadau i'r dyfodol yn heriol oherwydd nad oes gwybodaeth gywir ar setliadau i lywodraethau lleol yn y dyfodol ond mae'n cynllun ariannol tymor canolig yn darogan y gallai bod gofyn gwneud hyd at £8m o doriadau ychwanegol dros y tair blynedd nesaf o 2018/19 i 2020/21.

Yn y tabl isod amlinellir cyfrifon terfynol ein Gwasanaethau Cymdeithasol 2016/17

Cyfrifon Terfynol – Gwasanaethau Cymdeithasol

	Cyllideb	Gwirioneddol	Amrywiant
GWASANAETHAU PLANT	7,536,100	8,556,096	1,019,996
GWASANAETHAU OEDOLION			
POBL HŶN	6,624,250	6,623,267	-983
ANABLEDDAU CORFFOROL	1,425,770	1,623,320	197,550
ANABLEDDAU DYSGU	5,095,240	5,524,868	429,628
IECHYD MEDDWL	1,770,300	1,841,746	71,446
GWASANAETHAU CEFNOGI	742,920	647,910	-95,010
UNED DDARPARU (GOFAL MÔN / GWASANAETHAU ERAILL)	7,037,740	5,928,107	-1,109,633
GWASANAETHAU ERAILL	64,830	56,294	-8,536
CYFANSWM	30,297,150	30,801,608	504,458

DRAFT

Gweithio mewn Partneriaeth, Arweinyddiaeth Wleidyddol a Chorfforaethol, Llywodraethiant ac Atebolrwydd

Mae llywodraethiant gwleidyddol o fewn y Cyngor wedi bod yn gryf dros y tair i bedair blynedd diwethaf. Gwnaed newidiadau penodol i'r cyfansoddiad, megis cyflwyno tymor o bum mlynedd i Arweinydd y Cyngor, ac mae hyn wedi gwneud sefydlogrwydd gwleidyddol yn bosib. Gan adeiladu ar y sylfeini hyn, rydym bellach wedi creu strwythur sy'n caniatáu ar gyfer llywodraethiant gwleidyddol effeithiol. Dengys tystiolaeth y ddwy flynedd ddiwethaf y ceir proses weithredu a gwneud penderfyniadau effeithiol, gyda pheirianwaith priodol ar gyfer sicrwydd.

Mae hyn wedi caniatáu ar gyfer cefnogaeth glir a chyson i'r Gwasanaethau Oedolion a Phlant a gwaith sgriwtineiddio cynnydd wedi'i fesur.

Y **Pwyllgor Gwaith** yw'r corff sy'n gwneud y penderfyniadau allweddol ac mae'n cynnwys yr Arweinydd a chwe Deilydd Portffolio, sy'n gyfrifol am bortffolios. Mae aelodaeth y Pwyllgor Gwaith wedi bod yn sefydlog ers iddo gael ei benodi ac mae modd gweld ei effeithiolrwydd cynyddol yn y gwasanaethau cymdeithasol trwy lwyddiannau megis -

- *Rhaglen Gofal Cymdeithasol Oedolion Hŷn (Prosiect Llety Lefel Uwch)* - mae gwaith wedi dechrau ar y Tai Gofal Ychwanegol yn Llangefni - o'r enw Hafan Cefni. Gwerthuswyd safleoedd yn rhan ddeheuol yr ynys. Mae'r Strategaeth Pobl Hŷn wedi'i mabwysiadu gyda hybiau cymunedol yn rhan annatod o'r ddarpariaeth newydd.
- Rhaglen Gweithio'n Gallach - Mae'r rhaglen wedi'i chyflawni o fewn cyfyngiadau ariannol ac amser. Cyflwynwyd datblygiadau TG sy'n ei gwneud yn bosib i staff weithio'n fwy hyblyg. Mae staff o swyddfeydd ategol megis Parc Mount a'r Rovacabins wedi symud i'r pencadlys, mae asedau wedi'u gwerthu ac agorwyd Cyswllt Môn ym Medi 2016.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Môn wedi ymrwymo i weithio mewn partneriaeth gan weithio'n lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol. Mae hyn wedi'i gydnabod fel cryfder mewn adroddiadau arolygu allanol i ni adeiladu arno. Mae'r Gwasanaethau Plant ac Oedolion yn parhau i gymryd rhan weithgar yn rhaglenni Cymru Gyfan a Gogledd Cymru i wella gwaith cyflawni'r gwasanaethau cymdeithasol trwy gydweithio.

Mae trefniadau llywodraethu yn eu lle trwy Raglen Welliant Gofal Cymdeithasol a Llesiant Gogledd Cymru (NWSWIC) a'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol. Mae gan NWSWIC raglen gynhwysfawr o welliant trwy gydweithredu yn ei le sy'n canolbwyntio ar y gofynion dan Ran 9 y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae modd tystio ymhellach i ethos hwn y bartneriaeth trwy gydweithrediad Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr trwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig (yr IDB). Mae'r IDB yn cyfarfod bob dau fis gyda swyddogion strategol allweddol yno o'r Gwasanaethau Cymdeithasol, Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr a'r 3ydd Sector. Pwrpas yr IDB yw sicrhau y caiff anghenion iechyd a gofal pobl Môn eu gwasanaethu'n well trwy integreiddio gwasanaethau iechyd a'r awdurdod lleol yn well. Model Môn yw braich weithredol yr IDB gyda chyfrifoldeb am gyflawni'r Rhaglen Waith fanwl.

Fel yr amlygwyd yn flaenorol, rydym yn gweithio'n agos gyda'r Bwrdd Iechyd i gyflawni'r Gronfa Gofal Integredig ym Môn. Ymhlith y meysydd sydd wedi'u targedu'n benodol mae gwasanaethau ar gyfer oedolion hŷn a phobl ifanc a phlant ag anghenion cymhleth.

Mae Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 wedi sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer bob ardal awdurdod lleol i wneud yn siŵr fod cyrff cyhoeddus yn gweithio gyda'i gilydd i greu dyfodol gwell i bobl Cymru. Ar gyfer Gwynedd a Môn, mae'r ddau fwrdd wedi penderfynu gweithio gyda'i gilydd ac mae'n bartneriaeth sy'n cynnwys prif sefydliadau'r sector cyhoeddus yn y rhanbarth. Mae Bwrdd Gwasanaethau Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd llai (chwe ardal i Fôn). Cynhaliwyd gwaith ymchwil ar ran y Bwrdd ar bob un o'r ardaloedd er mwyn dysgu a deall mwy am eu llesiant. Cynhaliwyd nifer o sesiynau galw heibio ac roedd holiadur ar lein fel bod modd i breswylwyr gael dweud eu dweud am eu cymunedau. Nod y gwaith ymchwil a'r sesiynau galw heibio

DRAFT

oedd ei gwneud yn bosib i'r Bwrdd lunio asesiad a fydd, yn y tymor hir, yn arwain at gynllun a fyddai'n canolbwyntio ar wella llesiant Gwynedd a Môn. Ar hyn o bryd ymgynghorir ar fersiwn ddrafft yr asesiad i Fôn ac yn 2017/2018 bydd y Bwrdd Partneriaethau Cyhoeddus yn llunio Cynllun Llesiant sy'n amlinellu amcanion y Bwrdd er mwyn gwella llesiant preswylwyr a chymunedau Môn.

At hyn, rydym wedi parhau i weithio'n agos gan ymgynghori a gweithio mewn partneriaeth gyda'r **Trydydd Sector** trwy Bwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol sy'n cyfarfod yn chwarterol. Rydym yn parhau i fuddsoddi mewn ystod o ddarparwyr trydydd sector a chynnal adolygiadau rheolaidd er mwyn cadarnhau bod y gwasanaethau hyn yn parhau i gyflawni yn erbyn perfformiad disgwyliedig a'u bod yn unol â'n bwriadau comisiynu a gwasanaeth sy'n esblygu ar gyfer y dyfodol agos. Rydym hefyd wedi datblygu compact lleol a 'chodau ymarfer' cysylltiedig ar gyllid a gwirfoddoli a chawsant eu cymeradwyo gan y Cyngor yn ystod 2016/17. Bydd rhagor o waith yn cael ei wneud yn 2017/18 i ddosbarthu telerau'r compact a'r codau ymarfer fel bod yr holl wasanaethau'n cydymffurfio.

Rydym yn cydnabod rôl y trydydd sector yn lleol fel partner strategol ac wedi datblygu trefniadau llywodraethu priodol i gefnogi hyn e.e. rôl Medrwn Môn ar grŵp gweithredol Model Môn, Bwrdd OPUS (prosiect a ariennir gan yr Undeb Ewropeaidd) a'r Bwrdd Trawsnewid Gofal Cymdeithasol Oedolion.

Pwyllgorau Sgriwtini

Yn ystod 2016/17 bu i ni gomisiynu adolygiad allanol o'n trefniadau sgriwtini er mwyn gwneud argymhellion i'n Cyngor newydd eu hystyried. Amlyga'r adolygiad yr angen am fabwysiadu gweledigaeth newydd ar gyfer sgriwtini a chanolbwyntir mwy ar sut gall y swyddogaeth sgriwtini ychwanegu gwerth at lywodraethiant y Cyngor gyda mwy o bwyslais ar flaengynllunio gwaith a blaenoriaethu. At hyn, mae'r Cyngor yn paratoi i sefydlu tri phanel sgriwtini sefydlog fydd yn canolbwyntio ar:

1. Gwelliannau mewn Safonau Addysg
2. Sgriwtini Ariannol
3. Sgriwtineiddio Gofal Cymdeithasol Plant (Panel Plant)

Mae'r Panel Plant newydd yn cael ei sefydlu er mwyn sicrhau bod ein Haelodau Etholedig yn chwarae rôl allweddol yn ein dal i gyfrif a thystio ein bod yn cyflawni'r gwelliannau a osodir yn ein cynllun gwella gwasanaeth. Byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i sicrhau fod gan ein haelodau ddigon o wybodaeth, hysbysrwydd ac arbenigedd i gynorthwyo i'n cefnogi i wneud y newidiadau a'r datblygiadau angenrheidiol, fel rhan o'r ymrwymiad Corfforaethol cyffredinol i wella.

Dengys rheoleiddwyr bod Môn yn barod i gyflawni

Dros y blynyddoedd diweddar, mae'r Cyngor wedi llwyddo i reoli a gwerthuso'i hun yn rheolaidd ac, o'r herwydd, mae barn rheoleiddwyr wedi bod yn gadarnhaol o ran parodrwydd i gyflawni.

Yn eu tystysgrif cydymffurfio flynyddol (Tachwedd 2016) datgan Swyddfa Archwilio Cymru:

"Rwyf o'r farn bod y Cyngor wedi <u>cyflawni</u> ei ddyletswyddau dan adran 15(6) i (9) y Mesur a'i fod wedi gweithredu'n unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru yn ddigonol i <u>gyflawni</u> ei ddyletswyddau."

Hefyd, nododd Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru yn ei hadroddiad diweddar (Adroddiad Arolwg y Gwasanaethau Plant – Mawrth 2017) bod y Gwasanaethau Plant wedi bod yn gweithio mewn cyfnod o newid sylweddol yn wyneb y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant newydd a bod:

"*uwch reolwyr yn derbyn canfyddiadau'r arolygwyr a'u bod yn ymrwymedig i gyflawni'r gwelliannau angenrheidiol".*

DRAFT

Yn y cyd-destun hwn, mae'r Cyngor yn llwyr ymwybodol o'r angen i ymateb yn adeiladol i argymhellion yr AGGCC ac mae wedi llunio cynllun gwaith cynhwysfawr.

Ymgysylltu â Dinasyddion

Mae arweinyddiaeth wleidyddol y Cyngor wedi dangos hygyrchedd ac ymrwymiad i ddiogelu barn dinasyddion dros y blynyddoedd trwy gynnal sesiynau galw heibio i ddinasyddion gael rhoi sylw a barn ar faterion yn ymwneud â'r gyllideb/ y cynllun corfforaethol / a'r strategaethau moderneiddio.

Mae nifer o enghreifftiau o sut mae barn a sylwadau'r cyhoedd wedi cael effaith ar bolisi a phroses gwneud penderfyniadau'r Cyngor, er enghraifft cynllunio cyllideb ar gyfer 16/17 ac 17/18, penderfyniadau moderneiddio ysgolion, rheoli casgliadau gwastraff. O bryd i'w gilydd estynnir gwahoddiad i ddinasyddion, hefyd, i chwarae rhan yn y broses gwneud penderfyniadau trwy grwpiau a gweithdai dan arweiniad swyddogion. Cydnabyddir bod hwn yn faes y dylid, o bosib, ei ddatblygu ymhellach dros y tymor sydd i ddod yn y Cyngor er mwyn sicrhau ein bod yn bwrw ymlaen gyda natur gynhwysol ein gwaith lle ystyrir gwahanol farn ac y gweithredir arnynt.

Mae rheoleiddwyr wedi dweud bod gwaith y Cyngor yn adlewyrchu'n glir ac mewn ychydig eiriau flaenoriaethau'r dinasyddion a'r partneriaid. Bydd yr ymgyrch hon i adlewyrchu'n glir farn a blaenoriaethau'r dinasyddion yn parhau dros y misoedd nesaf gyda gwireddu cynllun ymgynghori ac ymgysylltu corfforaethol fydd yn ystyried barn staff, partneriaid a dinasyddion.

Er mwyn cynorthwyo gwaith llunio'r cynllun corfforaethol newydd ar gyfer y Cyngor newydd, dan y ddeddfwriaeth llesiant newydd, amlygir pwysigrwydd cynnwys pobl mewn penderfyniadau a gwaith y Cyngor. Caiff hwn ei adlewyrchu yn y cynllun gyda chyfrifoldebau penodol yn cael eu nodi gan ddinasyddion ar gyfer dinasyddion. Rhagwelir y bydd y cynllun newydd hwn yn cael ei fabwysiadu gan y Cyngor newydd yn hydref 2017.

DRAFT

This page is intentionally left blank